

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dit doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

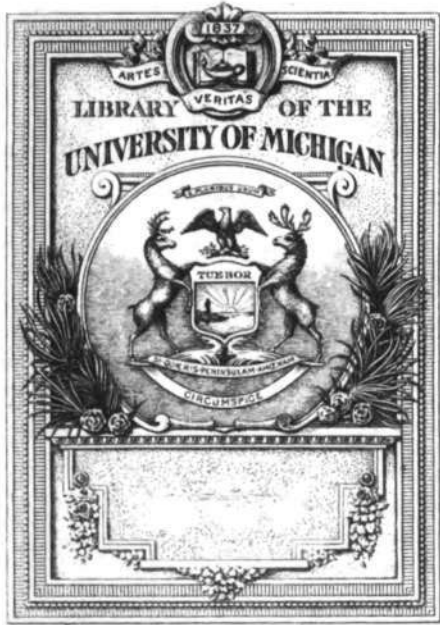
Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

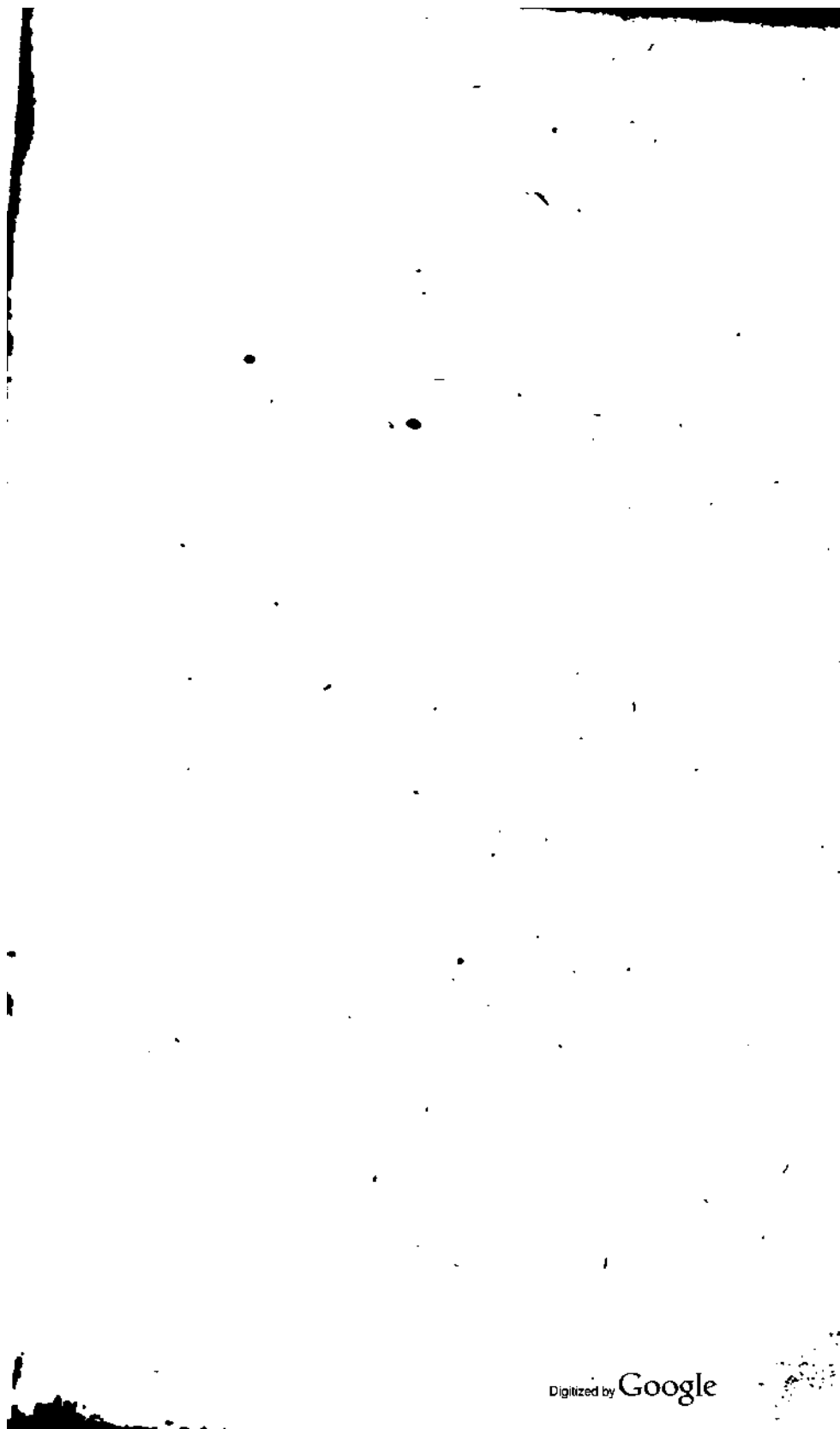
Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

Atm

D. VAN HOOGSTRATENS
L I J S T D E R
G E B R U I K E L I J K S T E
Z E L F S T A N D I G E
N A A M W O O R D E N .
D O O R
ADRIAAN KLUIT.

LIJST DER GEBRUIKELIJKSTE
ZELFSTANDIGE
NAAMWOORDEN,

BETEKENDE DOOR HUNNE GESLACHTEN.

TEN DIENST DER TAALLIEVENDEN
OPGEMAAKT, DOOR

D.^{avid} VAN HOOGSTRATEN. 1658-1724

Z E S D E D R U K .

AANGEVULD UIT DE BIJVOEGSELEN VAN

G. O U T H O F .

AANMERKLIJK VERMEERDERD EN OPGEHELDERD

D O O R

ADRIAAN KLUIT.

TE A M S T E L D A M,
BIJ DE ERVEN P. MEIJER EN G. WARNARS,
M D C C L X X X I I I .

PROS
SHE
17

hif.com
nighoff
6-25-28
17583

VOORREDE

DES

UITGEVERS.

§. 1.

„ **H**OOGSTRATEN, de Gids en Leidsman der aankomende Dichteren, omtrent de geslachten der Naamwoorden, heeft met het eerste uitgeeven, en vervolgens met het vermeerderen van zyne Aanmerkingen, of Geslachtlijst, der Nederlandsche taale eenen dienst gedaan, waardoor hy verdiend heeft, datmen zijns Naams, zo lang er Duitsch gesproken wordt, met achtinge en genegenheid, gedenke.” Dus sprak de beroemde B. HUYDECOPER in zijne *Proeve van Taal- en Dichtkunde* bl. 87. nadat dit Werkje van den Heer David van Hoogstraten reeds driemaal gedrukt was. De geleerde Opsteller gaf namelijk deze *Geslachtlijst* in het Jaar 1700. voor de eerste reis aan het licht, onder den eenvoudigen titel van *Aanmerkingen over de Geslachten der Zelfstandige Naamwoorden, ten dienst der Taellievenden tot een proeve opgesteld*. Deze Proeve werd zoo gretig ontvangen, en met zoo veel ijver gebruikt, dat hij eene tweede en *merkelyk vermeerderde Uitgave* in het Jaar 1710. te Amsterdam vervaardigde, die reeds in 't volgende Jaar 1711. onder een, zoo 't schijnt, nagmaakt Titelblad, werd uitgelooft, met een *Aanhangsel van bijvoegselen en verbeteringen*. In het Jaar 1723. bracht hij eenen derden druk ter perse, en gaf het Werk toen eerst

* 3

den

VI V O O R R E D E

den naam van : *Lijst der gebruikelijkste Zelfstandige Naamwoorden , betekent door hunne Geslachten*. Hetzelve kwam , na den dood des Uitgevers , in het Jaar 1733. voor de vierdemaal in 't licht , en ging vergezeld met nog een ander werkje onder den naam van : *Bijvoegfels behorende tot D. VAN HOOGSTRATENS Lijst der gebruikelijkste Zelfstandige Naamwoorden , betekent door hunne Geslachten*. Door Gerardus Outhof in zijn Leven Predikant en Rector te Kampen, Te Amsteld. bij A Wor , en de Erve G. Onder de Linden , 1733. Toen ook dees vierde Druk was uitverkocht , wilde ik mij aan 't verzoek van den kundigen Pieter Meijer , eigenaar van het Drukrecht , niet onttrekken , om denzelven weder uit te geven. Om 't welke ten nutte van den Nederlander te beter te doen , overzag ik het werk geheel van nieuws ; vermeerderde het met vele woorden en voorbeelden ; voegde er eenige nadere aanmerkingen en algemeene ophelderingen bij ; en maakte van de afzonderlijke en breedere *Bijvoegfels* van den Heer G. Outhof zooveel gebruik , als het oogmerk dier Lijst toeliet. In het Werk van den Heer van Hoogstraten zelf, op raad van kunstkeners , geene veranderingen willende maken , teekende ik mijne Invoegfelen en Verbeteringen aldus [], die van den Heer G. Outhof dus : „ — „ , en plaatste mijne uitgebreider Aanteekeningen meestendeele met kleiner letter onder aan den voet van den tekst. Aldus kwam het Werk van D. v. Hoogstraten met alle de Voorberichten , Lofreden , en Opdrachten in 't Jaar 1759. voor de vijfdeemaal te voorschijn. Thans is ook dees Druk uitverkocht , en de laatste Uitgever wordt door de Erven van den Heer P. Meijer

V O O R R E D E. VII

Meijer, en G. Warnars aangezocht tot eene nieuwe Uitgave.

§. 2.

Deze Uitgave moest of een eenvoudige herdruk zijn, of eene geheele hervorming ondergaan. Het eerste kwam met mijnen tegenwoordigen stand best overeen. Tot het andere waren vele drangredenen. De Nederd. Spraak had, sedert de laatste Uitgave, ook in dit taalgedeelte, aanmerkelijke vorderingen gemaakt; vele taaloeffenaars hadden mij hunne gedachten en aanmerkingen over die Uitgave, zoo in 't gemeen, als over eenig gedeelte, afzonderlijk, of wel openlijk, medegedeeld; ik zelf had vele mislagen mijner jeugd leeren kennen, en die wilde ik niet gaarn weder onder mijn' naam zien verschijnen. Dit deed mij tot het laatste besluiten. En zie hier, wat ik, in dezen zesden Druk, gepoogd heb te verrichten:

1. Ik hebbe van alle Opmerkingen en Verbeteringen, voor zooverre zij sedert de vorige uitgaaf van het Jaar 1759. mij onder 't oog zijn gekomen, gebruik gemaakt. En ik schroomde niet te erkennen, dat ik zoodanige mistallen heb aangetroffen, die waarlijk de vlijm verdienden. Men is nooit te wijs om te leeren.

2. Ik hebbe, zoo uit de latere schriften, als uit mijnen eigen voorraad, van nieuws in deze Geslachtlijst ingebracht een goed getal *Naamwoorden*, waarvan de *Voorbeelden* tot nog ontbraken; andere *Naamwoorden* met nieuwe *Voorbeelden* gestaafd, of nader opgehelderd met aanmerkingen, die tijd en ervarenis geleerd hadden. Daarentegen achtergelaten,

alles wat mij of overtollig of te omflchtig toefcheen.

3. De vroegere Aanprijzingen door de algemeene goedkeuring overtollig geworden, en de verscheidene Voorreden niets bevattende, dan 't geen naderhand elders juister bewrocht en opgehelderd is: zoo hebbe ik in dezen Druk, met kennis en goedvinden des Drukkers, achtergelaten alle de *Aanprijzingen en Lofspraken* van de Heeren *Wollenhove, Moonen, Nyloë, Verwer, Outhof*, enz. benevens de vroegere *Berichten, Voorreden en Opdrachten*; wier gebrek thans rijklijk vergoed wordt door de nuttige Werken, die, sedert dien tijd, in 't licht gekomen zijn.

Onder dezen verdient de allereerste plaats het doorwrochte en overschoone Werk van den Heer LAMBERT TEN KATE, *Aensieding tot de kennisse van het verhevene Deel der Nederduitfche Sprake*, twee Deelen in 4to. 1723. Eest werk, niet alleen in ons Land en voor onze Taal van uitgestrekte nuttigheden, maar om de algemeenheid der Taalregelen, die het bevat, zelfs hooggeacht bij Buitenlanders. Hierop volgde in het Jaar 1730. het uitmuntende Werk van den Heer BALTHASAR HUYDECOOPER, *Proeve van Taal- en Dichtkunde in vrijmoedige Aanmerkingen op Fondels vertaalde Herscheppingen van Ovidius*, 4to. Eene Proeve, voorwaar! geschikt, niet alleen, om den onkundigsten zelf smaak in te boezemen ter beoefening der Nederlandsche Taal- en Dichtkunde, maar ook, om den kundigen in zijne loopbaan tot eene helderlichtende fakkel te dienen. Thans zijn ook in aller handen eenige beknopter Spraakkunsten, die, sedert de Heer Hoogstraten zijn werk begon, ter wereld kwamen, als van MOONEN, SEWEL, NYLOE, enz.

§ 3.

V O O R R E D E. IX

§. 3.

Buiten dezen verschenen er, sedert de laatste uitgave, vele taalkundige Werken, die den Geslachten merklijke ophelderingen geven. Hiertoe behooren *De Taal- en Dichtkundige Bijdragen; de Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde*; en het voor taalbeoefenaren onschatbaar werk van meergemelden B. HUYDECOPER, *Rijmkronijk van M. Stoks*, III. Deelen 8vo. en 4to. 1772. Maar bijzonder de arbeid van den Heer LAMBERT VAN BOLHUIS, in zijne naaukeurige aanteekeningen op het nuttig Boekje van KLAAS STIJL, *beknopte aanleiding tot de kennisse der spelling, spraakdeelen, enz.* te Groninge, 8vo. 1776. ook aangeprezen door FR. VAN LELYVELD in zijne nieuwe uitgave van B. HUYDECOPERS *Proeve D. I.* bl. 349. Waarbij men voege E. ZEYDELAAR, *Regelmatige Nederduitsche Spelkonst*, Amst. 1769. 4to. en 't vervolg; en H. PIETERSON, *Rhapsodia van Nederduitsche Taalkunde, benevens eene Geslachtlijst der Zelfstandige Naamwoorden*, Amst. 1776. 8vo. welke laatste Heer de moeite genomen heeft, uit alle de Nederd. Spraakkunstschrijveren, TEN KATE, MOONEN, SEWEL, VAN HEULE, HAGEMAN, enz. Alphabetsgewijze, bijeen te zamelen alle de Zelfstandige Naamwoorden in hunne Geslachten, bij die Schrijvers voorkomende.

§. 4.

Ik hebbe van deze Schriften zoodanig gebruik gemaakt, als de aard van dit Werkje schein te eischen; en vooral, bij wijze van eenvoudige aanduiding,

* 5

over-

x V O O R R E D E.

overgenomen, en tusfchen twee haakjes ingelascht, alle die woorden, wier Geflacht de Heer PIETERSON uit de gemelde Spraakkunftenaren heeft opgegeven; doch, waar die Schrijvers zelf verfchilden, kortheidshalve alleen dat Geflacht, 't welk bij den opsteller de voorkeure fcheen te hebben. 't Is waar! de Geflachtlijst van D. VAN HOOGSTRATEN is eigenlijk ingericht, om door voorbeelden, meest genomen uit Hooft en Vondel, het ware Geflacht der woorden te bewijzen of optehelderen. Maar de ondervinding heeft geleerd, dat deze Lijst van Woorden nog verre af is van volkomen, en dat de aankomeling dikwils te vergeefs naar eenig woord omziet. Zoolang nu dit gebrek niet vervuld, en daarin aan het hoofd-oogmerk van Hoogstraten voldaan is, zullen velen ongetwijfeld met mij oordeelen, dat het beter zij, op voorgang der Spraakkunftschriftvereren, in deze Geflachtlijst van die ontbrekende woorden iets aantreffen, dan geheel niets. 't Kan ook anderen, die dit gebrek zouden willen vervullen, gemak aanbren-gen, om fchielijk te weten, welke woorden nog voorbeelden behoeven.

§. 5.

't Was te wenschen geweest, dat de beroemde B. HUYDECOPER bij zijn leven hadde medegedeeld *de Geflachtlijst van vroegere tijden*. Zulke Lijst beloofde hij reeds in 't Jaar 1730. in zijne *Proeve* bl. 113. waar hij, over 't Vroul. Geflacht van 't woord TIJD handelende, dus spreekt: *Wij zullen dit met voorbeelden fterken, alswe onzen Geflachtlijst, getrokken uit Schryveren, die geleefd hebben voor de Nederlandfche*
Be-

Beroerten , t'eeniger tijd in het licht geven. De Heer FR. VAN LELYVELD teekent in de nieuwe Uitgave *der Proeve* bl. 255. hierop aan , dat federd niets van deze Geslachtlijst geworden is ; en , indien zij door den Heer HUYDECOPER wezenlijk is opgesteld , dezelve nog onder 's mans nagebleven papieren moet berusten , die volgens berichten in eene kist zijn weggesloten. Die geleerde man was namelijk gewoon zijne taalkundige aantekeningen en voorbeelden op losse bladen , in deze en gene boeken verspreid , bij een te zamelen. Het zoude te bejammeren zijn , indien al die arbeid veroordeeld wierd , om in eenige donkere kist voor altijd weggesloten te blijven , totdat die schriften eindelijk ter prooie van knagend ongedierte of verdervende hoofdstoffen wierden ; gelijk het al veel met zulke al te naau bewaarde of bewaakte papieren gaat. Doch 't is te hopen , dat de wijsheidlievende erfgenamen zullen veroorloven , dat aan kundige en brave letterminnaars geen betaamlijke toegang tot die papieren geweigerd worde.

Om ondertusfchen dit gebrek te vergoeden , heb ik thans deze Geslachtlijst verrijkt met alle de Naamwoorden , die in de laatste Uitgave der oude Rijkskronijk van MELIS STOKK , door den Heer Huydecoper uitgegeven , voorkomen. Hiertoe kreeg ik gevallen door een' taalminnaar gelegenheid ; en ik hope hiermede den taalbeoefenaren geenen ondienst gedaan te hebben.

§. 6.

Voords hebbe ik tot gemak der lezeren zoodanige
Woor-

Woorden, die eenige twijfeling over 't Geslacht in zich hadden, of die eenige andere aanmerking verdienden, door een bijgevoegd teeken (*) onderscheiden; de achtergevoegde nadere lijst der Woorden, die enkel met het Geslacht m. v. o. zijn aangewezen, met goedvinden des Drukkers, als overtollig, achtergelaten; en voor 't overige zoodanige veranderingen en verbeteringen over 't geheele werk gemaakt, dat ik deze nieuwe Uitgave, hoezeer de vorige ook hare waarde behoude, alleen voor de mijne erkenne.

§. 7.

Daar bleef nu niets over, dan deze Voorrede te besluiten. Maar de aangeroerde *Geslachtlijst van vroegere tijden* van den Heer HUYDECOPER geeft mij aanleiding, om over 't vermeend verloop der Geslachten, en de onzekerheid der Regels, daaruit ontstaan, een woord hierbij te voegen. Velen geven van zulk verloop groot op. Maar ziet men de zaak naaukeuriger in, en vergelijkt men de oude en verwantschaptalen; zoo is dit verloop van weinig belang. Ik versta door *verwantschapt* of *aanverwante* talen de zoodanigen, die met onze Nederduitsche taal in het wezen der zelve overeenstemmen, zoodat ten aanzien van alle de Spraakdeelen eene zoodanige zakelijke overeenkomst plaats heeft, dat men aanstonds ontwaar wordt, dat zij allen of gelijk staan of uit elkander zijn afgeleid; hoedanigen zijn de *Moeso Gothische*, de *Angelsaxische*, de *Frank-Teutsche*, de *IJslandische*, de *Hoogduitsche*, en allen, die uit deze Taaltakken, buiten inmen-

inmenging van woorden uit vreemde talen, gesproken zijn. Als men dezen te hulp roept, zoo is 't bewijs ras opgemaakt. Immers! 't zij men lette 1°. op den grooten afloop veler eeuwen. 2°. op de verscheidenheid van land- en luchtstreken. 3°. op de aanmerkelijke letterwisselingen, verbuigingen van woorden, en de veranderingen daarin voorgevallen (a). 4°. op het verloop van beteekenissen door Verbloemde en Rederijkkuntige Spreekmanieren in de woorden ingevoerd; en eindelijk 5°. op de bijzondere Tongvallen in 't schielijk en langzaam uitspreken veler woorden: welk alles min of meer zijnen invloed heeft op de Geslachten der Naamwoorden (b): zoo moet men veeleer zich verwonderen, dat de Geslachten zoo geringe verandering ondergaan hebben. Dit zelfde is reeds opgemerkt door den schranderen L. TEN KATE, die, met oogmerk om optespeuren, *hoe oud en nieu zich vlijen in 't Geslacht*, daartoe reeds eene *Lijst*, of zoogenoemden *Geslachttoets* vervaardigd heeft *van woorden in de verschillende aanverwante talen*, D.

I

(a) Een enkel voorbeeld uit onze taal, en één uit de Fransche, zullen dit ten krachtigsten staven. In de tiende Eeuw kende men reeds het woord *Medemelacha*. Dit zelfde woord schrijft men thans *Medenblik*, en de gemeene spraak zegt *Memelik*. In 't Latijn is *quadagesima*, 't welk in 't Fransch is *cardme*. En 't geen in 't Fransch oulings was *cardme entrant*, schrijft men thans *caramentrant*.

(b) Neem bij voorbeeld de *schielijker uitspraak!* In sommige gedeelten van ons Vaderland, waar men gewoon is de woorden kort aftebijten, wordt veelmaal gehoord, *in 't zin*, *in 't war*, *tegen 't wang*; waarvoor de zuivere Landtaal eischt *in den zin*, *in de war*, *tegen de wang*.

XIV V O O R R E D E .

I. bl. 411—468. Men hoore hem zelfs hierover bl. 400.

„ Bij deze Lijst, [zegt hij], die ik hier *Geslagt-*
 „ *toets* noem, om dat hier op de Proef en Toets
 „ komt, hoe Oud en Nieuw zich vlyen in 't Geslagt,
 „ zult gij kunnen zien, dat 'er van ruim 275. Frank-
 „ duitfche Woorden geen 25. verschillen, dat is,
 „ geen 1. tegen Elf; en bij 't Moefo-Gotthisch van
 „ de 220. woorden flegts 25. Afwijkelingen, dat is,
 „ fchaers 1. van de 9. en bij 't Yslandsch van de
 „ 453. flegts 78., dat is, onder 6. naeulijks 1.; en
 „ bij 't Angel Saxisch van de 238. flegts 20.; dat is,
 „ omtrent 1. van de 12. en bij 't Hoogduitsch (dat
 „ ik getrokken heb uit het *Dictionarium Regium* Ao.
 „ 1709. te Frankfort gedrukt), heb ik van omtrent
 „ 640. Woorden 57. getelt, die van ons in Geslagt
 „ afweken, dat onder de Elf geen 1. kan halen.
 „ Ondertusfchen telde ik het getal onzer Woorden,
 „ agter welken deze Getuigenis der Vermaegtschap-
 „ te Talen gevoegt staet, op ruim 750. Onder dezen
 „ zijn 'er eenigen, die bij de eene Verwantfchape
 „ Tael Verschil, en bij de andere Overeenstemming
 „ ontmoeten, zo dat, als men 't Verschil alleenlijk
 „ rekene op die Woorden, bij welken wij alleenig
 „ staen, 't welk meest is bij zulken, van welken wij
 „ niet meer als eenerhande Getuigenis hebben tegen
 „ ons, zo word het zeer gering, en omtrent 1. van
 „ de 50.; naemlijk van ruim 750. woorden flegts
 „ ruim 15. Afwijkelingen. In deze Lijst vertoonen
 „ zich ook etlijke Zinverloopingen, die den liefheb-
 „ ber van het *Etymon* der Woorden ten dienste kun-
 „ nen komen.”

Zulk

V O O R R E D E. xv

Zulk getuigenis, proefkundig voorgesteld, bewijst overvloedig, dat 'er oudtijds *vaste en doorgaande Regels* geweest zijn, waaraan men over 't algemeen de Geslachten der Naamwoorden gemakkelijk onderkende, en dat, naar 't denkbeeld van dien zelfden schranderen taalkenner bl. 401. enz., het onderscheid van *Manlijk* en *Vrouwlijk*, ook omtrent vele levenlooze zaken, die aan geene verdeling of onderscheiding van kunne of sexe uit zich zelf onderworpen zijn, niet altijd een eigen goeddunken was of is van elk of van eenig voornaam Schrijver; — maar dat het zijnen grondslag in de woorden zelf, of in hunne voor- of achterzetsels hebben moet." Maar welke zijn die Regels? welke is die Grondslag? en kan men thans, even zoogoed als oudtijds, alles aan regels verbinden, en uit die regels het Geslacht opmaken? Zie hier de zwaarigheid! Immers geheel iets anders is 't, te zeggen: *daar zijn Regels*; of te zeggen: *ik weet die Regels*. De Heer L. TEN KATE heeft der Taal eenen uitmuntenden dienst gedaan, door wegtenemen het vooroordeel van sommigen, die meenden, dat onze Taal geheel onregelmatig ware, en zoodanig aan uitzonderingen onderhevig, dat de Regelen den naam van Regelen ten onrecht droegen; ja hij heeft met dat denkbeeld zooveel opgehad, dat hij in zijne Titelplaat verbeeldt, iemand, die het gewone zegswoord, *daar is geen regel zonder uitzondering*, voor zijne voeten aan stukken scheurt. De geleerde Man had gelijk, wanneer hij op 't wesen der zaak acht gaf; immers onze onkunde geeft ons geen recht, om Uitzonderingen te noemen 't geen, naaukeurig beschouwd, mischien de hoogste

Re-

Regelmaat zijn zoude. Ik besluite dan met Hem : daar zijn vaste en doorgaande Regels, ook voor de Geslachten, geweest. Maar verdor ga ik niet; alzoo de ondervinding duidelijk leert, dat de nauwkeurigste fijnheid onzer tegenwoordige Taalbeoefenaren niet genoegzaam is, om ons overal thans de juiste redenen aan de hand te geven, waarom onze Voorvaderen aan deze woorden *het Manlijke*, aan gene *het Vrouwelijke*, en weder aan anderen *het onzijdig Geslacht* toewezen.

§. 8.

Ik denk derhalve den aankomelingen in de Spraakkunst (want voor de zoodanigen is deze Geslachtlijst ingericht) geenen ondienst te zullen doen, met te beproeven, hoe verre men het met de Regelmatige kennis der Geslachten tegenwoordig brengen kan (a); en waar die Regelmaat schijnt te kort te schieten; in welk laatste geval men dan noodzakelijk eene zoodanige Alphabetische Naamlijst voor oogen hebben moet. Ik zal mij hiertoe zeerweinig met de verschillende gevoelens van de Spraakkunstschrijvers ophouden, maar mijn meeste bewijs ontleenen uit de Geslachtlijst zelve. Onze Spraakkunstenaren toch hebben menigvuldige Regelen gesmeed, die, daar ze door sommigen afgekeurd, door anderen verdedigd, door anderen weder in 't midden gelaten worden, even daardoor leeren, dat zij weinig vastigheids in zich zelve hebben. In tegendeel dit Werkje ten grondslage

(a) Men leze hierover vooral L. VAN BOLHUIS, *Beknopte aanleiding*, bl. 62. en volg.

V O O R R E D E. .XVII

flage leggende, stemme ik volkomen in met den Heer L. VAN BOLHUIS, „ dat de waarneming van „ het bestendig gebruik der Geslachten, het welk bij „ de beste Schrijvers, die hierin ook de Ouden vol- „ gen, voorkomt, de voorname bron is, waaruit „ wij eene grondige kennis van dezelve kunnen er- „ langen.” En hiertoe is deze Lijst voornaamlijk ingericht. Dan ter zake.

§. 9.

Vooraf merk ik aan, dat men geene naaukeurige onderscheiding van Geslacht in de Woorden op zich zelf zoude behoeven, indien 'er in de taal geene zoodanige *Bijvoeglijke Naamwoorden*, *Lidwoorden*, en *betrekkelijke Voornaamwoorden* voorkwamen, wier buiging van de *Zelfstandige Naamwoorden* afhing. Het *Manlijk*, *Vrouwlijk*, of *Onzijdig Geslacht*, b. v. in *Kat*, *Wereld*, *Kind*, moet alleen gekend worden, om te oordeelen, of men zeggen zal *den goeden man*, *de* of *der goede vrou*, *het vrolijk kind*, *de wereld* met HAAR *schijngoed*.

§. 10.

Deze Geslachten zijn in 't Nederduitsch drieërlei, *Manlijk*, *Vrouwlijk*, en *Onzijdig*. Maar daarom heeft elk Naamwoord geen afzonderlijk Geslacht. Daar zijn woorden, die of enkel *Manlijk*, of enkel *Vrouwlijk*, of enkel *Onzijdig* zijn. Daar zijn 'er, die *Gemeenlachtsig* zijn (*Communis generis*), dat is, die in dezelfde benaming van *Mannen*, *Manlijk*, van *Vrouwen*, *Vrouwlijk* zijn. Daar zijn 'er, die *Gelijk- of zelfslachtsig* zijn (*Epicœna*), dat is, die onder een en 't zelfde Geslacht,

* *

xviii V O O R R E D E.

flacht, 't zij Manlijk, Vroulijk, of Onzijdig, beide de sexen bevatten. Anderen weder zijn *Twijfelachtig* (*dubii generis*), dat is, die onverschillig, of Manlijk en Vroulijk, Manlijk en Onzijdig, of Vroulijk en Onzijdig zijn. Deze allen worden gekend en onderscheiden, of door hunne inwendige gesteldheid en beteekenis, of door hunne uiterlijke aandoeningen en afleidingen, en wel vooral door hunne bijkomende Voorzetsels, of Achtervoegfels. Van elk afzonderlijk !

§. II.

Zien we eerst de Naamwoorden, die volgens algemeene Grondregels voor *estel Manlijk* doorgaan, zonder aanschouw te nemen op eenige uiterlijke aandoeninge des woords. Dan vinden we *Manlijk*:

1°. Alle eigen Namen van *Mannen*, als : *Samuel, Salomo, Henrik, Lodewijk*. Men spreekt daarom van *den wijzen Salomo, den grooten Lodewijk*. En dit schijnt ook doortegaan in de achtervoeging des bijvoeglijken Naamwoords, *Lodewijk den veertiensten, Alexander den grooten*.

§. 12.

2°. *Manlijk* zijn de Namen van *Manlijke eigenschappen, hoedanigheden, waardigheden, bedieningen*, als:

<i>Man.</i>	<i>Zwager.</i>
<i>Heer.</i>	<i>Koopman.</i>
<i>Koning.</i>	<i>Boer.</i>
<i>Vorst.</i>	<i>Herder.</i>
<i>Broeder.</i>	<i>Vijand.</i>

Vreem-

<i>Vreemdeſing.</i>	<i>Cherub.</i>
<i>Gek.</i>	<i>Engel.</i>
<i>Vrok.</i>	<i>Magiſtraat.</i>
<i>Loots.</i>	<i>Bode.</i>

Niets doet hiertoe de Vroul. *Uitgang ing*, in *Keuning*; *ſt* in *Vorſt*, *de* in *Bode*, en diergelijken. Te rechte zegt hierom de Heer A. VERWER, dat, zoolang 'er Regel zij, die op de nature en de kern der zake ruſt, alle andere regel moet achterſtaan. Hoe het met *Menſch* gelegen zij, zie men op MENSCH.

§. 13.

3°. *Manlijk* zijn alle *Naamwoorden*, die, van *Werkwoorden* afkomſtig, uitgaan op *aar*, *ier*, en *er*; wanneer zij de werking op eenen *Manlijken* perſoon overbrengen (a): als *Wandelaar*, *Looper*, of die van een ander *Naamwoord* afgeleid eenen werkenden *Manlijken* perſoon, doener of bedrijver, aanduiden; als *Wijngaardenier*, *Hovenier*, *Herbergier*. Ik zegge, *Manlijken perſoon*. Want b. v. *Kaamenier*, *Baker*, zijn *Vroulijk*; maar deze behooren dan ook tot den *Vroulijken* Regel, §. 17.

§. 14.

4°. *Manlijk* zijn (en dit is een aanmerklijke Regel) de *Namen* van zoodanige *Werktuigen*, *Gereedſchappen*, *Plaatzten*, of *Zaken*, die, van een *Werkwoord* afgeleid, het werk eens mans vervangen of verrichten;

(a) Zie hiervan L. TEN KATE D. II. bl. 80. en D. I. bl. 403. MOONEN bl. 73. ZEVEL bl. 108. SOLGUS M. 56.

ten ; en die dus overdrachtig (*Metaphorice*) tot een zaak of werktuig zijn overgegaan , vooral de zoodanigen , die in *er* eindigen . B. V. Een *snuiter* is een man , die snuit ; een *waaiër* , iemand , die waait ; een *looper* , een *stamper* , een *lichter* , een die *loopt* , *stampt* , *licht* . Ondertusfchen zijn dit allen in 't Nederduitsch bekende *zaken* , *gereedschappen* , of *werktuigen* , die 't werk eens mans verrichten . Op die wijze zijn Manlijk :

Een *Wijzer* van een *Uurwerk* .

Een *Bladwijzer* van een *Boek* .

Uitlegger , (een fchip.)

Duiker , (een verlaat of waterleiding , ook een waternvogel.)

Verrekkijker .

Levenwekker , (de westewind.)

Schepper , (een watervat.)

Stoker , *Tandstoker* .

Stoffer ,

Boender ,

Klopper ,

Weger ,

Rooster ,

Noemer ,

Teller ,

Dealer ,

Nemer ,

Rooper ,

Lijder ,

Gever ,

huisgereedschappen.

in de rekenkunst.

in de naamvallen.

Klinker , *Medeclinke* , in de letterkunst .

Blaker , *Nachtblaker* .

Lich-

V O O R R E D E. XXI

Lichter, (een kandelaar.)
Pafser, (een meettuig.)
Steiger, *watersteiger*.
Snijder, (een mes, bij Kiliaan.)
Blaffer.
Brander.
Houwer.
Kaper, (een kaperschip.)
Klepper, (een paard.)
Ruiker.

Vergel. TEN KATE, D. II. bl. 66.

Hiertoe behooren dan ook regelmatig een *zwabber*, voor een *dweil*; een *munnik* in het bedde; een *evenaar* in de schaal; een *gak* op den schoorsteen, enz.

Maar zie hier weder eene noodige waarneming! Men verwarre namelijk met deze woorden geene andere Manlijke, Vroulijke, en Onzijdige woorden, die zoodanige eigenschap niet aanduiden, als: *Polder*, *Slinger*, *Donder*, *Sluier*, *Stommer*, *Lommer*, *Leger*, *Lader*, *Voder*, en diergelijken, welken, schoon op *er* uitgaande, op die wijs niet van *werkwoorden* afgeleid worden, noch ook de werking daarvan aanduiden; b. v. een *slinger* is wel een werktuig om *te slingeren*, even als een *breidel* om *te breidelen*; maar hieruit volgt niet, dat *slinger* M. zij; alzoo, dit doorgaande, ook M. moesten zijn *afschchap*, *spade*, *houweel*, 't welk ook werktuigen zijn. In tegendeel *breidel*, en *slinger*, zijn de wortelwoorden der *werkwoorden* *breidelen*, en *slingereren*. Vergel. L. TEN KATE D. II. bl. 66, 67. en hierna §. 50—54.

§. 15.

5°. *Manlijk* zijn die Naamwoorden, die, schoonze op zich zelve wel een ander Geslacht hebben, of kunnen hebben, echter wel eens als eigen benamingen van *Mannen* worden aangemerkt, of eenige *Manlijke* eigenschap aanduiden. Zoodanigen zijn *bloed, ondeugd, booswicht, voorspraak, lidmaat*. Bij voorbeeld.

Het bloed is O. maar, *gij zijt een bloed*, is M.

De Ondeugd is V. maar men noemt iemand *eenen ondeugd* M.

Het Wicht is O. maar *den booswicht* M.

De Kaak is V. maar *eenen blaaskaak* neemt men M.

Dus zijn ook M. *Breekspel, Borst Albedrijf, Albeschik, Albedil, Deugniet, Durfniet, Schoft, Klapspaan, Voorspraak, Toeverlaat, Voorzaat, Nazaat, Roervink, Breekebeen, Drailoor, Windbaai*, enz. Zie hiervan breeder op de woorden *WICHT, BLAASKAAK, BREEKSEL, BORST, VOORSpraak, SCHENSTRAAT, SPAAN*. Dit zelfde heeft ook in 't *Vroul.* plaats. Bij voorbeeld; schoon *veeg* M. is, echter, *lalleveeg* Vr.

Maar men heeft hier weder toetezien, dat men niet dezen Regel niet verwarre, wanneer de woorden alleen *Overdrachtig*, bij *Gelijkenis*, of bij *Overnaming* gebruikt worden. Bij *Vergelijking* of *Overdraecht* (*Metaphora*) noemt men bij voorbeeld den *Manl.* Dichter *eene Zwaaan*, Vr.; den Keizer, *de zoon van Oostenrijk* Vr. Men kan hier niet zeggen *den zwaan, den zoon*. Dus ook zijn en blijven de woorden, *ding, vel, staal*, O.; *rank*, en *kennis* V. ofschoon zij van *Manl.* of *Vroulijke* personen genomen worden.

Men

Men zegt dus *overdrachtig* van een meisje, 't is een *stout ding*, 't is een *ondeugend skaal*; van een vrou, *zij is een oud vel*; van een man een *kwade rank*, een *oude kennis*; en dus van een *Vrouwlijk* persoon niet een *stoute ding*, een *ondeugende skaal*, eene *oude vel*; noch van een' man, een' *kwaden rank*, eenen *ouden kennis*. Bij *Overnaming* (*Metonymia*) blijven de woorden ook gemeenlijk hun *Geflacht* behouden. Hiertoe behoort vooral het voorbeeld in *wacht*, (*bewaking*). *De wacht* is Vr. Wanneer men dan bij overnaming zegt, *de Schildwacht*, *de Hellewacht*, *de Torenwacht*; zoo zijn en blijven die woorden Vr., al worden zij van Mannen gebruikt. Zie dit op WACHT, MIN, ABYDUS. Zulke *Overdrachten* en *Overnamingen* wel te onderscheiden, vereischt veel aandachts en oordeels; en hiertoe is weder de *Geflachtlijst* van groot behulp, te meer, omdat in sommige woorden geene andere reden van 't *Geflacht* thans kan gegeven worden dan 't *Gebruik*. Voert dit nu geen ander *Geflacht*, bij de bovengemelde gevallen, in, zoo eischt de *Reden*, dat men het gewoon *Geflacht* moet volgen. Ik zal 't door 't *Latijn* ophelderen. In 't *Latijn* blijft *confilium*, overal *Ouz.*, het zij 't *de raadgeving*, 't zij *de raadsheeren*, 't zij *de raadszaal* beteekene; *judicium* verandert van *Geflacht* niet, al beteekent het dan eens *het vonnis*, dan de *vergadering der rechters*, ja somtijds *de plaats der rechtspleging*; en al wordt dus het woord van zijne eigen beteekenis in eene *figuurlijke* overgebracht. Even zoo is 't in 't *Nederduitsch*. Het *M.* woord *Raad* ondergaat geene verandering van *Geflacht*, offchoon men *den Raad* neme voor eene *Raadsvergadering*, of voor *den raad*, dien iemand geeft;

of voor een' enkelen *raadsheer*. Zie op RAAD. Integendeel *Vlucht* is Vr. maar 't gebruik noemt een Manl. perfoon, *eenen toevlucht*, en zelfs in zooverre, dat Vondel een Vroul. perfoon den naam gaf van *eenen toevlucht*. Doch of dit in *toevlucht* wel eigenaardig zij, onderzoek ik op 't woord.

Dus verre van enkel Manlijken, volgens algemeene Regels. Zienwe de Vroulijken.

§. 16.

Vroulijk zijn:

1°. Alle eigen Namen van *Vrouwen* als: *Eva, Jacoba, Maria, Johanna.*

§. 17.

2°. *Vroulijk* zijn de Namen van *Vroulijke Eigenschappen, hoedanigheden, waardigheden, bedieningen*, als:

<i>Koningin, Vorstin.</i>	<i>Kamenier.</i>
<i>Dienstmaagd.</i>	<i>Snaar.</i>
<i>Zuster.</i>	<i>Zondares, Prinses.</i>
<i>Voedster.</i>	<i>Meestersche.</i>
<i>Baker.</i>	<i>Herbergierster.</i>

Volgens dien regel zijn ook Vroul. alle soortgelijke benamingen met *in* als, *Koningin, Herderin, Prieststerin (a).*

In *ster*, als *Voedster, Stijfster*. Deze allen zijn Vroulijk, niet daarom, omdat ze uitgaan op *in, er, ster,*

(a) De Heer Huydec. geeft in zijne Proeve bl. 336. een groot aantal op van zoodanige woorden, waarvan 'er velen thans vreemd luiden, als: *heilandin, tirannin, monarchin, wicklarin, toverin, schenkerin, minnarin, vaderin, strijderin, beslutterin, verleiderin, rechterin, apostelin, hertin, enz.*

ster, maar omdat zij in hunnen eigen' aard en inwendige gesteldheid het *Vroulijk* Geslacht vereischen, aan 't welke die uitgangen *in*, *er*, *ster*, 't meeste eigen zijn, in zoo verre, dat, al waren bij voorbeeld alle woorden in *er* en *ier* Manlijk, echter de woorden *Baker* en *Kamenier* Vroulijk zijn zouden, ten bewijze, dat hier niet de uitgang het geslacht, maar het geslacht den uitgang vormt. Alleen heeft het gebruik hiervan uitgezonderd het *wijf* O. waarvan men zie *TEN KATE D. I. bl. 404.* en alhier op 't woord *wijf*.

§. 18.

3°. *Vroulijk* wordt genomen de stoflijke naam der letteren van 't Alphabeth, *a*, *b*, *c*. als: *ik acht de e kort, de m lang.* Zie op *A.* en *O.*

§. 19.

4°. *Vroulijk* ook de *Cijfergetalen*, als zij op zich zelf *stoflijk* uitgedrukt worden, als: *de negen, de zes, de nul, de honderd.* Doch hiermede moet men niet verwarren, als zulk woord *Collective* Onz. gebruikt wordt, als: *het honderd, het duizend, het vijftewintzig kost zooveel*, even als *het dozijn*. Noch ook, wanneer 'er een uitlating (*Ellipsis*) is van 't *Zelfstandig* Naamwoord; b. v. *ik koop de zes voor zooveel*, d. i. *de zes vischen.*

Zie hier de Regels van enkel *Vrouwelijke* Woorden, voorzooverre men die *algemeen* noemen kan. Zienwe de *Algemeen onzijdigen* in.

§. 20.

1°. *Onzijdig* zijn zulke Namen van *Landen, Rijken, Steden,*

** 5

XNVI V O O R R E D E.

Steden, *Streken*, die in 't Nederduitsch zonder *Lidwoord* voorkomen; wier Geslacht dan kenbaar wordt door eenig Bijvoeglijk N-woord. Dus zegt men zonder de *Lidwoorden* *de*, *den*, of *het*; *Arabis*, *Abydus*, *Amsteldam*, *Nederland*, *Engeland*; en men ontdekt dit Onz. door de voorzetting van een Bijvoeglijk Naamwoord; als, *het stevnachtig Arabis*, *het oesterrijk Abydus*, *het kooprijk Amsteldam*, *het trotse Engeland*, *het vrije Nederland*. Zie in 't breede mijne aantekeningen op de woorden *ABYDUS*, *MIN*.

§. 21.

De Regel der namen van *Landen*, enz. dus bepaald genomen, verwekt dan zoozeer geene uitzondering in *den Briel*, *de Beemster*, *het Gein*; maar die bepaling sluit zulke woorden uit den Regel, en laat plaats over tot aanwijs van 't onderscheid van woorden, die met het *Lidwoord* voorop gebruikelijk zijn. Te we en alle woorden van *Landen*, *Steden*, *Plaaszen*, enz. die in 't Nederduitsch eenig *Lidwoord* voorop krijgen, schikken zich in het Geslacht naar hunnen inwendigen aard of bijzonderen uitgang. Zoodanig zijn:

De Beemster, *de Purmer*, *de Schermer*, *de Lemmer*, V. *Het Gool*, O. *Het Gein*, O. *De Twents*, V. *De Veluw*, V. *Den Berg*, M. voor *Geertruidenberg*. *Den Bosch*, M. voor *s'Hertogenbosch*. *Den Briel*, M. *Den Paltz*, M. *De Lier*, V. Zie van deze en diergelijken de aantekeningen op *ABYDUS* bl. 4, 5. HAEG, TWENTE.

En uit dien aflat of bijzet komt het verschil van *DE Tempe*, en *HET Haegsche Tempe*.

§. 22.

V O O R R E D E. XXVI

§. 22.

2°. *Onzijdig* zijn de woorden, welke de onbepaalde wijze eens Werkwoords (*modus infinitivus*) uitmakende, nochtans als *Naamwoorden* gebruikt worden, als: *het leven, het bewegen, het eten, het drinken*, enz. Zie op GEVOELEN, WEZEN.

§. 23.

3°. *Onzijdig* zijn alle *Bijvoegl. Naamwoorden* (*Adiectiva*), die als *Zelfstandigen* gebruikt worden. Zoo komt van *goed, ruim, rond; het goed, of het goede, het ruim, het rond*, O. Zie op RECHT, VET, MENSCH, DIEP.

§. 24.

4°. *Onzijdig* zijn de woorden, die van Werkwoorden in de onbepaalde wijze, met afkapping van *en* afgeleid, tot *Naamwoorden* gevormd worden door het voorvoegfel *ge*, 't zij uitgedrukt, 't zij verzwegen, om de werking van dat Werkwoord aantewijzen. Dus komt met uitdrukking van *ge* van *razen, snappen, babbelen, talmen; het geraas, het gesnap, het gebabel, het getalm*, en honderd anderen. Maar uit de Werkwoorden, die reeds van zich zelf de onscheidbare voorzetsfels *be, ver, ont*, voorop hebben, spruiten even zoodanige *Onzijdige Naamwoorden*, maar met verzwijging van dit Voorzetsfel *ge*. Aldus komen van *beleggen, beraden, bevelen*, de *Onz. het beleg, het beraad, het bevel*; van *ontwerpen, ontzetten, het ontwerp, het ontzet*; van *verblijven, het verblijf*, even gelijk van *zeggen, werpen, blijven*, gevormd kon wor-

XXVII V O O R R E D E.

worden *het gezeg*, *het gewerp*, *het geblijf*. En zoo zijn ook Onz. alle woorden, die op gelijke wijze met eenig ander woord zijn zaamgesteld, als *voorschift*, *misbruik*, *toeval*.

Doch in dezen Regel zijn zoovele Voorbehoedfels in acht te nemen, dat het ook hier meesttijds veiliger zij, de Geslachtlijst raad te plegen, niet, om de bovengenoemden te leeren kennen, maar om de overigen, die tot den Regel niet behooren, te onderscheiden; niet, omdat het *uitzonderingen* zijn van den Regel, maar omdat de reden van hun Geslacht uit andere gronden moet worden afgeleid. Waarvan men zie §. 71, 72. 88—101. Zoo is *den verkoop M. onderstand M. het bedwang O. het geboomte O.* maar niet volgens den gemelden Regel.

§. 25.

Ziedaar de algemeene Regels van *éénslachtige woorden*, mij bekend. Ik weet wel, dat de Heer MOONEN, of anderen, die Regels verder uitrekken, en onder algemeene Regels ook brengen, b. v. de namen van *stroomen*, *bergen*, *boomen*. Zienwe bij voorbeeld van de *Stroomen*.

De Heer Moonen zegt bl. 59. uitgave 1740.
 „ Tot de Zelfstandige Naemwoorden van het Manl. Geslachte behooren de *grootste* en *vermaertste stroomen*
 „ des Aerdrijks, die *ten meesten deele* Manlijk zijn in
 „ Van den Vondels Schriften.” Op dien voorgang noemt de Heer Pieterfon bl. 100. die namen ook *meest mannelijk*. Waartegen anderen wederom de Namea van stroomen allen Vr. houden. Zie op NIJL. Maar ziedaar ook in den Regel van Moonen

nen zelf reeds de *Uitzonderingen* opgesloten. Want zoodra Moonen zegt: de *grootste stroomen*, en 'er bijvoegt, dat die *ten meesten deele* M. zijn; zoo zondert hij stilzwijgend uit vele *kloener stroomen*, en ook eenigen der *grootsten* en *vermaardsten*. Maar als 'er in de woorden zelf geen onderscheidend kenmerk is, 't zij in hunnen eigen' aard, 't zij in eenige toevalligheid, of eenigen vasten uitgang; zoo kunnen zij geen' algemeenen Regel uitleveren, of hij is, naar onze tegenwoordige geringe kundigheid in 't oud verband der tale, dan even zoo vele *Uitzonderingen* onderhevig. Ja mogelijk zijn er meer Stroomen in 't N-Duitsch Vr. dan M. En ziedaar dan, hoe noodzakelijk ook hier weder is eene zoodanige Geslachtlijst, om uit zijne onzekerheid gered te worden. Volgenwe deze Leidstar, en zien wij, of er mogelijkheid zij, om hier met Moonen eenen doorgaanden en zekeren Regel op de namen van Stroomen en Rivieren aantetreffen.

§. 26.

Volgens de Geslachtlijst blijkt mij, 1°. dat de Namen van *Stroomen* zich meesttijds schikken of naar het oorspronkelijk Geslacht van 't Latijn, of naar den aard des Uitgangs.

Het oorspronkelijk Geslacht van 't Latijn straalt vooral door in die woorden, die of geheel *Latijn* blijven; zoodanigen vinde ik in de Lijst:

M. DEN <i>Acheron.</i>	M. DEN <i>Euotas.</i>
— — <i>Alfeus.</i>	— — <i>Ganges.</i>
— — <i>Arno.</i>	— — <i>Hebrus.</i>
— — <i>Arnus.</i>	— — <i>Misacius.</i>
— — <i>Achafis.</i>	— — <i>Nilus.</i>

M.

xxx V O O R R E D E .

M. DEN <i>Oaxes.</i>	M. DEN <i>Simois.</i>
— — <i>Padus.</i>	— — <i>Tagus.</i>
— — <i>Rhenus.</i>	— — <i>Tanais.</i>
— — <i>Rhodanus.</i>	— — <i>Timarus.</i>
— — <i>Sarnus.</i>	— — <i>Xanthus.</i>

Dit steekt te sterker door, als men van een en den zelfden stroom vindt *den Arnus*, M. *de Arn*, Vr.

§. 27.

Anderen laten 'er den Latijnschen uitgang af, doch behouden 't zelfde woord. Dus zijn bij voorbeeld:

M. DEN <i>Arar.</i>	M. DEN <i>Rijn.</i>
— — <i>Eufraat.</i>	— — <i>Rodaan.</i>
— — <i>Iber.</i>	— — <i>Sequaan.</i>
— — <i>Nijl.</i>	— — <i>Tang.</i>
— — <i>Oront.</i>	— — <i>Tecms.</i>

waartoe men ook brenge *den Po*, voor *Padus*, *den Donau*, of *Donauw* voor *Demubius*.

Men vindt anders voor *den Rodaan*, *den Sequaan*, M. *de Rhone*, *de Seine*, V.

§. 28.

Anderen volgen het Geslacht van *den Uitgang*, vooral zichtbaar in den Vroulijken Uitgang in E; 't zij die uit de Latijnsche A, of uit de Fransche of Nederd. Vr. E. geboren zij. Zoo vinde ik:

V. DE <i>Elve.</i>	V. DE <i>Leis.</i>
— — <i>Eure.</i>	— — <i>Linge.</i>
— — <i>Garonne.</i>	— — <i>Lods.</i>
— — <i>Geze.</i>	— — <i>Loire.</i>
— — <i>Honte.</i>	— — <i>Maerue.</i>
— — <i>Lods.</i>	— — <i>Marne.</i>

V.

V O O R R E D E. XXXI

V. DE <i>Merwe</i> en <i>Mer-</i>	V. DE <i>Saone</i> .
<i>wede</i> .	— — <i>Scharpe</i> .
— — <i>Regge</i> .	— — <i>Schie</i> .
— — <i>Reksne</i> .	— — <i>Seine</i> .
— — <i>Rhons</i> .	— — <i>Sommes</i> .
— — <i>Rotte</i> .	— — <i>Spras</i> .

§. 29.

Anderen kappen die E af, of komen dien uitgang in E nabij, en blijven Vr. Dus zijn:

V. DE <i>Lek</i> , voor de	V. DE <i>Dijl</i> , (<i>Dila</i> .)
<i>Lekke</i> .	— — <i>Zaan</i> .
— — <i>Maas</i> , de <i>Maze</i> .	— — <i>Arn</i> .
— — <i>Main</i> .	— — <i>Sont</i> .
— — <i>Vecht</i> , (<i>Vechta</i>).	— — <i>Roer</i> .

§. 30.

Anderen gaan in *er* uit, en volgen den doorgaans Manlijken uitgang *er* in 't N-Duitsch, al zijze zelfs in 't Latijn oorspronkelijk *Vroul*. Dus vinde ik:

M. DEN <i>Demer</i> .	M. DEN <i>Niger</i> .
— — <i>Ifer</i> .	— — <i>Tiber</i> .
— — <i>Nekter</i> .	— — <i>Tiger</i> .
— — <i>Nester</i> .	

§. 31.

Waartegen wederom in de *Geflachtlijst*:

V. DE <i>Ifer</i> .	V. DE <i>Oder</i> .
— — <i>Mander</i> .	— — <i>Wizer</i> .
— — <i>Nor</i> .	

En in navolging de *Dender*, uit het Fransch *la Dendre*.

§. 31.

§. 32.

Even zoo is 't met den uitgang EL. De Lijst geeft ons op:

V. DE <i>Dinkel.</i>	M. DEN <i>Demmel.</i>
— — <i>Moefel.</i>	— — <i>Wijfel.</i>
— — <i>Widel.</i>	

En laat ons eenigzins in twijfel omfrent de keuze van:

de of den Ijsfel, van Isala.

de of den Amstel, van Amstela.

§. 33.

Zoo treft men ook aan,

De *Aa*, V.

— *Ha*, V.

— *Eems*, V. waartegen *den Teems*, M.

— *Het Spaarne*, O. waartegen *de Maarne*, V.

— *IJ*, O.

— *Vlie*, O.

Hoogstraaten wil ook, dat Vondel *Albula* M. stelt, doch de bijvoeging, *ALBULA* verloor ZIJN naam, bewijst op zich zelf voor het Manlijke niets, en de uitgang in *a* zoude veeleer het *Vroul.* aanduiden. Men volgt in dezen ook veelal het Geslacht uit het Fransch; zoo lees ik in 't Plakaatboek van Brab. D. VIII. bl. 320. *Au sujet du Demar, de la Herck, de la Velppe, & de la Dyle*, en even daarnaast in 't Nederd. *aangaande DEN Demar, DE Herk, DE Velppe, ende DE Dyle.*

En dus ziet men klaar, hoe weinig hier een algemeene Regel te maken zij; en hoe dikwijls men hierin

V O O R R E D E xxxiii

hierin nog op zijne hoede zijn moet in de Perfoons-
verbeeldingen van Stroomen en Rivieren ; waarvan
men zie op MIN bl. 327.

Even twijfelachtig is het Geslacht in
de of den Jordaen. *de of den Waak.*
de of het Schelde.

§. 34.

Wat de namen van *Boomen* betreft; ik stemme toe;
dat die vrij algemeen *M.* zijn. Nochtans de aller-
eerste boom *Abeel*, in Hoogstratens Lijst, wordt uit
Moonens Poëzij reeds *Vr.* gevonden, en Moonen
zelfs geeft van de *Boomen* geene regel op. Ik zoude
ochter *Abeel* met Hoogstr. *M.* houden; hoedanig ook
in deze Lijst zijn:

<i>M. DEN Akans:</i>	<i>M. DEN Ijp:</i>
— — — <i>Berk.</i>	— — — <i>Ijzoep:</i>
— — — <i>Beuk:</i>	— — — <i>Mirt.</i>
— — — <i>Ceder:</i>	— — — <i>Olijf:</i>
— — — <i>Cypres:</i>	— — — <i>Olm.</i>
— — — <i>Dadel:</i>	— — — <i>Palm:</i>
— — — <i>Den:</i>	— — — <i>Pijn:</i>
— — — <i>Eik.</i>	— — — <i>Popel:</i>
— — — <i>Els:</i>	— — — <i>Walg:</i>
— — — <i>Efch.</i>	

Hierteen gebruikt Vond. *de Linde V.*

Voor al behobren tot het Mannelijke de uitgaande
woorden op *AAR* en *IER*, als:

<i>M. DEN Appelaar:</i>	<i>M. DEN Ijpelaar:</i>
— — — <i>Eckelaar:</i>	— — — <i>Rozelaar:</i>
— — — <i>Hazelaar:</i>	— — — <i>Populier:</i>

§. 35.

§. 35.

§. 35.

Hiertegen vindt men aldaar veeltijds *de vrucht der Boomen* Vroul. Als:

DE <i>Abricoos.</i>	DE <i>Perzik.</i>
— <i>Kers.</i>	— <i>Pruim.</i>
— <i>Noot.</i>	— <i>Roos.</i>
— <i>Olijf.</i>	— <i>Vijg.</i>
— <i>Peer.</i>	

Dus dan ook *de aagt*. Denklijk heeft men in de Manl. woorden §. 34. (*per Synesin*) het M. boom 'er onder verstaan; zoodat men voor *den abricoosboom* zegge *den abricops*, gelijk *den beuk*, *den olijf*; maar voor de vrucht zelve V. *de abrikoos*, *de olijf*. Zie op OLIJF, PALM.

Dus schijnt men *den aloë*, *den noot*, voor *den boom*, M. en *de gloë*, *de noot*, voor *de vrucht* Vr. te mogen nemen; schoon mij van *aloë* nog geene voorbeelden ontmoet zijn; noch ook van *den noot* voor *den boom*.

§. 36.

De volgende Namen van *bergen* zijn in deze Lijst M.

DEN <i>Algidus.</i>	DEN <i>Ida.</i>
— <i>Aracint.</i>	— <i>Nifaat.</i>
— <i>Etna.</i>	— <i>Olimp.</i>
— <i>Helicon.</i>	— <i>Pelion.</i>
— <i>Hemus.</i>	— <i>Vultur.</i>

Doch de aantekening op *ossa* doet gelooven, dat hier ook uitzonderingen kunnen zijn.

§. 37.

§. 37.

Ziedaar op 't geleide der Geslachtlijst de algemeene Regels van *Enkelslachtige* woorden. Ik ga over tot de *Gemeenslachtigen* (*Communis generis*). Dezen breng ik tot drie soorten:

De iste soort zijn zulken, die van *Mannen* gebruikt *Manlijk*, van *Vrouwen* *Vroulijk* zijn; en dus naar vereisch van het onderscheiden Geslacht des Persoons, *Man* of *Vrou*, of *Manlijk* zijn of *Vroulijk*, gelijk de Heer *Bolhuis* zich uitdrukt bl. 70. Van dien aard zijn:

DEN OF DE <i>Posi.</i>	DEN <i>Gids</i> , de <i>Gidsē.</i>
— — <i>Gemaak.</i>	— <i>Gezant</i> , de <i>Gezantē.</i>
— — <i>Slaaf.</i>	— <i>Bede</i> , de <i>Bede.</i>
— — <i>Erfgenaam.</i>	

Over welken men nazie *HUYDEC.* Proeve bl. 138, 269, 372, 568. en de Geslachtlijst op *BOEL.* Doch dit neemt niet weg, dat, om 't *Vroul.* te beteekenen, aan deze woorden ook de uitgang *IN* gehecht wordt, als *boelin*, *gemalin*; zelfs ook *tiernin*; *monarchin*; waarvan §. 17.

§. 38.

Zoodanige woorden gaan ook veeltijds uit op *ling*, als:

<i>Vreemdaling.</i>	<i>Vondeling.</i>
<i>Tweeling.</i>	<i>Zuigeling.</i>

Zie hiervan op *ZUIGELING*, vergeleken met *TRUKATE* D. II. bl. 84. D. I. bl. 403:

Of op <i>Genoot.</i>	<i>Dischgenoot.</i>
<i>als Bedgenoot.</i>	<i>Lotgenoot.</i>

§. 39.

§. 39.

De 2de foort zijn zulken, die *onbezielde* zaken aanwijzende, zonder aanzien van *uitgang*, alleen uit kracht hunner inwendige en verschillende beteekenis, verschillend *geslacht* aannemen. In dien zin zijn O. de woorden, die aan de eene zijde eene *algemeenheid*, eene *erts*, *stof*, of *stoffaadje* aanduiden; maar ook somtijds, voor 't bewrochte of voordgebrachte uit die *erts*, of *stof*, gebruikt worden; en in dien zin zijn ze M. Zoo zegt men van de *stof*, *erts*, enz.

O. HET *Diamant*. O. HET *Saffier*.

— — — *Robijn*. — — — *Neseldoek*.

Doch even zoo zegt men van de bewrochte *stof*, of het daaruit vervaardigde,

M. DEN *Diamant*. M. DEN *Doek*.

— — — *Robijn*. — — — *Droogdoek*.

— — — *Saffier*. — — — *Agaat*.

Doch over dezen heb ik wijdloopig gehandeld op 't woord **DOEK**. Zie ook op **DIAMANT**. Vergel. **TEN KATE D. I. bl. 403**.

§. 40.

De 3de foort is van een nog teederer en fijner onderscheiding. En 't is der moeite waardig, die opgegeven. De Heer **TEN KATE D. I. bl. 404**. geeft hieromtrent de schoonste opheldering. Hij onderscheidt namelijk de Woorden, die, op de zachte **E** oorspronkelijk uitgaande, en afgeteid van de *Præter. imperfect. subjunct.* beteekenen eene *voordgebrachte, bewrochte* of *gedane zaak*, en die daarom **Vr.** zijn. Terwijl even die zelfde woorden bij hem oorspronkelijk

V O O R R E D E. XXXVII

lijk M. zijn, indien zij de *dadelijke werking*, of de *dadelijkheid zelf*, of een *wezenlijk werktuig*, of *middel tot bewerking* aanwijzen. Hooren we liefst TEN KATE zelf: „ Bij onze *foemina*, zegt hij, die een naesleep „ hebben, zou men kunnen voegen de onzen op de „ zagte E, die afgeleid zijn van de *Praet: Imperfi* „ *Subjunctivi*, van onze Ongelijkvloeyende *Verba*, „ waarvan ik in mijn I. *Dialectregel* van de zagte „ lange E (of EE), en in mijn I. van de zagte lange „ O (of OO) eenige Proeven heb aengehaelt, en „ die thans veelal zonder E in gebruik zijn; als „ BEET, BETE, F. (*frustum, bolus*), DRETE, „ DREET F. (*Crepitus, merda*), DREVE, DREEF, „ F. (*actus, plaga*), DEGE, DEEG, F. (*Salus*), „ GRENE, GREEN, F. (*larva, es distortum*), GRE- „ PE, GREEP, F. (*Manipulus*), KNEPE, KNEEP, „ F. (*Compressura; & Vox vel actio decipiens, Dolus*), „ NEPE, NEEP, F. (*Impressura actionis facta*), RE- „ GE, REEG, F. (*ordo, series, linea*), RETE, „ REET, F. (*Rima*), SLETE, SLEET, F. (*Res trita,* „ *& Mulier ambubaia*), SNEDE, SNEE, F. (*Scissura*), „ SPLETE, SPLEET, F. (*Rima*), STEGE, STEEG, „ F. (*via ascendens vel descendens*), STREKE „ STREEK, F. (*Linea*), doch ons VREDE (*Pax*) word „ meest *Masculin* gebruikt, hoewel men ook zegt „ WEL TE VREDE, F. en niet, *Wel ten Vredo*, M. „ Voeg bij de vorigen ons SLOTE, SLOOT, F. (*For-* „ *sa*), ZOGÉ, ZEUGE, F. (*Sus, Porca*), KLOVE „ KLOOF, F. (*Rima, Fissura*), KOZE, KEUZE, KEU- „ RE, KEUR, F. (*Electio facta*), GOOT, GOTE „ GEUT, F. (*Canalis, scrobs, &c.*) SCHOTE, SCHOOT, „ SCHEUTE, SCHEUT, F. (*Projectura, & tr: Surcu-* „ *lus*),

XXXVIII V O O R R E D E .

„ *lus*), en TOGE, TEUGE, TEUG, F. (*Hauſtus*),
 „ VOORTS WRAKE, WRAEK, F. (*Vindicta*, *Repulſa*)
 „ EN ZODE, ZOO, F. (*Ceſpes*; *Acerva rerum diverſa-*
 „ *rum*; & *Fervor Stomachi*).

„ Alle deeze bovengemelde beteekenen een voort-
 „ gebragte of bewerkte zaak; en hierom, vermits
 „ geen kragt verbeeldende, ſchijnt het dat onze
 „ eerſte Voorouders het *Foemin*: daeraen toegepast
 „ hebben; gelijk ze integendeel bij de andere dier-
 „ gelijken, die een wezendlijke werking en dadelijk-
 „ heid, of middel tot werking beteekenen, en die
 „ nooit een E agter zig in *Nomin.* gedoogen, ter za-
 „ ke dat ze van 't *Præter: Imperf:* van den *Indicat:*
 „ en niet van den *Subjunct:* afdalen, in 't *Mascul:* ge-
 „ bruikt hebben, vermits meerder kragt verbeelden-
 „ de; als, BAND, M. BÓOG, M. (*olim Atractio Ar-*
 „ *ci*, *nunc tranſl. Arcus*), DRANG, M. DRANK, M.
 „ DRONK, M. DWANG, M. KRAMP, M. en STANK,
 „ M. als mede BEET, M. (*Morſio*, & *tranſl. Bolus*),
 „ DREEF, M. (*ictus*, *alapa*, & *actio concinna*),
 „ GREEP, M. (*Comprehenſio*, *prehenſio*), KRÉÉT, M.
 „ (*vociferatio*), NEEP, M. (*compressio*), SLÉEP, M.
 „ (*conſequentia rerum*, &c.), SLEET, M. (*tritius*),
 „ SMEET, M. (*injectio*), STEEK, M. (*punctio*), en
 „ STRÉEK, M. (*motus linearis*); Wijders SCHOOT,
 „ SCHEUT, M. (*jaculatio*), ZOOF, M. (*hausſtus*),
 „ enz. Doch dit voorgemelde geef ik u niet op
 „ voor een Regel, maer ſegts voor een Aenmer-
 „ king, aengezien hierin verwarring kan ſpruiten
 „ omtrent ſommigen, die op eene en andere wijze
 „ gebruikt worden; geſijk ook de overdragt van Zin
 „ ons den een voor den ander kan doen neemen;
 „ waer-

„ waerom van dit foort ook de Lijst, even als zonder Regel, dient aengetoont te worden.

„ Dit gebruik onzer Voorouderen van de werking gewoonlijk in *Masc.*: en 't *Bewerkte* veelal in *Foem.*: te stellen, heb ik in 't onderzoek der Geslagten zeer gemeenzaem gevonden op deze staerteloze of kortstaertige woorden, enz.”

Ziehier een Regel, die zekerlijk merkteekenen draagt van gegrondheid in de Taal; maar indien ergens, zoo moet hier het Gebruik, en daartoe de Geslachtlijst geraadpleegd worden, dewijl in dezen het Verloop aanmerkelijk, en hier vele uitzonderingen zijn, die niet anders dan door 't gebruik der beste Schrijveren gekend kunnen worden. Daarenboven raakt deze Regel slechts een klein gedeelte van *eensyllabige* woorden, en bepaakt zich alleen tot zulken, die, van 't *Praeterit. Imperfect.* afgeleid, eertijds wel de zachte E achter zich hadden, maar die E allengskens afgeworpen hebbende, nu meer tot het Manl. Geslacht overhellen. Men zie hiervan op **VAERT, GREEP, STREEK.**

§. 41.

Dit zelfde zij gezegd van een niet minder aardig en bevallig onderscheid, 't welk in *sommige* woorden bespeurd wordt, die in hunne Overdrachtige of On-eigenlijke beteekenis, een ander Geslacht schijnen te verkiezen, dan in de eigenlijke beteekenis. **B. V.** Wat *pekel* is, weetieder, en men gebruikt gemeenlijk *de pek* V. maar de Dichters noemen *de Zet* ook Overdrachtig *pekel*; doch als dan verkiezen zij *het pek*, O. Hiertoe kan men ook brengen:

*** 4

De

De pit, V. Overdr. *het pit*, O.

De sneeu, V. ——— *het sneeu*, O.

De punt, V. ——— *het punt*, O.

Maar in diergelijken moet het gebruik der beste Schrijveren geraadpleegd, en dus kan hier geen' algemeene Regel van gemaakt worden; gelijk ik op *RIT* breeder getoond heb. Vergel. *SCHUIM*. Even weinig gaat dit door in woorden, die, hoezeer in klank overeenkomende, echter' in den zin dikwijls niets gemeens hebben, en daardoor veeltijds in Geslacht verschillen. Als *Roof*, M. *praeda*; *roof*, V. *ulceris crusta*. *Rijp*, M. *pruina*; *rijp*, V. *voor rups*. Zie ook op *ROOK*, *RUN*, *SPOOR*, *STIER*, *STOF*, *VLEK*. Ik zeg *dikwijls*, niet altijd; als *Ruit* V. een *glas*, en een *Krujd*. *Schaal* V. voor een *balans*, en *beker*. *Schaar* V. *menigte*, en een *snijtuig*. Zie ook op *SCHOOT*.

§. 42.

Nog is 'er een soort van woorden, die bij mij *Gelijke* of *Zelfslachtigen* genoemd worden. Ik vinde van dezen weinig bescheids bij de Spraakkundigen. Zoodanige woorden zijn, die, schoon van 't zelfde *Geslacht*, echter eene *ongelijke kunne* aanwijzen. De Latijnen noemen ze *Epicœna*, en zeggen, dat, schoon bij voorbeeld het M. woord *passerculus* en *passer* van een wijtjes *musch*, en het V. woord *vulpes* van een mannetjes *Vos*, gebruikt wordt, evenwel *passer* M. en *Vulpes* V. blijft. Het zelfde heeft bij ons plaats. Bij voorbeeld, in 't Nederduitsch zijn altijd:

M. DEN *Arend*.

M. DEN *Olifant*.

— — *Kemel*.

— — *Reiger*.

— — *Leeuwerk*.

— — *Struis*.

M.

V O O R R E D E. xlii

M. DEN Uil, M. DEN Vink.
 — — — Valk, — — — Vos,

Die men nooit Vr. zal vinden, offchoon ze van *de wijfjes* gebruikt worden. En daarom is 't gansch niet buiten bedenking, of de Heer Hoogstr. wel taalrichtig schreef *de Vos* van een Wijfje, zoo als hij vertrouwelijk zegt op vos. Het voorbeeld uit *Vondel* aldaar is zeer twijfelachtig.

§. 43.

Integendeel zijn altijd bij ons Vr. *de rot, de wais, de haagdís, de slang*, vooral in de Vogelen, de woorden:

DE Duif.	DE Snip.
— Kraak.	— Tortel.
— Maerle.	— Vleermuis.
— Mees.	— Zwaan.
— Musch.	— Zwaluw.

Want, schoon die van *Mannelijcs* gebruikt worden, zal men nooit zeggen *den rot, den musch, den vlgermuis*. Doch hier valt te gelijk eene bedenking omtrent het gebruik der betreklijke woorden *hem, hij, haar, heyr*. Zal men van een wijfjes *Vos, Olifant*, enz. zeggen, dat *hij* [Vos] *ZIJN* jongen, of dat *zij* *HAAR* jongen zoogt? Ik toonde op 't woord *MIN*, dat men zeggen moest *het wijf nam haar kind*; en niet *zijn kind*; ook, zelfs Overdrachtig, van een Dichter, *de Venuszijsche Zwaan klapt haar wicken*. 't Is dan hatuurlijk, en dus meer regelmatig, uit aanmerking van 't aangeteekende op *MIN* bl. 333., dat men bij *den Vos, den Olifant*, offchoon *Manlijk*, wanneer de *Vroulijke werkzaamheden der Wijfjes* gemeld worden,

*** 5

✱LII V O O R R E D E.

den, als dan de Vrouwelijke Betrekkingstwoorden daar bij voegt, even gelijk *het wijf nam haar kind*,

§ 44.

Maar bij deze woorden hebben weder twee bijzonderheden plaats. Daar zijn namelijk 1°. woorden, die het onderscheid van Geslacht door twee bijzondere benamingen aanduiden, zelfs zoo, dat zij voor hun gemeen Geslacht ook nog een derde benaming hebben. Zoo is bij voorbeeld;

<i>Den Hengst, M.</i>	}	voor beiden, <i>het Paard, O.</i>
<i>De Merrie, V.</i>		
<i>Den Ram, M.</i>	}	voor beiden, <i>het Schaap, O.</i>
<i>De Ooi, V.</i>		
<i>Den Haan, M.</i>	}	voor beiden, <i>het Hoen, O.</i>
<i>De Hen, V.</i>		
<i>Den Stier en</i>	}	voor beiden, <i>het Rund, O.</i>
<i>den Os, M.</i>		
<i>De Koe, V.</i>		

Doch niet altijd O. bij voorbeeld.

<i>Reu, M.</i>	}	voor beiden, <i>Hand, M.</i>
<i>Teef, V.</i>		

Ook zonder een zoodanig derde gemeen woord, bij voorbeeld.

<i>Doffer, M.</i>	<i>Kater, M.</i>
<i>Duif, V.</i>	<i>Kat, V.</i>

in welken het gemeen woord is *Kat*, en *Duif*.

§ 45.

Maar ook zijn 'er 2°. woorden, die met verandering

V O O R R E D E. XLII

ring van *uitgang* het tweederlei Geslacht aanwijzen, als:

Den Leeuw, de Leeuw.

Den Paauw, de Paauwin.

Den Ezcl, de Ezelin.

En mischien mag men ook hiertoe brengen, *den raven*, *M. de ravs*, *Vr.* Zie op *RAVE*.

Deze dan behooren tot den Regel der Zelfflachtigen (*Epicœna*) §. 42. niet. Maar hoe het zij, alles toont genoegzaam aan, hoe weinig krachts of zekerheids zulke Regels hebben, zoo men 't Gebruik niet door eene Geslachtlijst kan opsporen,

Ik spreke hier niet van 't Geslacht van *Visfchen*. Alles schijnt hier onzeker, en moet uit het gebruik gekend worden. Zie op *BOT*, *BAERS*, *BRÆSSER*, *HABELJARUW*, *TONG*, enz. Waarom de Regel van den *Hr. Hoogstraten* op *KREEFT*, om alle *Visfchen* *M.* te stellen, te algemeen of liefst geen regel is.

§. 46.

Eindelijk zijn 'er ook woorden van *Twijfelachtigen* Geslachte, (*Dubi generis*), dat is, wier Geslacht in 't gebruik min zeker is, of die zonder eenige bekende of genoegzame reden onverschillig *M.* *V.* of *O.* gebruikt worden. Zoo zijn bijvoorbeeld beiden,

M. en *V.* *Dood*, *Stond*, *Tijd*.

M. en *O.* *Oorlog*.

V. en *O.* *Oog*, *Oor*.

van welken allen men de Lijst opsla, om van 't gebruikelijkste Geslacht te oordeelen. In sommigen van dezen komt het veel aan, of op den uiterlijken vorm of gedaante van 't woord, of op de spreekwijze, of woord-

woordvoeging, waarin zij staan. Bij voorbeeld: Ik zal zeggen, *den kostelijken tijd*, en in tegendeel *te dier tijd*. Het gebruik geeft hier ook acht, of men diergelijke woorden 'schrijft met de zachte E, of zonder dezelve. Zie mij op PUNT, GAARDE, INTREDE, en vergelijk BOLHUIS bl. 68. n. 12. Dus maakt de spelling 't woord *Bake* of *Baak* V. en *Baken* O. Men zorge echter, dat geene enkele Voorbeelden misleiden; waardoor men te schielijk de woorden twijfelachtig van Geslachte (*Dubii generis*) stellen zoude. Hierin is de Heer Oudhof veeltijds te ver gegaan. Zie op STAM.

§. 47.

Dus verre de *algemeene* Regels, meest afgeleid uit de innerlijke Gestalte der woorden. Gaanwe over tot de meer *bijzonderen*, waarin we een groot veld geopend vinden. Ik zal 't zoo kort mogelijk zien afteloopen.

§. 48.

Letten we op de *Uitgangen*. 't Is zeker, dat, na aftrek der *algemeene* Regels, waarbij het Geslacht meer gekend wordt uit den innerlijken aard der woorden, vele Naamwoorden hun geslacht schikken volgens den *uitgang* (*terminatio*), of, om naaukeuriger te spreken, dat de uitgang ons thans aanwijst, welke woorden M. V. of O. gebruikt worden.

§. 49.

Eer ik dezen afzonderlijk inzie, moet hier eene *algemeene verzianning* van den Heer MOONEN en van sommige

mige andere Spraakkunstenaren aangewezen worden, hierin bestaande; dat zij nooit onderscheiden hebben den uitgang van 't *oorspronkelijke* woord, en den *afzonderlijken* Uitgang, die bij een oorspronkelijk woord naderhand gevoegd wordt, of, om duidlijker te spreken, dat zij de laatste *letter* van een woord altijd voor den Uitgang aanzien, en niet de geheele Syllabe, of een gedeelte derzelve; ook niet onderscheiden, of het een wortelwoord zelf is, of een ander, van zulk wortelwoord door middel van een' zelf bestaanden Uitgang afgeleid. Bij voorbeeld, de *k* in *vlek*, *vlak*, *dek* en *blek* kan geen regel vormen van eenig geslacht. De eersten zijn *Vr.*, de anderen *Onz.* De uitgang *ter* in *bier*, *mier*, kan geen regel vormen voor *tuiwier*. De *eenlettergreepige* woorden *dom*, *orf*, *ster*, *stem*, *bier*, die het grondwoord uitmaken, hebben ook niets gemeens met de woorden *eigendom*, *versterf*, *looper*, *tuiwier*, *bliksem*, die hunnen wortel hebben in *elgen*, *sterf*, *loop*, *tuis*, *blik*. Dit, niet waargenomen zijnde, misvormt de Geslachtregels dier Schrijveren niet weinig. Zie bij Moonen bl. 66. en volgg.

§. 50.

Wat nu de manlijke *Uitgangen* betreft; de Heer L. TEN KATE D. I. bl. 402. rekent onder de woorden, wien de Uitgang *Manlijk* maakt, allen, die uitloopen op *AAR*, *IER*, *ER*, *SEM*, *EM*, en sommigen op *DOM*. Doch van dezen zijn 'er velerlei soorten. Van zeker soort op *AAR* en *IER*, sprak ik reeds §. 13.

Breng tot dien *Manlijken* uitgang, volgens de Geslachtlijst, ook

DEM

XLVI V O O R R E D E.

DEN <i>Bandelier.</i>	DEN <i>Kandelaar.</i>
— <i>Beukelaar.</i>	— <i>Lepelaar.</i>
— <i>Boezelaar.</i>	— <i>Lesfenaar.</i>
— <i>Eyepaar.</i>	

Doch het *pluyter* vindt men O.

Ik gaf §. 14. een gansche Lijst van woorden, die op ER Manlijk zijn, als zij een Werktuiglijken Manlijken Werker aanwijzen; doch van dien zelfden uitgang zijn 'er een groot aantal anderen, die niet allen tot het Manlijke behooren. Zienwe, of we op 't geleide der Lijst hier ook een' Regel vormen kunnen.

Men beschouwe daartoe deze Lijst van M. V. en Onz. woorden :

Manlijk.	Manlijk.	Manlijk.
DEN	DEN	DEN
† <i>Aker.</i>	† <i>Doffer.</i>	<i>Heller.</i>
<i>Akker.</i>	<i>Donder.</i>	<i>Honger.</i>
<i>Amber.</i>	<i>Dozier.</i>	<i>Houwer.</i>
<i>Baker.</i>	<i>Duiker.</i>	<i>Iber.</i>
<i>Berkemeier.</i>	† <i>Egger.</i>	<i>Ijver.</i>
† <i>Beyer.</i>	† <i>Ekster.</i>	<i>Ister.</i>
<i>Bladwijzer.</i>	† <i>Elger.</i>	<i>Kabouter.</i>
† <i>Blaffer.</i>	<i>Emmer.</i>	<i>Kanker.</i>
† <i>Blaker.</i>	<i>Etter.</i>	† <i>Kaper, (Schip.)</i>
† <i>Boender.</i>	<i>Fierter.</i>	<i>Karper.</i>
† <i>Bolster.</i>	<i>Gader.</i>	† <i>Kater.</i>
† <i>Brander.</i>	† <i>Glinstet.</i>	<i>Keldet.</i>
<i>Ceder.</i>	<i>Halstet.</i>	<i>Kerket.</i>
<i>Daer.</i>	<i>Halster.</i>	<i>Kleppet.</i>
<i>Demet.</i>	<i>Hamer.</i>	† <i>Klinket.</i>
† <i>Dobber.</i>	† <i>Haefters.</i>	† <i>Klopper.</i>

Mani-

V O O R R E D E. XLVII

Manlijk. DEN	Manlijk. DEN	Manlijk. DEN
<i>Koker.</i>	<i>Roomer.</i>	<i>Vijver.</i>
<i>Kolder.</i>	<i>Rooster.</i>	<i>Vinger.</i>
† <i>Komkommer.</i>	<i>Ruiker.</i>	<i>Uitlegger.</i>
<i>Kommer.</i>	<i>Schepter.</i>	† <i>Vlinder.</i>
† <i>Kuier.</i>	<i>Sleter.</i>	<i>Waaier.</i>
<i>Laster.</i>	<i>Slinger.</i>	<i>Wezer.</i>
<i>Lauwer.</i>	† <i>Slommer.</i>	<i>Wijzer.</i>
<i>Lichter.</i>	<i>Sluier.</i>	<i>Winter.</i>
<i>Lodder.</i>	† <i>Snater.</i>	<i>Woeker.</i>
† <i>Looper.</i>	† <i>Snuiset.</i>	<i>Zolder.</i>
<i>Luister.</i>	<i>Solder.</i>	<i>Zomer.</i>
<i>Marmet, (Steen.)</i>	† <i>Spaander.</i>	Vroulijk:
<i>Mijster.</i>	<i>Sperwer.</i>	DE
<i>Modder.</i>	<i>Spijker.</i>	<i>Adder.</i>
<i>Moker.</i>	<i>Splinter.</i>	<i>Ader.</i>
<i>Nekker.</i>	<i>Steiger.</i>	<i>Baker.</i>
<i>Nester.</i>	<i>Stuiver.</i>	† <i>Blader.</i>
<i>Niger.</i>	<i>Tarter.</i>	<i>Boter.</i>
<i>Oever.</i>	<i>Temper.</i>	<i>Bulster.</i>
<i>Oker.</i>	<i>Tiber.</i>	<i>Citer.</i>
<i>Oorber.</i>	<i>Thimber.</i>	<i>Gember.</i>
† <i>Opper.</i>	<i>Tiger.</i>	† <i>Haver.</i>
† <i>Otter.</i>	<i>Tijger.</i>	<i>Iser.</i>
<i>Panther.</i>	† <i>Timmer, (Tim- mering.)</i>	<i>Kalander.</i>
<i>Pasjer.</i>	<i>Trechter.</i>	<i>Kamer.</i>
<i>Pijkoker.</i>	<i>Verrekijker.</i>	<i>Kamfer.</i>
<i>Polder.</i>	<i>Vesper.</i>	† <i>Kaper, (Hulsel.)</i>
<i>Reiger.</i>	† <i>Veter.</i>	† <i>Kever.</i>
† <i>Reuter.</i>	<i>Uier.</i>	<i>Klaver.</i>
<i>Roemer.</i>		Vrou.

XLVIII V O O R R E D E .

Vrouwlijk.	Vrouwlijk.	Onzijdig.
DE	DE	
<i>Kluisfer.</i>	<i>Venfter.</i>	<i>Lemmer.</i>
<i>Ladder.</i>	† <i>Zever.</i>	<i>Marmmer, (Stof.)</i>
<i>Letter.</i>		<i>Masker.</i>
<i>Lever.</i>	Onzijdig.	<i>Manfter.</i>
<i>Lijfter.</i>	<i>Anker.</i>	<i>Offer.</i>
<i>Lommer.</i>	<i>Bitter.</i>	<i>Onweder.</i>
<i>Loover.</i>	† <i>Bunder.</i>	<i>Outer.</i>
† <i>Luiet, (Luut.)</i>	<i>Duifter.</i>	<i>Panfifer.</i>
<i>Mander.</i>	<i>Hinder.</i>	<i>Poeder.</i>
<i>Moeder.</i>	<i>Jadder.</i>	† <i>Pulver.</i>
<i>Oder.</i>	<i>Jammer.</i>	<i>Purper.</i>
† <i>Paender.</i>	<i>Ijzer.</i>	† <i>Register.</i>
† <i>Peper.</i>	† <i>Karakter.</i>	<i>Timmer, (Zaal.)</i>
<i>Pleifter.</i>	<i>Koffer.</i>	<i>Tonder.</i>
<i>Purmer.</i>	<i>Kouter.</i>	<i>Voeder.</i>
<i>Schermer, (Stroom.)</i>	<i>Lamper.</i>	<i>Water.</i>
<i>Schouder.</i>	<i>Leder, (Leër.)</i>	<i>Weder.</i>
<i>Suiker.</i>	<i>Leger.</i>	<i>Wonders.</i>
<i>Veder.</i>	† <i>Lekker.</i>	<i>Zilver.</i>

§. 51.

De woorden, alhier met een † geteekend, hier afgetrokken, alzo die, nog door geene Voorbeelden geftaafd, alleen steunen op 't gezag der Spraak-kunftenaren of op algemeene regelen; zal men ontdekken, dat het grootste getal der woorden *Manlijk* is; doch dat het ook aan geene *Vroul.* en *Onzijdige* ontbreekt. Gaanwe nu die allen na, zoo vindt men velen, welken tot algemeene Regels behooren; doch ook anderen, waarvan die Regels thans niet gemaklijk

Nijk te vinden zijn. Zoo behooren tot de algemeene Regels, volgens §. 14. *Blaker, boender, duiker, lichter*, enz. Tot den regel van Vrouwen §. 17. *baker, moeder*. Tot de Boomen §. 34. *ceder, lauwer*. Tot de Rivieren §. 26—33. de manlijke Namen *den Demer, Iber, Nekker, Nester, Niger, Tiber*, en in tegendeel de Vroulijke, *de Mander, Oder, Wexer*. Tot Stoffen en Ertzen, volgens §. 39. *het marmmer, purper, zilver*. Men vindt ook Bijvoeglijke woorden, die Zelfftandig genomen, volgens §. 50. Onzijdig zijn, als, *het bitter, lekker, duifter*. Ingeleijks Woorden, die uit het Latijn afkomstig hun vroeger Geslacht of volgen of verlaten; van de eerste foort zijn de Vroulijke *kamer, citer, kamfer, letter, venster*, de Onzijdige *register, monfter*; van de tweede foort *karakter, O. en venster*, wanneer dit O. gebruikt wordt. Maar waarom zijn *leder, weder, water*, Onzijdig, en wederom *veder, lever, ader, Vr.*? Ziedaar, waarin tegenwoordig onze regels te kort schieten, om reden te geven van het onderscheiden gebruik.

Buiten deze Lijst zijn 'er nog andere woorden uitgaande in ER, die met *ge* voorop Onzijdig zijn, en tot een' geheel anderen Regel §. 90. behooren, als *het gebulder, gejammer, geklater*.

Dit zij genoeg, om te toonen, dat 'er geen zoodanig algemeene Regel van de Manlijken op ER tians te maken zij, dat men, alle de Uitzonderingen van Vroulijk en Onzijdig in aanmerking genomen, zonder behulp van eene Geslachtlijst zeker gaan kan. En zulks bevestigt ook de aanteekening van Moonen bl. 71, 72.

§. 52.

V O O R R E D E.

§. 52.

De **Uitgang EL** verdient mede eene afzonderlijke beschouwing. De woorden van dezen uitgang in 't gemeen kan men, op voorgang van **TEN KATE D. II.** bl. 68.69., tot drie soorten brengen.

Voor eerst, zijn 'er velen uit het Latijn overgenomen. Zoodanigen zijn *engel, duivel, nevel, tafel, tempel, spiegel, nobel*. Doch het Geslacht krijgt hier weinig licht uit. Zij zijn of uit hun aard of door 't gebruik **M.**, uitgezonderd de *tafel* Vrouwlijk.

2°. Anderen zijn *Bijvoeglijk*, als *kreupel, schamel, enkel*, enz. Doch met deze woorden valt hier niets te schaffen. Ik heb dus alleen te doen met

3°. De *Zelfstandige Naamwoorden*, die te recht bij **TEN KATE** worden aangemerkt, als aanduidende,

1°. *Een middel of werktuig* van beweging of werking. Hiertoe brengt hij *vleugel, gordel, stegel, sleutel, schoffel, katel*, als zijnde zulke werktuigen, waarmede men *vliegt, gordt, stijgt*.

Of, 2°. een *onderwerp* van *beweging*, of het geen daardoor gewrocht of voordgebracht wordt: als *zetsel, bandel, bondel, drempel* (van *drempen, betreden*) *gruwel*, als iets dat *bezeten, gebonden* of *betreden* wordt.

§. 53.

Doch deze tweederlei beteekenis kan mede weinig Regel maken. Dit zal best blijken uit de opgave der **Woorden** zelve, zoo als zij zich in de **Geslachtlijst** voordoen; welke opgaaf aanwijst, dat ook de uitgang in **EL** van drierlei Geslacht is. Zie hier de zelve:

Man-

V O O R R E D E . 41

Manlijk: DEN	Manlijk: DEN	Manlijk: DEN
† <i>Amandel.</i>	† <i>Gaffel.</i>	<i>Knoppel, Knuppel.</i>
<i>Angel.</i>	<i>Geesfel.</i>	† <i>Kneukel.</i>
† <i>Bandel.</i>	<i>Gevel.</i>	† <i>Knobbel.</i>
<i>Beitel.</i>	<i>Gordel.</i>	† <i>Koepel.</i>
<i>Beugel.</i>	<i>Görgel.</i>	† <i>Kogel.</i>
† <i>Bikkfel.</i>	<i>Grendel.</i>	<i>Krekel.</i>
<i>Boedel.</i>	<i>Gruwel.</i>	† <i>Krinkel.</i>
<i>Bommel.</i>	<i>Hagel.</i>	† <i>Kronkel.</i>
<i>Bondel.</i>	<i>Hamel.</i>	† <i>Kwakkel.</i>
† <i>Borstfel.</i>	† <i>Haspel.</i>	† <i>Kwartel.</i>
† <i>Brandnetel.</i>	<i>Hekel.</i>	† <i>Kwispel.</i>
<i>Breidel.</i>	<i>Hemel.</i>	† <i>Lepel.</i>
† <i>Buffel.</i>	† <i>Heugel.</i>	† <i>Mantel, (werk- tuig.)</i>
<i>Buidel.</i>	<i>Heuvel.</i>	<i>Mantel.</i>
<i>Bundel.</i>	† <i>Hevel.</i>	† <i>Mispel.</i>
† <i>Busfel.</i>	† <i>Hoepel.</i>	<i>Muskadel, (wijn.)</i>
<i>Cirkel.</i>	<i>Ijsfel.</i>	<i>Nagel.</i>
† <i>Dadel, (boom)</i>	<i>Inboedel.</i>	<i>Navel.</i>
† <i>Degel.</i>	<i>Kabel.</i>	† <i>Nestel.</i>
<i>Disfel.</i>	† <i>Kacchels.</i>	† <i>Netel.</i>
† <i>Dobbel.</i>	† <i>Kansel.</i>	<i>Nevel.</i>
<i>Dorpel.</i>	<i>Karbonkel.</i>	† <i>Oxel.</i>
<i>Drempel.</i>	<i>Kedel, (kelt)</i>	† <i>Ouwel.</i>
<i>Drommel.</i>	† <i>Kegel.</i>	<i>Pardel.</i>
<i>Droppel.</i>	<i>Kemel.</i>	† <i>Pegel.</i>
<i>Druppel.</i>	<i>Kertel.</i>	† <i>Pimpel.</i>
<i>Egel.</i>	<i>Ketel.</i>	<i>Popel.</i>
<i>Engel.</i>	† <i>Kinkel.</i>	<i>Prikkel.</i>
<i>Enkel.</i>	<i>Klepel.</i>	† <i>Rakel.</i>
<i>Exel.</i>	† <i>Knevel.</i>	

Mafi-

LII V O O R R E D E

Manlijk.	Manlijk.	Vroulijk.
DEN	DEN	DE
† Ratel.	† Tintel.	† Diggel.
Rekel.	Titel, Tittel.	Distel.
Regel.	Truffel.	Fabel.
Reutel.	Twijfel.	Fakkel.
† Reuzel.	† Vijzel.	† Feitel.
† Riggel.	Vlegel.	† Fronfel.
† Rimpel.	Vleugel.	† Gagel.
† Rinkel.	Vogel.	Gondel.
† Rochgel, Rach- gel.	† Wächsel.	† Grabbel.
† Schenkel, Schin- kel.	Wandel.	Greppel.
† Schimmel,	Wervel.	† Griffel.
(paard.)	Wezel.	† Hommel.
† Sikkel, (geld.)	Wimpel.	Horzel.
Sleutel.	† Windel.	Kasuisel.
† Snavel.	Winkel.	Kervel.
† Spadel.	† Wisfel.	† Keutel.
Spiegel.	Wijsfel.	† Keudel.
Stapel.	† Worpel.	† Krevel.
† Stogel.	Wortel.	† Kruiemel.
† Stekel.	Wrevel.	† Kwendel.
† Stempel.	† Wrongel.	† Kwezel.
† Stengel.	Zetel.	† Lavendel.
† Stevel.	† Zwachtel.	† Luifel.
Tabernakel.	† Zwengel.	Middel, (deel van 't lichaam.)
† Tegel.	Vroulijk.	Mosfel.
Tempel.	DE	† Pantoffel.
Tepel.	Bobbel.	Pekel.
Teugel.	Dadel.	† Pijzel.
	† Dauwel.	† Pimpernel.

Vrou-

V O O R R E D E. LIII

Vroulijk. DE	Vroulijk. DE	Onzijdig.
<i>Sabel.</i>	<i>Tortel.</i>	<i>Koppel.</i>
<i>Schakel.</i>	<i>Trommel.</i>	<i>Mangel, (gebrek.)</i>
† <i>Schimmel, (be-</i>	<i>Vedel (veel)</i>	† <i>Mergel.</i>
<i>schimmeling.)</i>	† <i>Venkel.</i>	<i>Middel, (wijze.)</i>
<i>Sikkel, (zeisfen.)</i>	<i>Vezel.</i>	† <i>Mortel.</i>
<i>Schoffel.</i>	† <i>Wafel.</i>	<i>Ongel.</i>
<i>Schotel.</i>	<i>Widel.</i>	<i>Orakel.</i>
<i>Sedel.</i>	† <i>Zemel.</i>	<i>Orgel.</i>
<i>Sikkel.</i>	<i>Zwavel.</i>	† <i>Schepel.</i>
† <i>Simbel.</i>		† <i>Takel.</i>
† <i>Sprokkel.</i>	Onzijdig.	<i>Vaandel, Vendel.</i>
<i>Sprengsel.</i>	<i>Evel.</i>	<i>Veertel.</i>
<i>Stoppel.</i>	<i>Euvel.</i>	† <i>Zavel.</i>
<i>Tafel.</i>	<i>Exempel.</i>	<i>Zegel.</i>
† <i>Toffel.</i>	<i>Kapittel.</i>	<i>Zuivel.</i>

§. 54.

Slaanwe een vluchtig oog ook op deze Woordenlijst ; zoo zien we

1°. dat, na afrek der woorden, aan wien zonder bewijs of voorbeeld, enkel op 't gezag der Spraak-kuntenaren eenig Geslacht is toegewezen, (die met het teeken † gemerkt zijn,) het getal der Manlijken dat der Vroulijken, en dat der Vroulijken de Onzijdigen overtreft ; dat ook de Onzijdigen veelal woorden zijn, uit het Latijn ontleend, als *exempel, kapittel, orakel, orgel, zegel.*

2°. Men merke op, dat onder dezen vele woorden tot de algemeene Regels behooren ; als *engel*, §. 12. *dadel*, §. 34, 35. *kwezel*, §. 17. *karbonkel*, §. 39.

**** 3

3°. Dat,

3°. Dat, wanneer men van 't vormen van Regels spreekt, men zich altijd zorgvuldig moet wachten, om door geen' uiterlijken schijn verleid, met Moonen, enz. daarin te mengen woorden, die van gansch anderen aard zijn. Zoodanigen zijn *schepfel*, *stefel*, *voedfel*. Zoo ook de wortelwoorden *spel*, *tel*, *stel*, *vel*, en hunne zaamgestelden *voorspel*, *toetel*, *voorstel*, *zrommelvel*. Als mede oorspronkelijke woorden, die den klemtoon (*accent*) hebben op de achterste lettergreep *EL*, als *kapel*, *schabel*, *gezel*, waarvoor ook gezegd wordt *kapelle*, *gezelle*.

Men besluite uit dit alles, even als te voren §. 51., dat, hoezeer het aantal van *manlijken* de overigen te boven gaat, niet te min de uitzonderingen van dien aard zijn, dat 'er niet gemakkelijk een' algemeene Regel van te maken zij; waardoor weder de Geslachtlijst van groote noodzakelijkheid wordt. En zulk te meer, als men op de volgg. §§. 55—57. behoorlijk acht geeft.

§. 55.

Men moet, namelijk, met Moonen niet verwarren den vorigen uitgang *el* met den zakelijken in *sFL*; welke uitgang plaats heeft in woorden, die, afkomstig van Werkwoorden, aanduiden, of een *voordgebrachte zaak*, of een *werking*, of *werktuig* van *voordbrenging* of *beweging*; volgens TEN KATE D. II. bl. 71. gevolgd door L. VAN BOLHUIS bl. 69. Op die wijze komt van *doopen*, *doopfel*, van *dekken*, *dekfel*. Dezulken zijn allen Onzijdig. Deze kracht en dit geslacht vertoonen zich in de navolgende Voorbeelden in de Geslachtlijst:

HET

HET <i>Ainhangfel.</i>	HET <i>Raadfel.</i>
— <i>Aanlokfel.</i>	— <i>Schepfel.</i>
— <i>Bediedfel.</i>	— <i>Schoufel.</i>
— <i>Beletfel.</i>	— <i>Spanfel.</i>
— <i>Bloiefel.</i>	— <i>Streelfel.</i>
— <i>Broedfel.</i>	— <i>Tergfel.</i>
— <i>Hantvatfel.</i>	— <i>Tooifel.</i>
— <i>Hulfel.</i>	— <i>Verfoeifel.</i>
— <i>Insteekfel.</i>	— <i>Verfierfel.</i>
— <i>Leifel.</i>	— <i>Voedfel.</i>
— <i>Lokfel.</i>	

Daar zijn in 't N-Duitsch geene Werkwoorden, of men kan 'er (zoo rijk is onze taal!) door bijzet van *fel*, N-woorden van maken, die allen Onzijdig zijn. Zoodat, wanneer men van *stijven*, DE *stijfel* gebruikt, en dit gebruik als genoeg gewettigd geacht kon worden, men dit enkel aan 't verloop zou moeten toefchrijven, dewijl *het stijfel* even zoo van *stijven* afkomt, als *het spanfel* van *spannen*, *het tooifel* van *toeien*.

§. 56.

Maar deze Regel heeft weder geene plaats in de woorden *fronfel* en *geesfel*. In dezen is SEL geen Uitgang, maar eene wortelfillabe van *fronselen*, *geesjelen*, afkomende van *fronfel*, en *geesfel*, even gelijk *breidelen*, *kronkelen*, afstammen van *breidel* en *kronkel*. En dus zijn *fronfel* en *geesfel* te recht gebracht tot §. 53. Kwelijk brengt dan de Heer Pieterfon *fronfel* tot de Onz. woorden in *fel*. Van zoodanigen aard zijn dan ook de woorden in SEL:

**** 4

DEN

LVI . V O O R R E D E .

DEN *Busfel.* DEN *Oksel, Oxel, (Axil-*
 — *Disfel.* *la.)*
 — *Kansel.* — *Wisfel.*

En de eigen Namen, *Wijfel, Ijsfel, Rijsfel.*

§. 57.

Maar hier is nog een tweede Voorbehoedfel. Noch tot het vorige SEL in *toosel*, §. 55. noch tot het vroegere EL in *fronsel* en *disfel*, §. 53. behoort *het gefronsel*. Want gelijk van *fronsel* komt *fronselen*, zoo komt weder met voorzetting van *ge* van dit *fronselen*, *het gefronsel*, even gelijk van *ranselen*, *het geransel*, van *babbelen*, *het gebabbel*, van *brabbelen*, *het gebrabbel*; waarvan §. 24. en 91.

§. 58.

Ook verwarre men met den uitgang EL niet de woorden in EEL. A. MOONEN heeft, met sommige letterkundigen, deze woorden niet behoorlijk onderscheiden. L. TEN KATE teekent aan, D. II. bl. 92. dat de woorden in EEL gelijk staan met de Latijnsche in *ellum*, *illum*, en 't Fransche *eau*, in *rondeau*, en maakt die O. Doch de Geslachtlijst wijst ujt, dat hier ook geene volkomene algemeenheid zij. Zie hier de woorden, zoo als zij M. Vr. of Onz. voorkomen:

Abeel, M. Zie den Regel der boomen, §. 34.
Barbeel, M. een visch. *Fareel*, O.
Bordeel, O. *Kandeel*, V. *
Fluweel, O. *Kaneel*, O.
Graveel, O. *Kanteel*, M. of V. *
Houweel, O. *Kapiteel*, O.

Kas-

V O O R R E D E. LVI

<i>Kasteel</i> , O.	<i>Prieel</i> , O.
<i>Krakkeel</i> , O.	<i>Rondeel</i> , O.
<i>Makreel</i> , M. een visch.	<i>Tafereel</i> , O.
<i>Manganeel</i> , O.	<i>Tooneel</i> , O.
<i>Panneel</i> , O.	<i>Truweel</i> , O.
<i>Penseel</i> , O. *	

Zoo men echter de visfchen, *barbeel* en *makreel*, M. en *den boom*, *abeel*, M. uitzondert; zoo zal de bedenking tegen 't Onz. alleen overblijven in *kandee*, *kanteel*, en *penseel*.

§. 59.

Ik ga over tot de Uitgangen SEM en EM. Vrij algemeen kan men L. TEN KATE D. I. bl. 403. D. II. bl. 70. toestemmen, dat de woorden, die dus uitgaan, M. zijn. Ik vinde dus in deze Lijst:

M. DEN <i>Aasfem.</i>	M. DEN <i>Boezem.</i>
— — <i>Adem.</i>	— — <i>Braasfem.</i>
— — <i>Balsfem.</i>	— — <i>Deesfem.</i>
— — <i>Bezem.</i>	— — <i>Droesfem.</i>
— — <i>Blikfem.</i>	— — <i>Radem.</i>
— — <i>Bloesfem.</i>	— — <i>Vadem, Vadm.</i>
— — <i>Bodem.</i>	— — <i>Wuasfem.</i>

Zoo dan ook *alfem*, *breisfem*, *bonfem*; waarvoor ook *bunzing*.

§. 60.

En mogelijk zijn door *intrekking* (*crasis*) met L. TEN KATE D. II. bl. 70. ook hiertoe te brengen de woorden uitgaande in LM, en RM, voor *lem*, en *rem*; welken bij MOONEN bl. 69. allen Manl. zijn, als:

**** 5

DEN

LXVIII V O O R R E D E.

DEN <i>Arm.</i>	DEN <i>Schalm.</i>
— <i>Barm.</i>	— <i>Schelm.</i>
— <i>Galm.</i>	— <i>Scherm.</i>
— <i>Halm.</i>	— <i>Storm.</i>
— <i>Helm.</i>	— <i>Worm.</i>
— <i>Molm, *</i>	— <i>Zwarm.</i>

Doch het woord *Molm* houdt de Heer PIETERSON uit MOONEN voor *Vr.*, schoon mijns bedunkens minder regelmatig; ook schijnt het *M. Molm* meer overeenkomstig te zijn met het aanverwante woord *Melm*, waarvan bij den Heer Huydecoper op Stoke D. II, bl. 420. r. 1. *in den melme*. Zie ook ONTFERM. Doch hiertoe kan men niet wel brengen *psalm*, *vorm*, *palm*, die, schoon ook *M.*, van het Latijn afkomen, en niet door intrekking van *rem* en *lem* in *rm*, *lm*, gemaakt worden. Misschien ook *arm* van *armus*.

§. 61.

De Uitgang *DOM* heeft volgens L. TEN KATE D. II, bl. 81. tweederlei kracht. De eerste bevat zulke woorden, die *den staat, de macht of de gesteldheid* eener zaak aanduiden, in welken zin zij Manlijk voorkomen, als:

DEN <i>Adeldom.</i>	DEN <i>Rijkdom.</i>
— <i>Eigendom.</i>	— <i>Vrijdom.</i>
— <i>Maagdom.</i>	— <i>Wisdóm.</i>
— <i>Ouderdom.</i>	— <i>Weedom.</i>

De andere soort beteekent eene *gemeenschap, ambt, bestier*, of ook eene *algemeenheid*, of *gezelschap van personen*. Zoodanigen vindt men *Onz.*, als:

HET <i>Bischopdom.</i>	HET <i>Christendom.</i>
— <i>Bisdóm.</i>	— <i>Heidendóm.</i>

Hei-

V O O R R E D E. LIK

HET <i>Heiligdom.</i>	HET <i>Pausdom!</i>
— <i>Hertogdom.</i>	— <i>Priesterdom.</i>
— <i>Jodendom.</i>	— <i>Vorstendom.</i>
— <i>Menschdom.</i>	

Zie ook BOLHUIS bl. 70. SEWEL bl. 104. en mijne aantekening op *Maagdom.*

Men heeft bij den Heer G. OUTHOF, in zijne tweede Voorrede voor Obadja van die Onzijdigen eene gansche Lijst, waaronder eenige ongewonen, die, voor zooverre zij in deze Lijst ontbreken, niet ongepast hier plaats verdienen; als:

- 't *Aartsheiligdom*, Vondel Altaargeh. pag. 94. en Moonen, Poëzij p. 307.
- 't *Afgodendom*, Vondel Altaargeh. p. 86.
- 't *Antikristendom.*
- 't *Aposteldom*, Vond. Heerl. der Kerke p. 55.
- 't *Ariaansdom*, Vond. 't zelve Werk, p. 69.
- 't *Ballingsdom*, Vond. Psalm, 38.
- 't *Besnedendom*, Vond. Bespiegel. p. 217.
- 't *Burgerdom*, Anflo, Stevens martelkroon, p. 24.
- 't *Cherubinendom.*
- 't *Christendom*, of *Kristendom*, of *Kerstendom*, Vond. Bespiegel. p. 216. Altaargeh. p. 82.
- 't *Digterdom.*
- 't *Duivelsdom.*
- 't *Engelsdom*, Moonens Poëzij, p. 419.
- 't *Farizeeuwschdom.*
- 't *Geschapendom*, Moonens Poëzij, p. 179.
- 't *Godendom*, Vond. Heerlijkheid der Kerke p. 71.
- 't *Godinnendom.*
- 't *Hertogdom*, Hooft Ned. Hist. p. 70.
- 't *Herderdom*, ['t *Herderinnendom.*]

- 't *Heiligdom*, Vondel, Pfalm 9.
 't *Hooftheiligdom*, Vond. Altaargeh. p. 58.
 't *Jufferdom*.
 't *Ketterdom*, Moonens Poëzij, p. 521.
 't *Koningsdom*.
 't *Luitersdom*, of Lutherus gezinte.
 't *Marteldom*.
 't *Menschedom*, Vollenhoven in zijn antwoordt aan
 Rotgans p. 4.
 't *Mozesdom*, Vond. Heerlijkheid der Kerke p. 58.
 alwaar hij dus schrijft:
*Het Christdom, met den naam van 't Mozesdom getekent,
 Van 't Heidendom door een voor Galileers gerekent.*
 't *Nazereeschdom*.
 't *Offerheiligdom*, Vond. Altaargeh. p. 8.
 't *Onbesnedendom*, Vond. Pfalm 73. en Moonen
 Poëzij p. 407.
 't *Onregtvaardigdom*, Vond. Pfalm 39 en 91.
 't *Parnasgodinnendom*.
 't *Prinsdom*.
 't *Profetendom*, Vond. Bespiegel. p. 205.
 't *Protestantendom*, Moonen, Poëzij p. 158. en 533.
 't *Scheependom*, Moonens Poëzij; p. 347.
 't *Schepseldom*, Moonen, Poëzij, p. 391.
 't *Spookendom*.
 't *Statendom*, Jan Kost in zijne Dankzegg. p. 2.
 't *Turksdom*, Vond. Heerl. der Kerke, p. 92.
 't *Wonderheiligdom*, Vond. in zijn Koorzang voor
 de Altaargeh.
 't *Zottinnendom*.

§. 62.

Dit zij genoeg tot een proef, om oordeel te vellen over de ongenoegzaamheid van algemeene *Mannelijke* Regels, ook zelfs in die woorden, wier bijkomende *Uitgangen* anders eenen algemeenen *Geflachtregel* schijnen te volgen (§§. 50. enz.) en over de daaruit spruitende noodzakelijkheid van eene *Geflachtlijst*. Beschouwen we op dien voet ook de *Vrouwelijke* *Uitgangen*.

Zonder eenige *Uitzondering* kan men zeggen, dat de *uitgang* *HEID* *Vr.* is. En indien de Heer *Hoogstr.* mij niet was voorgegaan, om eenige woorden van dien *uitgang* in zijne *Lijst* in te laschen; zoo konden de *Voorbeelden* hier overtollig geacht worden. Deze woorden in *heid* zijn van *Bijvoeglijke Naam- of Deelwoorden* afkomstig, en beteekenen de *hoedanigheid* van dat woord, in 't afgetrokkene beschouwd, als de *rechtvaardigheid*, *grootheid*, *goedheid*. Zie hier van *TEN KATE* D. I. bl. 402. II. bl. 81. *BOLHUIS* bl. 68. *SEWEL* bl. 101.

§. 63.

Vrouwelijk zijn ook regelmatig de *Woorden*, uitgaande in *ing*, *inge*; namelijk de zulken, die, van 't *Worteldeel* van eenig *Werkwoord* afkomende, de *dadelijke werking* beteekenen, als, de *aandrijving*, *betering*, *belooning*, *rotting* (van *rotten*); en wel zonder *uitzondering*. Zie op *AENBIEDING*. Doch deze moet men weder niet verwarren met woorden in *ling*, van welken ik boven sprak, §. 38. die gewoonlijk *tweeslachtig* zijn. Noch ook hier mede vermengen eenige
oor-

§ 64. V O O R R E D E.

oorspronkelijke woorden, of zulken, die niet van W-woorden afkomen, gelijk *M. ring, kring, taeling, haring, drieling, penning, schelling, taarling, tweeling*. En zoo schijnen dan ook Mánlijk te moeten zijn *Spiering, Paling, Wijting, Bukking*, schoon Hoóft het laatste Vr. heeft, niet tegenstaande hij *Haring* zelf M. gebruikt. Voeg 'er bij *rotting* voor een *wandelstok*, *vliering* voor een *zolder*, *bunzing*, waarvoor ook *bonsen*, §. 59. Zie de aanteekening op het slot van 't woord AENBIEDING, bl. 15—17.

§. 64.

Doch meer bijzondere beschouwing verdient de **Uitgang TE.**

Voor eerst kunnen met den **Uitgang TE** alle *bijvoeglijke Naamwoorden* tot *Zelfstandigen* worden gemaakt, en dan zijn ze altijd Vr. Ik zal 'er eenigen opgeven. Van *dier, duur, droog, eng*, enz. vinden we afgeleid en gebruikt:

Vr. DE <i>Dierte, Duurte.</i>	Vr. DE <i>Rechte.</i>
— — <i>Droogte.</i>	— — <i>Ruigte.</i>
— — <i>Engte.</i>	— — <i>Ruimte.</i>
— — <i>Flaauwte.</i>	— — <i>Schoonté.</i>
— — <i>Fierte.</i>	— — <i>Steilte.</i>
— — <i>Gemoenté.</i>	— — <i>Sterkte.</i>
— — <i>Gewoonse.</i>	— — <i>Stilte.</i>
— — <i>Kalmte.</i>	— — <i>Vlakte.</i>
— — <i>Krankte.</i>	— — <i>Volte.</i>
— — <i>Kromte.</i>	— — <i>Vuilte.</i>
— — <i>Laagte.</i>	— — <i>Vulte.</i>
— — <i>Laauwte.</i>	— — <i>Walmte.</i>
— — <i>Moeite.</i>	— — <i>Warmte.</i>

Vr.

V O O R R E D E. LXIII

Vr. DE *Weinigte.* Vr. DE *Ziekte.*
 — — *Wijdte.* — — *Zwaarte.*

§. 65.

Deze uitgang ontdekt zich 2°. ook in *Adjectiva*, die van zich zelf in *D* of *T* eindigen; als, in *breedte*, *vreemdte*, *entte*, *grootte*, *wijdte*; *oudte*, *ronde*. Van welken men zie op *VREEMDTE*, *RECHTTE*, *WIJTE*, *OUDE*, *RONDE*, *KROMTE*.

§. 66.

3°. De achtervoeging dier *TE* maakt ook wel eens letterwisfeling, doch zonder invloed op 't Geslacht. Dus zegt men van *heet*, (*heette*) *hitte*; van *vast*, *veste*, met zijne Vr. Koppelingen, *grondvest*, *handvest*, *ente van eente*, en diergelijken.

§. 67.

Doch hier heeft een zeeroud en bijzonder taaleigen plaats. Wie zoude denken, indien de voorbeelden het niet bewezen, dat, in plaatze van *kromte*, *diepte*, *gedaante*, *goedte*, *klachte*, *behoefte*, *schaamte*, *moeite*, enz. die zelfde Naamwoorden, ook zonder *TE*, met eene achtergevoegde Vroulijke *E* gemeenzaam gebruikt zijn, aldus:

DE *Kromme*, voor *kromte*.
 — *Hooge* voor *hoogte*.
 — *Lange* voor *langte*.

Zoo ook:

DE *Bederye*. DE *Gedane*.
 — *Behoeye*. — *Gezonde*.
 — *Dirpe*. — *Goeds*.

DE

LXIV. V O O R R E D E .

DE *Klage.* DE *Schame.*
 — *Klene.* — *Vrome.*
 — *Ongezonde.*

Zie echter hiervan duidelijke bewijzen op de woorden DIEP, KLAGE, LANGE, BEHOEFTE, BROMTE, SCHAEMTE, RONDE. Zoo ook in navolging van 't Hoogduitsch (*liebe*), bij ons *lieve* voor *liefde*. Zie Huydecoper op M. Stoke D. III. bl. 112. Dat men ook *moete* voor *moeite* zeide, leert ons 't voorbeeld, *zonder veel muhe ende arbeit*, in de Tweede Proeve van D. A. O. M. bl. 199. D. I. 't welk naar de Hoogduitsche spelling gebogen is. Ook waarschijnlijk *bruwe*, bij Kiliaan voor *brouwte*. M. Stoke gebruikt meermaal *de* en *der gebare*, voor *de gebaarte*. Zie Huydecoper op Stoke D. II. bl. 33. waarvan gebruikelijk is *de gebeirtens*, 't welk in den Heidelb. Catechismus, in 't 109. antwoord wordt uitgedrukt door: *onkryfche daden*, GEBEERDEN, *woorden*. Vergel. L. TEN KATE D. II. bl. 586. b. en Fr. Burm. Aanmerk. D. I. bl. 33. Thans zegt men ook *het gebaar*, en 't meervoud *gebaren* bij Hooft in den Huize Medicis bl. 53. *Zijn gezin en gebaaren tot zulk een geruchte gewinnen*. De Heer Huyd. Proev. bl. 291. keurt *gebaarde* met D geheel af.

Deze oude schrijfwijzen is de reden, dat, offchoon men nog gemeenzaam zegt en schrijft *ongezondte*, *oudte*, *ronde*, men echter even taalrichtig schrijven kon, *ongezonde*, *oude*, *ronde*, waarvan in gebruik blijft, *de ronde doen*, en integendeel *in de rondte ziten*. Dus kent Plantijns Woordenschat van *wijde* (*ruim*) geen ander Naamwoord dan *de wijde*; *een eilandt van grooter wijde*; *in de wijde breyde ende dichte was-*

V O Ò R R E D E. 1xv

wasfen, *de wijde vervullen*. Men fchrijft nog onverfchillig, *de rechte of rechtte*; maar nooit kan men met Hooft van *fchoon* maken *fchoonite*.

§. 68.

4°. Maar ook heeft die Vr. uitgang te plaats in Substantiva, die van W-woorden afkómen. B. V. Van *brouwen*, *sterven*, *weten*, *teelen*, komt oorspronkelijk *brouwte*, *sterfte*, *wete*, *teelte*. Waaruit ook blijkt, hoe gemaklijk door letterwifeling of verkorting van *dragen*, *klagen*; *jagen*, *vragen*, *laan* (oulings *lagén*) afkómen de woorden, (*dragt*) *drachte*, *opdrachte*; *eendracht*, *tweedracht*, *klachte*, *danklacht*; *jacht*, *vracht*, *macht*, *flacht*, *manflacht*, *moederflacht*, *vaderflacht*, in 't Vr. Zie op MOEDERSLACHT. Zoo kómen van (*driven*) *drijven*, *geven*; *graven*, *varen*, oorspronkelijk de Vr. woorden; *drift*, *gift*, *graft*, (nu meest *gracht*), *vaert*; en hunne zaamgeftelden; Vr. *handrifte*, *uitgift*, *uitvaart*. Met zoovele anderen, die uit W-woorden gevormd worden, als *fchaamte*; *fchroomte*; *fchreumte*, *moete*; *teelte*.

§. 69.

Zie daar ook de reden, dat, fchoon de woorden, met BE en GE beginnende, anders Onzijdig zijn, als blijkt in *het gefloekte*, *het gebeente*, (zie §. 71.) in tegendeel deze wijze van afleiding hier Vr. woorden vormt; als,

DE Begeerte.	DE Beroerte
— Behoefte.	— Bruilofte voor bruidgelofte.
— Belofte.	— Gelofte.

als komende van de Werkwoorden, in de on-

LXVI V O O R R E D E.

bepaalde wijze, (*Infinitivus modus*) *begeeren, behoeven, beloven, beroeren*. Als mede van de *lijdende Deelwoorden* (*Partic. passiv.*) *genoegd, gesteld, gedaan, geboren, gezind*, bij Hoogstraten in zijne Lijst Vr. *de genoegte, (genoegte)*, ook *ongenoegte, en vergenoegte*,

DE *Gestalte*, doch waarvan zie op 't woord,

— *Geboorte.* — *Gezindte, Gezinte.*

— *Gedaante.*

— *Verdiente*, verschillend van *verdienste*.

En zie hier de reden, waarom men *de ongenoegte, vergenoegte*, Vr. neemt, schoon *het ongenoegen en vergenoegen* O. zijn.

§. 70.

Zie daar een' aanmerklijken Regel van Vr. woorden in *te*. Maar beantwoordt die Regel wel altijd aan 't Gebruik, of liefst, komt het Gebruik thans wel altijd overeen met dien Regel? Om hierop te antwoorden, zal ik eerst eene Lijst van Woorden opgeven, die uitgaande in *te* of *t'* bij Hoogstraten voorkomen met bijvoeging van een (*), wanneer op 't Geslacht bedenking valt.

Vr. *Aegt.*

— *Barnste.*

— *Boerte, boert.* *

— *Bucht.*

— *Diefte.*

— *Dofte, doft, (roei-
bank.)*

— *Ducht.* *

— *Echt.* *

— *Graet, graete.*

Vr. *Grift.*

— *Groete, groot.* *

— *Jacht, O. voor Jacht-
schip.* *

— *Yicht, gicht, gichte.*

— *Leemte.*

— *Lente.*

— *Lucht.*

— *Milte, milt.*

— *Printe, print.*

Vr.

V O O R R E D E. LXVII

Vr. Rente.	Vr. Walms.
— <i>Smerte, jmerz.</i>	— <i>Weite, boekweis.</i>
— <i>Kluft, klifse, ook klift, * needdrufst.</i>	
— <i>Zucht, *. geldzucht, baaszucht, wraakzucht, wa-
terzucht, weezucht.</i>	
— <i>Helfte, helst.</i>	
— <i>Biechte, biecht.</i>	
— <i>Pacht.</i>	Vr. Vacht.
— <i>Pracht.</i>	— <i>Wacht.</i>
— <i>Schacht.</i>	
— <i>* Tocht, ademtocht, aantocht, hartstocht, lijf-
tocht, overtocht, intocht, uittocht, doorlocht.</i>	
— <i>Zie TOGT.</i>	
— <i>Vlecht, hairvlecht.</i>	
— <i>Schrift, doch het geschrift, O.</i>	
— <i>* Vaert, heirvaert, uitvaert.</i>	
— <i>Zicht, in toezicht, inzicht, toeverzicht, nazicht,
* opzicht.</i>	
— <i>* Elft, alft.</i>	Vr. Spijt.
— <i>* Haft.</i>	— <i>* Spleet, Splete.</i>
— <i>* Hecht, (een Smoek.)</i>	— <i>Sporis.</i>
— <i>* Kreeft.</i>	— <i>* Spriet.</i>
— <i>Liist.</i>	— <i>Sproete, sproet.</i>
— <i>* Nacht.</i>	— <i>Stelte, stelt.</i>
— <i>Plecht, Stuurplecht.</i>	— <i>Stift.</i>
— <i>* Plicht.</i>	— <i>Tee's.</i>
— <i>* Raat, rate, honigraas.</i>	— <i>* Tekst, text, uit het
Latijn.</i>
— <i>* Schicht.</i>	
— <i>Schoft.</i>	— <i>Test.</i>
— <i>* Specht, een vogel.</i>	— <i>* Treeft.</i>
— <i>S,elte, Spelt.</i>	— <i>Tucht.</i>

***** 2

Vr.

LXVIII V O O R R E D E.

Vr. * *Vaert.*

— *Vleet.*

— *Vlijt.*

— *Vont, vonte, doopvont.*

— *Vrucht, godvrucht.*

— *Vlucht, * toevlucht.*

Vr. * *Wicht.*

— * *Worst.*

— *Zeelt.*

— *Zicht, (zeisfen.)*

— *Zift, zifte.*

De vraag is nu, behooren alle deze woorden tot den uitgang *TE* of *T'*? Ik laat het oordeel aan anderen. Alleen zegge ik, dat, schoon men dit met *ja* beantwoordde, men echter niet genoeg in staat zoude zijn, om van allen den waren oorsprong aantewijzen; nog minder in staat, om reden te geven van sommige afwijkingen van *Geslacht*, en dikwils in 't zelfde woord in tweederlei beteekenis. Gelijk in *de jacht*, voor 't jagen *Vr.*, *het jacht*, voor een vaartuig, *O.* Sommige woorden hebben door 't afkappen der *E* eene meerdere helling naar 't *M.* gekregen, bij voorbeeld, *echt, groet*, zie *GROET*. Anderen hebben duidlijk een' anderen oorsprong. Dit openbaart zich bij voorbeeld, in de *Onz.* woorden, *het dicht, het schrift, het wicht, het gift, het zult*, welke waarschijnlijk hun *Onz.* ontleenen uit de afkapping van *GE*, voor *het gedicht, geschrift, gewicht, vergift, het gezulte*. Anderen zijn in hunnen oorsprong *Bijvoeglijke* woorden, als *het hecht, het licht, het rocht, het schurft*, die even als *dijs* en *droog* tot *Zelfstandige Naamwoorden* overgaande, *Onz.* worden. Of zij geven iets *Stoflijks* te kennen, als *het vilt*. Of behooren tot *algemeene regels*, als, *den knecht*.

§. 71.

Met dit alles is 'er nog een ander soort van woorden in TE eindigende, met GE voorop, die altijd Onz. zijn, als *het gebloemte*, *het gebergte*, geheel verscheiden van diergelijke Vroulijken, als *de begeerte*, *de bevoerte*, waarvan §. 69. Maar wat reden en regel is hierop? Zie hier de zaak! Wanneer eenig N-Woord, in TE uitgaande, wordt afgeleid, niet van een W-Woord. §. 68, 69. of Bijvoeglijk woord. §. 64. maar van een oorspronkelijk N-Woord, en het voorsetsel GE, of VER voor zich krijgt: als dan is zulk woord altijd Onz. Zoo maakt men van *beem*; *het gebeente*, O. van *berg*, *het gebergte*, O. En even dit is de reden, dat in deze Lijst Onz. voorkomen:

Onz. HET <i>Gebloemte</i> .	Onz. HET <i>Geraamte</i> .
— — <i>Geboefte</i> .	— — <i>Gestarnte</i> .
— — <i>Geboomte</i> .	— — <i>Gesteente</i> .
— — <i>Gedarmte</i> .	— — <i>Gestoelte</i> .
— — <i>Gedeelte</i> .	— — <i>Gevaarte</i> .
— — <i>Gedierste</i> .	— — <i>Gevogelte</i> .
— — <i>Gehemelte</i> .	— — <i>Gewormte</i> .
— — <i>Verhemelte</i> .	

van *bloem*, *boom*, *boef*, enz. en zoo misfchien van *het bind*, ook *het gebindte*; welken met de vorige woorden, §. 64—70. geen verband hebben.

§. 72.

Doch met dezen (§. 71.) verwarre men weder niet dat soort van woorden, dat niet uit een Naamwoord, maar uit een verleden lijdend Deelwoord, (*partic. praeter. pass.*) afkómslig, het *gewrochte*, of

***** 3 het

LXX V O O R R E D E.

het voordge¹ rachte ding aanwijst, en daarom *Onzifdig* is. Zoodanig vinde ik O. *het gedacht, gedachte, van denken, gedacht*; zie op GEDACHT. *Het gewrocht, van werken, gewrocht*. Misschien ook met VER *het vernuft, het verstand, van vernemen, verstaan*.

§ 73

Met TE heeft vele overeenkomst de uitgang DE, als *de liefde, waarde, spelde, vreugde, meede, weide, weelde*. De Heer Pieterfon geeft bl. 62. hierop dezen regel: „Alle Zelfstandige Naamwoorden, zegt hij, in DE uitgaande, grondwoorden zijnde, of van Werkwoorden, of van Bijvoeglijke Naamwoorden afgeleid, zijn alle Vroulijk.” Doch hij zondert hiervan uit *vrede* en *bode*. Het eerste zoude ik aan verloop toefschrijven; het tweede behoort onder den algemeenen regel van 't Manlijke, §. 12. Ook zondert hij *acht* Onz. woorden uit, *het bedde, einde, geleide, geweide, gewijsde, gilde, mulde, wafde*. Maar hier worden mijns bedunkens tweederlei soort bij een genomen; namelijk de eenvoudig in DE uitgaande, en zulken, die met den dubbelen klinker *dd*, op de zachte E eindigen. Van welke laatste de Regel schijnt te zijn, dat alle woorden, die met een dubbelen klinker *b, d, f, g*, enz. in de zachte E uitgaan, van nature Vroulijk zijn; waartoe men op voorgang van Moonen bl. 61. dan brenge:

DE <i>Bagge.</i>	DE <i>Eppe.</i>
— <i>E-be, *</i>	— <i>Kitte.</i>
— <i>Egge, *</i>	— <i>Klaade.</i>

DE

DE <i>Klokke.</i>	DE <i>Straffe.</i>
— <i>Krabbe.</i>	— <i>Vlagge.</i>
— <i>Kribbe.</i>	— <i>Vodde.</i>
— <i>Mamme.</i>	— <i>Webbe, *</i>
— <i>Minne.</i>	— <i>Wedde, *</i>
— <i>Snabbe.</i>	— <i>Welle.</i>
— <i>Spinne.</i>	— <i>Wolle.</i>

§. 74.

Ik beken : deze Regel heeft schijn , en is in den eersten opslag vrij algemeen. Maar laat ons denzelfven eens van nabij beschouwen. De vraag is, hebben , bij voorbeeld, *tip*, *plas*, *nek*, *vlek*, *pad*, *dog*, enz. o k niet een' dubbelen klinker en een zachte E op 't einde ? En echter vindt men die in de Lijst of M. of O. met vele anderen. Of zoude men tot eene bepaling van dien regel 'er bij nemen , dat , als het gebruik niet toelaat , *de tippe*, *plasse*, *nekke*, *vlekke*, *padde*, *dogge*, (gelijk *lippe*, *kasse*, *flekke*, *kladde*), zulks dan eene uitzondering maakt. Maar dan vraag ik , hoe maakt men het met *rugge*, *flamme*, M. *bedde*, O. En zijn 'er geen tongvallen , die zeergerced zijn , om bij vele woorden , schoon M. of O. die zachte E te laten hooren ? Doch beschouwen we de Voorbeelden zelf , en zienwe de meerdere of mindere uitgestrektheid van dien Regel. Onder de woorden in *bb* komen voor :

Vr. <i>Krabbe.</i>	Vr. <i>Lubbe.</i>
— <i>Krabbe.</i>	— <i>Nebbe.</i>
— <i>Kribbe.</i>	— <i>Ribbe.</i>
— <i>Kwabbe.</i>	— <i>Schobbe.</i>
— <i>Labbe.</i>	— <i>Schubbe.</i>

***** 4

Vr.

LXXII V O O R R E D E.

Vr. *Slabbe.* Vr. *Tobbe.*
— *Snabbe.*

Hierteen valt niets te zeggen, dan alleen, dat het gebruik *ebbe*, *webbe*, *slibbe*, zoowel O. als V. neemt. Van *rob*, *robbe*, is geen bewijs.

Onder de woorden in *dd*, ontmoet men:

Vr. *Brodde.* Vr. *Padde.*
— *Kladde.* — *Schadde.*
— *Kodde.* — *Vodde.*
— *Kudde.* — *Wedde.*

Maar hierteen is *bedde* O. *Mudde* en *wadde*, V. en O. Integendeel zegt men *het wed* (waadbare plaats), O. Of schoon men ook *het wedde* zeggen konde, en zelfs voor *wedde* (befolding) bij Hooft en Moonen *het wedde* O. voorkomt. Van *pad* (weg) O. spreek ik pader.

De Vr. woorden in *ff* mij bekend, zijn:

DE *Beffe.* DE *Moffe.*
— *Heffe.* — *Straffe.*

Maar hierteen vinde ik O. *het kaf*, *klijf*, en van tweederlei Geslacht *de snuf*, *den snuf*; *de stof*, en *het stof*, *de mof*, en *den mof*, wanneer die van verschillende zaken gebezigd worden.

Onder de woorden in *gg*, vindt men:

Vr. *Brugge.* Vr. *Plagge.*
— *Dagge.* — *Plugge.*
— *Dregge.* — *Regge.*
— *Drogge.* — *Rogge.*
— *Hegge.* — *Vlagge.*
— *Legge.* — *Wegge.*
— *Mugge.*

Maar hierteen weder *rugge* enkel M. *egge* V. en O.

O. kogge V. en M. dog, dogge (een hond) M. rag
 O. en leg M. schoon een ander legge Vr. zij. De
 manscheldnaam plug is M. volgens den Regel, of,
 schoon plugge Vr. zij.

Maar van meer bedenkelijkheid zijn de woorden in
kk. Hier overtreft het getal van M. en O. verre dat
 der Vroulijken.

Vr. DE Klok, klokke.	Vr. DE Plekke.
— — Lekke.	— — Pok.
— — Lokke,	— — Slekke.
— — Mik.	— — Sok.
— — Nok.	— — Plakke.
— — Nuk.	— — Vlok.
— — Plakke.	

Hiertegen vindt men:

M. DEN Hik.	M. DEN Slok.
— — Kwak.	— — Smak.
— — Nek.	— — Snak.
— — Plok.	— — Snik.
— — Prik.	— — Siok.
— — Rok.	— — Strik.
— — Schik.	— — Tak.
— — Schok.	— — Trek.
— — Schrik.	— — Tuk.

Als mede:

Onz. HET Hek.	Onz. HET Rak.
— — Juk.	— — Slik.
— — Pak.	— — Spek.
— — Pek.	— — Vak.
— — Pik.	— — Wak.

Van twijfelachtig geslacht *de dokke*, en *het dokke*. Van
 verschillend geslacht in verschillenden zin, M. den
 ***** 5 *smak*

LXXIV V O O R R E D E.

smak (worp), Vr. *de smak* (fchip). *De vlekke* (smet), Vr. *het vlek*, O. *den lak* (smaad) M. *het lak* (zegel-lak) O. *De lakke* (stroom), V. *het lek* (drup), O.

Onder de Vroulijke in *ll*, *mm*, *nn*, *pp*, *rr*, *ss*, *tt*, zijn even zulke uitzonderingen; ik zal ze hier volgens de Lijst opgeven.

op LL. <i>Spel</i> , O.	op PP. <i>Kop</i> , M.
<i>Stal</i> , M. V.	<i>Krip</i> , O.
<i>Stel</i> , M.	<i>Krop</i> , M.
<i>Tel</i> , M. <i>Telle</i> , V.	<i>Lop</i> , M.
<i>Tol</i> , M.	<i>Nap</i> , M. of V.
<i>Tril</i> , M.	<i>Sap</i> , O.
<i>Val</i> , M. <i>Valle</i> , V.	<i>Schep</i> , M.
<i>Vel</i> , O.	<i>Sop</i> , O.
<i>Wal</i> , M. V.	<i>Stap</i> , M.
op MM. <i>Dam</i> , M.	<i>Stip</i> , V. O.
<i>Kam</i> , M. V.	<i>Strop</i> , M.
<i>Klem</i> , M. V.	<i>Top</i> , M.
<i>Klim</i> , O.	<i>Tip</i> , M.
<i>Lam</i> , O.	<i>Top</i> , M.
<i>Ram</i> , M.	<i>Trap</i> , M.
<i>Stam</i> , M.	op RR. <i>Schor</i> , O.
op NN. <i>Ren</i> , M.	op SS. <i>As</i> , V. M.
<i>Run</i> , M.	<i>Klis</i> , M.
<i>Wan</i> , M. V.	<i>Klos</i> , M.
op PP. <i>Dop</i> , M.	<i>Kus</i> , M.
<i>Hap</i> , M.	<i>Os</i> , M.
<i>Hop</i> (vogel), M.	<i>Par</i> (tijd), O. <i>Par</i>
<i>Hoppe</i> , V.	(doorgang), M.
<i>Klap</i> , M.	<i>Plas</i> , M.
<i>Klop</i> , V. M.	<i>Tas</i> , M.
<i>Knop</i> , M.	<i>Tres</i> , M.

op

V O O R R E D E. LXXV

op ss. <i>Vlas</i> , O.	op tt. <i>Rot</i> , (hoop), V.
op tt. <i>Krat</i> , O.	O. <i>Rotte</i> , V.
<i>Net</i> , O.	<i>Spot</i> , M.
<i>Pit</i> , V. O.	<i>Strot</i> , M.
<i>Pot</i> , M.	<i>Stus</i> , V. M.
<i>Put</i> , M.	

Zie hier een groot getal van woorden, die of M. of O. of twijfelachtig zijn, die nochtans even zoo wel op dubbele klinkers uitgaan, als foortgelijke anderen, die Vr. zijn. Maar wat is nu de eigenlijke reden van dit onderscheid? Zegt men, omdat die Vroulijke woorden de zachte E achter zich krijgen. Zoo vraag ik niet alleen, waarom krijgen die woorden meer de zachte E achter zich, dan alle de opgegevenen in de Uitzonderingen? Waarom zegt men meer *mamme*, dan *ramme*, *kimme* dan *klimme*; waarom meer *lippe* V. dan *krip*, O. meer *torre* V. dan *schorre*, O. Maar ik ontken daarenboven, dat alle die Vr. woorden zoo gemakkelijk die achterste E achter zich krijgen, of meer dan anderen, die of M. of Onz. zijnde ook wel de E ontvangen. Bij voorbeeld, onder de Vr. zijn, *bel*, *gal*, *rol*, *schel*, *trom*, *kat*, *kram*, *vlam*, *ton*, *pan*, *pen*, *klep*, *pop*, *spur*, niet meer geschikt, om in 't gemeene gebruik zich te laten hooren, *kasse*, *klkke*, *nokke*, *nukke*, *plekke*, *belle*, enz. als het M. *rugge*, *dogge*, het O. *bedde*, *wadde*, *wbbe*; en men vindt in de beste Schrijvers even zoo goed *den toppe*, *den osse*, *het schorre*, *den walle*, *den tolle*, *den ramme*, *stippe*, *stamme*. Men schijnt dus veel eer den Regel te moeten omkeeren, dat alle de Woorden, die regelmatig het Vr. volgen, niet Vroulijk zijn, omdat zij uitgaan in *bbe*, *gge*, *lle*, *mme*, maar dat zij

LXXVI V O O R R E D E

zij uitgaan in *bbe*, *gge*, *lle*, *mme*, omdat zij Vrouwelijk zijn van aard; terwijl in tegendeel de zulken, die deze Vrouwelijke geaardheid van zich zelf niet hebben, niet zoo gemakkelijk den medeklinker verdubbelen, en een E. aannemen. En zie hier dan de reden, waarom men *de halle*, Vr. *het hal*, O. *de hoppe*, V. *den hop*, M. gebruikt. En dan volgt hieruit, dat alleen het Gebruik, en niet de Regel, ons alhier den weg wijst, alzoo in dezen de uitgang in E meer een verlenging is van het Wortelwoord, dan een ware of wezenlijke Uitgang, afgezonderd van het Wortelwoord zelf; van hoedanige Uitgangen ik hier alleen handele.

Ondertusfchen moeten ook met deze Wortelwoorden niet vermengd worden die woorden, welken in geenen dubbelen klinker eindigen, als *dak*, *dal*, *bad*, *pad*, *weg*, *dag*, *kot*, *spit*. Deze hebben in hunne buiging geen *dakken*, maar *daken*, *dalen*, *baden*, *paden*, *wegen*, *dagen*, *koten*, *speten*. Zoodat bij voorbeeld uit het Vr. *wegge* geen gevolg kan getrokken worden tot het M. *weg* (via). Ook behooren hier toe niet die O. Woorden, welken in hunnen oorsprong Bijvoeglijk zijn, als *het vlot*, *vlak*, *hol*, enz. die nooit Vrouwelijk kunnen worden.

§. 75.

Weinig verschilt van TE (§. 64.) de uitgang *ste*. Dezelve is, naar 't schijnt, in zijnen aard ook Vr. Zoo beschouwt hem mede TEN KATE D. II. bl. 72. en brengt daartoe bij Vr. *de konste*, *komste*, *gunste*, *dienste*; doch welk laatste hij, bij verloop, Manlijk stelt. Zij komen allen af van *kunnen*, *komen*, *gan-*
n e z

V O O R R E D E. LXXVII

nen; dienen. Maar zien we op 't geleide der Geslachtlijst, of die Regel ook zoo algemeen doorgaat? Ik treffe daaraan:

Vr. de komste, met zijne zaamgezetten, aankomste, afkomste, bekomste, herkomste, welkomst, nakomst, opkomst.

DE Aanwenste.	DE Lijste, List.
— Beste.	— Pest.
— Borste, borst, inborst.	— Rest.
— Druist.	— Ruste, Rust.
— Garst.	— Teste.
— Geest, van land.	— Vangst, Ontvangst.
— Gest, Gist.	— Vaste.
— Gonste, Gunste.	— Verlangst.
— Haaste, Haast.	— Vesté.
— Joeste.	— Vuist.
— Kist.	— Winst.
— Korst.	— Wonste, (blijfschap.)
— Kunste, Kunst.	

§. 76.

Doch hiertegen weder Manlijk:

DEN Barst.	DEN Kwast.
— Bast.	— Last.
— Dienst, schoon V.	— Mast.
Verdienste.	— Most.
— Dorst.	— Oogst.
— Geest.	— Post.
— Harst.	— Roest.
— Hengst.	— Tast.
— Herfst.	— Troost.
— Hoest.	— Twist.
— Kost.	

Ook

LXXVIII V O O R R E D E

Ook eenigen, waarvan het Geslacht twijfelachtig, of bedenklijk moge schijnen. Zoodanigen zijn:

<i>Angst.</i>	<i>Leest.</i>
<i>Beest.</i>	<i>Lust.</i>
<i>Biest.</i>	<i>Mest.</i>
<i>Eest.</i>	<i>Mist.</i>
<i>Elst.</i>	<i>Vorst, van Vriezen.</i>
<i>Ernst.</i>	<i>Worst.</i>

Ook zijn 'er Onz. als:

HET <i>Kroost.</i>	HET <i>Nest.</i>
— <i>Gewest.</i>	

Anderen V. en O. *Foest. Beest, nu O.*

§ 77.

Ik stel vast, dat hier woorden onder schuilen, die niet gezegd kunnen worden door de achtervoeging van *st* uit een *W*-woord te komen, maar die oorspronkelijke woorden zijn, of ook van 't Latijn afstammen. Doch mij lust niet, dit naauwer uit te pluizen. 't Zij genoeg, aantewijzen, waarop men te letten heeft. Vergel. op de woorden *ANGST*, *DIENST*. En zie dan ook in den uitgang des woords de reden, dat *ONTVANGST V.* is, schoon den *ONTVANG M.* voorkomt. Zie *ONTFANG*.

De zelfde reden van onzekerheid doet mij zwijgen van den uitgang in *tse, dse, ts, ds*. Wel is waar, men merkt van dezen velen als *Vroulijk aan*:

DE <i>Baartse.</i>	DE <i>Knodze.</i>
— <i>Gudse.</i>	— <i>Koets.</i>
— <i>Kaels.</i>	— <i>Koorts.</i>
— <i>Kets.</i>	— <i>Leits.</i>
— <i>Kluis.</i>	— <i>Loots.</i>

DE

V O O R R E D E. LXXX

DE <i>Muts.</i>	DE <i>Spiets.</i>
— <i>Plaats.</i>	— <i>Splits.</i>
— <i>Putz.</i>	— <i>Splitze.</i>
— <i>Rots.</i>	— <i>Smidse.</i>
— <i>Schaets.</i>	— <i>Toorts.</i>
— <i>Schetz.</i>	— <i>Trits.</i>
— <i>Schotz.</i>	

Maar hiertegen weder :

M. DEN <i>Erts.</i>	M. DEN <i>Paets.</i>
— — <i>Flits.</i>	— — <i>Toets.</i>
— — <i>Kreits.</i>	— — <i>Trots.</i>
— — <i>Krits.</i>	

Het O. *Chits* behoort tot §. 39. *Arts, Gids, Loets* (lootsman), M. tot §. 12. *Geklots*, O tot §. 24.

§. 78.

Even zoo zijn Vr. de woorden, uitgaande op UWE :

DE <i>Maluwe.</i>	DE <i>Zenuwe.</i>
— <i>Schaduw.</i>	— <i>Zwaluwe.</i>
— <i>Veluwe.</i>	

De uitgaande op ET :

DE <i>Bonnet.</i>	DE <i>Trompet.</i>
-------------------	--------------------

Maar hiertegen ONZ.

HET <i>Klinket.</i>	HET <i>Toppet.</i>
— <i>Parket.</i>	— <i>Winket.</i>
— <i>Tafel.</i>	

§. 79.

Vraelijk is de Uitgang in *ij, ije, ie*, ook wel *rij*, of *nij*, in woorden, die, afgeleid van andere Naamwoorden, eenen *staat, bediening, of werking* aanduiden, vooral als zij instemmen met het Latijnsche

LXXX V O O R R E D E.

fche *ia*, of 't Fransche *ie*. Zie TEN KATE D. II. bl. 91. D. I. bl. 403. SEWEL bl. 102. MOONEN bl. 63, 64. BOLHUIS bl. 67. n. 8. en 't aangeteekende op ABDIJ.

Zoodanig zijn *waardij*, *burgerij*, *bakkerij*, *dieverij*, *artsenij*, *partij*, en buiten twijfel ook *de schilderij*; Ichoon in dit woord door 't menigvuldig gebruik en 't kort afbijten in de landstaal dikwils gehoord wordt 't *schilderij*, O.

Zoo zijn ook Vr. alle vreemde woorden *glorie*, *theologie*, *philosophie*, de woorden *letie*, *salie*, *folie*, *griffie*, enz. *plantaadje*, *boelaadje*, enz. *starte*, *gratie*, enz. Men zondert gemeenlijk uit; *het euangelie*, en * *olie*; doch deze gaan in 't Latijn uit in *um*.

§. 80.

Maar men verwarre hier weder niet de woorden; die met het voorsetfel *GE*, van *W*-woorden, door afkorting gemaakt worden, gelijk van *rijden*, (*rijen*) *het gerij*; van *vrijen*, *het gevrij*; van *tijgen*, (*tijen*) *het getij*, enz. waarvan §. 24. en op ABDIJ:

§. 81.

De Uitgang in *nis*, of *nise*, gevoegd achter *Werk*- of andere *Woorden*, en een daad beteekenende; wordt bij de *Spraakkundigen* ook *Vrolijk* gerekend. Zie TEN KATE D. II. bl. 83; BOLHUIS bl. 67. SEWEL bl. 103. Zoodanigen zijn:

Vr. <i>Argernis.</i>	Vr. <i>Gedachtenis.</i>
— <i>Behoudenis.</i>	— <i>Gedenkenis.</i>
— <i>Bekentenis.</i>	— <i>Geheimenis,*</i>
— <i>Erkentenis.</i>	— <i>Geheugenis.</i>

Ge

V O O R R E D E. LXXXI

Vr. *Gesteltenis.* Vr. *Kennis.*
 — *Getuigenis, ** — *Ontsteltenis.*

Evenwel schijnt hier ook verloop te zijn in het *Vonnis*, O. en het *Getuigenis*, V. en O. waarvan zie op **GETUIGENIS**. Doch hiermede verwarre men niet de woorden *Vuisnis*, O. *Vernis*, O. *Wildernis*, V.

§. 82.

De woorden, uitgaande in *SCHAP*, eischten eene bijzondere beschouwing. Doch over dien uitgang heb ik breedvoerig gehandeld op de woorden *AANBIEDING*, *BONTGENOOTSCHAP*, vooral op *FRIESTERSCHAP*. Alleen zal ik opgeven, hetgeen de Heer *VAN BOLHUIS* bl. 68. hieruit zamentrok: „*Vrouw-
 „lijk*, zegt hij, zijn, die, op *schap* eindigende, af-
 „stammen van Bijvoeglijke N-Woorden, en eene
 „hoedanigheid beteekenen; *granschap*, *dronken-
 „schap*. Ook, die dezen uitgang hebben, en, van
 „Zelfstandige N-Woorden afgeleid, eene *algemeen-
 „heid* van personen in een vergaderd lichaam aan-
 „duiden; *de Broederschap*, *Burgerschap*; maar wan-
 „neer deze laatste soort van woorden eene bedie-
 „ning, waardigheid, of gesteldheid eener zake uit-
 „drukken, zijn ze onzijdig; *het Burgerschap*, *Mee-
 „sterschap*, *Stadhouderschap*.” Hij beroept zich daar-
 toe op mijne bovengemelde Aanteekeningen. 't Is zeker, dat deze onderscheidingen door mij gemaakt, en breeder uitgehaald zijn, doch niet zonder voorlichting van den schranderen *TEN KATE* D. II. bl. 85., wien ik aanhale. Maar ook zal men daar ontdekken, dat deze onderscheidingen met oordeel moeten gebezigd, en iets aan 't gebruik toegegeven

WOR-

LXXXII V O O R R E D E.

worden. — Dus verre tot een proefje over de Vroulijke woorden, volgens den Uitgang.

§. 83.

Tot *Onzijdige* Uitgangen moeten vooral gebracht worden de achtergevoegde teekens der Verkleinwoordwoorden; *kijn, ken, ke, je* of *'tje*; welke woorden, dus uitgaande, allen Onzijdig zijn. Waarvan zie BOLHUIS bl. 70. MOONEN bl. 60. welke laatste hiertoe ook brengt de woorden:

HET <i>Kalf.</i>	HET <i>Lam.</i>
— <i>Kieken.</i>	— <i>Ree.</i>
— <i>Kind.</i>	— <i>Veulen.</i>

Doch ik voor mij vinde hiertoe geenen grond genoeg in de woorden zelve. L. TEN KATE D. I. bl. 403. helt veel eer over, om, bij voorbeeld, *het kind* tot de *Collectiva* of *Verzamelende woorden* te brengen, waaronder hij dan betreft:

HET <i>Graan.</i>	HET <i>Vink.</i>
— <i>Haar.</i>	— <i>Zaad.</i>

De Heer BOLHUIS brengt bl. 69. tot zulke *Collectiva* ook *het goud, het steen*. Waarover men zie op DOEK, HAAS en PATRIJS. De Heer PIETERSON voegt 'er bij *het pluvier voor den Vogel*. HOOGSTRAATEN *het wicht*. Doch zie mij aldaar.

§. 84.

De oudste uitgang ondertusfchen van de voorge- melde *Verkleinwoorden* was *kijn*, vanwaar bij M. Stokke B. II, r. 492. *dat portekijn*. B. V, r. 57. *'t paerdekijn*. Naderhand heeft men ook gebruikt den uitgang *lijn*, in *maagdelijn, oogelijn, prinselijn*, O. Doch met

V O O R R E D E. LXXXIII

Met dien uitgang moet men niet verwarren het Manl. *vingerlijn*, 't welk verbasterd is uit *vingerling*, bij Kiliaan.

§. 85.

De *Uitgang OEN* komt door 't Fransch kanaal van *on* in *blasen*. Zie L. TEN KATE, D. II, bl. 94. Of-schoon nu in 't Fransch *on* Vr. is, zoo maakt echter de *Uitgang oen* de woorden in 't Nederduitsch *Onz*, waarvan de Voorbeelden in de Lijst zijn:

O. HET <i>Blazoen</i> .	O. HET <i>Pensoen</i> .
— — <i>Fatsoen</i> .	— — <i>Prisoen</i> .
— — <i>Galjoen</i> .	— — <i>Rantsoen</i> .
— — <i>Ka:oen</i> .	— — <i>Scorpioen, o.en M.</i>
— — <i>Latoen</i> .	— — <i>Seisoen</i> .
— — <i>Menizoen</i> .	— — <i>Sermoen</i> .
— — <i>Paveljoen</i> .	— — <i>Venizoen</i> .

Ook *Balkon*.

§. 86.

Hiertegen vindt men de navolgende woorden *M.* of *V.*

<i>den Citroen, M.</i>	<i>de Kaproen, V.</i>
<i>de Feestoën, V.</i>	<i>de Klaroen, V.</i>
<i>den Griffioen, M.</i>	<i>de Meloen, V.</i>
<i>den Harpoen, M.</i>	<i>de Plântsoen, V.</i>
<i>den Kalkoen, M.</i>	<i>den Pompoen, M.</i>
<i>den Kapoen, M.</i>	

Doch hierop valt de bedenking, dat, wanneer men de regelmaat der Manlijke dieren, *Kalkoen, Kapoen, Griffioen*, toelaat, men dan *den Scorpioen* §. 85. natuurlijker *M.* kan stellen. Dus ook schijnt 'er in de *vruchten* of

***** 2 vrucht-

LXXXIV V O O R R E D E.

vruch:boomen geene reden, om *citroen* en *pompoen* M. en daartegen *meloen* Vr. te stellen. Zij zijn allen van dezelfde natuur. Dus dan ook *limoen*. Misschien behoorde men ook taalrichtig te zeggen *het plantsoen*, §. 85.

§. 87.

Dusverre van enkele woorden met hunnen *Uitgang* Ik ga over tot de *zaamgezetten*, (*Composita*.) Door dezen versta ik niet alleen zulke woorden, die uit twee *Nomina* of *Naamwoorden* bestaan, maar ook die, welken vooraan een *Praepositio* (*Voornaamwoord*) of eenig ander voorzetsel hebben. Van de eersten is deze de algemeene Regel: „*Woorden*, uit „twee *N-Woorden* *zaamgesteld*, behouden het *Genus* „*slacht* van het laatste woord der *zamenstelling*.” Bij voorbeeld, *Zangkunst*, *V. rechtsdwang*, *M. aardbodem*, *M. aardrijk*, *O. Schoon zang*, *M. recht*, *O. aarde*, *V. is*.

§. 88.

Maar ten aanzien der *tweeden* heeft deze Regel zoovele *afwijkingen*, of *ondergeschikte Regelen*, dat het noodig zij, van dezelve afzonderlijk te spreken. Want waarom zegt men van *val*, *den inval* M. doch weder *het toeval*, *het voorval* O? waarom *het overleg*, O. en *den toelag* M. Waarom is *roep* M. doch *geroep* en *beroep* O? *rouw* M. en *berouw* O? Zien we dit wat meer onderscheiden in.

§. 89.

V O O R R E D E LXXXV

§. 89.

Ik heb boven (§. 49.) aangemerkt, dat de Heer Moonen nooit op de oorspronkelijke N-Woorden *roep*, *rouw*, *val*, afzonderlijk gelet heeft, maar elk woord naar zijne laatste letter, *p*, *w*, *l*, enz. tot Regels heeft gebracht. Iets dat onmogelijk is, en waartoe alleen eene Geslachtenlijst dienen moet. Ook sprak ik §. 24. van N-Woorden, die door de voorvoeging van *ge*, *be*, *ont* en *ver* van de onbepaalde wijze (*Infin. mod.*) van het W-Woord afkomen; en welke altijd O. zijn.

§. 90.

De Regel der voorvoeging van **GE** kan vooral 't onderscheid van *roep*, M. *geroep*, O. ophelderen. Die met **GE** gevoegd zijn, duiden eenvoudig aan de werkzaamheid van hun werkwoord. Dit valt vooral in 't oog bij de *Frequentativa*, of voortdurende W-Woorden in **ER**. Dus komen van *bulderen*, *daveren*, enz.

O. HET <i>Gebulder</i> .	O. HET <i>Geflonker</i> .
— — <i>Gedaver</i> .	— — <i>Gejammer</i> .
— — <i>Gedonder</i> .	— — <i>Getimmer</i> .

Die allen oorspronkelijk niet anders aanwijzen, dan *het bulderen*, *het daveren*. Dezen maken dus geen' afzonderlijken uitgang in **ER**, gelijk §. 14. en 50.

§. 91.

Even zoo zijn de woorden, wier staartgreep **EL** is, te onderscheiden van anderen §. 52—58. Dus komen
 *** ** 3 van

LXXXVI V O O R R E D E

van *babbelen*, *trappelen*, *trippelen*, *trommselen*, *dommselen*, *femelen*, *mompelen*, enz.

O. HET <i>Gebabbel.</i>	O. HET <i>Getommel.</i>
— — <i>Gedommel.</i>	— — <i>Getrappel.</i>
— — <i>Gefemel.</i>	— — <i>Getrippel.</i>
— — <i>Gemompel.</i>	— — <i>Getrommel.</i>
— — <i>Gerasmmel.</i>	— — <i>Gewemel.</i>
— — <i>Getokkel.</i>	

Doch het *gepeupel*, *oulings gepopel*, schijnt eer onmiddelijk van 't Fransche *peuple* afgeleid, dan van ons Werkwoord *peupelen*, *popelen*.

§. 92.

Maar 't zijn dezen niet alleen, die Onz. zijn, Uit alle Werkwoorden kan men die vormen; bij velen heeft het gebruik die overgenomen, Zoo krijgt men van *baffen*, *bakken*, *blazen*, *bouwen*, *braden*, *brommen*, *brullen*, *bulken*, *dingen*, *kermen*, *kijven*, *knorren*, enz.

O. HET <i>Gebaf.</i>	O. HET <i>Gebulk.</i>
— — <i>Gebak.</i>	— — <i>Gedicht.</i>
— — <i>Geblast.</i>	— — <i>Geding.</i>
— — <i>Gebouw.</i>	— — <i>Gekerm.</i>
— — <i>Gebraad.</i>	— — <i>Gekijf.</i>
— — <i>Gebrom.</i>	— — <i>Geknor.</i>
— — <i>Gebru.</i>	— — <i>Geflicht.</i>

en honderd anderen; uit welken 'er sommigen van zin veranderen, zoodat zij van de *werkende* daad, *het blazen*, *het braden*, enz. overgaan, om de *bevrochte* zaak of het *voordgebrachte* zelve aanteduiden, als *het gebak*, *gebouw*, *gebraad*, *geding*, *geticht*, *geflicht*; welken niet meer *het bakken*, *bouwen*, *braden*, *dingen*.

V O O R R E D E. LXXXVII

dingen zelf beteekenen ; maar het geen uit *het bakken, bouwen, braden, dingen, sichten, dichten*, voortkwam, zonder dat dit echter aan het Geslacht iets verandere.

§. 93.

De Heer Hoogstraten heeft van dezen Regel, in 't algemeen, ten aanzien van 't Onz. Geslacht, iets aangestipt op 't woord GEZICHT, maar juist op een woord, van 't welke men twijfelen kan, of 't wel geheel tot dien Regel behoore. Immers men heeft voor *gezichts* geen W-woord *zichten*, maar wel *zien*. Zie hem ook op OFFER.

§. 94.

Gelijk dit nu met GE is in *het geroep*, O. ; even zoo is 't met BE, in *beroep, berouw*, O. welke woorden met weglating van *ge*, (§. 24.) komen uit *beroespen, berouwen*. Zoo ook *het verblijf*, van *verblijven*, *het ontwerp*, van *ontwerpen*.

§. 95.

Dit vooraf aangemerkt hebbende, valt nu de vraag: *Waarom is ROEP, M. en het GEROEP, O. ROUW, M. en het BEROUW, O.?* Het antwoord is thans gereed. *Roep* en *rouw* zijn van die enkelgreepige woorden, wier Geslacht alleen uit het Gebruik en 't Gezag der Schrijveren gekend wordt, omdat de regelen van die enkele woorden door de hooge Oudheid der Tale, en door die der aanverwante Talen, zoo duister zijn geworden, dat, hoezeer men in deze en gene gevallen eenige draaglijke reden van 't Geslacht

***** 4

konde

LXXXVIII V O O R R E D E.

konde opperen, (zie TEN KATE D. I. bl. 401, enz. en BOLHUIS bl. 73.) die reden toch in vele anderen of mank ga, of aan vele twijfeling onderworpen zij, waartoe dan de Geslachtlijst moet geraadpleegd worden. 't Zij genoeg te weten, dat, *roep* en *rouw* in 't gebruik Manlijk zijn. Maar nu *geroep* en *berouw* komen niet van het Naamwoord *roep* en *rouw*; maar vloeien, volgens den laatstgemelden regel, §. 90-92. door 't kanaal van 't W-Woord *roepen*, *berouwen*. En ziedaar de reden, dat zij Onz. zijn; schoon *rouw* en *roep*, M. zija.

§. 96.

Maar! zal men zeggen: Waar blijft ge dan met *yal*, en *inval*, M. *toeval*, O.; *stand*, en *toestand*, M. *verstand*, *bestand*, O.; *slag*, en *voorslag*, M. *ontslag*, O. Ziehier iets van de meest noodzakelijke en minst begrepene onderscheidingen in onze Taal, waarin de Heer TEN KATE ons voorgelicht heeft. Dit wel te verstaan, zal veel ophelderen. Zie hem D. I. bl. 405—410. Alles hangt hier af van 't onderkennen van de *scheidbare* en *onscheidbare Voorzetsfels*; (*Praeposit. separabiles* en *inseparabiles*.) Door *scheidbare Voorzetsfels* versta ik met hem de zoodanigen, die van een W-Woord kunnen afgescheiden worden, als *in*, *aan*, *onder*, *over*, *op*, *bij*, enz. *Onafscheidbaren* zijn die bekende Voorzetsfels *GE-BE-VER-ONT*; van welken §. 24. De aard van de laatsten is, dat zij van de W-Woorden noch in de *aanwijzende modus* (*Indicativ.*) noch in de *Lijdende Deelwoorden* (*Partic. Passiv.*) kunnen gescheiden worden. Dit blijkt ten aanzien der *onscheidbaren*:

Bij

V A R R E D E LXXXII

Bij Voorb., Ik **gebied**, te **gebieden**, ik heb **geboden**.

Ik **begin**, te **beginnen**, ik heb **begonnen**.

Ik **verstel**, te **verstellen**, ik heb **verfteld**.

Ik **ontwerp**, te **ontwerpen**, ik heb **ontworpen**.

Daar integendeel de *scheidbare* Voorzetsels zich afzonderlijk voordoen, en in 't *Partic. Passiv.* tusfchen zich en 't *Werkwoord* een nieuw Voorzetsel **ge** aanbrengen, bij voorbeeld:

(Aanwijzen,) ik **wijs** **AAN**, **AANTewijzen**, ik heb **AANGewezen**; niet ik **aanwijs**, te **aanwijzen**, ik heb **aanwezen**.

(DOORgaan,) ik **ga** **DOOR**, **DOOR** te gaan, ik ben **DOORgegaan**.

(AANleggen,) ik **leg** **AAN**, **AANTEleggen**, ik heb **AANGElegd**.

En zoo met honderd anderen. Maar even deze laatften veranderen fomtijds ook in *onafscheidbaren*, met verandering van *Zin*, en volgen dan den voet van die *Onafscheidbaren*. Ten voorbeelde zij het tweederlei *W-Woord Onderftaan*.

Voor *inquirere, moltri*, zegt men, ik **onderfta**, ik heb **dat onderftaan**. Voor *subjectum esse*, zegt men, ik **fta onder**, ik heb **onder hem gftaan**. Van *overwegen* (*wikken*), ik **overweeg**, ik heb 't **overwogen**. Van *overwegen*, (*op nieuw wegen*) ik **weeg over**, ik heb 't **overgewogen**.

Zoo ook *volmaken*. Men zegt *Affcheidbaar*, ik **maak vol**, **vol** te maken, ik heb **vol gemaakt**, (*impleo*). *Onafgefcheiden*, ik **volmaak**, te **volmaken**, ik heb **volmaakt**, (*absolvo*).

„ Om nu hieruit onze vrugt te kunnen trekken,
 „ (dus 'ga ik met TEN KATE D. I. bl. 408. voord),
 „ dient men te weten, dat onze Voorouders in 't Af-
 „ leiden der *Substantiva*, dit onderscheid ook waer-
 „ genomen hebben: in zop verre dat de *geen*, die
 „ van 't Wortel-deel van een *Verbum* komen, met
 „ een Toevallig-Onaffcheidelijk Voorzetsel voorop,
 „ eveneens behandelt worden, als of dat *Substant*,
 „ van een *Verbum*, met een Altoos-Onaffcheidelijk
 „ Voorzetsel afdaelde; zo dat gevolglijk ons OVER-
 „ LEG, ONDERWIJS, even zo wel, als ons ONTHAEL,
 „ ONTBIJT, ONTWERP, VERSTAND, VERSLAG,
 „ VERZET, benevens ons BELEG, BEWIJS; GEHAEL,
 „ GEBIJT; BESTAND, BESLAG, enz. *Neutra* moe-
 „ ten zijn; vermits haere *Verba* even zeer geenem
 „ inlasch van -GE- in *Partic.* toelaten; want OVER-
 „ LEGGEN en ONDERWIJZEN, zo wel als ONTHAEL-
 „ LEN, ONTBIJTEN, enz. veranderen in *Partic.*
 „ *Passiv.* in OVERLEGT (of OVERLEIT), en ONDER-
 „ WEZEN, ONTHAELT, ONTBETEN, enz. zonder
 „ -GE- tusschen beiden. Gelijk ook het tweede ken-
 „ teeken, naemlijk dat het Voorzetsel zagt komt,
 „ ook zo wel bij deze *Verba*, als bij de *Subst. Neu-*
 „ *tra*, die daer toe behooren, plaets heeft; in ge-
 „ lijker voege als de klem valt op het agter-lid bij
 „ ONZE *Neutra*, BELEG, BEWIJS, BESTAND, BE-
 „ SLAG, GEBIJT, GEHAEL, ONDERWIJS, ONTBIJT,
 „ ONTHAEL, ONTHIET, ONTZACH, ONTZEG, ONT-
 „ ZICH, OVERLEG, VERSLAG, VERSTAND, VER-
 „ ZET, enz. Integendeel, wanneer deze gemelde

„ *Sub-*

„ *Substant.* tot eenig *Verbum* behoorden, dat in
 „ *Proster. Partic.* zig door *GE* laet scheiden, zo
 „ hebben onze Voorouders die *Substant. Composita*,
 „ even als andere *Composita* aangemerkt, bij welken
 „ 't agterdeel het Geslacht beheerscht, en hierom
 „ zijn ons AEN-DRANG, IN-HAEL, OVER-HAEL, IN-
 „ GANG, DOOR-GANG, ONDER-GANG, OVER-GANG,
 „ AEN-LEG, IN-LEG, OP-SLAG, OVER-SLAG, BIJ-
 „ STAND, OP STAND, en OVER-VLOED, enz. allen
 „ *Mascul.*, omdat de agterleden zoo zijn, en tot
 „ *Verba* behooren, die *GE* tusfchen in nemen,
 „ als AEN-dringen, AEN gedrongen; IN-halen, IN-
 „ gehaelt; BIJ slaen, (oul. BIJ-standen), BIJ-gefaen,
 „ (oul. BIJ-geftanden), hebbende ook den klem op
 „ het voorfte lid. Dus ook OVER-schat, N. [Onz.]
 „ afkomstig van OVER-schieten, wiens *Partic.* is
 „ OVER-gefhoten, en wiens klem op OVER valt,
 „ krijgt het zelfde [Onz.] Geslacht als ons SCHOT,
 „ N.ⁿ

§. 98.

Ziehier een teeder, doch wezenlijk, onderscheid
 in zaamgestelde Naamwoorden. Kort en klaar is
 het uitgedrukt door den Heer VAN BOLHUIS bl.
 72., die (op voorlichting van TEN KATE, ver-
 gel. HUYDECOOPER *Proev.* bl. 47.) zich dus laat hoo-
 ren. „ Blijft ook het Zelfftandige Naamwoord zijn
 „ Geslacht behouden, wanneer een van onze af-
 „ fcheidlijke *Voorzetsels* 'er voorkomt; bij voorbeeld
 „ gang M., zoo ook ingang, doorgang; grond, M.
 „ afgrond, M. breuk, Vr. afbreuk, inbreuk, Vr.
 „ Maar, wanneer een onaffcheidlijk voorzetfel voor
 „ een

ten V O O R R E D E

„een Naamwoord komt, bij voorbeeld, *verftand* „ *beftag*, dan behoudt het naamwoord niet altijd, „ maar flechts in sommige gevallen zijn geflacht.” Namelijk, dan, wanneer de woorden *verftand*, *beftag*, O niet afkomen van *ftind*, *ftag*, M. maar onmiddelijk van 't W-woord *verftaan*, *beftaan*, alzijnde zaamgefteld uit het W-woord *ftaan*, *ftaan*, en 't onafcheidbaar Voorzetfel *van* en *be*, met werping van *ge*.

§ 99.

Wel aan! beproeven we dit met Voorbeelden uit de Geflachtlijst, die hierdoor merklijk zal opehelderd worden; en bijzonder in de woorden *val*, *ftag*, *roep*, *leg*, enz.

Ik trede in geen befchouwing van 't Geflacht van zulke *eenlettergrepige* woorden, noch onderzoek, of *val*, *ftag*, *roep*, *leg*, enz. afkomen van *vallen*, *ftaan*, (*ftagen*), *roepen*, *leggen*; dan of *vallen*, *ftaan*, *roepen*, moeten worden afgeleid van *val*, *ftag*, *roep*. Waarvan men inzie TEN KATE D. II. de 2de Verhandeling. 't Is mij genoeg, dat hun Geflacht uit de Lijst kenbaar is.

Ik vinde aldaar *VAL* M. Van dit *val* M. komen met *afcheidbare* Voorzetsels de Manlijke woorden, *den inval*, *den afval*, *den uitval*, *den aanval*, *den omval*, *den toeval* (voor *toeftemming*). Ook met andere woorden, *den voetval*, *den waterval*.

Maar van 't Werkwoord *vallen*, komt volgens

§. 24. vergel. §. 90, enz. *het geval*, O. en zijne zaamgevoegden, *het ongeval*, *het voorval*, *het toeval* & *het verval*. Waarvan zie mijne

V O O R R E D E

mijne aantekening op VAL, TORVAL, en
OVERVAL.

Van SLAG, M. komt den voorslag, aanslag, over-
slag, mislag, weerslag, opslag, M. Ook nog an-
dere N-woorden v lslag, zeeslag, wapenslag,
slingerslag, doodslag, M.

Maar van 't W woord slaan (oulings slagen)

komt het beslag, het ontslag, het verslag, O.

Van LEG, M. komt den toelag, den aanslag, den in-
leg, M.

Maar van leggen komt het beleg, overleg, O.

Van STAND, M. komt den toestand, den afstand,
den onderstand, M.

Maar van staan (oulings standen) komt het ge-
stand, bestand, verstand, overstand, O.

Van STEL, M. komt den toestel, instel, M.

Maar van stellen komt het gestel, het voorstel,
uitstel, O.

Van LOOP, M. komt den toeloop, aanloop, afloop,
zamenloop, voorloop, inloop, oploop, overloop, M.

Maar van loopen, komt het geloop, beloop, ver-
loop, O.

Van WERP of WORP, M. komt den inwerp, toe-
werp, aanwerp, M.

Waarte en van werpen, het bewerf, ontwerp,
voorwerp, O.

Van ROEP, M. den inroep, toeroep, aanroep, M.

Maar van roepen, het geroep, heroop, toege-
roep, O.

Van LACH, M. den toelach, aanlach.

Maar van lachen, het gelach, (risus.)

En zoo met honderd anderen.

V O O R R E D E

§. 100.

Ziehier dan de ware reden, waarom men in de navolgende woorden ook een onderscheiden Geslacht aantreft:

<i>Dwang</i> , M.	<i>Bedwang</i> , O.
<i>Hulp</i> , V.	<i>Behulp</i> , O.
<i>Raad</i> , <i>Onraad</i> , M.	<i>Beraad</i> , <i>Verraad</i> , O.
<i>Rouw</i> , M.	<i>Berouw</i> , O.
<i>Schijnen</i> en <i>Zonneschijn</i> , M.	<i>Aanschijn</i> , O.
<i>Schrift</i> , V.	<i>Affchrift</i> , <i>Voorschrift</i> , <i>Op schrift</i> , O.
<i>Trek</i> , <i>Aftek</i> , M.	<i>Vertrek</i> , O.
<i>Wijs</i> , V.	<i>Bewijs</i> <i>Onderwijs</i> , O. enz.

In alle die Onzijdigen wordt het Voorzetsel **GE**, dat in *geroep*, *geloop*, van *roepen*, *loopen*, voorkomt, weggesmeten, en de plaatze van dit vervangen door een ander onscheidbaar Voorzetsel, als; **BE** in *be-roep*, **VER** in *vertrek*, **ONT** in *ontwerp*.

Even zoo is 't met andere woorden, als: **MISBRUIK**, O. **WANTROUWEN**, O.

MISBAAR, O. VOOR *Misgebaar*.

MISDRIJF, O. VOOR *MISBEDRIJF*.

§. 101.

Dit belet echter niet, dat 'er nog vele woorden overblijven, in welken het moeilijk te bepalen zij, tot welk soort zij behooren. De vraag, bij voorbeeld, is: komt van 't W-woord *aanzoecken*, een N-woord *aanzoek*, O. of is *aanzoek*, M. van 't woord *zoek*, bekend in de spreekwijs *te zoek raken*? Komt *overval* van *vallen* of van *val*. In 't eerste zal 't zijn *het overval*,

V O O R R E D E. xcv

val, in 't laatste den overval. Komt vuurslag, O. van vuur slaan, of M. van slag? Ook zijn 'er woorden, die het beide hebben. Zoo zagen we boven toeval; M. van 't M. val, wanneer het voor toestemmen genomen wordt; maar dat zelfde toeval, O. wanneer van vallen, (geval), toegeval, gemaakt wordt, welk woord Vondel nog gebruikt in zijne Bespiegeling:

*Al wat toevalligheid in zich heeft, is niet al-
Hetgeen zijn aert vereischt; want hier het TOEGEVAL
Wort buiten 't wezen van zijn steunfel zelf gevonden.*

Zulke en diergelijke woorden moeten dan uit de Lijst in 't gebruik gekend worden. IK heb alleen hier aanleiding willen geven, om vele schijnstrijdigheden omtrent de Geslachten opteklarèn. De Heer Hoogstraten heeft van dit alles niets begrepen, als blijkt uit zijne Aanteekening op OFFER.

§. 102.

Maar waarom is in andere Zamenzettingen klimop O. en handvol V. ? Het antwoord is! Daar zijn sommige zaamgezette woorden, die hunnen oorsprong aan W-woorden, anderen, aan N-woorden, nog anderen, aan Voegwoorden, schuldig zijn.

Van de eerste soort zijn, klimop, volop, dankheb, wellevoom, roerom, vaarwel, misschien (voor mag schien, mag geschien, Fr. peut être); van welken zie op KLIMOP, en elk op zijn woord.

Van de tweede is handvol, 't welk zijne kracht haalt uit hand, niet uit vol. Waarvan zie op HANDVOL. Zoo ook kant, M. vierkant, O. klaau, M. beeklaau, O. Zie op VUURSLAG, VIERKANT.

Van de derde soort, is waarom, daarom, van welken

VI V O O R R E D E.

ken zie op WAAROM, en WEEROM. Doch in dezen schijnt geen vaste regel te zijn, en 't is dus beter het woord zelf op te slaan.

§. 103.

Behalve dezen is 'er nog een aantal woorden, die hier een uitzondering maken, 't zij dat die uitzondering op eene bekende reden steune, of niet.

Op bekende reden steunt zeker, dat men, schoon *kaak*, V. en *spel*, O. zij, men echter M. zegt, *den blaaskaak*, *den breekspel*. Zoo ook met *klikspaan*, *voorspraak*; van welken zie §. 15.

Minder bekende reden is 'er voor *den persoon M.* *het manspersoon* en *het vrouwspersoon* O. *domp* V. *roerdomp* M. *den* en *het mensch* M, en O. maar zaamgesteld *het vrouwmensch* alleen O. Zie op *MENSCH*, *Den Kop*, M. *Mankop*, O. *Spinnekop*, V. ten zij het verloop dier laatste woorden spruite uit de benaming van *kruiden*, en *dieren*.

Zoo ook *Zweer*, V. *Hoofdzweer*, M.

Berg, M. *Harberg*, V.

Voor alle dezen is de Geslachtlijst van wezenlijk nut.

§. 104.

Ik heb nog iets van Latijnsche benamingen. Sommige spraakkunstenars hebben beweerd, dat men de Geslachten van woorden, uit het Latijn afkomstig, kennen kon uit het Latijn? Of liever, dat men in Naamwoorden, uit het Latijn gesproten, het Geslacht van 't Latijn volgen moet. Doch het gebruik weerspreekt dezen Regel.

Iets

V O O R R E D E. xcvii

Iets anders is het met L. TEN KATE D. I. bl. 401: te zeggen, dat de Middeleeuwfche Schrijvers, hunne Schriften doorfpekkende met menig Duitsch- Latijnsch woord, het Geflacht der Duitsche woorden kenbaar maakten aan de toenmaals bijgevoegde Terminatie; die hierdoor gelegenheid geven, dat wij nu kunnen opmaken, wat Geflacht toen gevolgd wiefd: Zoodanige woorden vindt men bij hem uit *de Salsche en Ripuarifche Wetten*, in den 4den Naamval:

Durpitem, M. bij ons; *DorpeI*, M.

Fredum, (*Pacem*), M. *Vrede*, M:

Herbergam, V. *Herberg*, V:

Scaram, V. *Schar*, V:

Scellam, V. *Schelle*, V.

Scuriam, V. *Schure*, V:

Slufam, V. *Sluis*, *Sluize*, V.

Sparvarium, M. *Sperwer*, M:

Zoo ook:

Cifta, V. *Kist*, V:

Lifta, V. *Lijst*, V. Zie op LIJST.

Sala, V. *Zaal*, V:

§. 105.

Iets anders is het, omgekeerd, te zeggen, dat echte Latijnsche woorden, in 't Duitsch gebruikt, volgen het Geflacht van 't Latijn: Het tegendeel leeren ons blijkbaar;

Amygdalum, O. *Amandel*, M:

Ancora, V. *Anker*, O:

Axis, M. *As*, V. *

Balsamum, O. *Balfem*, M:

Canalis, M. *Kanaal*, O:

Crust,

xcviii V O O R R E D E

Crux, V. *Kruis*, O.
Mustum, O. *den Most*, M.
Pax, V. *Pais*, M.
Planeta, M. *de Planeet*, V.
Vinum, O. *Wijn*, M.

§. 106.

Ook strijdt hiertegen, dat de namen van *boomst*, *pirus*, *prunus*, in 't Latijn gemeenlijk Vr., in 't Duitsch gemeenlijk M. zijn (§. 34.) Daarentegen, dat de *vruchten* in 't Latijn veelal O. in 't Duitsch gemeenzamer Vr. zijn.

Al verder strijdt hiertegen, dat de Latijnsche woorden in *or*, M. *honor*, *color*, *splendor*, *candor*, in 't Duitsch uitgaande in *eur*, met dien uitgang Vr. zijn; als, *honneur*, *couleur*, *splendeur*, *candeur*, volgende daarin den Franschen uitgang.

§. 107.

Evenwel 'er zijn woorden, die 't Geslacht volgen, bij voorbeeld:

Camera, V. *de Kamer*, V.
Cella, V. *de Cel*, V.
Circulus, M. *den Cirkel*, M.
Euangelium, O. *Euangelie*, O.
Fabula, V. *Fabel*, V.
Facula, V. *de Fakkelt*, V.
Litera, V. *Letter*, V.
Magistratus, M. *Magistraat*, M.
Majestas, V. *Majesteit*, V.
Porta, V. *de Poort*, V.
Privilegium, O. *Privilegie*, O.
Styllum, O. *het Zegel*, O.

§. 108.

V O O R R E D E. XCIX

§. 108.

Anderen volgen het Geslacht, en nemen 'er een tweede Geslacht bij, als:

Altare, O. *Altaar*, en *Outaar*, M. en O.

Fenestra, V. *Venster*, V. en O.

Fortuna, V. *Fortuin*, V. en O.

Punctum, O. *Punt*, *punte*, V. en O.

Schola, V. *School*, V. en O.

Musica, V. *Muzijk*, V. en O.

Zoodathier weder het Gebruik meer uit de Lijst, dan uit eenigen Regel, moet gekend worden; 't welk de Heer TEN KATE toestemt D. I. bl. 398. Van OLIE (*oleum*), zie op 't woord.

§. 109.

Ziedaar eenige hoofdzakelijke Aanmerkingen (Regels, durf ik niet zeggen), dienende om te zien, hoe verre wij tegenwoordig in staat zijn, om alles naar gepaste Regels te beoordeelen of niet. Ik had geen oogmerk om alles uit te pluizen; maar alleen, om een proefje te geven. Men leert 'er uit, hoeveel 'er overblijft voor eene Geslachtlijst; en hoe noodzakelijk die voor eerstbeginnenden is: Want offshoon ik wel geloove, dat 'er in de taal of aard der woorden zelve redenen genoeg zijn, waarom Woorden, die uiterlijk gelijkregelig loopen, verschillende van Geslacht zijn, ja waarom dikwils 't zelfde woord, in verschillende zin genomen, een verschillend Geslacht aanneemt; echter, zoolang wij die redenen niet weten, of indien ze door oudheid verduisterd zijn geraakt; kan men geene Regels geven; en dus wordt

***** 2

eene

V O O R R E D E.

eene Geslachtlijst ten uitersten noodig. Wie weet, bij voorbeeld, thans de reden, waarom ik tegenwoordig *zand*, *land* O. *band*, M. *mand*, V. gebruike. Waarom *dolk*, M. *kolk*, *wolk*, V. *volk*, O. zijn. Waarom *wrok*, *brok*, M. *klok*, V. *hok*, O. *zak*, M. *vlak*, V. *pak*, O. genomen worden. Zoolang hiervan geene Regels, of reden van Uitzondering kan gegeven worden; is 't altijd verkiesbaar, het gebruik optesporen door middel eener Naamlijst, dan dat men losse gissingen willekeurig voor waarheid uitvente.

§. 110.

Doch eer ik deze bedenkingen besluite, moet ik nóg gewagen van drieërlei Taaleigen in ons Nederduitsch, betrekkelijk de Geslachten. Het eerste zal ik met de woorden van L. BOLHUIS bl. 70. voorstellen. „ Wan-
 „ heer, zegt hij, Perfoonen, door eenige Zaken of
 „ Naamwoorden vertoond worden; dan wordt het
 „ Geslacht van den verbeelden persoon, doch niet
 „ dat van het Naamwoord, het welk dien persoon
 „ uitdrukt, gevolgd door de betrekkelijke Voor-
 „ naamwoorden. Zoo zegt men in goed Duitsch;
 „ *het wijf draagt een kind op HAREN arm; de daden*
 „ *van zijns Majesteit, Hoogheid, maken HEM onsterflijk*
 „ *in naam;* gelijk ook met J. DE DECKER, voor 't
 „ *aanzicht van DE zon, DIEN zienslijken God;* en met
 „ VONDEL, *DE Nijd ligt op HAAR lui men.* Even zoo
 „ is het gelegen met de namen van Steden en Land-
 „ schappen, die schoon anders onzijdig, als *personen*
 „ verbeeld, een Manlijk of Vroulijk Voornaam-
 „ woord achter zich hebben; *het kooprijk Amsterdam*
 „ *heeft*

V O O R R E D E. " CI

„ heeft **HARRN** soem verbreid over de gansche aarde.
„ **ANTONIDES** zegt: 't getulband **Azie** deelt aan de
„ **Schoepyaart uit Gesteente**, zijde en goud uit **HAREN**
„ **vollen horen**. Hoe vreemd deze aanmerking in den
„ eersten opslag schijne, en hoe weinig ze ook door-
„ gaans, zelfs van **HOOGSTRATEN** begrepen zij,
„ enz. Hij beroept zich verder op **A. VERWER Id.**
„ **Ling. Belg.** bl. 64, **FORTMAN Taalk. Aanmerk.** bl.
„ 9—10. **TEN KATE D. I.** 474, 475, en mijne Aan-
„ teekening op **MIN** en **ABYDUS**, waar ik deze Schrij-
„ vers ook gebezigd hebbe. Vergelijk op **VREDE**.

§. III.

Het tweede bijzonder taaleigen is dit, en ik ont-
leen het ook uit den Heer **BOLHUIS** bl. 71. „ **Meer-**
„ **malen** heeft men het lidwoord **DE** voor **Naam-**
„ **woorden** van het **Onzijdig** geslacht; daar an-
„ **ders HET** moest staan; ook wel voor verbogene
„ **Naamvallen** van **Mannelijke** **Naamwoorden**, daar
„ **anders den** moest staan; zoo zegt men bij voor-
„ **beeld**, in navolging der beste **Schrijvers**: *het volk*
„ *komt op DE been*; *een leger in DE wapen brengen*;
„ *iemand onder DE voet werpen*; *wij zullen DE gevangene*
„ *visch straks eten*. De reden is, omdat die **Naam-**
„ **woorden** een' verzamelanden zijn hebben, en als
„ **meervoudig** gebruikt worden, of **meervoudige**
„ **zijn**, met afkorting van den **Meervoudigen** **uitgang**
„ **en**; als of 'er gezegd wierd, *het volk komt op de be-*
„ *nen, in de wapenen, onder de voeten, de vischen,*
„ **Men** zegt ook *alle ding, alle man.* enz. Hij be-
„ **roept** zich, en te recht, op **TEN KATE D. I.** bl. 395
„ **396.** **HUYDECOOPER Proev.** bl. 291—300, en op mijne

***** 3

bree

III • V O O R R E D E.

breeder aanteekening op BEEN. Vergelijk ook hem zelf over de spreekwijs, *alle man, alle ding*. bl. 105—108.

§. 112.

Ik kan dit Taaleigen thans nog nader licht bijzetten, en 't is wel der moeite waardig, deszelfs oudheid aantewijzen. Mij is hiertoe eene aanmerking mede gedeeld door dezelfde hand, aan wie ik de Geslachtverzameling uit M. STOKÉ (§. 5. gemeld) te danken hebbe. Men kent de fraaie aanmerking van L. TEN KATE D. I. bl. 395, 396. dat namelijk in woorden, die *maten, sommen, gewichten*, aanwijzen, of eene *masa* of vergaderden hoop, onverdeeld beteekenen, men de zoodanigen, al wijzen zij eene meerderheid aan, in 't Enkelvoud kan zetten, ook zelfs met een enkelvoudig W-woord, zeggende: *daar is twee last, daar is honderd gulden, twee pond boter, honderd man*. Dit singulier en fraai gebruik is denklijk zoo oud als onze Taal; en maakt een edel onderscheid. Zie TEN KATE, aldaar. Ik trefte dit reeds aan bij M. STOKÉ, ook in andere woorden:

Bij voorbeeld, van JAAR.

B. I, r. 80. *Meer dan driehondert jaer, voor jaren*. Zie ook B. I, r. 264. III, r. 1364.

Van MAN.

B. X, r. 297. *Waren wel ses duzent man, voor mannen*.

Zoo B. III, r. 492. *Dusent pont*.

Maar M. STOKÉ gaat nog een' stap verder, en het geen bij

V O O R R E D E. CITE

bij ons slechts is in enkele gevallen; als, *in de wapen*,
op de been, strekt zich bij hem uit tot vele andere
 woorden, die hij in 't Onzijdig Enkelvoudig met *de*
 gebruikt, even als of ze in 't Meervoud stonden;
 het welk wel verstaan zijnde bij hem veel regelmatig
 maakt, 't geen anders walgelijke taal schein.
 Allersterkst zijn de voorbeelden in de woorden LAND
 en DING.

B. II, r. 1130. — — had in hant

*Toter Layecen al DE lant; VOOR de
 landen.*

B. II, r. 266. *Vaste borghe en SCONE lant; VOOR
 borgen en schoone landen.*

B. III, r. 1420. *En vernam, dat de Coninc
 Wilde voldoen alde dinc, VOOR de
 dingen.*

B. VII, r. 64. *Als 't here versach DE dinc*

— r. 362. *Ghi moghet varen op DE dinc*

B. IV, r. 245. *Maer SOMIGHE dinc — de (die)
 ghevelen*

B. V, r. 958. *De mogenste — heren*

De (die) alle DE dinc souden keren.

Zie ook B. V, r. 1067, 1068,

1091. VI, r. 413. VII, 1196,

1234, 1300. en vele andere

plaatzen.

Schoon hij anders enkelvoudig *het ding*, *des dinghes*
 zegt. Zie B. III, r. 1202. VII, r. 1110, 1192.
 IX, r. 1348.

Zoo ook WOORD O.

B. IV, r. Nu latic staen van hem DE woort.

— 1245. *Myn Heer Jan de (die) DESE woort.*

***** 4

Sesse

DE V O O R R E D E.

Sesse saer knapen seide voort.

B. I, 404. *in Duutsche woort.*

PAARD, O. B. IV, r. 1435. *De Grave de kiet sende
sparen,
Dat men sadelde al DE
paert.*

— — — 1514. *Ende seden sere ter stat-
waert,
Wat ghelopen MOCHTEN
DE paert.*

JAAR, O. B. IV, r. 256. *Als men screef DE jaer ons
heren XII. hondert. —*

WIJF, O. B. III, r. 447. *Datsa jagheden DE wive.
HONDEKIJN, O. B. V, r. 140. Dat DE hondekijn bisfender
Minden haren here. —*

RECHT, O. B. VI, r. 334. *Hout ONSE recht.*

NET, O. B. III, r. 266. *Daer hi lach onder DE net.
Waarvoor anders B. V, r. 196. Dus quam Gheraet in dat
net.*

En zoo mischien ook

OORLOG, O. B. VI, r. 119. *Datsie orloghe waer gheent.
Anders zegt hij meest het. Zie op OORLOG.*

WAPEN, B. III, r. 1567. *En saghen SINE wapene an,
Men verwondere zich dan niet, wanneer hij ook
zegt, onder de voet.*

B. IX, r. 364. *Si traken DIE huse (VOOR die husen)
onder DE voet.*

— — — 1365. *Hi leget ons nu onder DE voet.*

B. X, r. 1080. *Hi sal u werpen onder DE voet.*

B. VI, r. 1126. *Dat hi coemt onder DE voet. Zie ook
IX, r. 1307.*

Dit doet hij ook in Manlijke, zelfs ook in Vr.
Woorden. R. V.

V O O R R E D E 67

V. VRIEND, M. B. III, r. 405. *Ik sin MINE vroent
verderwen.* Ook B.
VII, r. 777.

MAN, M. B. V, r. 352. *En men vint daer al
DE man.* Ook B. III,
r. 485. I, r. 1148,
538.

VERRADER, M. B. V, r. 801. *Dat hi aldus DE ver-
rader (VOOR de ver-
raders) stercke. —*

KENNEMER, M. B. IX, r. 74. *En brochte met hem
DE kenemaer (VOOR
de kenemaren.)*

DAG, M. B. VIII, r. 880, 881. *Des woensdaechs in
DE Paeschdaghe,
Voeren de Vlaminghe.*

Schoon hij anders dag altijd Manlijk neemt. Zie
de Lijst op DAG.

Van 't Vroulijke, bij voorbeeld:

HAND, V. B. V, r. 1088. *Dat sine INDE hant doe had-
den, VOOR, in de handen.*

Dit gaat bij M. STOKE zoover, dat hij bij een en-
kelvoudig Naamwoord ook een meervoudig W-woord
plaatst:

B. v. B. II, r. 274. *Ende [si] worden daer sine man.
— — 515. Want haer ghebuer. — die WA-
REN.*

— — 267. *Maer DE man — NEMEN waer.
Zie ook MAN, B. VIII, r.
1158. IX, r. 833. X, r. 979.*

B. VIII, r. 191. *En SINE vrient de (die) bi hem
WAREN.* Ook B. X, r. 279.

***** 5 Doch

V O O R R E D E.

Doch echter niet altijd:

Zie B. IV, r. 254. *Ten Boffche gheschiede de dinc.*
Vergel. B. VI, r. 505.

Geen wonder dan, dat in 't Meervoud de N wordt
weggelaten, als,

Scape, B. III, r. 1132. *Scepene* en *Scepen*, B. VI,
r. 301, 303, 320.

Liede, B. VI, r. 510.

De twee man, B. I, r. 812. B. V, r. 69.

Maghe en man, B. III, r. 999. *vriende ende man.*
B. VII, r. 301. In overeenkomst dier woorden zeg-
gen wij nog, *man en maagd; twee man.*

§. 113.

De derde aanmerking, welke den Heere BOL-
ZUIS bl. 71. ook niet ontsnapt is, bepaalt zich om-
trent het Verloop der Geslachten. In sommige
woorden heeft zeker eenig verloop plaats. Zoo was
beest ooulings Vr., zie op *BEEST*, maar niemand zal
nu zeggen *de*, maar *het beest*, uitgezonderd in de nog
gebruikelijke spreekwijs *de beest spelen*. Zie ook op
STOND, *OOE*, *OOR*. Sommigen hebben door den
tijd twee Geslachten aangenomen. Zie op *SMAAD*,
NACHT, *TIJD*, *STOND*, *NOOD*, *DIENST*. Anderen
worden zelfs met drie gevonden, zie op *SNEEUW*,
SLAG, *OORLOG*, *PIT*. Vergelijk over dit Verloop de
plaats van L. T. KATE, D. I. bl. 397. Het is zicht-
baar genoeg, dat de veiligste weg is, het gebruik-
lijkste te volgen.

§. 114.

Maar dit Gebruik moet echter niet afgemeten wor-
den

V O O R R E D E. 57

den naar de spraattaal, of naar het dagelijksch Spraakgebruik onder meer beschaafde Lieden. Aan dit euvel ging de Heer MOONEN, maar vooral SEWEL, met vele Spraakkunstenaren mank. Men weet toch, dat elke Provincie, of Landstreek, ja dikwils elke Stad, haar' bijzonderen Tongval of spreektrant hebbe. In Friesland en Groningerland is zeergemeen de korter afbijting van woorden, waardoor men gemeenzaam hoort *in 't zin, tegen 't wang, in 't war, op 't markt, in 't spiegel*. Zie op **MARKT, SPIEGEL, ZIN**, voor *in den zin, de wang, de war*. In Amstelland zal men niet licht bij Manlijke Woorden het Manlijk lidwoord *den* hooren; maar men zegt daar zeergemeenzaam: *ga op DE hoek bij DE bakker, voor op DEN hoek bij DEN bakker*. Waarover de Heer Hoogstraten in een zijner Voorreden zich reeds beklagde, en waaruit volgt, dat men uit de gewone spraak in Amstelland zeldzaam eenige zekerheid omtrent de Geslachten bekomen kan, en dat deszelfs Schrijvers vele woorden voor *Vr.* houden, die bij anderen beter Manlijk zijn. Dus ook ten aanzien van de *Schriften* van den Heer HOOFD schijnt het een voorzichtig behoedmiddel, indien men als een Regel vaststelt, dat, wanneer Hooft eenig woord, in 't Manlijke Geslacht gebruikt, men dit vrij algemeen kan volgen; doch omgekeerd, in 't Vrouwelijke, niet te schielijk." Doch ik geve dit maar als eene bedenking op. Zie ook op **TIJD, NEK, PUT, RAAD, ROU, RUG, SCHOUBURG, STROOM, UITKOMST.**

V O O R R E D E.

§. 115.

Iets is 'er nog, 't welk in 't opspeuren van Voorbeelden uit HOOFD en VONDEL dikwils aanleiding tot vergifing geeft, en waartegen ik de taaloeffenaars moet waarschouwen; dat is, dat zij in 't oog houden, dat de woorden *allerhande*, *allerlei*, *alle*, zonder onderscheid van Geslacht bij alle woorden, onveranderlijk gesteld worden; zoodat men van LAND O, zoowel zegt, *allerhande land*, *allerlei land*, *alle land*, als in 't M, *alle man*, enz. Hierin heeft de Hr. Hoogstr., maar vooral de Heer Oudhof zich dikwils vergift. Ik spreke hierover breeder op 't woord BEEN, Vergel. ONGEMAK.

§. 116.

Maar vooral hebben aanleiding tot misverstand gegeven de woorden *zulk*, *zoodanig*, *hoedanig*, *wanneer*; men vindt Onz. *zulken goed*, *zoodanigen goed*, zonder dat daaruit iets volgt voor het Manl. Geslacht in GOED, dewijl dit bij verkorting gezegd wordt voor *zulk een goed*, *zoodanig een goed*. Deze verkorting is reeds bekend bij M. STOKES, B. V. r. 1156. *fulken lase*. B. VIII. r. 786. *so scanen here*, voor *zoo schoon een heir*. B. IX. r. 348. *Si leden menighen zware joeste*, voor *menig een*, met bijvoeging van 't Vr. *zware*.

Kwalijk besloot Hoogstr. dan hieruit, dat Hoofd RAMP M, nam in 't voorbeeld *door gelijken ramp*, dat op zich zelfs niet bewijst voor 't M. geslacht. Zie hiervan op BEEN, RAMP, JOESTE, HUISRAEDT.

§ 117.

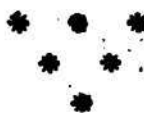
V O O R R E D E. etk

§. 117.

Na alle deze Regels en Waarnemingen (mag ik met den meermaal aangehaalden *van BOLHUIS* bl. 73. zeggen) zullen 'er nog een groot, ja zeergroot aantal woorden overblijven, wier Geslacht men uit de opgegevene Waarnemingen niet ontdekken kan, voornamelijk volgens §. 110. de *eengreesige* en *oorspronkelijke Woorden*; in welken vooral het gebruik behoort te worden geraadpleegd; waartoe deze *Geslachtlijst* ten nuttigen Leidsman strekken kan.

Den 3 Sept.
1783.

A. KLUIT.

V E R B E T E R I N G E N.

In de Voorrede §. 9. *kat, wereld, lees man, werelds*

In 't Werk bl. 29. r. 1. *werpen daar 't an- uit. lees,
werpen daar 't anker uit.*

bl. 97. op DADEL, §. 14: lees, §. 34.
35.

bl. 278. (*) van *land en douw*, lees, van
land en douw.

bl. 341. r. 1. Zie de Voorr. §. 53. lees,
Zie de Voorr. §. 60.

L I J S T
 DER GEBRUIKELIJKSTE
 ZELFSTANDIGE
 NAEMWOORDEN,
 BETEKENT DOOR HUNNE
 GESLACHTEN.

A is de eerste letter van ons ABC. waer van de namen Vrouwelijk zijn. Zie O.

AA, [A, ADE, een rivier] v. *Over de Aa*, Hooft in het XVIII. Boek der Nederlantsche Historien. *Ik noeme dus den IJssel, die uit Westfalen tusschen Veelen en Lembeek oirsprongelijk, daer den naem draegt van de Ae*, Moonen in de Aentekeningen op zijne Poëzij bl. 829. [De Heer Ten Kate D. I. bl. 411. merkt aan, dat vele Riviertjes bij ons dien naem hebben, doordien *Aa* en *Ahe* oudtijds een rivier beteekende, die dan Vr. gebruikt wierden: „ als blijkt uit de namen van Plaetsen en „ Personen daer van ontleent, als 't Huis ter *Aa*; „ van der *Aa*.”]

[ABBERDAAN, M. Outhof, uit van Heule.]

ABDIJ, v. *Naa de Abdije*, Hooft in de Ned. Historien bl. 35. *Hoe het met de Abdije afgeloopen was*, Vondel in den Inh. van Gijsbrecht van Amstel. [En reeds bij M. Stoke B. IV. r. 473. *inde Abdie*.] Woorden dus uitgaende zijn zonder uitzonderinge, meen ik, van dit geslacht, als *Artsenij*, *Burgerij*, *Dieverij*, *Heerschappij*, enz. die gebogen worden met een e achter zich, als, *de kracht der Artsenije*, *de eendragt der Burgerije*, *gestraft over*

A

Die-

2 A, BE. ABEEL. ABRIKOOS. ABYDUS.

Dieverij, *de klem der Heerschappij*; waer onder niet te rekenen zijn *getij*, *gerij*, *gevrj*, en diergelijke, die van het onzijdige geslacht zijn, waer over de *Spraekkunstenaers* na te zien zijn. [De laatsten zijn dus genoemde *Infinitiva*, *orta per Apocopen Syllabae* EN, dat is, zulke Naamwoorden, die door afkapping der lettergreep *en* van de Onbepaalde wijze der werkwoorden, in *ij* uitgaande, gemaakt worden, en die daarom, met aanneming van 't voorzetsel *ge*, dezelfde kracht als 't Werkwoord in zijne Onbepaalde wijze (of *Infinitivus*) behouden; zoodanigen zijn van het onzijd. geslacht, als *het gevrj* voor *het vrjen*, *het gerij* voor *het rjen* of *rijden*.]

„ A, BE. O. Bij Christiaen van Heulen. En zoo zegt men *het abé*, of *a, b*, *leeren*. OUDH. [Zo leert men haer 't *A. B.* van haere jonkheid aen. Westerb. Ockenburg. bl. 120.]

ABEEL, [een boom.] v. * Moonen in zijne Poëzij, bl. 583.

O *Nachtegael*, die in de hagen,
Of in een hemelhooge abeel,
Al 't pluimgediert met uwe keel
En zang kloekhartig uit durft dagen.

Ik zou 'er echter het mannelijk geslacht aen geven, als aen andere boomen; schrijvende L. Bake, in zijn Tafereel op Davids Rouklagt, dus beter, *De bleekheit van den Abcel*. [zie myne Voorrede §. 34.]

[ABRIKOOS, bij Sewel, en Halma M. In Hoogst. Woordenboek v. volgens Pieterfon. Mogelijk ligt het onderscheid hierin, dat *Abrikoos* voor een boom M. voor de vrucht v. te nemen zij. Zie mijne Voorrede §. 34, 35.]

ABYDUS, [een stad aan den Hellefont.] O. *Het Oesterrijke Abydus*, Vondel in Virg. I. B. der Landgedichten. [En Antonid. Yftr. B. II.

Daer

A B Y D U S.

*Daer 't pekcl steiler schuurt, en neerstort van wecrzjden,
En 't Grieksche Sestus schuit van 't Aziaensch Abijden.]*

Hier uit blijkt, dat de namen der steden (want dat toonen buiten de artikels ook de bijvoegelijke woorden) onzijdig zijn, als *Het volkrijk Parijs, het scheeprijk Rotterdam, het wijsheitlievend Leiden, het magtig Amsterdam*: en bij Hooft, *Haarlem hielt zijn poorten geslooten*, en elders, *het rampzalig Haarlem*; en om uit den zelven een wijdlufiger voorbeeld te geven, in het VI. Boek zijner Historien spreekt hij dus: *Maar luttel scheelde 't, of hij waar voor Medenblik onderschept geweest van zekere Waalen, die gezonden van den Hartogh om 't ZELVE te bezetten, hadden moeten buiten staan.* Dus moet het zijn; of anders moest men zeggen: *Gezonden om deeze stad te bezetten.* Nog in het einde des XV. Boeks: *Wel is waar, dat Valenchien, schijnende te wilken zien, of de Hartogh van Terranova iet vorderlijks verleenen mogte, noch wat draalde met het aanveerden der booven-gemelde punten; maar HET verklaarde genoeghzaam, dat het binnen de gestelde drie maanden, ofte d'een oft d'andre form omhelzen zouw* In de zelve Historien, bl. 457. *Dat de muiters Brussel genaadert hadden, met toeleg om 't ZELVE te plunderen.* Nog in de zelve, bl. 315. *De Nassausche partij nam ten togs op Tertolen voor, met vertrouwen dat HET lichtelijk van andere hulp waare af te snijden, gemerkt zijn zwakke bezetting.* Vondel in het II. Boek der *Altaargeheimenissen*:

*Jeruzalem, dat aen d'Eusfraet meest weenen
Zoo meenigh jaer, om zijn verstroode steenen,
Had naeuwelijx herbout den nieuwen muur.*

Zoo dat *het*, een teken van het onzijdig geslacht, ook voor de namen van *steden* staet, al worden die met geen bijvoegelijke namen beschreven, waer van Moonen ook eenige voorbeelden [in

A B Y D U S.

zeker geval] geeft in zijn Spraekkuust op de 49ste bladz. ; hierin overeenitemmende met van Heulen, die te zien is op de 22ste bl. [En die Regelmaat is zeeroud, en bij M. Stoke naaukeurig gevolgd. Zie hier enige voorbeelden.

- B. I. r. 34. *Vriestant*, DAT *u so sere vloect*.
 B. I. r. 112. *Tutrecht*, DAT *Wilsenborch hiet te yoren*.
 B. I. r. 388. *Tote Bladele tere stede*,
 DAT *een dorp is*.
 B. II. r. 411. *Want si Damasch hadden belegen*.
 Dat *SIJT mochten hebben*.
 B. III. r. 551. *Hollant*, DAT *hem was ghenomen*.
 B. III. r. 716. *Harde node van Vlaenderen hi sciet* ;
 want *HET was sijn*.

Waartegen niet aanloopt, dat hij B. II. r. 865 zingt :

*Doe gaf HAER op Jherusalem,
 Afcalon, en mede Betlem, enz.*

alzoo 't meervoud *haer* slaat op alle die plaatsen, en *haer* bij Stoke ook in 't meervoud van Onzijdigen gebruikt wordt. Dit is dan een dier algemeene Regels, dat „ de Eigen namen van *Landen*, „ *Steden*, *Dorpen* en *Plaetzen*, Onzijdig zijn, want „ neer het Lidwoord 'er bij komt, of enig betrek- „ lijk woord 'er achter volgt." Hoe zeer 'er echter Woorden zijn van een ander Geslacht, doch die dan met het lidwoord gebruikt worden. Gelijk *de Betuwe*, zie op B. *Toter Layecen* (de Lauwers) bij M. Stoke B. III. r. 574. *De Veluw*. Zie op *Veluw*. Zoo ook *de Purmer*, *de Lier* ; ook in 't O. en M. *het Gooi*, *het Gein* ; *den Bosch*. Doch als dan zal men bevinden, dat zoodanige Woorden meer benoemwoorden (*appellativa*) zijn, die het Lidwoord *de* of *den* bij zich hebben, als, *de Betuwe*, *de Veluw* ; waartegen men nooit op zich zelve zegt,

zegt, *de of het Amsteldam, het Holland*. Men ziet dan hier, waarom men wel zegt Onz. *het aangenaam's Hertogenbosch, het hoflijk 's Gravenhage*, even als *het scheeprijk Amsteldam*; maar integendeel *den Bosch, in den Bosch, in de of den Haag*. Ten tweede, waarom men in 't eerste geval zeergoed zegt, *te 's Gravenhage, te 's Hertogenbosch, te Geertruidenberg*; maar dat men in 't tweede geval niet kan zeggen *te Hage, te Bosch, te Berg*; zoo weinig als men zeggen zal *te Veluw, te Betuw, te Lemmer, te Gooi*, voor *op de Veluw, in de Betuwe, in de Lemmer, in het Gooi*. Die dit niet hebben, worden zonder lidwoord Onz. gebruikt.] Dit zij eens voor al gezegt, met bijvoeging nochtans, dat de Schrijvers zich dikwils hier eene vrijheit inwilligen, gebruikende het Vrouwl. geslacht, als of ze van de stad, en niet van den naem der stad spraken. Vondel in 't V. Boek der Bespiegelingen,

*Waerna Athenen dorst met dezen titel pronken,
Dat HAER de bron der kunst en wijsheit was geschonken.*

ook in d'Opdragt van Joannes den Boetgezant.

*Konstantinopel schein een treurtoneel vol plagen.
Na een belegering, een storm van vijftig dagen,
Wort ZE overweldigt, juist op 't hooge Pinxterfeest.*

ook in 't Zeemagazijn bl. 166. I. D. der Poëzije.

*Men ziet 'er Amsterdam, ten tross van enlooze eeuwen
Met 's Keizers kroon gekroont, braveeren op HAER leeuwen;
En bei de Watergeon, grontleggers van haer' Staet.*

Nog in de Afbeeldingen, op den Heer Kornelis Boelens, in het eerste Deel der Poëzije, bl. 562.

*Men ziet in d'afkomst hier den Ridder Boelens leven,
Wien Amsterdam noch dankt voor HAERE wapenkroon.*

Het geen echter, behoudens de eere, die onze tael schuldig is aen den deftigen Agrippiner, buiten noodt zoo gezegt wort. Want voor ZIJNE

wapenkroon ware glad, net, en ruim zoo verstaenbaer geweest; ten ware hij mogelijk de dubbelzinnigheid gemijd hebbe, dewijl *zijne* zoo wel betekenen kan de wapenkroon van Boelens, als die van Amsterdam, hoewel te bekend is, dat hier gezien wort op de wapenkroon, door den Keizer aen de stad geschonken. En des magh hij de twijfelagtigheid ook gemijdt hebben in het voorgaende voorbeeld uit het Zeemagazijn, dewijl hij schrijvende *braveeren op zijn Leeuwen* (gelijk het eigenlijk zijn moest) iemant in de gedachten zou kunnen brengen, dat hij van 's Keizers leeuwen sprak (*). Met de namen van landen is het even eens gelegen. Dus zegt men, *het versenigt Nederlant, het hoffelijk Vrankrijk, de Turk van 't Engelsch Barbarije*. Waer omtrent ook een gelijke vrijheit gebruikt wort. Antonides in zijn gedicht op Fr. van den Ende, in zijne Mengeldichten;

Schoon

(*) Doch men merke hier tegen den Hr. Hoogstr. aan, dat Vondel zeer wel schrijft, *braveerende op haar leeuwen*, en minder taalrichtig kon zeggen *zijn leeuwen*. De Dichters maken, van alle levenlooze dingen, perfoonsverbeeldingen; Dus dan beeldt hij in de twee aangehaalde Voorbeelden de Stad *Amsteldam*, als ene vorstlijke Vrouwlijke perfoonaadje uit, *dankende voor HARE wapenkroon*, en *braveerende op HARE leeuwen*. Duidlijk toont hij dit in 't I. D. der P. bl. 297. Waar hij zingt:

*Aen d'Amstel en aen 't IJ, daer doet zich heerlick open
ZIJ, die als Keizerin de kroon draegt van Europhen,
AMSTELREDAM, die 't hooft verheft aen 's hemels as,
En schiet op Plutoos borst HAER wortels door 't moeras.*

Zoo dat dit niet zoo zeer te zoeken zij in 't mijden van dubbelzinnigheid, als wel in ene den Rederijkkunstenaren bekende Gestalte of figuurlyken spreektrant. Hier uit kan een opletend lezer van het overige, door onzen Schrijver aangehaald, begrip maken. Zie myne aanteekening op 't woord *MIN*, waar dit in helderer licht gesteld wordt.

*Schoon Spanje (een ander heeft daer de eere van genoten)
Op uwen raedt alleen den vrede heeft gesloten,
Na zoo veel stormen, met het vrije Nederlandt,
En d'oorlogszazernij geslagen in den bant,
Vervloekte Janus Kerk met hondert kopre boomen
En sloten toegeknaeft, om 't ongediert te toomen,
En voor die weldaet u in HAERE Ridderfchap
Te pronk wou zetten.*

En niet anders gaet het met de vier deelen der
waereld, Afie, Afrika, Europa, Amerika. Von-
del in de verloffinge van Valencijn, bl. 71.

Opgaende zon van 't droeve Europe.

Antonides ook voor het II. B. des IJfrooms, maer
met dezelve vrijheit, waer van wij zoo even spraken :

*'t Getulbande Azie deelt aen de Scheepvaert uit
Gefteente, zijde, en gout uit HAEREN vollen hooren.*

het geen minder aennemelijk is, om dat de onzij-
dige artikel vooraf gaet, waer voor ik meene dat
Vondel zich zou gewacht hebben. Een gelijk mis-
bruik valt ook op de onzijdige *Appellativa*, of ge-
meene Naemwoorden. Hooft in de N. Hiftor. bl.
19. *Het geboefte, ziende de vrees in de Overheit, be-
gon de ooren op te steeken, en cenigen 't beelt af te
wagen, of HAAR de angst zoo vroeg te koore joegh,*
Zoo dat in dit voorbeeld de Schrijver het oog heeft
op het betekende, niet op het betekenende.
Want *haer* ziet niet op het beelt, maer op Maria.
Op die wijze stelt Vondel het woort *Zeebewint*, dat
in zijn geflacht het enkele *bewint* volgen moest,
vrouwelijk, om dat het niet de zaak, maer een
vrouw, die het zeebewint verbeelt, betekent.
Men zie de plaets bl. 265. in de Poëzij :

*'t Lands Zeebewint, met kroone en zeekompas om 't hooft
Gekroont, verzoeckt zijn gunft uit minne HAER beloofst (*).*

[AC-

(*) Na verscheidene wisseling van gedachten komt de Heer
Hoogstr.

A C C. A C H.

[ACCENT, voor Uitspraak, *hij heeft een goed accent*, of klankleiding in de Muzijk, schijnt O. maar voor het teeken zelf, *zet 'er dien accent op*, is misschien beter M. Dus zegt Huijd, Proeve, bl. 143. *De plaats van den accent*, en Ten Kate, Aanl. D, I. bl. 369. Vergel. E. Zeijdelaar, Nederd. Spelkonst, bl. 18, 26.]

ACHERON, [een helsche stroom.] M. *Door den geborsten Acheron*, Vond. Virg. En. VII. B.

ACHT, v. Dit blijkt uit het koppelwoort *Rijks-acht*. *De Keizer beval Groeningerland te ruimen op straffe der Rijksacht*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 179. Moonen heeft het enkele woort in de Aenteekeningen op zijne Poëzij bl. 249. *Op het onvermoeit aenhouden der Roomschegezinden van den Keizer Matthias in de Acht gedaet*. [Daar is in de oudheid tweederlei betekenis van 't zelfstandig woord *Acht*; d'een is voor *toezicht*, hier van noch *acht nemen*, *geven*, *hebben*, *staan op eenig ding*: d'ander is, en wordt gebruikt van een *Keizerlijk vonnis*; ook van een *dagvaardiging eens schuldigen* enz. Zie voorts G. van Hasselt op Kiliaan, en Meier.]

ACHTERDÓCHT, v. *Een Mensch van maer matelijke achterdocht*, Hooft Hist. bl. 744. *hebbende een mannelijke achterdocht*, Vond. Virg. En. IX. B. [ACHTERHOEDE, v. Zie HOEDE.]

ACHTERKLAP, M. Dit woord volgt het enkele *Klap*. Hooft uit Monluk, *De vrouwen ten hoof voeren den achterklap*.

ACHTERSTAL, M. *Zy eischen al den achterstal*, [dat is, de achterstallige schulden.] Hooft Nederl. Historien bl. 453.

[ACH-

Hoogstr. eindelijk ter plaatze, waar, zoo als 't spreekwoord zegt, het haas ligt; namelyk dat men in de betreklyke Woorden *haar*, *zijn*, *hun*, dikwils meer ziet op 't geen door 't woord beteekend wordt, dan op 't geslacht van 't woord zelve. Zie op 't woord MIN.

A C H. A D D. A D E. . 9

[**ACHTERSTEVEN**, M. *Van uwen hoogen achtersteven*, Vondel Ovid. Heldinnebr. bl. 50. Zoo ook **STEVEN**.]

ADDER, v. *D'adder zoekt te vergeeffsch zich in haer kromme holen te bergen*, Vond. in Virg. III. B. der landged. [*Hij queekt eene adder, die hem 't hart haest af zal steken*, Vond. in Adonias. De gemakliker uitspraak den adder schijnt *Mooenen*, Sewel, van *Heule*, tot het M. te doen hellen. Maar men moet de uitspraak wel van 't taalgebruik onderscheiden. Zie op OORLOG. Als men zich daar naat regelen moest, zoude men al ras geschreven vinden *den asch*, voor *de affche*, *den ader*, *den aek*, *den aandrift*, *den aandacht*, *den aonklacht*, *den inborst*, enz. die echter allen standvastig *Vroulijk* zijn. Misschien dat hieruit in 't Hoogd. *Nasser*, en *aster* is. Zie Ten Kate D. I. bl. 411.]

ADEL, M. *Uit al zijnen adel*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 12. *Uit den Roomschen adel gesproten*, Vond. in den Inhout des briefs van Agnes.

„ [ADELAER of ADELER, M. *Doorpikt van uwen adelaer*, Vond. in Faëton. *Op zijnen adelaer*, Dekker Lof der Geldz. Ook bij van Heule in zijne *Spraakkunst* bl. 121. en geen wonder, nademaal hij de *Armiger Jovis*, *wapendragers van Jupijn is*, als Virgilius zegt; of *Schildknaep*; als Vondel heeft, die Jupijns bliksem in zijne klauwen draagt, waarom Jupijn ook zegt: *Daer komt mijn arent met den bliksem aangevlogen*. Vond. in Faëton OUDHOE.”]

[**ADELDOM**, M. *Die met geweld alom vervolgt den adeldom*, Vond. in Gijsbr. van Aemstel 1. bedr. Zie ook **EDELDOM**.]

ADEM, M. *Den adem der getuigen besnuft hebbende*, Hooft in de Nederl. Histor. bl. 59. *Zet gij een werk op van eenen langen adem*, Vond. in de Aenleid, ter Ned. Dichtkunst. [Ook in de Bijbel-

70 ADE, AEK, AEL, AEM,

vert. Genes. VII. 22. *Al wat eenen adem-hadde.*]

[ADEMTOGT, M. Bij de Decker. *Die bittere bete brood, die u den aemtocht sloot*, in de Lijkdichten. Bij Vondel, Bruiloftd. vinde ik; *Hijgt om d'aemtocht op het lest*. Kwalijk in een' anderen druk om 't aemtocht. Zie TOGT.]

ADER, v. *Uit een natuurlijke ader vloeiende*, Vondel in de Aenl. ter Ned. Dichtkonst. [*Uit een milde koesterader*, Vond. Oranjes Meilied. *Tot laefnis van mijn dorstige ader*, Vond. Lierdichten. Dat Vondel bij den Heer Oudhof *Ader* eens M. gebruikt, *zijnem vloejenden Digtader*, schijnt niet te mogen gevolgd worden.]

[AEGT, een appel, v. Zie de Voorrede, §. 70. vergel. §. 35.]

AEK, v. een zeker soort van schuiten (*Cymba*) *Zij sleepen met zich vijf wagens, op elken eens lange aek*, Hooft Hist. bl. 130.

[AEL, M. bij den Heer Oudhof uit van Heule, Ook Pieterfon.]

[AELBEZIE, v. Zie BES.]

[AELMOEZE, v. bij den Heer Oudhof uit van Heule, en Pieterfon.]

[AELST, een Steedjen in Vlaenderen, O. Zie op ABYDUS.]

[AEM, O. by Pieterfon.]

AEMSTEL of AMSTEL, M. Hooft in zijne gezangen:

*De Nimsen, fris en gladt
Die door den Amstel zwieren.*

Vondel in de Bijschriften op Gebouwen.

*Acht zuilen op de rij, een brug van zwaeren last,
Begront den Amstel niet, en staet allijkwel vast.*

De namen der rivieren zijn bij ons meest alle mannelijk. Zie Monens Spraekk. bl. 60 en 61. [*'t Is waar! zoo zegt Moonen; maar zoo dra hij er bij-*

bijvoegt *ten meesten deele* ; geeft hij teffens te kennen, dat dit voor geen algemeenen regel kan doorgaan. Zie hiervan in de Voorrede, § 25-33.]

[AËMTOGT, Zie ADEMTOGT.]

[AËNBEELD, O. Zie ANBEELT.]

[AËNBEI, v. bij Pieterfon.]

AËNBIEDING, v. *Gelijke aanbieding te doen*, Hooft in de Nederl. Histor, bl. 10. Woorden van dezen oorsprong en uitgang [in *ing*], zijn alle vrouwelijk, als *beschrijving*, *bewroeging*, *opsporing*, *lezing* enz. uitgezondert alleen, bedrieg ik mij niet, het woort *Koning* : want alle zelfstandige naemwoorden van andere grontwoorden afgeleit, als ze in *ling* uitgaen, behooren tot het Mann, geslacht, als ze van mannen ; tot het vrouwelijk, als ze van vrouwen gebruikt worden, en dienen dus gestelt onder de naemwoorden, die van de Sprackkunstenaren *gemeene* genoemd worden, als *balling*, (waer voor men bij verkorting *balling* zegt) *doopeling*, *vreemdeling*, *verschoveling*, *voesterling*, *vluchteling*, en andere, die van deze natuur wezen mogen. Want in 't mann. geslacht moet men zeggen, *ik heb den vondeling bezorgt* : in het vrouwelijk, *ik heb de vondeling bezorgt*. Het eerste wort gezegt van een jongskén, het tweede van een meisken. *Hypermnestra* zegt bij *Ovidius* in den brief aen *Linceus* van zich zelve : *De balling Hypermnestra*, zoo als blijkt uit *Vondels* vertalinge. En *Fillis* in *Ovid.* tweeden brief ook van zich zelve : *De golyen mogen de drenkeling aen uwen oever opporpen*. [Welke meermaal onzijdig gebruikt worden. Zie ZUIGELING.] Wat *Koning* aengaet, mij schiet hier in 't gevoelen van *Kampden*, die beweren wil, dat de Duitsche naem *Koning* of *Kuning* van den *Britannischen Kunobiltin* afkomstig is ; dat zeer verre gehaelt en niet aen te neemen is : gelijk ik ook niet aenneeme de afleidingen van Stump-

Stumpfius en Reineccius, beide aengetogen van den arbeidsamen heere Joost Georg Schottelius, Hofraedt des Hertogen van Wolfenbittel: van welke de eerste dit woort uitlegt als *Kondig* of *Kundig* (want de Hoogduitschen zeggen *König*, met uilating der *n*) als ware hij de wijste of kundigste om te regceren; de laetste stelt het als afkomstig van *Konnen*, dat is van vermogen zijn; dat wel nader aen de waerheit, maer niet net genoeg uitgedrukt is. Het is 'er dus mede gelegen; *Koning*, zijnde van dezelve natuur als *aenbieding*, behoorde tot het vrouwelijk geslacht, maer wort in het tegendeel voor mannelijk gebruikt, om dat 'er een man door hetekent wort: want *Koning* is eigenlijk *Konning*, en afkomstig van *konnen*, en betekent zoo veel als *vermogen* of *magt*; gevormt van dit werkwoort, even als *lezing* van *lezen*. Door *konning* dan of *kunning*, het geen daarna door vermindering van eene medeklinker geworden is *Koning*, of, gelijk anderen in fraettael zeggen, *Keuning*, wort door eene spreekwijze, bekent in de Redenrijkkunst, verstaen een man, die de *konning* of het vermogen heeft (*). Op hoedanig een wijze

(*) Voor *konnen* heb ik elders in de blaauwe Acoleien, bij Spiegel, bij Brederode, *konen* gevonden, doch heb noch niet *konnen* ontdekken, of *konnen*, *kunnen*, is de rechte spelling; maar *kennen* (*scire*, *noffe*) en *kunnen* of *konnen*, schoon de tijd eenig verschil van zin veroorzaakt heeft, schijnen echter van eenerlei geboorte te zijn, en de naam van *koning* op beide de beteekenissen toepasselijk zoo van *magt* als *kennis*. Naar het eerste helt Kiliaan; zie ook de Latijnsche aanteekening op Willeraam, die, vertaald, dus luidt: „ *Canig*, in 't vervolg „ altijd *cuning*, schijnt de tweede *n* te ontbeeren, schoon 't „ in 't Engelsch ook *kyng* of *king* en in 't Deensch *kong* ge- „ schreven wordt, en schijnt afgeleid van 't deelwoord *kun- „ ning*, dat is, *verstandig*, van 't werkwoord *kunnen* of *kon- „ nen*, dat is, *weten*, *wijs zijn*, alzoo 't koningen en overhe- „ den voor al voegt wijs te zijn". Anderen leiden 't weder anders af. Zie Schilterus, *Theatr. Theuson.* T. III. p. 176.
in

wijze de Apostel Paulus in zijnen brief aen die van Rome zegt, *Alle ziel zij de hooge magten onderwerpen*, dat is den genen, die de hooge magt hebben. Dus bevinde ik, dat ook het woord *Heerschap* gebruikt wordt in de plaets van *heer*, dat is, van iemand, die *heerschappij* voert. Vondel in zijn landspel de Leeuwendaelers:

*De onwetende gemeente ontzag zich nooit haer schuld
En misdaet op den hals der heerschappen te laden.*

Hoewel ik in den ommegang der menschen, dit woort gebruikende, inzonderheit hier te Amsterdam, bespeure dat het geslacht verkeerdelijk gestelt wort. Want zij nemen 't in het Onz. geslacht: daer het van nature vrouwelijk zijnde, even als *Koning*, in 't mannelijke egter om de zaak, die het betekent, moest gebruikt worden, [wat hier van zij, zie men op HEERSCHAP.] Maer men zegt, gelijk ijder weet, *Waer is 't Heerschap? Hebt gij 't Heerschap gesproken?* enz. Dat Vondel zelf, bij wien dit woord mann. is, in Horatius II. B. 18 Lierz. *Een rijk heerschap heeft geen zekere woning te verwachten, als die HEM beschoren is*, zich heeft laten ontvallen in het III. B. des zelve Dichters, het i. Liergez. *Hier laet het heerschap de grondsteenen zinken*, waer voor Horatius in zijne tael zegt:

*Huc frequens
Caementa demittit redemptor.*

Hier moest men dan zeggen *de heerschap*, gelijk *de koning*. Anders moet het vr. blijven, betekenende

ZOO

in *Cunig*. Doch 't is bij mij bedenkelijk, of de uitgang (terminatie) van *koning* wel de oorspronklyke vroulijke uitgang in *ino* zij, dewijl het oude woord *Cunig* een' geheel anderen uitgang in *ig* schijnt aan te duiden; even als in *honig*, waarvoor ook daarna *honing*.

zoo veel als *overigheid* of *overheit*, *mogentheit*, *vroedschap*, en diergelijke woorden. Hoewel deze woorden in *schap* uitgaende het onzijdige geslacht somwijlen wel aennemem, als ze aengemerkt worden voor woorden, die eene menigte of verzameling van menschen betekenen, bij de Latijnen *collectiva* genoemd. Hier van is blijk bij onzen ouden Schrijver, Melis Stoke in zijne Rijkronijk, op de 106 bladz. der zinlijke uitgave des heeren Cornelis van Alkemade: [Huijdec. D. II. bl. 228.]

Maer gepens alsoo bouztaet /
Dat si 't heerschap / wel na ghemeene /
Van Hollant groet ende elene
Hadden gebrocht aen hare stricke.

Hij wil zeggen, dat zij de Overigheid van Holland bijna geheel aen hun snoer hadden gekregen. Hier van is gedaelt *het heerschap spelen*, in 't Lat. *regnum agitare* (*).

Mec

(*) Hier is eene groote verzinning van onzen Schrijver in de woorden op *schap*, waarvan hier na op PRIESTERSCHAP.

De Heer Hoogstr. acht het woord *heerschap* (*Dominus*, *Heer*) M. dewijl, zegt hij, zulks, even als *koning*, van nature V. zijnde, echter om de zaak, die het beteekent, in 't M. moet gebruikt worden.

Doch voor eerst, aan 't Vr. van *koning* valt te twyfelen. Maar 2. 't zy zoo: daaruit zoude toch niet volgen, dat het om de zaak, die 't beteekent, M. moest worden. Die regel is te algemeen. Zie op PRIESTERSCHAP en MIN. Wat *heerschap* betreft, voor 't Onz. Geslacht pleit het algemeen gebruik, dat, *het heerschap* zegt; en dit bevestigen de Schrijvers. 't Is waar, Vondel schreef *een rijk heerschap*, en laat daar op volgen de *woning*, die *hem*, niet *het*, *beschoren* is. Doch Vondel schijnt hier hard- en duisterheid te hebben willen mijden, in 't woordjen *het*. Ook is 't niet onwaarschijnlijk, dat hij hier 't nog hadt op 't M. *dives herus* in 't Lat.; behalve dat ik op 't woord MIN toonen zal, dat Vondel meermalen door ene Poëtische vrijheid de lidwoordekens op de beteekende zaak, en niet op 't woord, thuis brengt. En met hem de beste Schrijvers. Maar dit daar gelaten: één voorbeeld

Met den uitgang van AENBIEDING moet men het geslacht niet vermengen van *Panning*,
Schel-

beeld van Vondel in 't Onz. geslacht is hier van meer kracht dan driemaal *HAM*. In dat zelfde Leeuwendalers Landspel, door onzen Schrijver aangehaald, vind ik tweemaal het Onz. IV. bedr.

Wat raet met lantskroon nu? dat heerschap valt ons tegen.

En op de vraag:

Wel heerschap vat gij niet de woorden, zoo die luiden?

Is het antwoord:

Loert gy het heerschap dan der Goden spraak verstaem

Vond. Ovid. Herfch. VII. B. bl. 219.

Daer elk uitzag met verlangen

Beducht, of 't heerschap vrij mogt wezen of gevangen.

Voeg hier bij het aangehaalde uit Horat. door Vond. I. Liërg. III. B. Hier laat het heerschap de grondsteenen zinken. Zoo dat zich Vond. merklyk verzint, als hy, Virg. rym. bl. 6. zegt de heerschap voor den heer. Met het Onz. houden het alle de Schrijvers. Bredero in Lucelle:

Wel is dit lekker niet, het heerschap van de koken?

En wederom. Hoe is 't heerschap alle wech. Paffenrode in zijn oud mal 4de handel.

Is 't heerschap daer? za ras maek klaer.

En in de bedrogen gierigheid, *Maer wat duivel heeft hij daer om den hals? aen een zij, daer is 't heerschap zelfs.* Doch boven allen hebbe hier den voorrang de Ridder P. C. Hooft in de Medicis sprekende van Laurens: *Hy liet zich willig uitlachen en spottender wijze den Philozoph noemen; niet alleen van 't heerschap (te weten, hertog Alexander, op wiens leven hij, Laurens, toelei) maar ook van zijn' speelgenooten.* Zoo ook in Warenar II. bedr. *Mijn komt 't midden toe, ik representeer 't heerschap* Noch in Traiaan Bocalin, *Zy achten het geen gering gunstjen, dat haar 't heerschap de handt eens op de schouder leit.* By Decker.

In 't huis daer boose knechts te samen willen spannen,

Is 't heerschap niet veel min als uit zijn rijck gebannen.

Hier mede stemt de heer Moonen. Zie hem bl. 75. als mede
L.

Schelling, Rotting, voor eenen wandelstaf, *Ring*
 en *Haring*, [*Spiering, Bukking, Wijting, Taling*;
Kring,

L. ten Kate, Proeve van taalafleiding D. II. bl. 85 en 345. Maar ook blijkt het uit de spreekwijs *het heerschap spelen*. De Latijnen zeggen *regnum agitare*. Hunne eigenschap is, dat zij een woord, de bediening aanduidende; de onze, dat we, een woord, den persoon aanduidende, bezigen. Want was het onze een bediening aanduidend woord, zoo was 't, als of men zeide *het beheerschap*, dat is, *de heerschappij spelen*; 't welk geen Duitsch is. Men kan het verklaren door *den heer, den baas, den meester* spelen. Ieder ziet, dat het in dien zin genomen wordt; en zoo wordt in deze spreekwijs, noch van de bediening der heerschappij, noch van 't heel lichaam der heerschappen gesproken, maar alleen van eenen persoon, in 't Onz. gesl., die *het heerschap speelt*, of in Onduitsch, voor *heerschap ageert*. Dit bewyzen ook nog andere spreekwijzen in onze Taal. Zoo zegt men *de beest spelen, den baas spelen*. In Huijgens Hofwijck.

Zoo speelt het ook den Heer.

't Welk Jeremias de Decker in den Dooper noemt.

De knechten meesteren en trotsen hunnen Heer.

Dezelve speelt hier fraal mede in zijn Puntd. I. B. op de 4 Jaargetijden.

*De Son doet in den Stier d'aenstaende fruiten bloeien,
 En groeien in den Leeuw, en in de Wage snoeien,
 En alsje wijder wijkt de toortsen van den Beir,
 Dan speelt de vorst den vorst, dan word de winter heer.*

De vrijers van Dulichium en Samos maeken den meester in uw hof, schrijft Penelopé, by Vond. in Nafos Heldinnebr. 1 br. aan haar man. Hooft in Tacit. II B. *Terwijl zij den meester op 't waater maaken. Het beest maekt hier de beest* zegt Westerb. in Ockenburg bl. 178. Hiermede dan stent het *heerschap spelen* over een. En dan erkent ook Hoogstraten, in de Spreekwijze, *het heerschap spelen*, voor *tén heer*, het Onz. geslacht, ten minsten hij hadt het erkend, zoo hij 't wat nader ingezien hadt; blijvende bij mij vastgesteld, dat het woord *heerschap*, den Persoon, die heerscht, afbeeldende, onzijdig zij. 't is ondertusschen waar, dat by M. Stoke, het woord *Heerschap* voorkomt voor 't *lichaam* of een algemeenheid van enige Heeren te zamen. Maar 't is teffens ook waar, dat hy dat woord altyd Onz. gebruikt. Dus zegt Stoke B. VII. r. 535. *Theer-*
scap

Kring, enz.] Dewijl die alle Mannelijk zijn, en niet behooren onder de werkelijke naemwoorden, die in *ing* uitgaen, en van de Grondwerkwoorden afgeleit worden. [Noch ook zoovele andere M. woorden in *ing*, als *Beuling*, *Drieling*, enz. bij Pieterfon bl. 42. Vergel. mijne Voorrede §. 63.]

[AENBLIK, M. Zie BLIK.]

[AENBOD, O. als BODT.]

AENDACHT, v. *Met behoorlijke aandacht*, Hooft in de Nederl. Histor. bl. 67. [*In uwe aandacht en 't gebeds*, Vondel David in ball. 4 bedr.]

[AENDEEL, O. als DEEL.]

[AENDRANG, M. als DRANG.]

[AENDRIFT, v. *Hij spelde door zijne aendrift de orakels*, Vond. Virg. En. VI. B. Dit volgt het enkel DRIFT.]

[AENGANG, M. als GANG.]

[AEN-

scap ginc te Bispinghe. 't Welk Huyd. te recht verklaart, Versta de Zeeusche ballingen. En r. 757.

*En dat Heerscap van Remerswale,
Gaderden ten selven male,*

Dat is volg. Huijd. „ in 't gemeen, de Edelen van die Stad en „ Heerlijkheid; die aldaar, onder den naam van Ambachtshee- „ ren, gezaamelijk *Heerschap* hadden. Met ons *Heerschap* „ komt overeen het Fr. *Baronnie*.” Ja de Heer Huijd. is zoo zeer tegen *heerschap* voor één Heer of persoon genomen, dat hij zelf in een' Brief aan mij ontkende, dat *Heerschap* in die beteekenis Duitche Tale ware, niettegenstaande alle de Voorbeelden, boven aangehaald. Doch zie hiervan op PRIESTERSCHAP.

Voords zegt de Heer Hoogstr. dat, „Deze woorden, in „ *schap* uitgaende, somwylen wel het onzijdige geslacht aen- „ nemen, als ze aengemerkt worden voor woorden, die eens „ menigte enz.” Doch op PRIESTERSCHAP zal blijken, dit ene verzinning te zijn. alzoo de woorden, *Collective* ge- „ nomen, om een gansch lichaam van personen aan te duiden, „ meer Vr. dan Onz. zijn; doch integendeel meer Onz. dan „ Vr., wanneer zy een ambt of bediening aanwyzen.

B

[AENGEZICHT, O. Zie GEZICHT.]

[AENGROEI, M. als GROEI.]

AENHANG, M. *Van den Franschen aanhang*; Hooft Ned. Hist. bl. 6. *Van den afval des Aertsengels en zijnen aanhang*, Vond. voor Lucifer. [Zoo ook alle, die in *hang* uitgaan. En echter schijnt men taalrichtig te Rotterdam te spreken van 't *hang* voor een straat; zoo veel als 't *hangen*. Indien namelijk dit de rechte spelling is.]

[AENHANGSEL, O. Zie de Voorrede §. 55.]

[AENKLACHT, V. *Wie op eene aenklacht zwijgt, melt dat ze schuldigh is*, Vondel Herkul. in Trachin. bl. 26.]

[AENKLEEV, V. bij d. Hr. Pieterfon. Doch in 't gebruik zegt men, *met den aankleev van dien*; dus misschien verbogen uit het O.]

[AENKOMST, V. *Door de aengenaeme aenkomst*, Vondel Horat. Lierz. I. B. 4 gez.]

[AENLEG, M. Pieterfon.]

[AENLOKSEL, O. zie de Voorrede §. 55.]

[AENLOOP, M. *Om de vaart van den aanloop te stuiten*, Hooft Ned. Hist. VII. B.]

[AENRIT, M. zie RIT. Vanwaar dan Hooft, 167 Brief, in 't *heetste des aanrits*.]

AENSCHIJN, O. *Op het aenschijn van uitgegeeven boeken*, Hooft in de Opdr. van Henr. den gr. *In 't aenschijn der bontkifte*, Vondel in de Opdr. der Gebroeders.

[AENSCHOUW, M. Pieterfon.]

AENSLAG, M. *De nacht bedekt den aenslag*, Vond. in Virg. II. B. der Eneade. Zie SLAG; ook Moonen in zijne *Spraekkonst*, bl. 79.

[AENSPRAEK, V. Zie SPRAEK.]

AENSTOOT, M. *Boven den gemeeenen aenstoot*, Hooft in de Nederl. Historien bl. 34. [*Aen ons gehaet altaer den aenstoot van de Joden*, Vond. in *Salom. Treusp.*]

[AEN-

[AENTOOGT, M. Zie TOGT.]

AENVAL, M. Dit is als het enkel woort VAL. *Om den eersten aanval te stuiten*; Hooft in de Nederl. Hist. bl. 8. [*Die op dit ruime rijk der starren, nooit geestelijken aanval doen, de Decker aan zijne Moeder.*]

AENVANG, M. *Sint den aanvang der beroerten*; Hooft in de Opdr. der Historien. [*Sedert den aanvang onzer oorlogen*, Hooft, brieven bl. 2.] *Van den aanvang der Lente*, Vondel in de Opdragt der Gebroeders.

AENWAS, M. *Door den grooten aanwas*, Hooft Ned. Histor. bl. 85. *Den aanwas des Christendoms benijdende*, Vondel voor den brief van Apollonia.

[AENWENSTE, v. Zie de Voorrede §. 75.]

AENZICHT, O. *Het geeft de zaak een ander aanzicht*, Vond. in de Opdr. der Gebroed.

[AENZIEN, O. Pieterfon.]

AENZOEK, M. * bij Hooft in den 161. br. *Te dezer opmerke slaan wij geensins uwen gunstigen aanzoek af*. Ik zoude het egter onz. stellen, om dat het zich als meer onzijd. woorden neigt naer het mannelijke geslacht. Zie BLOET. [*Te recht O. Vanhier, Hij gunt des andren daegs Joannes leerlingen op 't aenzook eerst gehoor*, Vondel in Joannes den boetgez. bl. 104. *Men zal dit aenzook zoo beleiden*, Vond. Adonias Kroonzucht, 1 bedr.]

AEP, M. *Zij liefkoozen hun wanschepfels, gelijk een aep zijne jongen*, Vond. in de Aenl. [Zie Ten Kate D. 1. bl. 412.]

[AERDAKER; zie AKER.]

[AERDAPPEL, M. als APPEL.]

[AERDBODEM, M. Hooft 19 Brief, *de moedste staatsregeeringen van den aertbodem*. Ook in den Bijbel, Genes. VI. 1. *De menschen op den aertbodem.*]

AERDE, v. *Met de spaa in d'aarde*, Hooft in de Nederl. Historien bl. 590. *Laag bij de aerde*

zweeven, Vondel in de Opdragt van Gijsbrecht van Amstel. [Genef. VI. 12. *Doe sagh Godt de aerde*. En zoo altijd bij M. Stoke, schoon hij 't woord verschillend schrijft, B. I, r. 1032. *ter eerde*. B. II, r. 1422. *ter aerde*. B. IV, r. 1143. *ter erde*, r. 1149. *ter erden*. Zie ook B. II, r. 65, 642.]

[AERDKLOOT, M. Zie KLOOT.]

[AERDRIJK, O. *Het logge aertrijk*, Vond. Horat. gez. I. B. 34 Gez.]

[AERS, M. *De roede is van den aers*, Vond. Pascha, II. bedr.]

AERT, M. *Gelijk de mensch in den aart heeft zijn leet te zien aan 't schielijk opklimmen van geringen tot aismuntenden staat*, Hooft in de Nederl. Historien, bl. 27. *De Grooten hebben in den aart, nooit iemand tot Overhoofd te lijden, die hun medeonderdaan geweest is*, dezelve in de Nederl. Hist. bl. 537. *Sint Augustijn maelt ons den aert derzevle levendig af*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer. *Zelden man zoo blood of zo koen, die niet bij wijlen van een' vlaag tegen zijnen aart, verrukt wort*, Hooft in de N. Hist. bl. 722. [In den Bijbel, Genef. VII, 14. *Nae sijnen aert*. Velen maken thans van dit aart of aard het woord *aartig*, voor *aardig*; doch ten onrechte! *aardig* komt niet van een woord *aert*, *aerte*, maar van *aard*, *aarde*, (*indoles*.) Zie de Bijdragen D. II. bl. 543-545. Vergel. Plantijn, Schat der Nederd. spraake, waarmen vindt *een Kint van goeden aerde, na de ouders aerden*; en *aerdich, ingenieux*; vergelijk H. Pieterfon, vier Verhandel. bl. 83. Men bederft meermaal uit onkunde de rechte Spelling. Zie dit in *eenyowwig* voor *eenvoudig*, ook aldaar bl. 243, 244. Van dit *aard*, en niet van *aarde* (*terra*), is buiten twijfel *bastard* (*bastardus*), 't welk M. Stoke reeds schreef *bastarderde* B. VIII. r. 664. En zoo zijn ook *Bajerd*, *Mutsaard*, *Landaard*, en diergelijken, die duidlijk bewijzen, dat *aard* geen *aartig*, maar *aardig* maakt.] AES,

AES, O. *Men gaf dat aas van ijdele hope*, Hooft in de Nederl. Historien, bl. 48. *Het aas t'huis te brengen*, Vondel in Virg. IV. B. der Landgedichten.

AESSEM, M. *Het blazen van den aessem*, Vondel in de Bespiegel, bl. 24. [Vondel in de Bruiloftsdichten:

*Zoo gij met uw' koelen aessem,
En verquickelijken waessem,
't Paer, dat vierig treckebeekt,
Niet bevochtigt, niet en leekt.]*

[**AESZAK**, M. als **ZAK**.]

AFBREK, M. * *Na den geleden afbrek*, Hooft in Tacitus I. B. [Ziet hij ons merkelijken afbrek te doen, Hooft, briëv. bl. 72. *Alle mogelijcken afbreuk te doen*, Hendr. den Gr. bl. 129.] Vondel zegt, *Afbreuk*: gelijk ook Kiliaan, *afbreke*, en *afbreuke* voor een en 't zelve hout. Ook gebruikt hij het vrouwl. geslacht in Virgil. X. Boek der Eneade, *Tot een geweldige afbreuk*, [doe hier bij Vond. I. D. der Poëzije, bl. 753. *Het menschedom, dat grote afbreuk lijdt*, gelijk het, dus gespelt, van 't vrouwl. geslacht blijft.]

[**AFBREUK**; zie **AFBREK**.]

[**AFDAK**, O. als **DAK**.]

[**AFDRUK**, voor een afgedrukt blad, of boek, M. als **DRUK**.]

AFGANG, M. *In den afgang der Roomsche taale*, Vondel in de Opdr. van Ifigenie.

[**AFGOD**, M. als **GOD**.]

AFGRONT, M. *In den diepen afgront*, Vondel in Virgilius VI. Harderskout.

[**AFGUNST**, v. als **GUNST**.]

AFKEER, M. *Om dat de Geestelijkheid de kerk tot zulk eenen afkeer maakte*, Hooft in de N. Hist. bl. 5. *Waer door zij eenen afkeer van hem kreeg*, Vondel voor Palamedes.

AFKOMST, v. *Van zeer agtbare afkomst*,

B 3

Hooft

Hooft in 't leven van Henr. den Grooten, bl. 94. *Natuur boezemde den ouden in, hunne afkomst op te kweken*, Vondel in de Opdr. voor David in Balingſchap.

[AFKOOP, M. Zie KOOP.]

AFLAET, M. *De Paus had grooten aſtaat beboeft*, Hooft in de Ned. Hiſtor bl. 594. [En zoo ſchijnt bij M. Stoke B. II, r. 1212. *In den ofſate*, te moeten opgevat worden.]

[AFLOOP, M. als LOOP.]

[AFREIS, v. als REIS.]

[AFRIKA, O. *Van het vruchtsbaere Afrika*, Vond. Hor. Gez. III. B. 16. Lierz.]

AFSCHEIT, O. *Dit duistere afſcheid*, Vondel in Virg. VI. B. der Eneade.

[AFSCHRIK, M. als SCHRIK.]

[AFSLAG, M. Zie SLAG.]

[AFSPRAAK, v. als SPRAAK.]

[AFSTANT, M. *Op den afſtant der kroone*, Vond. Poëzij I. D., bl. 383.]

AFTOGT, M. Dit is zonder tegenspreken M. gelijk *togt*, *voortogt*, *natogt* enz. *Op den aftogt*, Hooft in Tacitus, bl. 25. *Toen liet de Veltheer den aftogt blazen*, Vond. in den Inhoud van Koning David herſtelt. En zoo gebruikt hy *voortogt*: *Zy voeren den voortogt aen*, in het VII. B. der Eneade.

AFTREK, M. *Door den daaghtlijſchen afſtrek*, Hooft in de Nederl. Historien, bl. 63. II. B.

[AFVAL, M. *multerie*, *Gods volck op dat gekrijg zien afval zal aenſchouwen*, Vond. Joſeph in Egypte. „ Mannel. is 't ook nog in een anderen zin. *Eneas en de Trojaenſche Jeught danktſeren van offenharſten en den gewijden afval*, Vond. „ IV. B. der Eneade bl. 384. In 't Laujn ſtaat „ *Lustralibus sacis*, ziende op de heilige overblijſſelen van 't ingewand der Stieren: dus zegt „ men ook *den afval van een beeft*, en *afval* voor „ 't

„'t krooft van ganzen". Outh. [Schoon Hooft, G. v. Velz, bl. 77, in dien zin het O. schijnt te nemen:

Bij 't afval van 't genot verovren haar geburen.]

[AFUIT, een oorlogstuig, v. *De raden van de afuit*, Vond. Zegez. op 's Hertogenb.]

[AFWEG, M. Pieterfon.]

[AGAAT, M. voor den steen, O. voor de stoffe. Zie op DOEK.]

AIR, v. *Onder de zwangers air*, Vond. in Virgil. I. B. der Lantgedichten. [*Dan buigt de zwangers air het'hoofst op haeren halm*, Vond. Joan. de Boetgez.]

[AJUIN, M. Pieterfon.]

AKADEMIJ, v. *Met den Florentijn van d' Akademie der Buikijst*, Hooft 138 br. *Lichten der Keurpaltfische Akademie*, Moonen in de Aenteekeningen op zijne Poëzij, bl. 23.

[AKANT, een boom, M. *De beffon van den staeg aengroeienden Akant*, Vond. Virg. Lantg. II. Boek. Zie de Voorrede §. 34.]

[AKER, een vat om water te scheppen, M. bij Ten Kate, Moonen, en in 't Moefo-Gottifch. Voor zekere Vrucht, bij Moonen en Ten Kate v. Doch Pieterfon acht *aker* en *aardaker* M.]

AKKER, M. *Van conen akker*, Hooft in de Opdragt der Nederl. Historien. *In wat seizoen men den ploegh door den akker moet drijven*, Vond. in 't I. B. der Lantgedichten aen 't begin. [Ook in den Bybel, Genes. XXIII. 9. *In 't eynde van fijnen acker.*]

[AKKERBOUW, M. als BOUW.]

[AKONIJT, O. *De Kruidlezer vont geen dootlick akonijt*, Vond. W. van Nass. geboorte.]

[AKS, een bijl, M. bij Sewel, Pieterfon. enz. Doch de uitgang *aks* schijnt eer te pleiten voor 't Vr.]

[AL. * Dit gebruikt men, voor 't *Heelal*, M. *Een burgerlijke krijg zou dees' beroerden Al zijn' ondergangh fluxx vrouwen*, Vond. Salom. heerlijkheid. *O tootzen van den Al*, de Decker. Nog eens, *dat is de kleinste ster in dezen grooten Al*, I. Boek der Puntdichten. Schoon anders het *Heelal* O. is. „ Zoo ook noemt Vond. Bepieg. I. B. I bl. 6. God.

„ *Dat hij nootwendig hier het allerhoogste goet,*
 „ *Den ongeschapen Al, de Godtheit kennen moet.*

„ noemende God hier *den Al*, in navolging van de
 „ Grieken, die hem noemden *Πάν, Pan*, dat is,
 „ *Al*, zeggende ook, als Klemens de Alexandrin.
 „ Strom. lib. V. berigt, *Jupiter is de lucht, Jupi-*
 „ *ter is de aarde, Jupiter is de hemel, Jupiter is al-*
 „ *les*: niet om dat hij 't geheelal is, als een Spi-
 „ nosist zegt; maar om dat alles hem onderwor-
 „ pen is, terwijl Paulus ook zegt, 1 Kor. XV:
 „ 28. *dat Godt alles is tot eeuwig heil der gelovigen*”.
 Oudhof. Doch zoude men niet beter onderscheid
 maken, met *al* O. voor het *heelal*, en voor den
 grooten *maker* van dat *al*, M. te gebruiken. Van
 't eerste zegt *Fr. de Haas*, achter Portug. bl. 125,
De ruimte van het zichtbaer Al. Maar voor God
 zelf, met Vondel, *het allerhoogste goet, den onge-*
schapen Al. Waarvoor dezelfde de Haas bl. 128,
 133. echter ook zingt:

Lof zy — Het eeuwig Al gewyd, tot in alle eeuwigheit.

Zie ook BEDRIJFAL, M.]

ALBAST, O. *Bedekt het poezeligh albast*, Vondel in de Poëzij. II. D. bl. 345.

[ALBEDIL. Schoon *bedil* O. zij, wordt dit nochtans van een persoon M. gebruikt. Zie op WACHT.]

[ALBEDRIJF. Even als ALBEDIL, en BEDRIJFAL.]

[AL-

[ALBESCH:K. Zie ALBEDIL.]

ALBULA, [anders de Tiber, een rivier,] M. *
Albula verloor zijnen regten naem, Vondel in 't VIII.
B. der Eneade. ['t Kon evenwel zijn, dat Vondel de *Albula* zoude verkoren hebben boven den *Albula*, schoon hij 'er 't lidwoord *zijn* aan geeft. Zie mijne Voorrede, §. 33.]

ALCHIMIJ, [Scheikunst] v. *Het geheim der Alchimie*, Hooft in Henrik den Grooten, bl. 91.

ALFEUS, [ene rivier in Arkadie,] M. *Van den Alfeus*, Vond. in 't III. B. der Lantged.

[ALFT, *elst*, M. Pieterfon.]

ALGIDUS, [een berg in Thracië,] M. *Op den killen Algidus*, Vond. Horat. I. B. 21 gez.

[ALIKRUIK, v. Pieterfon. Men kan dit zeker het enkele *kruik* laten volgen.]

ALKORAN, M.

*Ziet zijn boek, den Alkoran,
Die geen licht verdragen kan.*

Vond. III. B. der Lierd. *Hij hing den Alkoran op d'eene, en 't zwaert op d'andre zij*, Vond. Heerlykh. der Kerk. III. B. bl. 36.

ALMANACH, [almanak,] M. *In den almanach*, Hooft in den 206 brief.

[ALMAGT, v. Zie MAGT.]

[ALOË, v. Pieterfon. Doch zie de Voorr. §. 35.]

ALPEN, [een bekend gebergte,] v. *d'Alpes kosten zijne vlucht niet beletten met haer kruinen*, Vond. I. D. der Poëzije, bl. 679.

[ALSEM, M. Zie de Voorrede §. 59.]

ALTAER, O. Zie AUTAER.

[„ALUIN, M. bij van Heule" Oudh.]

[AM, voedster, v. *Bint deze am met boei en keten, en drijft haer, 't geen ze heelt, met slagen uit en pijn*; Vond. in Hippolitus 3 bedr. Zoo zegt ook Spiegel I. B. *Trest ghij een boose am off Voesterwoogd.*

voegd. Oulings wjerdt *am* ook van een *man* gebruikt, Zie Kiliaan.]

[„ AMANDEL, M. bij van Heule' Oudh.]

[AMARANT, een bloem, v. Pieterfon.]

[AMARIL, Steen om te polijsten, M. Pieterfon.]

AMBACHT, O. *Daar ik mij op dit ambacht huetel versta*, Hooft in den 149 brief. [*Hij heeft mischien dat ambacht meer geplogen*, J. de Deckers Didoos Brief. Zie van dit woord den Hr. Huydecooper, in zijne proeve van taalkunde.]

AMBASSADE, v. *In 't drukste der bezigheden van staats, en haare wichtige ambassade*, Hooft in de Opd. van Henrik den Grooten.

[AMBEI, Zie AENBEI.]

AMBER, O. * *Last de schors van tamariffen van amber zweeten*, Vondel in Virgilius agtste Herdersk. bl. 24, [dit volgt Dekker, *waerom de stroohalm 't amber vrijs*, in 't ged, aan zijne moeder.] Dogh mij dunkt dat hier het gebruik te volgen staet, dat voor het mann, geslacht is. Van dit verstant is ook onze goede vriend J. de Haes, als blijkt uit zijne geschreven aenmerkingen mij overgezonden. By onze Sprækkunstenaers kan ik niet te recht raken. Dan Sewel volgt hier ons gevoelen, [ook Hooft in Batoos treurfp. bl. 89, *Indien uw neus den amber verfoeis*. En de Ridder J. Cats, *Wie doet hier in den hof den rijken amber komen?* de opkomst van Rhodope. Zoo ook weer Vond. de Herschepp. X. B. bl. 310. *hy brengt den reukbal, bont bemaelt en glinsterenden amner*, om 't rijm, voor *amber*; en hier voor is 't gebruik. Doch *Ambergrijs* schijnt beter O.]

[AMBROOS, v. * de Godenspijs, *Het voedt de ziel met goddelijke ambroos*, Vond. II. D. der Poëzije, bl. 127. doch weder M. Ovid. herfch. II. B. bl. 37. *verzæ. met hemelfchen ambroos*. Met het laatste houdde ik net.] [AME-

[AMETIST, een edel gesteente, M. *Das den smekhist doet scheiden*, J. de Decker. II. B. der Pund. 366. Doch zie DOEK.]

[AMMELAKEN, O. voor tafellaken. Zie van Hasselt op Kiliaan bl. 22.]

AMMIRAEEL, M. *Bij Clinton kunnen ammiraal*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 15, *Van Hollants grootsten ammirael*, Vondel in 't Lijkdicht op Tromp. Dit zij eens vooral gezegt van de namen van mannen, als *Vorst*, *Prins*, *Graaf*, *Herder*, *Schrijver*, *Rechter*, enz. [Als mede v. van Vrouwelijke namen, als *Moeder*, *Voedster*, *Princes*, enz. hoewel *Wijf* O. hiervan uitgezonderd is.]

AMPT, [Ambt] O. *Het ampt verviel aan den Tolpachter*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 160, *Uit het ampt van 't geestendom*, Vondel in de *Be-spiegelingen*, bl. 123.

[AMPTGENOOT, M. volgens den gemeenen regel van Manl. personen.]

AMSTEL, M. *Die tot in den Amstel strekte*, Hooft N. Hist. bl. 310. Zie AEMSTEL.

ANBEELT of AEMBEELT, O. *Op een kunstig gemaakt anbeek*, Hooft Hist. bl. 166.

„ ANDOREN, M. *Hij poot 'er den andoren*,
 „ Vond. IV. B. Landg. Zijnde zeker kruid, *marrubium* zegt Kiliaen; doch Virgilius heeft *platanus*; een boom zoo genoemd naar zijne breede bladen; doch *marrubium* zet H. Junius ook over door *Andoren*; en L. Meier zegt in zijn *Woor-denboek*. II. D. bl. 459. [volgens de uitgaaf van 't Jaar 1698, in twaalve] *marrubium*; *malroove*,
 „ *witte andoren*, sprekende ook van *zwarte* en *waterandoren*; en bij Dodonaeus in zijn *Kruidboek*,
 „ ook van *ruikende* en *slinkende andoren* of *malroove*,
 „ I. D. IV. B. 4 en 5 Hoofdst. Outhof. [Ik laat dit den kruidkenneren over. *Platanus*, meen ik, dat in 't N. D. vertaald wordt, door *Ahornboom*.]

[AN.

[ANDIJVIE, v. Pieterfon.]

ANGEL, M. *Met zijnen bedriegelijken angol*, Vondel in het Ber. voor Adam. *De wondt daar ik af bloel*, *En d'angel, dien ik knaau*, Hooft in de Gezangen bl. 637.

ANGST, M. * *In stadigen angst*, Hooft in de Vertaelingen, bl. 135. *Hij wat bedaert van zijnen angst*, Vondel in Virgilius III. Boek der Eneade, [*Ik wierd gedompelt en getogen in helschen angst*, De Decker Psalm 116.] Men vint egter bij Hooft het Vr. gesl. in de Historien, bl. 75. *De Hartogin krijgende nieuwe angst op den hals*, naer allen schijn bij verzinning. [*Om de gemaeden van deze angst t'ontstaan*, Hooft in Henr. den Gr. en in zijne brief. bl. 72. *in groote angst zijn*. Het misbruik van het Mann. gesl. in dit woord is thans schier in gebruik veranderd, door de gemaklyker uitspraak *den angst* voor *de angst*, schoon de Taalregelmatigheid, in *vangst*, *komst*, *gunst* en anderen, voor het Vrouwlyk geslacht pleit. En vanhier 't verschil onder de Spraakkunstenaars in dit en soortgelijke woorden; bij wien niet genoeg op den uitgang *ste* get is, die zoolang het Vr. Gesl. vordert, totdat een standvastig gebruik die regelmaat omverwerpt, of verwint. Waaromtrent zeerwel *Chr. van Houle*, in de Voorrede zijner Spraakkunst: *Het gebruyc sener Tale*, zegt hy, *steek de byzonderste en krachtsichste Wes. Hier naer volcht de reden, welke alles met toelatinge des gebruyx regeert*. Deze gezegden, voorzichtig toegepast, kunnen in vele gevallen van dienst zijn. De vraag is hier: is het gebruik van ANGST M. reeds gevestigd, of niet? Ik denke neen. Vergel. de Voorrede §. 75. en volgg.]

[ANIJS, M. bij Pieterfon.]

ANIO, [een rivier in Italie] M. *Die den koelen Anio bewonen*, Vond. VII. B. der En.

AN-

: ANKER, O. *D'oorlogſchepen worpen daat 't anker valt*, Hooft in de Ned. Historien X. B. *Daer men 's anker laet vallen*, Vondel in Virgilius VI. Boek der Eneade. Men ſpreekt dan kwalijk te Dordrecht, daar de burgerij gemeenlijk zegt, *de brouwerij van den anker*. Ten zij dit hier van daen come, om dat men van outs miſſchien gewoon was te zeggen met den mann. artikel of lidwoord, *van den ankere*: hoedanige uitspraken vallen in veele woorden van onzijdige geſlachten, die ſomtjits het mannelijke, als waerdiger dan het vrouwelijke, volgen; als *Hij verwoeft het rijk*, en, *hij verwoeft den rijke*: *Hij is prins van het bloedt*, en, *hij is prins van den bloede*: *hij is van het echte bedt*, en, *hij is van den echten bedde*. Maer men moet hier niet aengaen tegen het gebruik:

Dat ons het recht geeft en den regel van te ſpreken ()*.

ANTWOORT, (O. *) *Hier op was 't antwoord der Koninginne van Navarre*, Hooft Hiſt. IX. B. *Het antwoord der waerzeggerinne*, Vondel in het VI. Boek van Virgilius Eneade. Dit is 't veiligſt, ſchon men bij den laetſten in 't zelve boek leeft, *In deze eenige antwoord*. [Doch zie hiervan den Hr. Huydecooper in zijne Proeve. Meeftijds gebruikt Vondel het v. volgende daarin de vroeger Schrijvers; en de Hoogduiſ. die 't nog v. en O. gebruiken. Sommigen leiden dit woord af, als zaamgeſteld uit *ander* en *woord*; waarvan zie G. van Haſſelt op Kiliaan bl. 23. die dit gelijk ſtelt met *andag* bij Mieris Charterb. I. bl. 419. voor *anderen dag*. Miſſchien niet kwalijk. Anderen van *and*,

(*) 't Gebruik is hier algemeen, en lijdt geen misdoen, maar niet, gelijk Hoogſtr. zegt, omdat men ever zoo goed ſchrijft, *hij verwoeft den rijke*; Dit zegt men nooit in den vierden Naamval. Die onrechte buiging met de *e* heeft alleen plaats in den *derden* en *zesden* Naamval. Zie nader op BLOET.

and, of liever *an*, waarvoor nu *aan*, en waarvan men *aangezicht* afleidt. Nader schijnen zij aan de waarheid, die het afhaken van ons oud voorzetsel *and*, *ant*, *ande*, 't welk Schilterus afstammig rekent van 't Grieksche *ανδ*, die teffens aanmerkt, dat men ook oudtijds in dien zelfden zin zeide *gegenwoord*, *gegenwoord*. Schoon ook *antwar*te, of *andwijd* nog in een' anderen zin gebezigd werdt, voor *tegenwoordig*, (*praesens*.) Schilter. *Theatr. Teuton.* T. III. Zie ook den Schranderen ten Kaste, II. D. bl. 522. Uit wiens afleiding men bespeuren mag, dat het verschil der spelling in *andworte*, *andwerde*, en *woord*, enkel een Dialectverschil zij.]

ANXT, v. Zie ANGST.

[APOSTELSCHAP, v. of O: naar mate der beteekenis. Zie PRIESTERSCHAP.]

APPËL, M. *Ziet gij dien appel?* Hooft in Paris oordeel: (daer hij echter t'onregt op laet volgen, z'is bekoorlijk.) *Galatea werpt mij eenen appel naar 't hooft*, Vond. III. *Herd. in Virg.* [*Als hy tot den appel van 't gevefte in zijnen degen viel*, Vond. David in ballingschap. „ Het onduitsch woord *Appel*, voor *hooger beroep*, is O." Oudh.]

[APPELAAR, een boom, M. Pieterfon. Zie de Voorrede §. 34.]

[APPELBEËT, M. Zie BEËT.]

[APPETIJT, M. Onduitsch van oorsprong. *De Keuren varieren naa den appetijt der varierende Regenten*, Hooft, *Briefv.* bl. 25.]

[APTHEEK, *Apothek*, v. *Ik help d'Aptheek vol luchts en geurs*, *En haren oeffenaer de dalers in de bours*, De Decker *Lof der Geldz.*]

ARACYNT, [een berg,] M. *Op den Aracynt*, Vondet in Virgilius II. *Herderszang*.

ARAR, [een rivier in Gallie, thans de Saone,] M. *De Persiaen zal den Arar drinken*, Vond. I. *Herd.* [ARA-

[**ARARATH**, een bekend gebergte, M. *Doe op den Ararath ten leste strande*, Vond. Bespiegel. B. V. bl. 165.]

ARBEIT, M. *In den arbeit der oorlogs*, Hooft in de Ned. Historien, bl. 26. *Gelijk wij dien stichtigen arbeit eere en dankbaerheit schuldig blijven*, Vond. voor Lucifer:

*[Aldus verkracht men klai en kluit,
Zoo bouw men 't merg des ackers uit,
En in dien arbeit, al te gaag,
Verliest de klont in 't lest heur vaag.]*

Vondels Lijk- en Graflichten. Ook reeds bij M. Stoke B. III. r. 128. *Daer men pine En groten arbeit ons leide*. Ook B. II. r. 939.]

[**ARBEITSLOON**. Zie **LOON**.]

[**ARDUIN**. Volgens de aanmerking op **DOEK** zoude *arduin* voor de stof O. voor *den steen* M. zijn.]

ARENT, M. *Met eenen arent*, Hooft in Tacitus bl. 223. *Van Prometheus dieverije en zijnen arent*, Vond. in Virg. VI. Herderskout.

ARGERNIS, v. *Die groote argernis aanrichten*, Hooft in de Ned. Historien, bl. 81. Dus zijn alle werkelijke naemwoorden, die dezen uitgang hebben. Zie Moonen, bl. 75.

[**ARGWAAN**, M. Zie **WAAN**.]

ARK, v. *Noë houdt een ark*, Vondel voor Noach. [*Door middel van deze ark*, in 't 4de bedr.]

ARM, M. *Met eenen arm*, Hooft in de N. Hist. bl. 41. *Eneas bont den bankelaer aen den linker arm*, Vondel in Virgilius II. Boek der Eneade. [*Gij trecks dien arm den zwakken vader uit het lijf*, Vondel II. D. der Poëzije. Reeds bij M. Stoke B. II. r. 1006. voor een inham der Zee: *Ten Arme sente Foris waert*.]

[**ARMBAND**, M. Zie **BAND**.]

[**ARMBOS**, v. als **BOS**, **BUS**.]

[**ARMELIJN**, voor de *stafte*, dient O. te zijn,

zoo wel als *Armszijn*, schoon Sewel 't eerste M. stelt. Zie DOEK.]

ARMOEDE, v. *In openbaare armoede*, Hooft in den Inh. van Tacitus II. B. *In bittere armoede*, Vondel voor Adam in ballingschap.

[*En strekt een Anticyr en edele artsenye
Voor veinzende armoede en vuige beedlerye.*

Anton. IJstr. bl. 17. *Vuig is lui*, en niet vuil, in welke beteekenis het oudtijds niet bekend geweest is. Doch dit in 't voorbijgaan. *Armoede* was reeds v. bij M. Stoke B. II. r. 1423. *Met alre geyter armoede*. Zie ook B. X. r. 1109.]

[ARMOZIJN, de stoffe, O. Pieterfon. Zie op DOEK.]

[ARMPIJP, v. als PIJP.]

ARN, [een rivier in Italië,] v. *Die over de Arn strekt*, Hooft in de Histor. van de Med. bl. 209. [maar M. gebruikt hij 't, met den Latijnschen uitgang *us*, *Dat de Clanis niet uit zijn gewoonlijk bedde in den Arnus geleidt werde*, Tacitus I. Jaarb. en zulks volgt de Decker. *De beenderen in 't vier, en in den Arnus de affchen*, Puntd. I. B. Zie de Voorr. §. 26. Ook v. *de Arne*, oudtijds een stroom in Walcheren, (vanwaar *Arnemuiden*) reeds bij M. Stoke B. V. r. 652. *hevet belegghen Middelborch, ende over sloeghen Die Arne*. Ook B. VIII. r. 130. *over die Aerne*.]

ARSENAEL, [tuighuis, wapenhuis,] O. Bij 't *arsenaal*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 110.

[ARTISJOK, v. Pieterfon]

[ARTS, M. als zijnde een Manl. persoon.]

ARTSENIJ, v. *De spelen verstrekten eene hartsterkende artsenijs*, Vond. Opd. van Edipus. [*Met geene artsnij te helpen*, Vond. in Jeftha.]

AS, (axis) M. * 't *Welke ik op den as van uw oordeel leg te draejen*, Hooft in den 19 brief. Bij Vond. is 't v. *Onder de kille Noorder as*, in Horatius I. B.

29 Lierz. [*Aen 's hemels heldere as*, dezelve in Lucifer, 4 bedr. *Het radt, dat om uwe asse herwentelt*, dezelve in Hippol. 5 bedr. en elders: *komt stijgen haer de noorder as*, in de Poëzij] het geen zijn navolger Antonides aanneemt in het Lijkdicht op den zelven.

Die zoo hoog gestegen op Parnas
De Nederduitsche tael van d'eene aen d'andere as
Uitbreidde.

[Ook de Decker in den lof der Geldz. *Omtrent de punt der asse, of Zuiderpool gezeien*. Dit Geslacht verkiest ook de Hr. Pieterfon, die uit Vond. Hippolijt. V. Bedr. 'er bijvoegt. *Het radt, dat om uwe asse Herwentelt*. Zie bl. 39 en 162.]

ASCH, (cimis) v. *Met heere asch*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 298. *Zij bestelden zijne asch tet aerde*, Vondel voor Palamedes.

[ASCHSCHOP, v. Zie SCHÖP.]

[ASPUNT, o. Zie PUNT.]

ATHENEN, o. *Het hooghartig Athenen*, Vond. in de Voorred. voor Virg. Zie ABYDUS.

ATHESIS, [een stroom in Italië,] M. *Bij den genoeglijken Atheists*, Vond. IX. B. der En.

[ATLAS, een berg in Afrika, M. *Van den hemelhoogen Atlas*, Vond. in Virg IV. B. der En. Maar is *Atlas*, voor zeker Indiaansch Stof, niet Onz.? Zie DOEK.]

[AVEGAAR, een boor, M. Pieterfon. Zie EGGER.]

[AVERUIT, een bittere plant, v. Pieterfon.]

[AVERIJ, v. volgens den Uitgang IJ]

AVONT, M. *Om eenen stormenden avont te stormen*, Hooft in de Ned. Histor. bl. 11. *Het Treurspel eindigt met den avont*, Vondel in den Inh. van Kon. Dav. in ballingf. [Ook reeds bij M. Stoke, B. VII. r. 333. *op den avont*. Zie ook VII. r. 409. VIII. r. 315. X. r. 161. 610.]

C

[AVONT-

[AVONTMAAL, o. Zie MAAL.]

[AVONTSTAR, v. als Star.]

[AVONTSTOND, m. Zie STOND.]

AVONTUUR, o. *

*Noch zoekenze al in top te klimmen
Op 't wankele avontuur;*

Vondel in Adonias voor 't IV. Bedrijf. Het geen Antonides ook volgt in den IJstroom, bl. 95. *het oorlogsavontuur.* [Eertijds was het v. M. Stoke B. VI. r. 1023. zegt: *en namen voert davonture.* B. VI. r. 206. *Ende ghenote Elc synre avonturen.* Zie ook I. 1302. II. 581. VII. 789. enz. De Goudsche Chron. bl. 5. *Waert dat gly die avontuer hadt.* Even als in de woorden *uur, oog, oor, oorlog*; die voortijds v. maar nu meest o. gebruikt worden, waarvan de reden is, omdat onze tongslag zoo zacht niet meer is, als die der Ouden. Zie ook de Legende I. D. bl. 90. *Die goede avontuer hadde.*]

AUTAER, o. *. *Voor 't outaer des viers*, Hooft in den Inh. van Bato. *Altaer* zegt Vondel: *Aen 't Altaer des eenigen Verlossers*, voor den brief van Agnes; [*Aen ons gehaet altaer*, Vond. in Salom.; ook *wel, Outer*; *Gewijt voor 't bloedig outer*, Vond. inwijzing van 't Stadhuis. Doch anderen schrijven *den altaer*, gelijk in de Bybelvertal. Genes. VIII. 20. *Noach bouwde den Heere eenen altaer.* Ook Handel. XVII. 23. Matth. V. 23. En zoo standvastig; gelijk reeds bij M. Stoke B. I. r. 593. *Gaf hi hem lant en den outaer.* V. 121. *voer den outaer.* Ik durf dit naauwlijks aan eenig verloop toeschrijven; of 't zoude al vroeg begonnen zijn.]

[„AZIJN, m. bij van Heule." Oudh. en anderen.]

B.

B.

BABOK, M. *In 't bestooten van den Babok, die zich aan zulk een rozelaar heeft darren wrijven*, Hooft in den 61 brief.

[BABIJN, BOBIJN, *een garen klas*, enz. v. Sewel en Halma. Pieterfon.]

BADT, O. *Wie het badt warmen zal*, Vondel in Horatius, III. B. der Lierz.

[**BADTSTOVE**, v. *Mits dat het bloeds belemmert door de vreesze, traaglijk schieten wilde, is zij door de warmte eener zeer heete badstoove voorts gedoot*, Hooft in Tacit. Jaarboeken XIV. 64. *Weshalve men haer in een drooge en heete badstove opstoot*, Vond. voor den brief van Cæcilia.]

„ **BAEIJ**, O. bij van Heule; doch dan beduidt „ het zekere wollen stoffe; maar voor eenen zee- „ arm genomen is 't v. als: *In de baei van Gibraltar*, Oudhof.

BAEK, v. *Dat de Koning bestevent en bezeilt heeft een andere baake*, Hooft in den 37 br. [*Voor Welhems dappren zoon, die heldre heldenbaeck*, Vond. op 't veroveren van Grol: doch **BAKEN** met den uitgang en is O. Zie **BAKEN**.]

[„ **BAEL**, of **BAELE**, v. bij van Heule”, Oudh.]

[**BAELIE**, v. Pieterfon, volgens den Uitgang in *ie*.]

BAEN, v. *Buiten de baan des krijs*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 2. *Om op de baen te geraken*, Vondel in de Aenl. ter Ned. Dichtkunst. [En zoo reeds bij M. Stoke B. VII. r. 24. *In sijne bane*, Dus ook de zaamgestelden, *Heirbaan, loophaan, renbaan, lijnbaan*, enz.]

BAER, (feretrum, sandapila,) v. *De heelden werden voor de haer gedragen*, Hooft in Tac. III. Jaarb.

Jaarb. *Geen staetsie volgt de baer*, Vondel in de Besp. II. B. bl. 74. [En bij M. Stoke reeds, *Sit-ten bider bare*, B. V. r. 120.] Dit geslacht blijft ook, als *baer* genomen wort voor een golf der zee. [Op de *bare*, Vond. Virg. En. IX. B. Voor eene *baar zilyer*, schijnt het ook v.]

[BAERS, M. Anton. IJstr. bl. 86. *Een bot en bruinen baers verrassen.*]

BAERSCHAP, O. *Gemerkt het haarschap van ijder, oovermits de duisterheit van uit-en inschulden, quaas-lijk te raamen waar*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 206.

BAERT, M. *In den baart te varen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 38. *Dewijl gij op mijnen langen baert schimpte*, Vond. in Virg. 8 Herdersk. [Die den *baert nooit scheeren liet*, Vond. Virg. En. IX. B. En reeds bij M. Stoke, B. VII. r. 640. *Of bi finen baerde trake.*]

[BAERTSE, v. Zeergemeen in oude Schrif-ten voor een Vaartuig; in Vlaandren nog *Bargie*, *Barfie*, genoemd. *Met eenre baertse*. Zie van Hasfelt op Kiliaan bl. 35.]

[BAES, M. als zijnde een Manl. persoon.]

BAET, v. *Door inzicht van eenige baat*, Hooft in het leven van Henr. den Gr. [De *scha gaet som-tijds voor de baet*, Vond. in Salmoncus. *Tot onder-linge baet*, de Decker Lof der Geldzucht. En reeds meermaal bij M. Stoke. B. X. r. 58. *Vanden galeiden quam dese bate.* en B. VII. r. 538. *Met cleenre baet*. Eigen voordeel te bejagen is zoo algemeen, dat hier van *eigenbaat* één woord is ge- worden, dat mede v. blijft; doch Hooft schijnt het nog af te zonderen, *die met eige baat gevoegdt ging*, in Hendr. den Gr. bl. 6. Vond. schrijft het daarom als één woord, *Door Ontrouw twist en eige- baet*, in Zungchin, bl. 18. maar weder in Joann. den boetgezant, *om eige baet en voordeel*. Men schrijve dan of *eigen' baet*, of *eigenbaet*, in navol- ging

ging der beste Schrijveren, en der Regelmatigheid.]

[BAETZUCHT, v. Zie ZUCHT.]

[BAEUW, m. Zie BAUW.]

[, BAGGE, v. bij van Heule" Oudh. en Pieterfon. Zie van dit woord Lelijv. op Huijdec. Pr. D. II. bl. 97.]

[, BAGIJNHOF, o. * Dit moest M. wezen, als „ Doolhof, en anderen. — [zie op HOF] Maar „ men zoude thans geen Hollander schijnen, „ indien men zeide, *ik ga op den Bagijnhof*, ter „ oorzaake van het gebruik, dat hier den dwinge- „ land speelt" Pieterfon. Evenwel hoort men in „ Brabant, en Vlaanderen, meer den bagijnhof.]

BAJERT, m. *Zy noemden d'eerste stof den Bajert*, Vondel in de Bsp. I. B. [*Al zou de weerels in haer ouden baiert keeren*, Vond. in Salomon, „ In de „ voorreden van Ovidius, *het scheiden van den bajert*, welken hij nader uitdrukt door

„ — — — *een wanschickelijck gevaerte,*
„ *En ruwe mengelklomp, een lompe plumpe zwarte.*

„ En Meijer zegt ook in zijn Woordenschat,
„ *bayert, Chaos, een mengelklomp, rudis indigestaque moles*; doch 't woord *Chaos* is geen Latijn,
„ maar, of van 't Grieks *χάω*, *chao, ik gape*; of
„ misschien liever van 't Hebreeuwsch *חַבַּח* *chah,*
„ *donker zijn, afkomstig*; wijl Mozes zegt,
„ dat 'er in 't begin, toen Godt namelijk de eerste
„ stoffe uit niet schiep, noch donkerheit op
„ de aarde was, Oudhof.]

[BAJONET, een onduitsch woord, in 't gebruik v. Pieterfon.]

BAK, m. * *Hier heeft U. E. den bak te rug*, Hooft in den 89 Brief. [*Om 't kiffend koper in den koelback te verkoelen*, Vond. Virg. Lantg. IV. B. *Voor den regenback*, de Decker, Puntd. II. B. *Drinckt water*

ter uyt uwen back, Spreuk. Salom. V. 15. Doch, of de bak voor de voorplecht van 't Schip niet beter v. zij, twijfel ik.]

[BAKEN, pharus, o. doch BAKE, v. *Stier den steven naer dat baken*, Vond. I. D. Poëzije, bl. 725. En zoo is 't bij M. Stoke reeds B. VIII. r. 711. *Daer si haer baken Hoghe op haren torne traken*. Waarvoor ook bij hem *bakene* B. VIII. r. 313. *hidem bakene*.]

[BAKER, v. als eene Vrouw aanduidende; Pieterfon.]

[BAKERMAT, v. Zie MAT.]

[BAKHUIS, o. *Op 's bakkes kleeft een korst*, Vond. verovring van Grol, *Met een ijsselijk bakhuis*, Vond. Horat. II. B. 19. gez.]

[BAKTAND, m. Zie TAND.]

BAL, m. * *Hij zal dien bal wel keeren*, Hooft in den 88 brief. *Die op den bal niet is afgericht*, Vondel in Horatius Dichtkunst, [God is de groote spil van 's werelds grooten bal, de Deckers Punt. 153. I. B. Vond herfch. bl. 310. *hij brengt den reukbal*. Doch voor een danspartij schijnt het o. *het bal*.]

[BALANS, v. voor *Waag* in Zeel. gebruikelijk, van 't Fransche *balance*. Voor de Amsteldamsche *Waag*, noemt men dus te Middelburg *de balans*.]

BALG, m. *Een dier dat zijnen balg opvult*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged. [En *húst met volke kracht den blaesbalg uit den noorden*, Vond. inwijzing van 't raadhuis te Amsteldam. En Poëzij, D. I. *Den blaesbalg van het west stuiten*, Huigens in de Sneld. *De blaesbalg geeft niet uit; als dat hij heeft gezogen*. Antonides, IJltr. B. II. bl. 59. *Met den blaesbalg van zijn aeffem*. en bl. 259.

*Britanje was belust haer hollen balg te proppen
Met Noerlants schat.*

Zie ook van Hasfelt op Kiliaan bl. 31.]

[BA-

BALIJ, v. *Euryalus verliest de balijs in 't loopen*, Vondel in Virg. V. B. der Eneade.

[**BALIJN**, de stoffe O. voor 't bewerkte uit de stoffe, v. Pieterlon. Zie de reden op **DOEK**.]

BALK, m. *Beelden die eonen balk ondersteunen*, Vond. in de Aenl. [*Dus brant het vier den balk*, Vondel inwijzing van 't raadhuis. *Op dezen vlotbalk*, Vondel in Noach. 2 bed.]

[**BALKON**, o. Pieterfon.]

BALLAST, m. *Tot dat de zoldering de mijners met den ballast beviel, en verplette*, Hooft in de Ned. Historien, bl. 302.

BALLING, m. Zie **AENBIEDING**.

BALLINGSCHAP, dit houde ik voor v. * *Dus neemt het Vondel in den Inhout van Koning David in ballingschap, Na zijne gelede ballingschap*. In den Inh. der Leeuwendalers, *Haer radende den schuilhoek der ballingschap te verlaten*. Het is zamengetrokken uit *bannelingschap*. *Gedurende zijne bannelingschap*, Vondel in het leven van Ovidius voor de Herscheppinge. Dog Hooft zegt in Tacitus bl. 24, *Hij heeft veertien jaren het ballingschap gedult*, Zoo ook elders. [Decker weder v. *Uwer ballingschap*, in Karel den tweeden. Doch zie wat wij van dit woord zeggen op **PRIESTERSCHAP**.]

BALSEM, m. *Begoten met Assyrischen balssem*, Vond. in Hor. II. B. 2 Lierz. [*Zoo ras hij den berder had gegoten den balssem over 's hooft*, Vond. in de Gebroeders. *Die in haer' zielen goot den balssem van zijn' leer*, Deckers goede Vrijdag.]

BAN, m. *Met eeuwigen of tijdelijken ban*, Hooft in de Nederl. Historien, bl. 53. [*Zoo ook BAN*, (*Jurisdictio, territorium, vulgo bannus*) *regtsgebied, gerechtsban*.] *Die de watren van de laeghte scheidde en slootze binnen hunnen ban*, Vond. Adam in ballingsch. 1 bedr.

*Wie door zijn reden dit geloofspunt wil beseffen,
Die overschrijt verwaent en reuckelqos den ban
En merckpaet.*

Vond. Bespiegel. V. B. bl. 190. [Zie ook V. Hasfelt op Kiliaan bl. 32.]

[BANDEL, M. Pieterfon.]

[BANDELIËR, M. Pieterfon.]

BANDT, M. *De Paus slaakte den bant van 't geestelijk recht*, Hooft in de N. Hist. bl. 216. *Zick te ontsaen van den bant*, Vond. Inh. van David in ballingschap. [En zoo reeds bij M. Stoke B. I. r. 307-10e *Vriestant Eerst quam in den Roemfchen bant*. II. r. 266. *Mitten banne van swaren bande*. En zoo ook zijn zaamgestelden, *armband*, *hoofdband*.]

[BANIER, v. *Men zwaeit de veltbanier*, Vondel David in ballingsch. *Hy scheurt de Kruisbanier*, Vond. heerlijkheit der Kerk, bl. 70. Zoo reeds M. Stoke B. IX. r. 1005. *De baniere nam in de hant*, en r. 1127. *In de baniers*. Van de zaak zelf, zie Huijdec. op M. Stoke, III. bl. 319-325.]

BANK, v. *Op de bank*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 59. *Achter de bank*, Vond. in Horat. IV. B. [zoo ook zijn zaamgezetten. *Dat ik het volck zoo licht zou op de vleeschbanck brengen*, Vond. Gijsbr. van Aemstel, 1 Bedr. *dien 't de voetbanck noemt*, Vond. in zijn harpoen. *ter slaghtbank te gaan*, Hooft, den 36 Brief. Een algemeene misflag heeft 'er plaats in de spreekwijs *door de bank*, waarvoor men zegt, *door den bank*, doch kwalijk, alzo bank v. is; anderen zeggen weder *door den band*.]

BANKET, o. *Op 't laatste banket*, Hooft in Tac. I. B. *Onder het Koninglijk banket*, Vond. in 't I. B. der Eneade.

BANNISSEMENT, o. *D'otzask van dit gestrengte bannissement*, Vond. in Ovid. Leven.

[BARBEËL, *een visch*, M. Pieterfon.]

[BA-

[BARING, v. *Der kort aenstaende baring*, Vond. W. v. Naffaus geboorte.]

[., BARK, *barke*, v. voor een Schip bij van Heule." Oudh. en Pieterfon.]

[., BARM, *een visch*, M. Moonen." Pieterfon.]

BARMTE, [agge, een opwerpfel van aarde, een aardhoop,] v. *Men zaaide voetangels op de barmte*, Hooft Hift. bl. 434. [*Langs de barmte van de zaomen*, Vond. Herfchepp, van Ovid. V. B. bl. 154. Meier, in zijn Woordenfchat, fpelt dit *barm*, en *baarm*, en legt het uit, door *ophoopfel*, *hoop*, ook wel *een goh*, *baar*, om dat die zich op elkander hoopen, en bij de Gelderfchen een barm of baarm hoois, *meta foeni*, *een hoop hooi*, *een hooipper*; doch vergel. de *Bijdragen D. I.* bl. 124.]

[BARNING, v. *Zie die barning eens woeden*, Vond. in de Bruiloftd.]

[BARNNETEL, Zie NETEL.]

[BARST, M. Pieterfon.]

BAS, M.

Meerminnen, Meermans, Tritons hooren
Den bas, en bovenzang der Kooren,

Vondel in het I. D. der Poëzije, bl. 88.

[BAS, M. voor het gebas van een hond, Pieterfon, uit van Heule.]

BASILISKUS, M.

De zuigling durft in 't hol der giftige adder spelen,
Het eerst gespeende kind den Basiliskus streelen,

Vondel in de Heerl. der Kerke, bl. 19. [*Ik wil met mijn gezicht den Basilisk verlaen*, Vond. Maagden.]

BAST, M. *Tegens kling en kogel waren zij, niet tegens den bast* [den strop] *opgewaffen*, Hooft in de N. H. bl. 338. [*Dien helpt sij in den bast, den desen in de kroon*, de Deckers Punt. I. B. Voor de

C 5 Schorfe

Schorfe ook M.] *Uit den dunnen bast*, Vondel in 't II. Boek van Virg. Lantgedichten,

[BASTILLE, (een bekende gevangenis in Frankrijk) v. *In de gevangenis van de bastille*, Hooft Henr. de Gr. bl. 75.]

BAUW, M. *Om 't volk in den bauw te brengen*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 108.

[BAVIAEN, M. Pieterfon.]

BAZUIN, v. *Nu rustigh de bazuin en krijgstrompet gesteken*, Vondel in Lucifer. [*Met de heldere bazuin*, Vond. Davids ballingschap.]

BED, o. *Zoo zeer verslingert op onderling gezelschap, dat meenigmaal d'een den anderen in 't bedde overliep*, Hooft in de Nederlantsche Hist. bl. 21. *Tegens het bedde aenleggende*, Vondel in Virg. IV, B. der Eneade. [By Vond. Joseph in Dothan vinden we wat razernij is dit? dus uit den bedt te stijgen, doch dit is voor uit den bedde, in den zeden naamval, onrecht gebogen; gelijk blijkt uit het geen kort daaraan volgt uit den bedde. Zoo als reeds bij M. Stoke, B. II, r. 1114, te sinen bedde. Vergel. B. VIII, r. 1189, IX, r. 392. Zie BLOET.]

BEDE, v. *Om onze ootmoedige bede voor te dragen*, Hooft in de Nederl. Historien, bl. 67. *Thefeus spilt de leste bede*, Vondel in den Inhout van Hippolitus; [en dit was reeds bij M. Stoke, sine bede, B. I. r. 355, 414.]

[BEDELZAK, M. Zie op ZAK.]

BEDERF, o. *Men ziet het bederf onvermijdelijk*, Hooft in de Ned. Historien, bl. 39. *Het bederf der zeden*, Vondel voor Lucifer. Zie Moonens Spraekkunst, bl. 78. [Maar men heeft ook bederf voor *wonddrust*, *velmes*, waarvan zie Huydec. op Stoke III. bl. 428. 't welk bij M. Stoke V. is, B. I. r. 22. *Daer si of nutten die bederve*, en B. III, r. 1278. *om dese bederve*, denklijk zooveel als *bederfste*. Zie mijne Voorrede §. 67.] [BE-

[BEDEVAERT, v. *Godt beware u midlerwyl op uwe bedevaert*, Vond. in *Jeftha*. M. Stoke, B. X, r, 1120. *In dese verre bedevaert.*]

„ BEDGENOOT, dit van eene vrouwe gezeid is V. Vondel spreekt van Deucalion, en zegt van Pirra, zijne vrouw, *Met zijne bedtgenoot*, „ Ovid, *Herfch*, I, B, bl. 13. Oudh. [Dit volgen anderen, als, *bontgenoot*, *erfgenaam*, *balling* enz, alle met het vrouwlijk geflachtwoord, als ze van vrouwen gebruikt worden; anders zijn ze M. gelijk daarom M. Stoke B. VI, r, 789, reeds fchreef, *haron lieven beddenghenoot.*]

BEDIEDSEL, o. *Dewyl dat bediedfel niet wiffelijk te bevroeden is*, Hooft in den II. Br. Dus zijn alle Werknamenwoorden, die in SEL eindigen, als Moonen zegt in de *Spr*, bl. 71, waer van echter *stijffel* moet gefcheiden worden, dewyl men overal in *Hollant* zegt, *de stijffel*: gelijk ik ook aengetogen zie van Willem Sewel, Echter meen ik dat het een misbruik is, en naer de reden het geflacht met *bediedfel* moet overeenkomen, Want gelijk dat strekt tot iet te *bedieden*, zoo strekt dit tot iet te *stijven*. [Zie de Voorrede §. 53.]

BEDING, o. *Met dit beding*, Vondel in den *Inh. der Gebr. van Thebe*. Zie Moonen in de *Spr*. bl. 28.

[BEDPAN, v. als PAN.]

BEDRAGH, o. *Geheimeniffen van 's allergrootste bedrag*, Hooft in *Henr*. bl. 159.

BEDRIJF, o. *Het blakend bedrijf*, Hooft in de *Opdragt der Nederl. Historien*,

BEDRIJFAL, m. *De Nijf, die ten hove den bedrijfjal volgt*, Hooft *Histor*. bl. 37, voor zoo veel het eenen man betekent, die alles befchikt, [Zie WICHT.]

BEDRÖG, o. *Met het bedrogh der ongodlijkheden*, Hooft in de 27 *Nieum. van Boccal*.

[BE-

[BEDWANG, O. gelijk alle diergelijken, zelfs reeds bij M. Stoke, B. I, r. 8. *Onder haer beduanc.*]

BEEK, V. *Aen ginse zijde eener diepe beeke*, Hooft in de Ned. Historien, bl. 198. *Het geruisch van eens snelle beek*, Vondel in Virgilius II. Boek der Eneade,

BEELT, O. *Eenigen begonden 't beelt af te wagen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 9. *Het beelt te schaken*, Vondel in den inh. van Ifigenie in Tauren. [Reeds ook bij M. Stoke, B. I. r. 102, *Dat beelde brac hi.*]

BEEEMSTER, M. * *De Wintvorst maekde den Beemster tot een' beemt*, Vondel in de Mengeldichten, bl. 548. Bij Hooft vinde ik het v. *In de Beemster*, in den 115 Brief. [Zoo ook bij Vond. I. D. der Poëzije, bl. 573. *Dijckgraef van de Beemster*. Dit Vr. schijnt ook meer overeen te komen met *de Schermer, de Purmer, de Lemmer*, die v. zijn.]

BEEEMT, M. *In den beemt*, Vondel in Virgilius 4. Herderskout. [*Die spreuck bequam zijn hart, als dorren beemd de douw*, Vond. bruiloft van den Drost. *Ik, lente, koom den beemd weër met mijn' bloemen dekken*, de Decker Puntd. II. B. 318 ged.] Maer het bijkomen der e schijnt dit woort v. te maken, *Dus wijken zij naa de beplante beemde*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 708. maer ik houde het met Vondel, dien ook Moonen volgt.

BEEEN, O. *Een boei aan 't been*, Hooft in de Ned. Historien, bl. 17. *Het misstelde been*, Vondel in de Aenl. ter Nederd. Dichtkunst. Men zegt echter, *op de been brengen*, als Hooft in Tacitus, bl. 37. en Vondel in het VII. B. van Virgilius Eneade. Ook, *van de been brengen*, dat Hooft heeft in de Ned. Hist. bl. 872. Ik denk schier dat het een verkorting is, voor, *op de beemen*, *van de beenen*: waer in ik bevestig worde door Hooft in Geeraert van Velzen, bl. 515.

D'on-

D'onweteñde gemeente is schendigh op de beenen.

en Vondel in *Salmoneus*, bl. 24. *Het hof is op de beenen.* Dus zegt men zonder onderscheit. *Een leger van hondert duizent man, en hondert duizent mannen.* [„Tot bevestiging hiervan zegt Vondel „in zijne Zededichten N°. 7. *Of d'een of d'ander raakt te lichtlijk op de been.* Zoo ook Moonen in „zijne Poëzij, bl. 294. *Nu al d'afgront op de been.* Zie voorts Moonen *Spraak*, bl. 352. „tot wiens regel van afkapping men dit zoude „moeten brengen.” Outh. (*).]

BEER,

(*) De Hr. Outh. tast dan zelf mis, wanneer hy op *Kakebeen* dit woord bij Vondel M. acht:

Uit 's monsters muil en ijs'ren kakebeen geklonken,

in de vrije zeevaart naar 't Oosten „want,” zegt de Heer Outhof, „zoo dit zamengevoegde het enkele of laatste volg- „de, moest men zeggen, en 't ijs're kakebeen”. Doch wie den aard der *stoflijke* Bijvoeglijke woorden kent, (van welken breeder op JUK), die zal schiekelijk opmerken, dat Vondel in 't O. zeerwel zegt, 't ijs'ren kakebeen. Van de spreekwijzen, *op de been, van de been, voor op de beenen, van de beenen*; als ook, *onder de voet, in de wapen, bij de werke*, zie B. Huijdec. Proev. bl. 291-300. Doch in 't woord *voet* make men onderscheid tusfchen *met de voet treden*, en *schoppen met den voet*. Het laatste is natuurlijker *met den voet*, alzo men schoppende niet licht *twee voeten* tegelijk zal gebruiken. En hierop heeft ook Huigens gelet, Sneldicht XVI. B. daar hij zegt; *Men geeft niet met den voet*. Ook Bap. Houwaart IV. B. bl. 350, *Verstoten worden met den voet*; zoo men zulks met twee voeten deed; raakte men zelfs *onder de voet*. Betrek hiertoe ook de spreekwijs, *OP STAANDE VOET*, bij Hooft in zijne vertalinge, bl. 164. en bl. 173. en in Traj. Bokkalin. *Zoo niet op STAANDE VOET, ten minsten met 'er tijde*, bij Vond. op de beeltnis van Frederik Hendrik, als mede in Noachs Treurspel, III bedr.

Ik troostme van uw hant, op STAANDE voet te sterren.

Bij de Decker in den Dooper, V. bedr.

Op STAANDE voets

Zijn hoofs te leveren al laeu en versich bebleed.

Den

BEER, M. *Het grommen van den beer*, Vondel in Palamedes. Van welk geslacht de meeste viervoetvoeti-

Den mijnen quam bij mij op de staende voet, Referein in 't zotte der kamer Rijnsburch voor de blauwe Acoleien van Rotterdam. *Die weer op staende voet van Turnus wierd verslagen*, Westerberaan, Aeneas IX. B. De spreekwijs *staende voets* bij Huigens, Decker enz., verschilt hier niet van; nog ook 't geen Vondel heeft, II. D. der Poëzije bl. 90.

*Zoo langh zij noch aen 't leven denckt,
Gebruickt zij 't op die voets.*

Moogelijk heeft men op die zelfde leeft te schoeien *langs de kant*. Oudhof teekent aan, dat Hooft in zijnen brief uit Florence schrijft *omtrent de kant*; en zoo vind ik bij Vond. Virg. Landged. IV. B.

En mirten, gaerne met de waterkant belent,

voor *kanten*. Dat *kant* anders M. zij, zie op 't woord **KANT**: en niet tegenstaande **HIEL**, bij Vondel, Vollenhove, Dekker enz. M. zij, zegt Vondel zelf in de Bespiegelingen bl. 28. *En treedt het misbruik van Gods schepsel op de hiel*; en in Adonias, *ik volge u op de hiel*; denklyk de spreekmanier *iemand op de hielen volgen* in 't oog hebbende, dewijl hij van ééne hiel sprekende schrijft, *Daer zij den hiel gevat houdt*, in Samson; onderscheidende dit van *de hiel* voor *de hielen*.

Voeg hier bij het M. *hoef*. Sprekende van eenen, is 't bij hem *den vluggen hoof*; maar in 't gemeen wederom, *Van de hoof getrappels* in Jetha. *Daar ook de paerden met hun harde en staele hoof staen voor Dianaes kerke*, Virg. En. VII. B.

Zoo icht ik mede 't woord *wal* bij hem gebruikt, als hij schrijft, *Zij naecken ree de wal*, Virg. En. IX. B. *Daer hij de wal bespiet*, voor *de wallen*, en XII. B. daar hij anders duidlyk zegt *des Oldenzeefche wals*, verovering van Grol. Zie op **WAL**.

Alvoord: 't woord *trap* M. bij denzelven; maar voor 't algemeen *de trappen*, dan **DE**. Zoo teekende ik aan uit Dav. Ball. *Ik ga de trap op naer de Koningin*. Zoo *Hoftrap* in 't II. bedr. *de blinde Vader laet den zoon met lijftrouwanen de hoftrap optreên*. *Waagtrap* in de inwijzing van 't Stadhuis.

Zoo lang de schildwacht hier de waegtrap op zal stappen.

Niettegenstaande bij **TRAP**, met Hooft, M. stelt. Zie dit op **TRAP**.

In al zulke Voorbeelden mag men vragen, of dit lidwoord *de*

tige dieten zijn, niet alle, gelijk paert, zwijn, varken, schaep, lam, enz. [Zie de Voorrede §. 42-45.]

BEE-

de wel 't Vr. aanduidt; welk Vr. dan een achteloosheid der schrijvers zij? Doch achteloosheid gaat gewoonlijk met wanorde verzelde, en die schijnt hier niet te zijn. Veeleer schijnt Vondels oogmerk geweest te zijn, om, even als *de been* voor *de beenen*, te schrijven *de kant*, *de wal*, *de hiel*, enz. voor *de kanten*, *de wallen*, *de hielen*, uit hoofde van den algemeenen zin. Dit heeft de Heer Outh. ook niet opgemerkt op 't woord *Visch*, wiens Vr. hij bewijzen wilde uit Vondel: *Zoo lange tot zy 't want optrokken met de visch*. Doch Vondel schrijft zeerwel *de visch*; zonder gevolg voor 't vrouwl. geslacht, zoo min als in Huigens Sneldichten XV. B. bl. 914. van eenen verdronkenen:

*Men seght, hij is den wegh van alle vleesch gevaren.
En mij dunckt dat het is
De wegh van alle vis.*

Dus dan schreef Vondel eigenaardig, *de visch*; want *trokken* zij 't want op met *de visch*, 't kan niet wel anders verstaan worden dan met *de visschen*: 't was toch der moeite niet waard voor éenen *visch* 't wand op te trekken; En hier *den visch* te lezen zou niet wel luiden, ook niet aan 't oogmerk voldoen; dat onze gedachten niet leidt tot éenen of een' bepaalden *visch*, maar tot de algemeenschap der visschen, of, gelijk 'er staat, tot *de visch* onbepaald. Levendig straalt de naaukeurige kiesheid van Vondel in zulke kleinigheden door, die echter ook moeten waargenomen worden. Maar! zoo doende schijnt dit een bijzonder Taaleigen te zijn. En dat dit Taaleigen waarlijk reeds van de oudste tijden, ja nog in-uitgestrekter zin, plaats hadde, hebbe ik op eene aanmerkelijke wijze bij M. Stokke ontdekt; waarvan zie de Voorrede §. 111-113.

Ondertusschen geeft mij het boven aangehaalde voorbeeld uit Huigens, *den wegh van alle vleesch*, aanleiding, om over 't gebruik van 't woord *alle* eenige aanmerkingen te maken. *ALLE* (*omnes*) eene veelheid aanduidende, wordt veeltijds aan een enkelvoudig woord gehecht, zonder dat daardoor desselfs ruime beteekenis vermindert; neen: de veelheid blijft; mits men het daaraan gehechte naamwoord verzamelaar (*collective*) gebruike, zoodat het even zooveel zij, als of het woord in 't meervoudig uitgedrukt, en het bijnaamwoord *alle* onbuiglijk ware. Duidlijk zien we dit in de Onzijd. Naamwoorden, *alle ding*, *alle land*, *alle gemak*, die noodzakelijk genomen moesten worden voor *alle dingen*, *alle lan-*

[BEEREBIJT, een huis te Amsteld. buiten de Utrechtſche poort, v. als BIJT.]

BEE.

landes, alle ongemakken. 't is 'er dan verre af, dat, als men bij Vondel in Onz. woorden vindt *alle ſlag, alle kwaad; alle oogenblik; bij Hoofr. geknet van alle krooss; bij Decker, alle veld, alle land, alle rijk, alle ſtaat;* dit cenig denkbeeld van 't Vroul. geſlacht zoude verwekken. Neen! zij blijven Onz. Kwelijk derhalve hield de Hr. Oudhof op ONGEMAK dit woord Vr. in Hendr. den Gr. bl. 5. *Ende hun alle ongemak door wennis tot ſpel maaken.* Om vele andere diergelijke verzinningen voorbij te gaan.

Vreemder mag het ſchijnen, en 't is echter ook waar, dat dit onbuiglijk *alle* mede eifcht plaats te hebben voor de Mannelijke *Zelfſt. Naamwoorden;* zoo zegt Vond. Joz. in Egypte, II bedr.

Gods wijsheit zweeft te hoog en boven ALLE ſchimp.

Altaargeh. I. B. bl. 15. In den onregten naamval *ALLE ſmaad.* Jofeph in Dothan, V bedr. *Befchut voor ALLE kommer* De Dekker op Chriſt. de Was. Lijkdichten, bl. 294.

Zij waardeerde

ALLE overvloed voor armoede en gebrek.

En dat dit taalrichtig zij, bewijzen ook vroeger Voorbeelden. De kamer van Rijsburch voor Rotterd. zegt, *In den voorſpoet; ſtraks volgt 'er In ALLE voorſpoet zijne van ſijn gebot gaen treên.* De roo roozen van Schiedam hadt, *raad M. ſtraks Dies ben ick trooſteloos en alle raet ten ende.* Houw. Maagd. V. B. *Van alle kommer en verdoret.* bl. 418, en kortſ daar aan, *Iſt in mijn macht uren kommer te ſtelpen.* De Gulden Legende I. D. bl. 98. 2. *Alle ſmaak, alle dagh,* bl. 18. maar I. D. bl. 72. *Hy voſte haren avont, ende vierden den hoghen,* dat is heiligen, *dach harer paſſien.* Referen van Leiden in 't zotte 1561, *Daer door zuldij alle druck doen drijven.* De Kamer van Gouwe voor de Rotterd. Acoleien 1561. *los van alle laſt,* ook *boven alle trooſt.* Marnix, vrij zuiver in de geſlachten, Pf. XXXIV. *alle kommer.* Pf. LXIV. *alle liſt.* Pf. LXXIII. *alle ſpoet, alle morgen.* CXXIV: 8. *in alle wederſtrijt.* Ook bij lateren. Huigens, *Die boos is in zijn land, is boos aen alle kant,* in de Spaanſche Wijsheid; ook aldaar *wat drommel moeij' aen alle kant.* N. 190. en bl. 1144. *Alle Saturdagh verlegghen.* Hooft volgt hier weder de Ouden, *in alle ootmoeds,* Ned. Hiſt. II. B. Kort te voren zegt hij 't *achttere onzen ootmoeds,* Tacit. XV. Jaarb. *Hij hadt alle plicht eens*

BEEREKLAU, O. *Met zacht Beereklaeu*, Vondel in de derde Herdersk. Dit neemt hij zoo, denk

ens *Burgmeesters vervult*. Voorbeelden uit Vondel heeft men boven reeds. De Heer *Fortman* in zijne *Taalkund*, aanmerk. stemt deze waarneming toe, bl. 29. En hieruit ziet men teffens, dat weder de Hr. Outhof kwalijk een besluit wilde maken tot het Vr. *noet*, omdat hij *alle noet*; als mede tot het Vr. *ramp*, omdat hij *alle ramp* aantrof. En zie hier dan de reden, dat Vond. Herfch. B. V. r. 371. schreef, *acht alle moetwil vrij*, waarvoor zekerlijk tegen zijn oogmerk, in latere Uitgaven, gemaakt is *allen moetwil*; niettegenstaande hij *moedwil* anderszins M. houdt. Zie op 't woord. Dat nu Vondel dit *alle* gemeenlijk voor een onbuigbaar woordeken hield, blijkt uit zijne Herfch. VII. B. r. 1102. Daar schrijft hij *van alle mijnen rouwe*, waar hij *alle* laat blijven, en echter *mijnen* verbulgt. Maar hoe nu verder? Moet men dan zeggen *alle dit verdriet*, *alle het volk*, *alle den arbeid*, of *al dit*, *al den*? De Ridder Hooft, in zijne *Waarnem.* op de Holl. Taal §. 9. geeft dezen Regel op. „AL voor 't Artikel, zegt hij, schijnt niet *gedeclineerd* te willen zijn; want „*hij deed alle den arbeid* wordt niet gezeid, maar *hij deed* „*al den arbeid*.” Hij schijnt dit te bepalen tot de Artikels *de en het*, en verder niet. Doch in 't een en ander wijkt hij 'er zelfs van af; en schrijft in de XVIII. Nieuwsaar, van 't ade hondert, *Met verwondering van alle den raat der doorluchtigen*; in Hendr. den Gr. bl. 129. *alle mogelijken afbreuk te doen*. Ook in zijne brieven bl. 24. 't *Geen alle der werels niet bekend is*. bl. 39. *Alle 't velt*. bl. 41. *alle zijn leven*. bl. 43. *alle 't dierbaarst en alle dien tijdt*. De vraag is dan alleen; gaat de regel van Hooft door, en moet men door alle geslachten zeggen, by voorb. *alle het leugenachtig volk* of *al het leugenachtig*; *alle den zwaren last* of *al den* — ? En moet dit in 't Meervoud ook zijn, zoowel als in 't Enkelvoud? Zien we ter beantwoording eerst eenigs Voorbeelden in, en makenwe dan behoorlijke onderscheiding. Ik vinde in de *Legende*, I. D. bl. 79. *alle dat volk*. De *Goudsche Chron.* bl. 14. *Zij verwoesten alle dit lans*. Zoo ook *Alle vleeschelijcken lust*, het Wit Angierken voor de kamer Haarl. op 't einde, waar even te voren gezeid wordt *uwen vleeschelijcken lust*. *Alle vrolijk bewijs*, de Jonge kamer van Haarl. voor Rotterd. 1561. voor *alle commerlick verdriet*, de Oranje Lelie van Leiden voor Rott. act. III. Ook bij C. v. Ghisfele in Terent. Andr. Act. II. sc. V. *jas en alle mijn werck*. En in Protefilaus brief aan Laödam. *GRQOTAN* *bruen* *krenckt* *de*

D

denk ik, om dat het de naem van oen kruit is, gelijk men zegt, *zacht kruid*. Want het is anders

de feucht; Theſeus aan Ariadne, Deze tijdinge heeft ALLE MIJNEN druc geneſen, en even te voren, van ALLE druc onbeden. In de Heautontim. IV. pauze, *met alle uwen ſloepi* De Legende I D. bl. 12. *met alle ſijnen volcke* bl. 19 *Hy ſal alle menſchelijcken raet te niet maken.* By Marinx Pf XVI en XXII. *In alle ſijn verdriet; Aan 't heilig volck is alle mijn vernoege.* Zelfs in de bulging. 't Leven van S. Franciſc. fol. 8. vi^o. 10. *verghiffentſje alle ſinreſonden.* en fol 8. b. *onſe vogule ende alle der gheonre.* Keer ik na nieuwer. Zie Hulgens bl. 10 en 2. *Alle ſijn beſtior, alle mijn behagen.* De Decker Geldz. *Men alle kleeck bedeit.* Van Vondel II. D. Poëz. *alle uitheemſch geweek, en diergelijken meer.* Maar deze Voorbeelden bewijzen alteen, dat men aldus geſchreven vindt; doch alzoo 'er van het tegendeel ook Voorbeelden zijn, zoo is de vraag, is hier een regel, en wat regel? Ik zal mijn gedsachten opgeven. Men moet vooreerst onderscheid maken, of *alle, al*, genomen wordt voor 't Lat. *omnis, omnigenus*, of voor *univerſus, totus*, om een algemeenheid van *geſlachten*, of van *ſoorten* aan te wijzen. In 't eerſte geval zegt men onverschillig. *Ni. V.* of *Onz. alle weg, alle ramp, alle volk, voor alle wegen, alle rampen, alle volken, of voor allerlei wegen, rampen, volken.* Het lijd bij mij geen tegenſpraak, of men moet hier *alle* geheel uitschrijven. Maar hiervan verſchilt zeer veel, als *alle* voor *univerſus, totus*, genomen wordt. *Al het volk zal juichen* verſchilt veel van *alle volk zal juichen.* Het laaſte wordt genomen voor *alle volkeren, of allerlei volkeren*, het andere voor *het ganſche volk*. Zoo ook *alle arbeid, en al den arbeid; alle moeite, en al de moeite.* En zooverre gaat dan de waarneming van Hooft door. Maar zien we 2°. op *alle*, geplaatſt voor andere bijvoeg. Worden, dewijl dan die eerſte beteekenis van *omnis* en *omnigenus* plaats grijpt, zoo ſchijnt men met de Ouden zeer gevoeglijk *alle* onduigbaar te houden, b. v. in *alle vleſchelijcken luſt, alle kleeckmoedig volk, alle mijnen druk*, waartegen men de lidwoorden *den en het, al den vleſchelijcken luſt, al het kleeckmoedig volk* Gelijk dus Antonides, Iſtr. B. II. zege, *door al de wervels trecken voor geheel de wereld.* Zoo ook *al den zomer voor den ganſchen zomer*, en honderd diergelijken. Ten 3°. In 't Meervoud dit onderscheid minder te pas komende, zal men dan met Hooft, vooraan in Tacitus, zeggen *alle de wegen, en alle uwe wegen.* Vond. in Zungchin. bl. 43. *alle onze eedgenoten.* bl. 35. *alle uwe wijnen.* Zoo echter, dat men in deze gevallen

ders uit twee mannelijke stammen gelaſcht: waer van het laetſte hier gelden moſt. [Doch ook aldaar bl. 10. *de bercklaer.*]

BEEST.

vallen ook onverſchillig zegge *al' de wegen*, *al' deze rivieren*, uigezonderd wanneer *alle* door een *vallaſt* gevolgd wordt; alſoo 't weinig om 't oer belagen *oudes*, zoo men ſchreef *al' nye wegen*. Men hadde hiernit op een *veſgelijke* wijſe Aanteek. in de *Bijdragen* D. I. bl. 341-343. met het geen naderhand hierover geſchreven is door den Hr. L. van *Bol.* *hand op Klein Sels*, *staakt tot de Noord. Taal*, bl. 100, 107. alſmede den Hr. Z. H. *Alewijn* in de *Maatſch. der Ned. Letterk.* D. II. bl. 136. waar hij dit ook als een taalregel opgeeft, „dat de *adjeſtiva*, *al*, *heel*, en foortgelijken, wanneer zij, voor den artikel, *de*, *den*, gezet worden, altijd „onverbogen blijven, even gelyk; *zulk*, *walk*; zoo *gras*; „en diergelijken, wanneer zij het woordjen *een* voorafgaan; „*zulk een man*, *walk een vrouwe*, *zoe groot sien held*: b. v. „*langt heel den oceanus*; *over heel den waerheidsboot*;" willende teſſens, dat 'er geen grond genoeg is voor mijne ſelling, dat men ook ſchrijven kan *alle de volken* voor *al' de volken*.

Maar wat is 'er van de ſprekwijſe *alle man*? moec die geſcheiden, of aan een geheel, *alleman*; zoo als vallen werden *Men* vindt het bij de Ouden meest geſcheiden. Bij voorſ. De 100 roozen van Schiedam, *zij toonen haar dwaasheit voort alle man*. De oude kamer van *Heerle* vande *Rottred.* 1584. *te ſakep van alle man*. *Marnix P.C. XXV* *met alle krachten* *al' alle man*. *Westerla in Eneat man rakt een hodge maft meel alle man*. *Eligans meer dan een van alle man*. bl. 669. *Spog elders een vriend van alle man*. *Fr. van Hoogſtr. En waar heb zoo, gij zaagt kin alle man*. *Vond Gylor. van Aemſtel. Het zaagt met alle man*. *De Decker in de Geldz. Het ſtaakt naar alle man*. *Pandichten*:

Zij techt naar alle form, gij tocht naar alle man.

Doch hoe men 't neme, 't bewijst op zich zelf klaar genoeg, dat de Ouden niet ſchreven *allen man*, maar *alle* onverbogen lieten. De kundige Hr. *Huidec.* heeft dit niet opgemerkt; *Proeve* bl. 203. Gelyk nu *alle* niet verbogen wordt, ſchijnt het zelfde plaats te hebben in de woorden *allerhande*, *velerhande*, *allerlei*, *velerlei*, en diergelijken. Hierom ſelden onze Bijbetolken vaer, dat zij zouden ſchrijven „*allerley* „*indeclinabile*, niet *allerleyen* enz." Zie *Hintopen*, *Bijbeſoeverz.* bl. 215. En zij volgen dit naaukeurig op. *Bijbeſoeverz.* In 't *Onz. allerley koſteliek geſeente*, *Openb. XXI.* 19.

BEEST, O.

*Wie 't groote beest op zijnen dollen draf,
Nu drenken van zijn gusheit, wil zien schokken;*

Oudaen in zijn Lofdicht op den vertaelden Hero-
diaen. 't Is zoo; want dat bij Hooft staet in
d'Opdr. der Historien, *ik wil dien beeste toonen,*
moet verstaen worden als met meer onzijdige
woorden, dus in gebruik, gelijk *Prins van den blos-*
de, en wat dit meer is. Op den zelve voet staet
de spreekwijs: *den beest te spelen, dat is, den bee-*
ste (*).

BEET,

In 't Vr. en in het meervoud, om *allerley oorsake*, Matth.
XIX, 3. *allerley yvooren vaten*, Openb. XVIII, 12. Zie ook
2 Cor. I, 4. Phil. I, 18. Zoo vindt men ook bij Vond.
B. I, Enead. met *allerhande kout*; 't welk den Hr. Hoogstr.
in 't vermoeden bracht, dat Vondel kout Vr. gebruikte. Zie
op KOUT. Maagdeb. bl. 47. *van allerhande staet*; Zoo nog
allerhande staet in G. van Amstel bl. 12. Hierom wilde de
Hr. Outhof *staet* Vr. hebben, doch hij bedacht niet, dat men
ook schreef *allerhande heil* enz. en in de heerlijkheid der
Kerk bl. 13. *in allerhande noot*. Jeruz. verwoest, *tot aller-*
hande smaect. 't zelfde bij Akdegonde Pf. II. 4. en allerduid-
lijkt in de Altaargeh. I. B. bl. 15. *door allerhande en over-*
lackren smaect. Schoon hij in de Maagdebr. bl. 56. zegt *in*
swederlote staet. Doch genoeg hiervan. Een ieder houde zijn
oordeel vrij.

(*) Bij de Ouden vindt men dit woord altijd V: waarvan,
buiten de voorbeelden, die de Hr. Huydecooper ter bevesti-
ging bl. 296 en 297. bijbrengt, Hooft zelf in de vertalingen
uit Sanfovin, *Een vorst zij vos en leeuw, dewijl hij doch de*
beest moet spelen. de Decker in zijn Puntd. *zotte beest*; D. van
Koornhart, in 't protest tegen den slaap, *de plompe beeste*;
Van Mander, *Uitbeeld. der fig. bl. 114. b. Naer meeninghe*
van Aristoteles isfer geen beest die niet en slaept. Onverschillig
bij de Bijbeltolken, Handel. XXVIII. 4. *Ende als de barba-*
ren de beeste sagen aen sijne hent hangen. Maar vs. 5. *Hij*
schuddede het beest af in het vyer. Doch in de Openbar. is
altijd *het beest*. Zie XI, 7. XIII. 2. Hiervan hebben wij onze
spreekwijs *de beest spelen* overgehouden. Niemand dan denke
met Hoogstr. dat de spreekwijs *zij den beest spelen* voor *den*
beeste, gelijk Onz. woorden wel meer buigen: *hier is de vierde*
Naam-

BEET, M.

*Om teffens eens met eenen beet te vatten
Den smaek van al het lekkerst,*

Vondel in de Altaergeheimenissen, bl. 20. Maer Hooft, dien Moonen volgt, schoon gewoon lieft Vondel te volgen, stelt dat V. *Dat die de verkleumde slang in den boezem stoofst, 's hans een venijnige heet, van de verwarmde tot zijn loon krijgt*, in de N. Hist. bl. 37. Hier zou ik Vondel lieft volgen, [zoo ook de Decker 150 Puntd. I, B. 's *En haet hem niet een' beet, niet eenen goden beet.* „ Zoo „ Vondel mede *appelbeet* M. *En wat van haer ge- „ baards, dien appelbeet hezuurdt*, In den Lof der „ Heil. Acijt". Outhof. Maar voor een Wortel; *beet, biet*, schijnt het V.]

[BEF, *beffe*, v. Pieterfon.]

BEGEERTE, v. *Heet in de begeerte*, Hooft in de N. Hist. bl. 33. *Drang op haer schandelijke begeerte*, Vondel in den Inh. van Josef in Egypten. Zie Moonen bl. 62.

BEGIN, o. *In het begin*, Hooft in de N. Hist. bl. 13. *Het begin des hemelijks*, Vond. in de Voorr. voor Josef in 't Hof. [Reeds ook bij M. Stoke B. I. r. 488. IV. r. 633. VII. r. 225] Dusdanige woorden zijn al meest van dit geslacht, als *Bederf, Bedrijf, Beding, Begrijp, Bekijk, Belang, Beleg, Belois*; waer toe niet noodigh is getuigenissen bij te halen. Zoo is het ook met vele woorden,

Naamval. Zie op BLOET. Doch 't mag vreemd schijnen, dat Hooft, Brief. 14. bl. 17. eerst zegt: *heden die koomen de meester maaken*, en dan volgen laat; *heb ik mij niet konnen onthouden van den berisper te speelen*. Doch *de meester makent of spelen* schijnt reeds toen een gewone uitdrukking te zijn geweest, gelijk *de beest spelen*; ik vinde *de meester spelen*, dus ook tweemaal bij J. Burchoorn, *nieuwe werelt vol gekken*, bl. 9. en 16.

den, die GE voor aen hebben, als *Gezels*, *Ge-
speel*, *Gewoel*, *Geklap*, *Gehoop*, *Gezang*, komende
van *Razen*, *Spelen*, *Woelen*, *Klappen*, *Loopen*,
Zingen. Ook ONT, als *ontwerp* van *ontwerpen*,
ontzas van *ontzaten*, *ontzagh* van *ontzaten*; en VER
als VERWIJT van *verwijten*, *verdevf* van *verderven*,
verlies van *verliezen*. Zie Moonen in de Spr. 78.
[Doch dit is wat te algemeen. Ik heb hiervan on-
derscheidelijk gehandeld in de Voorrede §. 24.
vergel. §. 71. en volg. §. 88. en volg.]

[BEGRIJP, *begrip*, O. Vondel, Virg. VI,
Herderskout. In dit groote en ledige begrip, bij den
Hr. Outh.]

BEHANGSEL, O. *Het behangsel*, Vondel in
Virg. I. B. der En. Zie BEDIEDSEL.

[BEHEMOT, M. Job XL. 10.]

[BEHOEF, O. Zie BEGIN, en BEHOEFTE.]

BEHOEFTE, V. *'t Aanbrengen der behoefte*,
Hooft in den 28 brief. [Doch als hij in de Ned.
Hist. XIII. Boek, bl. 536. *'t zijnen behoefte* zegt,
zulks komt volgens den Hr. Outh, van *behoef*, in
de Onz. buiging. 't Welk reeds bij M. Stoke
even zoo gezegd wordt *'sinen behoefte* B. VI, r. 117.
vergel. VI, 1217. Die echter ook *behoefte* voor
behoefte schijnt te schrijven, en als dan Viroul. B.
VI, r. 1316. *om sine behoefte*, en B. X, r. 860,
Waarvan mijne Voorred. §. 67.]

BEHOUDENIS, v. Zie ARGERNIS. [Maar
behoud is O. Zie BEGIN. En zoo reeds bij M.
Stoke B. II, r. 1047, 1288. III, r. 1161. IV,
r. 1289. V, r. 32.]

BEHULP, O. *Ingezien ook 't behulp dat de on-
derhandeling der menschen heeft*, Hooft in H. den
Gr. bl. 156.

BEJAGH, O. *Hier rust de ziel van 't ijdele be-
jagh*, Vond. in de Altaergeheimenissen. [Zie van
Hasf. op Kiliaan bl. 42.]

BEI-

BEITEL, M. * *Als met eenen beitel*, Hooft in Tacit. bl. 247. Bij Vondel is 't Vr. in Virg. I. B. der Lang. *Men kloofde het hout met de beitel*. [Dezelve in de Lierged. III. B. *Met stasle beitel zaegh noch bijl. Zie de Voorr. § 58.*]

BEK, M. 's *Muefte deel der armen is van quade opvoedinge, woesten wandel, en stous in den bek*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 28. *Zij likken den fiffenden bek*, Vondel in Virg. II. B. der Eneade. [*Aan den babbelbok dezzer penne*, Hooft brief. bl. 127. Ook reeds bij M. Stoke B. X. r. 390. *Alstie voghel binden becke*; en in den Bijbel, Genes. VIII. 11. *Een afgetroken okijfblad was in haren beek.*]

[**BEKENTENIS**, V. *Naer uw eige bekenemisse*, Vondel 21 Heldennebr van Nazo.]

BEKER, M. *Eenen beker oifchende*, Hooft in Tacitus, bl. 180. *Drinks malkanderen den beker toe*, Vondel in Virg. VIII. Boek der Eneade.

BEKKEN, O. *Een zilver bekken dat hij in der hant hielt*, Hooft in de Hist. der Med. bl. 14.

*Der Engelandren tongen lekken
Hun Vaders krot,
En toenem 's Konings hoeft in 't bekken,*

Vondel in het Gedicht op de Monsters onzer eeuwe. [*Hij stort heetzaem sap in 't zuivre bekken*, Vond. Virg. En. XII. B. „ *Afch in dat bekken leveren*, Hooft in de Hist. der Med. bl. 46ⁿ. Van de verdere aantekening van den Heer Outhof, zie op JUK.]

BEKKENEEL, O.

*Breetweidender in 'werken aen te gelipen,
Dan 't bekkeneel, dat eng is, kan begrijpen,*

Vondel in de Altaergeheimenissen, bl. 62. [*Een ander hooft met maght en opgoeye bijl op 't bekkeneel recht inne*, Vondel Virg. En. XII. B.]

[**BEKLAG**, O. Zie **BEGIN**.]

BEKOMMERING, v. *Met een godvruchtige bekommering*, Vondel in Virg. III. B. der Eneade.

BEKOMST, v. *Als zij hare bekomste daar van hebben*, Hooft in den 21 brief. Ook den 143 br.

BEL, v. *En blinddoekt deze bel der werelt*, Hooft in de Bruiloftdichten. *Klink de bel om uwens hals*, Vond. in Samson, bl. 4. [De plaats van Hooft, waar hij *blinddoekt* bezigt, komt mij nu niet voor; ik meen Hooft *blindhoks* schrijft; waarvoor thans verkeerd *blinddoeken*: men schreef oulings *blindhokken*. *Gij suk s'al t'famen niet blindhocken*, Jonctijs Roselijns oogjes, voorred.]

BELANG, o. *'s Belang der gelegenheit*, Hooft in de Ned. Historien, bl. 21.

BELEG, o. *De intree des winters deedt hem 's beleg zwaar voorstaan*, Hooft in de Nederl. Histor. bl. 293. *'s Rampzaligh beleg van Troje*, Vondel in Virgilius, IX. B. der Eneade.

BELEIT, o. *'s Kommerlijkste beleit*, Hooft in de Opdr. van Henr. den Gr. *'s Hemelsche beleit*, Vond. in de heerlijkheit der Kerke.

[**BELET**, o. Zie **BEGIN**.]

BELETSEL, o. *Het eenige beletsel*, Vondel in den Inh. van Hekuba. Zie **BEDIEDSEL**.

BELHAMEL, m. [Een voorganger onder de kudde. Een berokkener van twist. In den eersten zin bij Outh. uit Vond, Virgil. Landged. bl. 101. *Kies eenen anderen belhamel uit de kudde*. In den laatsten zin,] *Nu heb ik met der doot doen straffen dien belhamel van Colignij*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 22. [Zie van dit woord E. Zeydelaar Ned. Spelk. bl. 91.]

BELOFTE, v. *Hij ontfangt de belofte*, Vondel in de Opdragt van Noë. [Maar gelijk *behoefte* v. en *behoef* o. in Geslacht verschillen, zoo zeide men oudtijds voor *belofte* v. ook *belof* o. Men vindt het bij M. Stokes, B. I, r. 778. *wil mijn belof*

B E L. B E N. B E R. 53

belof verghelden. Vergel. B. III, r. 487. X, r. 809.
Gelijk *belofse*, zoo is ook GELOFTE v.]

BELOOP, o. 't *Beloop der werreltsche dingen*,
Hooft in de Ned. Histor. bl. 3. *Naer het ongesta-
dig beloop der werrelt*, Vondel in zijn Toneelsch. bl.
4. Zie BEGIN.

[BELUL, o. Zie LUL.]

BELT, een gedeelte der Ooftzee, v. *Wien's
zwaers bereicks den Donau en de Belt*, Vondel in 't I.
D. der Poëzije, bl. 50. [*De Koning aen de Belt*,
Vond. Keurged. bl. 276. De Hr. Pieterfon bl.
45. voegt hier uit Vond. nog bij, Roëz. D. II,
bl. 119.

Dat van den Donau af komt bruiszen in de Belt.

Anton. Gedicht. bl. 188. *Tot heil der havensrijke
Bek.* Het Manl. van Moonen is zeerhard. Ook
strijdt niet tegen 't Vr., dat Antonides ter zelfder
plaatze zegt:

*Waerop de Belt zijn oeverboorden met weelderiger baren
schaaft.*

Waarvan zie op MIN.]

[BEN, BENNE, v. Pieterfon.]

BENDE, v. *Zij doen de bende van Kleerhagen uit
Gorkum vertrekken*, Hooft in de Nederl. Histor. bl.
1140. *Kamille voers haer ridderlijke bende aen*, Von-
del VII. B. der Eneade.

[BENGEL, M. Pieterfon.]

[BERAEDT, o. *Dat korte betaadt tot sterven*,
Hooft Tacitus, XV. B.]

BERECHT, o. *Draegh dis berecht uwen Vader
over*, Vondel in Virg. III. B. der Eneade.

[BEREIK, o. Zie BEGIN.]

BERG, M. *Staande op eenen hoogen berg*, Hooft
in Henr. den Grooten, bl. 89. *Op den berg des
verbonts zisten*, Vondel voor Lucifer. [M. Stoke
houdt

leucht Berg ook M. *Van den berghe*, B. I, r. 642 en II, r. 782. *Binnen den berghe*, V, r. 528. Van de stad Geestridenberg zegt hij ook B. VII, r. 971. *Van den Berghe*. Ook van Bergen op Zoom, B. X, r. 931. „*Berg is ook een gelucht* „*Verken. Zie GELT*”. Outhof.]

[BERGWACHT, v. Vond, in Eurip. Phœniss, *Men bade de bergwacht*. Zie WACHT.]

[BERK voor *berkeboom*, M. even als BRUK.]

BERKEMEIER, M. *Met den grooten berkemeier*, Vondel in het II, B. der Lantged, [*Laet den Rijn- Jehen berkemeier lustig rustig ommegeuen*, Vond. II, D. der P, „*Met den grooten berkemeier*, Vondel „in 't II, B. der Lantged. bl. 81, waar Virgilius „in 't Lat. heeft *magna cratera*, Georg. II, vs. „457. Anders is berkemeier eigenlijk een drink- „nap of kolk der oude Herderen, gemaakt van „*berkenmeij*, dat is. van eenen *berkeboom*, gelijk „*beukeker* van *beukeboom*; en van welke *berke-* „*meijers*, of *berkeboomekelken*, Alkemade bree- „der handelt in zijn werk van de Dirschplegtighe- „den, II. D. Hoofd. 34, vertoonende ook de af- „beelding van zulken *ouden berkemeier* in „print”. Outhof.]

BEROEP, O. *Het beroep*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 103. [*Dit wettige beroep*, Vondel in *Salmoneus*.] Zie BEGIN.

BEROERTE, v. *Zoo dat de geseide Raadt hem zuiver van de beroerte schoude*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 62. *Van de vrszaak deser schichtige beroerte*, Vond. in den Inhout van het XII. B. der Eneade.

BEROU, O. *Een berouw, dat uit angst draafde*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 140. *Waerachtigh berou hebben*, Vondel in Horatius, III. B. 24. zang.

[„*BERRIE*, *burrie*, (*ferstrum*) v. uit van Heu- „le”. Outhof.]

BERT, O. Zie SCHAEKBERT.

BES,

BES, BEES, of BEZIE, v. *De het van Argos valt wel klein, doch houdt haer staertk,* Vond. Virg. Laaged. II. B. [Zoo dan ook *walbezic, meerbezic, braambezic, aardbezic.* En misschien hieruit ook *genbei* of *aembei.*]

BESCHEER, o. *'s Bescheer des hemels,* Hooft in den 104. brief. [*Ik zal der Goden raeds uitvoeren 's bescheer,* Vond. in Hekuba. Dit komt van 't oude werkwoord *bescheeren*, waarvan wij den volmaakten voorleden tijd over hebben *beschoeren.*] Zie **BEGIN.**

BESCHEIT, o. *Het rechte bescheit,* Hooft in Henr. den Gr. bl. 71. *'s soetsen 't recht bescheit,* Vondel in het I. D. der Poëzije.

[**BESCHOT, o.** Pieterfon.]

[**BESCHUTTING, v.** *Onder de beschutting,* Vond. Hor. 46 gez. IV. B.]

[**BESLAG, o.** Zie **SLAG.**]

BESLUIT, o. *Aan 't besluit,* Hooft in Henr. den Gr. bl. 52.

[**BESPREK, o.** Zie **BEGIN.**]

[**BESSEM of BEZEM, m.** *Bij Decker in zijn Mengedichten:*

Hij plant den bessem op den mast, in plaats van de vlag.

Zie **BEZEM.**]

BEST, v. *Het vaetje uit te pejen past groen oude best,* Vondel Hor. III. B. 15. [*Gelijk Katybe, eene overoude best,* Vond. En. VII. B. Maar een Bijvoegl. woord (*Adjekt.*) zijnde, is 't O. Vanwaar M. Stokke reeds schreef, B. IV, r. 110. *Dat hi der van mat beste dade.* Zie ook IV, r. 131, V, r. 459, 959. VI, r. 200.]

BESTANT, o. *Godaronske het bestant,* Vondel in 't berecht voor Palamedes. [*Na onderling gespreck besluit men het bestant,* Vond. I. D. der P.]

BESTEK, o. *Het bestek der verradersijn,* Hooft in

B E T B E U.

in Henr. den Gr. bl. 133. *Binnen het bestek*, Vond. in de Aenl. ter N. Digtk.

[BESTERVENIS, v. *Tot de bestervenis van den versch gemetsten grondslag der vrijheit*, Hooft Ned. Hist. VI. B.]

BESTIER, o. *'t Bestier van alle omleggende gewesten*, Hooft in de Med.

BETUW, v. *Dio zijne woning in de Betuwe verlaten had*, Moonen in de Aentekeningen op zijne Poëzij, bl. 864.

[„ BEVANG, o. *In 't bevang dier beide*, Decker „ *Lof der Geldz. bl. 70*”. Outh.]

BEVEL, o. *Dit bevel*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 26. Zie BEGIN.

[BEVER, een dier, M. Pieterfon. *Voor de stof, zal 't o. zijn*. Zie DOEK.]

[BEVERNEL, v. Pieterfon.]

[BEVERWIJK, v. * *Men zegt in de Beverwijk. 't Welk niet belet te zeggen, het aangenaam Beverwijk*. Zie WIJK.]

BEUGEL, m. *Ik zal zoo ras te paarde, als hij met den voet in den beugel zijn*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 171. [*Sta vast, ik zal dit touw gaen knoopen aan den beugel*, Vond. Joseph in Dothan.]

[BEUK, m. een boom, *In schaduw van den beuck*, Vond. Virg. II. *Herdskout*. En zoo schijnt ook BERK. *Vergek de Voorr. §. 34.*]

BEUKELAER, m. *Hij verwonderd zich over den beuckelaer*, Vond. Inh. van het VIII. B. den En. [*De hant aan den beuckelaer te slaen*, Vond. *Heldinnebr.* bl. 13. *Hij beval den beuckelaer te brengen, dezelve in Virg. En. V. B. Waarmede de Heer Outh. instemt.*]

[BEUL, m. *Dat zij, d'oen de neuz, d'ander doogren, den beul afvorderden*, Hooft Ned. Hist. VI, B. bl. 253. welk woord zaamgetrokken is voor *Beudel*, dat nog is bij Vondel, in de *Helden Gods*:

B E U. B E W. B E Z. 61

Gods: *Gij wierdt beudel uwes zelfs*, en in zijn misbruik des Kerkel. bans, Poëz. D. I. bl. 306. *Ge-wetens beutel, vrees den Goddelijcken wrecker*, en elders. En dit *Beudel* komt weër van *bodel*. Zie Kiliaan.]

[**BEULING**, van een onkundig mansperfoont is 't M. Voor *spijs* wordt het ook M. erkend bij Pieterfon.]

[**BEUN**, voor een vischkaar, schijnt V. in gebruik. Maar Sewel noemt *Beun* M. voor een zolder te Hamburg, volgens Pieterfon.]

BEURS, v. *Nu stof niet op uw rijke beurs*, Vond. Poëzij, I. D. bl. 245. [ook in den zin eener Stads koopplaats. *Haar zegenrijcke beurs ontbeert een havers zuilen*, Vondel I. D. der Poëzije. Waarvoor Hooft, Brief. bl. 42. *Mijn pen ter klapdortse geraakt hoort zich niet uiluien*. Zie ook BORS.]

BEURT, v. *Te zijner beurt*, Hooft in den 10. brief. *De wacht bewaert hare beurt*, Vondel in Virg. IX. B. der Eneade.

BEWIJS, O. 's *Bewijs mijner trouhartigheit*, Hooft in Tacitus, bl. 502.

BEWINT, O. *Een Priester heeft het bewint*, Hooft in Tacitus, bl. 502.

BEZAEN, v. [*Bezaan*, of *schoverzeil*, dat te sloop aan grooter zeilen geslagen wordt.]

*Wie voet zef binnen boorts, ziet met verwondren aen
De groote en fockemast, de zellen, de bezaen,*

Vondel in het Lof der Zeevaert, I. D. der P. bl. 151.

BEZEM, M. *Dan voert hij op den mast den bezem tot een wapen*, Vond. op Tromps Afbeelding in zijne Poëzij, bl. 556.

[**BEZIE**, v. Zie BES.]

BEZIT, O. 's *Bezit*, Hooft in Tacitus, bl. 525. Zie BEGIN.

BE-

BEZWAER, O. 't *Bezwaar*, Hooft in den 78 brief.

BIECHT, V. *Om oprichte biechte te doen*, Hooft in den 61. brief. [Ook reeds bij M. Stoke B. VIII, r. 865. *die sine biechte hadde ghedaen*.]

BIER, O. *Haer bier*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 228.

[**BIERKAN**, V. als **KAN**.]

[**BIES**, *Bieze*, V. in 't gebruik.]

[**BLEST** van kotien, V. Pieterfon, schoon van Heule *het bieft* zegt.]

[**BIET**. Zie **BEET**.]

BIG, *bigge*. Van 't geslacht is mij geen voorbeeld bekend. Sommige Spraakkunstenars zijn voor *het bigge*, andere voor *de bigge*. 't Welk natuurlijk schijnt, even als *de wenge*.]

BIJ, V. *Ook zijn de bijen niet alleen dieren des honds naar den lichaame, maar zelf naar den geest, gemerkt naar wonderbare vernuftigheid*, Hooft 135 brief. *Niet anders drijft d'aengeboren gewinzacht de Atische bijen, elk in haer werk, voort*, Vond. in Virg. IV. B. der Lantg.

BIJDEL, M. *Slaan den bijdel op*, Vondel in zijn Toneelschild, bl. 6. [Die *vasck op zijnen bijdel roemt*, Vond. Maria Stuart. V. bed.]

BIJL, V. *Met de bijl straffen*, Hooft in Tacitus IV. B. [Door *het moorddadig woen van scherpe bijl of knijf*, Hooft in Baeto.] *Houw met de bijl den wijfstok in stukken*, Vondel in Virg. IV. B. der Lantg. Dogh Hooft heeft ook het **B** in de vertalingen van Lottinus: *De bijl, zo bet als hij is, kloof van hout, ja een nagel, dat hij niet doen zoude, want hij zoo scherp als 't pennemas*. [Doch zulke verzinning met **HJ** komt meer bij Hooft voor. *Bijl* is V. 't Is dan zeerhard bij van Mander, *Uitbeelds der fig. bl. 119. Eenen bos roeden, aan 't eynde hebbende het bijl op de Roomsche wijze*.]

[BIJLEGER, O. Pieterfon.]

[BIJSTAND, M. als STAND.]

[BIJT, *bijte*, een open vak, dat in 't ijs gehakt wordt, is in 't gebruik Vr.]

[„ BIJTEBAEU, (*larva, spectrum*) spook, „ bullebak, M. Bij de Decker Lof der Geldz.

„ *Zu, om den schrick ontgaen van mijnen bijtaeken*
„ (*Ik meen een' blaauwe scheen*) *telt hij zijn' xingers blaauw*

„ Gelijk ook Pitiscus *Lemures* door *nachtgeesten*, „ *bijtebauwen* verklaard". Outh. Moonen nam dit woord V.]

[BIKKEEL. Schoon Moonen 't V. neemt, schijnt echter de voorgang van *Halma, Sewel*, en Hoogstr. den Hr. Pieterfon voor 't M. te doen stemmen. Ik zotde het om den uitgang in *el* ook lieft M. keuren.]

[BIL, V. Pieterfon.]

[BINT, in de bouwkunde, denklijk voor *het gebins* of *gebinte*, en dus O. Ook Pieterfon.]

BISDOM, O. *Het Bisdom*; Hoofte in de Ned. Hist. bl. 18. *Om 't bisdom te vernietigen*, Vond. in de Hekeld. bl. 192.

[BIT, O. Zie GEBIT.]

[BITTER, als een zelfstandig Naamwoord O. *Het bitter*, Vond. Hor. Liereg. 16. 11. B. In Zee-land wordt *bitter* gebruikt voor *rots* in den schoorsteen.]

BITTERNIS, V. *Gezult in de bitternis*, Hoofte in de Hist. van de Med. bl. 50.

BLADT, O. *Hoe is 't blad omgekeert!* Hoofte in 't begin des V. Boeks der Hist. *Het onfaelbare blad te bevelken*, Vondel in de Opdragt van Adonias. [*Hij grijpt met eene tang het blad der tonge en slijt het mes den degen af*, Vond. Ovid. Herschepp. VI. Boek. Ook reeds bij M. Stoke, af *dus blat*, B. VIII, r. 1030.]

[BLAD-

[BLADWIJZER, M. Zie de Voorrede, §.

14.]

[BLAEM, dit woord heb ik nergens gevonden dan bij de Ouden, die schreven *blame*, v. *Met eenighe blame*, C. v. Ghist. Ovid. Brief aan Achilles. Ook reeds M. Stoke B. VI, r. 853: *Onsfaghe hare blame.*]

BLAER of BLADER, (*pustula, tuberculum, spiritu incluso tumidum*) [ook wel *blein*; een lichte zweer, in 't vleezig gedeelte des lichaams, doch hier alleen voor een *vlak* of *plek.*] v. *Waer in het een sneeuw witte blaer voert*, Vond. in Hor. IV. Boek.

[BLAES, v. *Dat zoo lang geen priem haer priemt, de blaes gesloten blijft*, Vond. bespieg. bl. 10. I. B.]

BLAESBALG, M. Zie BALG.

BLAESKAEK, M.

*Die dat holle zwellen straf
Leerde wel den blaaskaak af,*

Hooft in de Gezangen, bl. 701. [*Van elcken blaeskaek houdt het wat.*, Vond. in de Waterbel. Hij spreekt hier van 't gerucht, en zegt daarvan, dat ieder snapper met zijn snappen 't zijne 'er bij, en 't gerucht aangroeien doet. Ook de Noorde-wind, Vond. Warande No. XI. *Flux dagende over zulcx den blaesklack uyt ten strijt.*] Dit woort is M. daer *kaek* v. is, omdat door *blaeskaek* iemand betekent wort die blaest. [Zie hier van op BREEKSPEL en WICHT.]

[BLAFFER, ook *blafferd*, voor een register, M. Zie de Voorrede §. 14.]

[BLAKER, M. Zie de Voorrede §. 14.]

BLANK, [zes duiden bij ons,] M. *Men moet de zuinigheit ook zoeken in de stadigheit van den blank een snijver te doen strekken*, Hooft uit Guichardin.

[BLANK-

B L A. B L E. B L I J. 65

[BLANKHEIT, v. *Met hare blankheit*, Vond. Hor. Gez. II. 4.]

[BLAS, M. 0! *Laet mij eenen blas van 't zeldzaam heil erlangen*, de Decker Punt. I. B.]

BLAZOEN, O. 't *Blazoen der vrijheit*, Vond. in de Hekeld. bl. 198. [„ Zoo zegt Vondel in „ zijn Papiergeld, *De Leeuw die voert 't blafoen*. „ Even zoo schrijft Christ. van Heule ook. Koo- „ mende dit woordt van *blazen*, en wordt ge- „ bruikt voor *buccina*, *tuba*. — Ook voor een „ *schildt*, en afbeeldinge op een *schildt*, en hel- „ dezinnebeeldt of wapen, waarop veele zeer „ stoffen of *blazoenen*, en daarom ook gebruikt „ voor een *grootspreker*, *magniloquus*, *Thraso glo-* „ *riosus*, als bij Kiliantus te zien is; en bij ten Ka- „ te, Ned. Spr. D. II. bl. 123”. Outhof. Vergel. F. Burman *nieuwe Aanmerk. der Ned. Taal* bl. 24. Kiliaan erkent tweederlei *Blazoen*, *Symbolum heroi-* „ *cum*, *five scuti gentilicii pictura*, en *buccina*, *tuba*. Beiden schijnen te komen van 't oude woord *blazen*.]

[BLES, v. voor 't hair aan 't hoofd van 't paard, Ptf.]

BLIJDE, BLIJE, v. *Gelijk een blixemstrael uit eene blijde snort*, Vond. IX. En. [Ook reeds bij M. Stoke IX, r. 174-177. *Dader voren rechten* (oprichten) *bliden*. — *An de zuutside* ENB. —] Kiliaan zegt ook *blije*; en legt het uit door het Latijnsch woord *balista*. [Zeker schiettuig, waarvan in 't breede van Hasfelt op Kiliaan bl. 71. en Huyd. op M. Stoke D. III. bl. 194, 281, 290. „ Meier noemt het ook *een springel*, *sprinkhael*. „ bl. 731. De Hoogduitschen nemen 't voor „ *loot*, zeggende *ohne pulver und bley*, zonder „ kruid of loot”. Outh. Hiervan

BLIJ, bij ten Kate O. waarvan ons *blijwit*, (*Cerussa*), zooveel als *lootwit*.]

E

[BLIJF

[BLIJF voor *verblijf*, O. bij M. Stoke B. III, r. 564. *Sonder enich blijf.*]

BLIJK, O. * *Het blijk*, Hooft in Tac. bl. 519. En eveneens Vondel in Ovid. *Herschepp.* 148. V. B. [*Daer zij niet zonder toorn, het blijk vont van haer scha.* doch dezelve gebruikt het ook veelmaal v. viermaal in *Adonias*. In *Samson*, *Ontfang tot eene blijk en zegel van ons trou.* En toon mij *d'eerste blijk van liefde*, dezelve, Adam in ball. 4 bed. Moonen volgt hem in 't O. bl. 171. in zijn Poëzije, *Dit blijk*. Zoo doet ook L. ten Kate, II. Deel, bl. 123. in de proeve van afleiding.]

BLIJSCHAP, v. *Met enige blijfchap*, Hooft in de *Opdragt der Hist.* *Toen hoorde men eene geweldige blijfchap*, Vondel in *Virg.* III. B. der *Eneade*. Zie Moonens *Spraakkunst*, bl. 77.

BLIK, * [opslag van het oog,] M. *In eenen blik*, Vondel in het II. B. der *Bespieg.* bl. 64. [*Mer zonen heldren blik*, Vond. *Bruiloftsd.* *O Zaegt gij maer den minsten blik*, de Decker aen zijne Moeder. Zie OOGENBLIK. Zoo ook naar den regel *aamblik*. In de beteekenis eener ertsstofte (*bractea*), ook *blek*, is 't Onz.]

[BLIND, voor een luik of boegsprietzeil, v. Ptf.]

[BLINK, v. Ptf.]

BLIXEM, M. *Tot dat het ziet en voelt den blixem van mijn donder*, Hooft Gr. bl. 465. *Den blixem en donder nabootfende*, Vond. in 't berecht voor *Lucif.*

BLOEI, M. *De rust heeft eerst de Koningen bedorven*, *En al den bloei der Steden*, Hooft I. br. [*Die in den vollen bloei en lente van haer jaren*, de Decker *bruil.* van van *Simmeren.*]

BLOEISEL, O. 't *Gezicht en de reuk van 't bloeisel*, Hooft in den 15. brief. 't *Bloeisel van uw tijdt*, Vond. in den I. *Maegdebr.*

BLOEM

BLOEM, v. *In de bloem haarder jeugt*, Hooft in Tac. bl. 182. *In de bloem zijner jaren*, Vondel in de Opdr. van Josef in Egypten. [*In de bloeme van sterc joghet*, M. Stoke B. II, r. 107. *Als een bloeme*, VII, r. 1187.]

[BLOEMHOF, m. Zie HOF.]

[BLOEMKOOL, v. Zie KOOL.]

BLOESEM, m. *Zien de hagelbuien den bloesem treffen*, Vondel in de Opdr. van Zunchin. [*Wat had ghe mij met uwen bloesem niet beloofd*, Vond. David in ball. *Die stelt den bloesem voor de peren*, de Deckers Puntd. II. B.]

BLOET, o. *Het gestoort bloet*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 78. *Het geweld, dat het eene bloet het andere doet*, Vondel in de Opdr. van Josef in Dothan. Men kan hier (waer van wij boven iet hebben aengeroert) in 't voorbijgaen aenmerken, dat woorden van dit geslacht dikwils ook van artikel en uitgang veranderen in *obliquis casibus*, of de onrechte naemvallen, [te weten, in den *Dativus* en *Ablativus*, den Gever en Nemer, of den derden en zesden Naamval, en in die twee ook maar alleen,] want dus zegt men, *Hij legt op het bedde*, en *hij is van den echten bedde*: *Men steurt hem bij 't hair*: en, *Hij sleepte mij met gesteurden hair* in zijn hof, Vondel in den brief van Hermione: *Hij is van dat geslachte*: en *van dien geslachte*, Dikwils; zeggenwe, maer niet, gelijk het gebruik leert, altijd. Want men zegt zelden, *Geef mij den zoute*: *Hij stort in den zande*: *hij legt in den watere* (hoedanig een voorbeeld bij Hooft is, bl. 396. *Zoo weldigh een plek lants met den watere te verwoesten*, en bij Vondel uit Hor. 5 toez. *Uit den water*) *Hij wandelt in den bosche*: schoon in dagelijx gebruik is, *het zout*, *het zant*, *het water*, *het bosch*. In den brief van Vondel egter

aen Hooft vint men, *ter zijden uit den bosch*, voor *boffche* (*).

In de betekenisse van een slechthoofd of onnoozel mensch wort dit woort ook M. gebruikt. Hooft in Bocc. 18. Nieuwm. *De ijdele voorwendfelen van dezen bloet*. Ook in de Rampzal. der verheffing van

(*) Dewijl deze buiging *den bedde* alleen plaats heeft in den derden en zesden naamval, is het geen wonder, dat men zelden zegt, en nooit zeggen mag: *Geef mij den zoute: Hij stort in den zande*, alzoo zonder gansch verkeerde buiging zulks niet wel gezeld kan worden, dewijl beide woorden *zout* en *zand* hier in den vierden naamval voorkomen, waarin die onrechte buiging geen plaats heeft; immers, daar de *dativus* en *ablativus*, de 3de en 6de naamval, met elkander gelijk staan, zoo staat altoos, in Onz. woorden, de vierde naamval, met den eersten en vijfden, die gansch geene buiging hebben, gelijk. Deze onrechte buiging in den derden en zesden naamval is volgens ten Kate in de Aenleiding, I. D. bl. 336. nog naar *den trant der Ouden*, of gelijk Moonen ons leert in zijn Spr. bl. 99, *een Hoogduitsche uitging, die van ouds bij de Nederlanderen overgenomen is*, schoon hij acht, dat die geheel en al, om de twijfeling, waarin de Vreemden hier door vervallen, behoorde verworpen, en niet meer *in den beginne, van den geslachte, uit den huize*, maar *in het begin, van het geslacht, uit het huis* geschreven te worden: voor al radende, ons te wachten, van in den Aanklager, den 4den naamval, die met den Noemer, of den eersten, gelijk staat, *den vleesche, den zaede* te schrijven, dat noodwendig, even als *hij stort in het zant, geef mij het zout; het vleesch, het zaad* zijn moet; welk alles hij te gelijk met de spreekwijs *tot dien einde voor tot dat einde* verwerpt. Doch dat men, om een twijfeling bij Vreemden, een zoo bijzonder taaleigen zoude verwerpen, is wat vreemd; en het Gebruik is hierin te vast geworteld, en zelfs zeer kiesch. Zie breeder bij Moonen, bl. 85, 99, 100. Maar waarom, zal men vragen, dit Gebruik ook niet gesteld in den *tweeden* naamval, zoowel als in den derden en zesden? En mag men dan niet zeggen *van den bloede*? Doch deze vraag komt uit een verkeerd begrip des *tweeden* naamvals. De *tweede* naamval heeft geen *van*. Men zegt in den teeler, of tweeën naamval, *het bo-k mijns vaders*. Maat als men *van* gebruikt, zoo is dit de zesde Naamval, of Nemer. Zoodat men wel zegt, *Prinsfen van den bloede*, maar als dan is 't de zesde Naamval, niet de tweede.

B L O. B O B. B O C. B O D. 69

van de Med. bl. 8. *Ik houde mij zelf voor eenen
moedeloopen bloet.* [Maar *bloet* in den eersten zin
is reeds bij M. Stoke O. bekend; *sedele bloet*,
B. II, r. 825. vergel. B. II, r. 701, 808.]

[BLOETVIN, v. als VIN.]

[BLOK, o. *Hij smeekt, om willig op het blok te
buigen 't hoofd vol grijze haren.* Vond II. D. der
Poëzije. *Zoo knieltze voor het block,* Vond. Maria
Stuart, 5 bedr. Zie van dit woord van Hasfelt
op Kiliaan bl. 72.]

BLOS, M.* *Bewaer dien vrolijken blos op uwe sneeu-
wiste wangen,* Vondel in Ovid. brief van Acontius.
[Maar wederom gebruikt hij het O. in Salom.
Treursp. *Het wangeblos verdoofs den bloozenden gra-
naet;* en heeft op zijne zijde de Decker goede
Vrijd. *Waer op het blos in 's blanck zoo vierig plag
te blaken,* in zijn Puntd. II. B. *Maer 't geen uw
vader trock met levend blos naer 't leven.* en Brede-
rode in Lucelle, *Het klappend blofend blos tuijcht
van mijn soete smarte.*]

BOBBEL, v. *De vijant kan de bobbel doen zisten
gaan,* Hooft in den 95. brief. [Doch van Heule
wil dit M.]

[BOCHI. Zie BOGT.]

[BODE, M. *Na dezen tooren uw' afgezonden bood'
ik neemen zis zijn vlucht,* Hooft in Baeto. *De
wacht heeft den postbode ingelaeten,* Vond. David in
ball. *Verwacht den blijden bode,* Vond. in Zung-
chin. bl. 34. En zoo reeds bij M. Stoke B. VI,
r. 443. *enen bode;* ten bewijze, dat, hoezeer men
in de dagelijksche spraak schier nimmer hoort *den
bode,* de taal echter het M. erkent. Doch als een
gemeenslachtig woord (*communis generis*), zoo kan
't ook Vr. zijn, als 'er een vrouw bedoeld wordt;
Doch men zegt ook *bodinne.*]

BODEM, M. *Tot den bodem toe,* Hooft in
de N. Hist. bl. 43. *Op den bodem van Galaad;*

E 3

Vond.

Vond. in den Inhout van Koning David herstelt.

BODT, O. *Ondank beging men met dit hadt*, Hooft in de Hist. bl. 129. [Zie VAL.]

BOEDEL, M. *Bezigh met den beslommerden boedel des Rijx te redden*, Vond. Hor. 164. [In *eenen boedel*, Hoofts gedichten. Men verkort dit ook in *boël*, M.]

BOEG, M. *Over dezen boeg*, Hooft in Tacitus IV. Boek, *Van voor den boeg*, Vond. in Virgilius I. Boek der Eneade. [Van *voren in den boeg*, Vond. En. IV. Boek, en dit schijnt beter, dan elders, Virg. Enead. B. V. bl. 265. *gedurig voor de boeg*, bij den Heer Outh.]

BOEI, V. [band, kluiſter. *Dat ik geketent ſleip die zware minneboei*, Vond. in de Leeuwendalers. *Dia naer hunne trouwboei trekt*, Vond. inwijd. van 't Stadhuis,] *Met de boei des huwelijx belast*, de Decker in de Mengeld. [En *met de ſtale boei aan 't been*, dezelve, klagt van Sophonisba. Huigenz in zijne Zedeprinten bl. 118. noemt een Koning, *Een Vrijheer in de boei; een eeuwige gevangen.*]

BOEJER, M. *Zij verpyerden eenen boeijer met haaring*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 216.

BOEK, O. *Het onvoldrukte boek*, Hooft in den 28. br. *Het boek der Rechteren*, Vondel voor Jephtha, [Oudtijds was dit woord onverschillig M. en O. Men vindt reeds bij M. Stoke B. I. r. 626. *Oec gaf hi enen Ewangellen boec*. Maar weder B. I, r. 257. *Noch vanden Vriesen en sprekt boec niet*, en X. 1057. *dit boec*. Later bij van Mander Schilder-conſten grondt bl. 21. h.

*Atabaliba, met des monincks wille,
Nam oock den Boeck, en beſach hem al vaſte,
Dan den boeck en ſprack niet, maer ſweeg al ſtille,*

Ook is nog in Vlaanderen en Zeeland niets gemeener dan *den boek*. Doch de Nederl. Bijbeltolken

ken kozen reeds *het boek*. Zie *Hinlopen*, Bylag. Bybelvert. bl. 106.]

BOEKSTAEF, v. Zie STAEF.

[BOEKWEITE, v. *Hij haelt de boekweits uit zijn korven*, Vond. P. I. D. 377 :

*Wanneer de Boekweit bloeit, die doot lag en verstorven
In d'aerde, eer klont en zon en daeu haer leven schenkt,*

Vond. inwijzing van 't Stadthuis.]

BOEL, v. * *Zekere 's Graaven boel meldde 't geheim haaren broeder*, Hooft bl. 430. *Gewonds van de welzingerde boel*, Vondel in Horat. III. B. 10. Lierz. Het M. geslacht heeft hier ook plaets voor iemand, die in oneerlijke min leeft. [*Zij vont een middel om de min des boels te queeken*, Vond. Ovid. *Hersch*. IX. B. Nog vond ik *De weerga behaeght den boel alleen*, Vond. Jof. in Egypte. *Hoe Valcaen den boel verrast*, te weten, den God Mars, die bij Venus lag, Vond. Virg. Lantg. IV. Boek. Vergel. Huyd. Proev. bl. 188. met de aanteek. van den Hr. Fr. v. Lelijveld, bl. 312. *Boel* voor *boedel* volgt BOEDEL M.]

[BOELLAEDJE, v. *Van de vuurige boellaedje*, Hooft in de Medicis.]

BOELSCHAP, v. *De boeshaps van zijne boelschap*, Vondel in de Opd. van Samfon. Het is van dezelve betekenis als *boel*, hoewel ik meene, dat het onseigentlijk genomen wort voor eene vrou, daer men boelschap mede bedrijft. [Ook wordt het gebezigd van een' man. Bredero in 't Moortje, *den Hopman mijn boelschap die heeft het mij verteld*. Van dit *boel* komt het werkwoord *boelen*, bij Vond., en vele anderen voor hem, waarvoor men nu met een basterduiting zegt *boeleeren*. Zie Huydecooper in zijne Proeve, die *boelschap*, zoowel als *boel*, van *Man en Vrouw*, beide erkent, voegende 'er echter te recht bij; *Decl. 's woord*

zelf blijft altijd van 't Vrouwl. geslacht, om den uitgang SCHAP, die nooit Manl. voorkomt. Schoon men den boel en de hoel zegt. Zie op BOEL. De reden van dit onderscheid is hierin gelegen, omdat de boelschap, Vr. bij Overdracht of Overneming voor een boel gebruikt wordt; waartegen boel, 't zij M. of V. zijne eigen beteekenis houdt. Dees regel is de toets van vele woorden. Het gebruik nu wil boelschap liever V. dan O.]

[BOENDER, voor een huislijk werktuig, M. Zie de Voorrede §. 14.]

[BOERT, (voor *jok, spel*.) Dit woord schijnt oorspronkelijk om zijnen uitgang TE, V. te zijn, gelijk *sterfte, diefte*, enz. en dit volgt M. Stoke, B. V, r. 1260. in *groter boerden*, die ook *boerde* gebruikt. Mij zijn geen later voorbeelden voorgekomen. Voor dit geslacht pleiten ook Sewel, en van Heule.]

BOETE, [dan eens *de straffe*, dan eens 't *berouw*,] V. Voor *straffe*. *Moest hij na de boete dragen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 172. Voor *berouw*. *Gij leerde en oeffende ons door vasten en gebeden, en strenge boete*, Vond. in Joannes den Roetgez. bl. 105.

[BOEZEL, BOEZELAAR, M. Ptf.]

BOEZEM, M. In den *boezem*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 29. *Een rechtschapen dichter slachte de stroomen, die niet af, maer altijd toenemen, en met eenen vollen boezem eindelijk in de rijke zee uitbruisen*, Vond. in de Aanl. ter Ned. Dichtkunst.

BOF, V. *De Walen schoten op de wilde bof*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 470.

[BOGAERD, M. Zie BOOMGAERD.]

BOGT, V. * *Bij ons gaf het voorstellen en aandriyven der nooit gehoorde schattingen, aan de gestakte des kants een heel andere bogt*, Hooft in de Hist. bl. 208. *In de bogt aen zee*, Vondel in Virgilius II, B. der Eneade,

Eneade. [*De bocht der wijken af te roeien*, Vond. inwijng van 't Stadh.] die het ook M. gebruikt, *Welke den bogt van Kalabrie affpoekt*, Hor. I, B. 33. Lierz., het welk mij best gevalt.

BOHA. Dit woort, eer een bijwoord of tufchenwerpsel, dan te rekenen onder de zelfstandige naemwoorden, wordt echter op de wijze van die gebruikt in 't M. *Voor Groninge maakte men eenen bocha met schieten en vuuren*, Hooft Hist. bl. 704, [doch weder v. in Tacitus II. Jaarb. *Die de meeste bocha maaken*, en Brev. bl. 69. Ook is 't niet nieuws de bocha te maaken.] Het geen tot zoo groot eenen bocha paste, Vondel in Horatius Dichtkunst. Zoo gebruikt Hooft in het II. Boek zijner historien het Onduitsch woort *adieu*, (gekoppelt uit twes stemmen *a* en *dieu*, als zeide men *aen Gode*, dewijl het een woort van afscheit is der genen, die scheidende elkander Gode bevelen:) *Der werrelt den laastten adieu taeroeps*.

BOK, M. *Om eenen bok te winnen*, Vondel voor Lucifer. [*De luipert bij den back*, Vond. heerl. den Kerk, I, B. bl. 19.]

[BOKKING. Zie BUKKING.]

[BOKSEN. Zie BOXEN.]

BOL, M. * *Gelijck in haeren bol, een bloem, eenze openluickt*, Vondel in Joannes den Boetg. bl. 15. I, B. [*Mijn bloem in haren bol gedoken*, Vond. Bruiloftd.

*Zoo breed, als God, des grooten Scheppers handen,
't Groot Hemeldak rondom den aerdbol spanden.*

de Decker. Schoon Outh. in Moonens Poëzij bl. 84. het Vr. vindt. *En de nagelbloem met vlokken ter bolle uirijzen.*

[BOLK, voor *Visch*, v. Ptf.]

[BOLSTER, M. Ptf.]

BOLPEES, v. Zie PEES.

BOM, v. *Ende zenden hier nevens de bom, gestoffeerd met lekkernijen*, Hooft in den 95. brief. [dat dit hier voor een Suikerdoos gebruikt wordt, blijkt uit een plaats in zijnen Warenar.

*Doe 't nou begon te loopen bij stoelen bij banken;
Dan was 't after de Garzijnen, dan after de bom,
Daar de suiker in was,*

V. bedr. III. toon. In den zin van *trommel* (*)

18

(*) Ik vinde tweederlei *bom* bij Kiliaan; 't eene voor het dekfel van een vat, wiens opening men noemt *het bommegat* (*gula sive or doliis*) vanwaar *het vat bommen* (*aperire, vas operculo claudere*;) het andere *bom* in de beteekenis van een *trommel* (*tympanum*). Dees laatste zin moge aan zulken vreemd schijnen, die dit woord alleen kennen in den zin van zeker schiettuig, bij den Franschen en Basterdduitschen *bombe*, maar kortbeidshalve ook *bom* genoemd: 't welk waarschijnlijk is een klanknabootsend woord, wiens afleiding men misschien kan halen uit het Griekische *βουβίον*, bij Homerus, II. XIII. v. 530. Ook Odyss. VIII. v. 190. waar het van den schiffworp gebruikt wordt. 't is in 't gemeen een klankwoord, vanwaar men 't ook den kinderen in den mond geeft, wanneer ze *bom*; *bom* spelen; ook wel 't geluid, dat holle vaten van zich geven. Dus zegt Westerbeaen II. B. Aeneas, sprekende van 't Trojaansche Paard; *'t hal bomde en suchte, en gaf een zwaer geluid van binnen*. Kiliaan neemt ook het laatste in den zin van *trommel*, *tympanum*, en *tympanum pulsare* (de *trom*; *laan*) bij hem *bommen*. In zulk een' zin neemt Vond. in de boven aangehaalde plaats *het getrommel der bomme*. Zoo ook Bredero in Lucelle, *Mijn buifek BOMT as een trom*; en 't zelfde heeft ook Poot aan zich genomen in de Mengeld.

Dat Perfen Hoogtijds vier met spel en bom en fluit.

Volgens 't bekende van Vondel Lucif. Tr. IV. bedr.

*Zoo dra hij steegts in 't licht, en op danicht en BOMMEN,
Door 't blakende gestern en steenen quaemt te brommen.*

En in Jetha II. bedr.

*Hoe stom en stil is nu dezelve poort,
Waeruit zij mij met BOMMEN in quam halen,
En zegezang.*

In

is 't ook] vr. *Het getrammel der bomme*, Vondel in Horat. III. B. 15. Lierz.

BOM.

In deze zelfde zaak worden deze bommen door Snakenburg, Poëzij, bl. 69. *trommeten* genoemd, *Ik ging mijn vader te gemoes met trommelen en schalmeten*, en dit noemt Vondel wederom elders *tamboeren*: In Jetha, *Mijn dochter juicht hem vrolijk te gemoes*, *Groet vader voor de hofpoort met tamboeren en reien*. Dit alles vergeleken met den inhoud der Geschiedenis, Richt. II. 34. daar we vinden *met trommelen en reien*, in 't Latijn *cum tympanis et choris*, blijkt, dat door deze *tamboeren*, geen personen, maar de *trommel* zelf verstaan wordt, en in dien zin ook *tamboer*, bij J. Veldenaer in zijne Chronijk, bl. 37. *So dede hi sijn trompen ende sijn tamboeren slaen*; waar trompen voor ons basterd *trompetten*. 't Zelfde bij Westerb. VII. B. van Aeneas. *Sij juichen op 't geluit van trompen en tamboeren*. Meermaal bij Vondel; in Jeruz. verwoest, *Met zingen, dansen, spelen en cyter en tamboer en rinkeltuig en fluit*. Lucifers V. bedr.

*De Reien grooten hem met lofzang en cimbalen,
Schalmeten en tamboer.*

en elders in Jeruz. verwoest

*Die overlaên met roof, met rei en met tamboer
Op 't maeghdelijck muzijk ter poorten innevoer.*

ten ware dit laatste moest genomen worden voor de *tamboerijnen*, *trommelslagers* of *slagersen*, in de overzetting des Bijbels genoemd *trommelende* (dat is, *tamboerende*) *maagden*. Ook verklaart Kiliaan het woord *tamboer* door *tympanum*, *trommel*. Doch bijzonderlijk en eigenlijk, meen ik, is *tamboer* dat *vel* of *leder*, dat rondom over de holligheid van dat rammeltuig heen gespannen en sterk ultgerékt wordt, waarop men staande een geluid verwekt, bij ons *tamboeren* of *trommelen* genoemd. In dien zin zijn op te vatten de verzen van den Treurspeldichter, in den lijdenden Christus, bl. 150.

*O God! hoe deerlijk hing, dat schona sijf. geschonden
Aan handen, voeten en als een TAMBOER gerekt.*

En aan dezen *tamboer* of dit *trommelvel* alleen is 't, dat het Latijnsche, of in zijn oorspronk Grieksche woord *tympanum* toekomt: afgeleid van 't werkwoord *τύπτω*, *verbero*, dat *slaats* beteekent; waarom ook Plinius Hist. nat. XXV. 5. *windsuchtigen*, wier buik gelijk een *tamboer*, of *kalfsvel*, gespannen staat, *tympanici* noemt: ook doelt daar Vondel op, I: De
der

[BOMBAZIJN, O. voor de stof. Zie op DOEK.]
 BOMMEL, M. Goedt vondt den bommel te laten
 rijpen. Hooft in de Hist. bl. 523. Ook in de be-
 tekenisse van een dierken, anders *Horzel* genaemd:

*Of als zij keeren uit, met al haar burgerij,
 Den bommel, een gediert zoo nijver niet als zij,*

Hooft aen 't einde van Geeraert van Velzen, in
 de Voorsp. van de Vecht. [Doch Vond. zegt in
 't v. *De bommel quam met haer troepen*, IV. B.
 Lantg. van Virg. Zie Kiliaan.]

BONDEL, M. *Men hint in eenen bondel*, Von-
 del aen zijnen afw. Vrient. [Verzekert den fchoonen
bondel pijlen, Vond. Amsteld. Zeemagazijn; ook
 de Decker I. B. 71, puntd.

Voelt zijnen bundel weér van stijver band gekneet.]

Hooft schrijft *bundel* in de Opdr. der Histor. maer
 verandert het geslacht: *Uit een beknops bundel van
 bladen*, [en bl. 741. *Het bundel fluisen gegraveert in
 kunnen zegel*. 't Welk ik liever niet volgde.]

BONDIGHEIT, v. *De bondigheid heb ik be-
 tracht*, Hooft in de Opdr. der Historien. En dus
 zijn alle dusdanige woorden, die uitgaen op *heit*,
 en afdalen van de *Adjectiva*, of onzelfstandige woor-
 den, als *Achtbaerheit* van *achtbaer*: *Barmhartigheid*
 van *barmhartig*: *Heiligheit* van *heilig*: *Voorzichtig-
 heit* van *voorzichtigh*. Het geen onnoodigh is ver-
 der aen te wijzen.

[BO-

der P. bl. 681 *Kopre koel en kallefvel* enz. Huigens, *ik
 gaeder soo somtijts een levend kalfje neven*, Sneld. XIII. B.
 Hiervan is dit woord overgegaan tot de trommel zelf; en zijn
 die genen, die dit werktuig sloegen, *tamboers*, *taboers*, *tabo-
 rijnen* genoemd, even gelijk de Franschen daarvoor hun *tam-
 bour* en *taborin* bezigen. Uit welk alles blijkt, dat *bom*,
tamboer, *trommel*, woorden zijn van gelijke beteekenis, en ge-
 lijk staan met het Latijnsche *tympanium*, in zijn' ruimsten zin
 genomen.

[BONET, een hoofddekfel, v. *Om dragen de bonet*, Vond. vertalingen, en in de X. En. van Virg. *Wiens haer met zijne altaerbonet bedekt wiert.*]

[BONG, of BONK, v. Ptf.]

[BONGE, voor *Bom*, *tympanum*, v. *Doe listen die ruter die bonghe sluen*, bij van Hasfelt op Kiliaan bl. 80.]

[BONSEM, *bonsink*, M. Zie de Voorrede §. 59.]

[BONT, O. bij van Heule, *In 't bont gaan*. Outh.]

[BONTEKRAAI, v. als KRAAI.]

BONTGENOOTSCHAP, O. *Het bontgenootschap*, Vondel in Virg. VIII. Boek der Eneade (*).

BOODT-

(*) Alle woorden, zaamgesteld uit een *Adjectivum* en den uitgang *schap*, zijn Vrouwl. als *blijfschap*, *granschap*, zie op PRIESTERSCHAP. Onder die behoort ook dit woord, zijnde *genoot* niet anders dan een bijvoeglijk woord (*consors*, *socius*). Voor 't Vrouwl. pleit ook deszelfs beteekenis, als men het neemt in den zin van een vergadering, een lichaam van *bond-feeft- of- eedgenooten*; zoo gebruikt Vond. het enkele *genootschap*, I. D. der P. bl. 505. *De kerkgenootschap*, in Samson bl. 48. *Dus vergaerde de feeftgenootschap*, Joann. den Boetgez. bl. 86 en 82. *De megenootschap*, Vond. Adam Ball. 18. Wanneer dan Vondel in het aangehaalde voorbeeld het Onz. geslacht gebruikt, schijnt dit betrekkelijk te moeten gemaakt worden op de daad, op het verbondmaken zelf, en niet op *het lichaam*; en zoo vinde ik, in het opstaan, de zaak gelegen; 't wordt daar genomen voor de onderlinge verbondmaking (*societas*, *foedus*). *Waerom het bontgenootschap, dat gij verzoekt, al voorhene met hantastlinge bevestigt is*, vergeleken Virg. Enead. VIII. 169. Daar nu Vondel in dezen zin het Onz.; in den anderen wederom in het zelfde woord, voor bondgenooten (*socii*; *foederis consortes*.) Vr. gebruikt, (als blijkt II. D. der P. bl. 21. *Gij helpt de bontgenootschap*;) zoo bevestigt dit op het sterkste den gegeven regel op 't woord PRIESTERSCHAP. Zoo gebruikt ook Vondel te recht het Onz. in *bedgenootschap*, niet voor de bedgenooten, maar voor de onderlinge vereeniging (*societas conjugalis teri*.) Dees regel grijpt ook plaats in 't woord *verwantschap*, en de daar uit gekoppelden, dat zaamgesteld is uit het woord *verwant*, eigentl. een bijvoeglijk woord

BOODTSCHAP, v. *Zij verklaren hunne boodtschap*, Hooft in het IV. B. der Hist. *Die voortijds brogt de boodtschap*, Vondel in 't I. D. der Poëzije.

BOOG, m. *Op mijnen boog*, Hooft in den 33. brief. *Een volk, dat wakker den boog weet te handelen*, Vondel in Virg. II. B. der Lantgedichten. [*Op 't schieten van den boog* zegt Vond. inwijzing van 't Raadhuis, sprekende van den graadboog. Oudtijds was *boog* en *boge* ook v.]

BOOM, m. *Buiten, den boom*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 63. *Niets te eten van den boom der kennis*, Vond. voor Adam. [Genes. XVIII, 4. *Onder desen boom*. En bij M. Stoke B. I, r. 1107. *Onder enen boom*.] Zoo dat vrent magh schijnen, dat Vondel aen eenen boom den naem van *Moeder* geeft in de Heerl. der Kerke I. B. bl. 23. even na de woorden: *Ezechiël verheft door een gebloemt enz.* [Zie hiervan op MIN. BOOM, genomen voor een

woord (*affinis, consanguineus*); Voor de verwanten is het Vr. gebleven. *Wie 's hooft der vloekverwantschappe*, Virg. En. VIII. B. maar Onzijdig wederom voor de verwantschapping, de zaak zelf. *Het begin des Huwelijx, en het bloedverwantschap hier uit geboren*, Vondel voor Jof. in het Hof. *In Domitius hadt hij booven de oudheit van 't geslacht op het naabloedverwantschap der Caesaren gezien*, (*propinquum Caesaribus sanguinem delegerat*) Hooft Tacitus IV. Jaarb. 75. Hoofdd. Is het nogtans ergens, dat Hooft en Vondel afwijken, 't is in dit woord. Hooft met al te sterk naar 't Onz. te hellen, Vondel met te vast aan de oudheid te houden in het Vr. gesl. Kwaa-lijk zlet men dan dat Hooft elders schreef; *Een voorneemlijke slip van 't verwantschap te scheuren*, Ned. Hist. bl. 124. *Een Vorst heeft meer te vrezen 't vloekverwantschap*, vertal. uit Samsof. N. 64. (doch men kan dit ook in den anderen zin opvatten;) in den zin van een gemeen lichaam van verwanten moeit het dan eigenlijk Vrouwl. zijn, even gelijk Onz. zijn moeit bij Vond. *De schadelijke verwantschap der Vorsten*, (*graves Principum Amicitias*) Hor. Od. I. B. II. *De hartsachten barmen heftig door d'onderlinge blootverwantschap*, Vondel. Dat er onderheid zij in betekenens, ziet elk lichtelijc; vergel. op PRIESTERSCHAP.

een sloopstuig, is mede M. *Hij steekt met een zwaeren boom de schuit van lant*, Vond. Virg. En. VI. B. Nog voor een afschutsel, M. als blijkt uit *draaiboom. Den draaiboom sluiten van 't langdurigh profetieren*, Vond. Joan. den Boetg. bl. 55. III. B. Van een ander BOOM zie BODEM.]

BOOMGAERT, M. *In zijnen boomgaert*, Vondel in Virg. II. B. der Lantgedigten. [*Dees zeedraek slaet den boomgaerd ga*, Vond. Zeemagazijn te Amsteldam. *Wat zong het vrolijk vogelkijn, dat in den boomgaert zat*, Vondel in den Wiltzang. Zie GAERD.]

[BOON, v. Ptf.]

[BOOR, v. Ptf.]

BOORT, O. * *Te doen leggen over 't boort*, Hooft in de Nederl. Histor. bl. 92. Men spreekt dus gemeenlijk van schepen, en 't is door 't gebruik bevestigd. Maer anders is *boort*, dat den uitersten kant van eenig ding betekent, mannelijk.

*Wie scherrep toeziet, spelt en leeft
De wet van Moses in den boort
Van haren mantel,*

Vond. P. I. D. bl. 481. *Binnen den gewenschten boort des Tibers*, dezelve in 't IX. B. der Eneade. [*Een glas tot aen den boord vol druivensap geschoncken*, de Deckers 335. Puntd. II. B. Oulings schijnt het echter Vr. gebruikt te zijn. M. Stoke B. IX, r. 910. *hinghen si seilen buter bort*, en X, r. 563. *buter boert*. Die een ander *bort* voor *ronde*, (orbis) O. neemt, B. IV, r. 830. VI, r. 922. Vanwaar ons *tafelbord*.]

[BOOSHEIT, v. *Die over onze boosheit vergramt zijt*, Vond. Hor. gez. I. 2.]

[BOOSWICHT, schoon WICHT Onz. zij, is dit M. *Zoo 't geval dit den booswicht toesta*, Vond. Virg. En. II. B. Zie de reden van deze ongelijkheid van geslacht op WICHT.]

BOOT,

BOOT, M. * *Zij voer met den Stygischen boot*, Vond. in Virg. IV. B. der Lantg. Dogh in het VI. B. der Eneade staet, *Charon voert de lichamen met het boot over*: gelijk ook Hooft spreekt in de Ned. Historien, bl. 1003. *makende het boot tot buit*. [„Vondel van Venus sprekende, *die in 's boot van* „*parlemoer te Cypres quam gevaren*, op J. J. Hin- „*lopens bruiloft*. Van Heule heeft het ook O.” Outh.

*Daar het hobbelende boot
Van mijn hert op stukken stoot,*

Hooft in de gedichten. *Zoo viel Graef Jan in 's boot*, Vond. Triomftorts op 't slaak, maar ook vindt men het V. bij Vond. *De boot der helle ging haer' gang*, Virg. Lantged. IV. B. zoo dat dit woord van drie geslachten schijnt te zijn. Doch in gemeenen spreektrant was 't alvroeg Vr. Roemer Visscher I. Schok 14 Embl. *Eerst in de boot, keur van Riemen* —, *Val in de boot*, bij Winschoten, Zeeman. Evenwel het Manl. is reeds bij M. Stokke B. III, r. 1084 *Ende in den boot stiep hi*. Zie ook r. 1140. en B. IV, r. 928. En volgens de oude spelling, *boet*. B. V, r. 68. *Spranc in enen mindren boet*. B. IX, r. 281. *Sende onen boet*. Maar *boet* voor *juweel* schijnt in 't gebruik Vr.]

[**BOOTSGEZEL**, M. *Dat met schrick aanschouwt words van den bootsgezel*, Hooft Psalm 104.]

[**BORAT**, O. Ptf.]

BORDEEL, O. *In 's bordeel hare kuisheit af te leggen*, Vond. voor den br. van Agn. Zoo zegt ook Hooft in Tac. bl. 143. *In 's bordeel en hoereren*.

BORG, M. Zie **BURG**.

[**BORBERSCHAP**, Zie **BURBERSCHAP**.]

BORS, of **BURS**, of **BEURS**, [zak, geldzak, tasfche] V. *Het diepste der borze*, Hooft in de Ned. Hist.

Hift. 2. Dezelve 1160, *Voelende zich in de burze gegeeffelt*. Noch in de Vert. uit Guicc. *Meer eers geeft een dukaat in de beurze, dan tien, die men gefpilt heeft.* [En houdende de bors met lip en tant gevat, de Decker Juvenaals IV. Schimpfchrift. In de beteekenis eener stads openbare handel- en koopplaats mede v. *Haer zegentrijcke beurs ontbeert een harer zuilen*, Vond. I. D. der Poëzije.]

BORS Γ, v. *Tegens de borst*, Hooft in de Ned. Hift. bl. 7. *Zijnen vijant het zwaert in de borst duwendende*, Vond. in den Inh. van 't XII. B. der Eneade. Voor eenen perfoon genomen is het, M. even als *bloet* fomtijts voor een' perfoon genomen wort. *Die eenen lustigen borst rustigh weet door te helpen*, Hooft Ned. Hift. 11. B. [Die echter minder naaukeurig in zijne Brieven bl. 20 zegt: *die beelden in zijnen binnenborst als een kapelle te wetsen*. Doch beter bl. 86. *Spiegel van de binneborst.*]

[BORSTEL. Pieterfon volgt hier Moonen Vr. doch op den aard des woords lettende als een werktuig, zoude het eigenaardig M. zijn. Zie de Voorrede §. 14.]

BORSTWEER, v. *Ontbloot van deze borstweer*, Hooft in de Hift. bl. 124.

BOS, M. *Met den blancken vederbos op den helm*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 90.

[*Daar brandt de vederbos; en niemandt steekt hem aan*, Hooft Baeto bl. 97. Zoo ook HAIRBOS bij Decker in den goeden Vrijdag:

*En zoud gij wel een' schaer ter liefde van dat hoofd
Door uwen hairbos jagen.*

„ *Wanneer men den rijfsbos onder den koperen ketel
„ stookt*, Vond. En. B. VII. bl. 361.” Outh. *In de rechte handt eenen bos roeden i' sainen gebonden*, Van Mander, uitbeeld. der fig. bl. 119. Kol. 3.]

F

BOSCH,

BOSCH, O. *In 't bosch van Segovic*, Hooft in de Ned. Historien, bl. 92. *In het bosch*, Vondel in den Inh. van Edipus. [*Het Sabijnsche bosch*, Vond. Hor. gez. I. 22. Doch voor een stad gebruikt Vond. 't M. *Om Fredrik van den Bosch te jagen*, Zegcz. van 's Hertogenbosch en Wezel.]

BOSSCHAEDJE, * bij Hooft is dit Onz. in 't begin van Granida:

*Het vinnigh stralen van de zon
Ontschuil ik in 't bosschaedje.*

Bij Vondel in het VI. B. der Eneade v. *Naer een oude bosschaedje*, ook in het XII. Boek: *In eene dorre bosschaedje*. [Zie PLANTAGIE.]

BOSFOR of BOSFORUS, een zeeëngte, M. *Den razenden Bosforus*, Hor. III. B. bl. 4. [*Van den steenenden Bosforus*, Vond. Hor. II. B.]

[BOT, * een soort van Visc, Vr. bij Moonen en Antonides, IJstr. B. I. bl. 4,

*De vischmarkt schaft ons overvloed —
De bruine en zwaere bot.*

De Heer Pieterfon is voor 't M. Maar voor *Knop* of *Knoop* v. Daar zijn nog meer beteekenissen van *bot*, als voor *touw*, en voor 't *uitschieten* van het *touw*, die O. schijnen. Zie van dezelve E. Zeldaar Ned. Spelk. bl. 103.]

BOTER, v. 't Schijnt, *de uitheemschen deze boter tot den bodem niet geboort hebben*, Hooft in den 33. brief.

[BOTERSTANDE, *Botertopbe*, v. *Een boterstaende met haer ghereetschap*, bij van Hasfelt op Kiliaan bl. 85 en 629. Men gebruikt dit woord nog in Zeeland. Zie ook Kiliaan op VLEESCHSTANDE.]

[BOUT; *obex*, *repagulum*, spijker, nagel, M. *En drijf hem eenen bout door lever, milt en nieren*, de Decker, Bruiloft van van Simmeren. Zoo schijnt

schijnt het ook voor *cen slagpen* van een vogel, en een stuk Schapenvleesch, waarvan *den Schapenbont*. In Dordrecht gebruikt men ook *den brout* voor *endvogel*.]

BOUW, M. *Tot Brussel was 't in den bouw van Leentafelhouders*, Hooft Hist. bl. 278. *Na 't voltrekken van haren bouw*, Vollenhove in de Heerl. der Rechtvaerdigen, bl. 362. *Zij dreef den bouw des Rijx voort*, Vond. in 't I. B. der Eneade. [Zoo dan ook AKKERBOUW.]

BOUWEN, M. Vondel in Hekuba, bl. 11.

*Dat de sluier met zijn vouwen
Gord' den neergeslagen' bouwen.*

[Hooft in zijn zangen:

*Maar toen zij zich alleen
Bevondt, daar zij met vreeën
Moght schiften de bekoorlijkheên,
Die z'in haar' bouwen had verzaamt,
Zoo voeghde z'ijder, daar 't betaamt.*

Kiliaan legt dit woord uit door (*cyclas*, *vestis longa*, *spatiosa*), een vrouwenrok of slepende tabbaard: 't is mij nog voorgekomen bij J. de Deker in den Lof der Geldz.

*All' dit en heeft geen' plaats, ter plaats daer matigheid
De broeck en bouwen vormt.*

C. Huigens in Hofwijk, daar bl. 359. de Kermisboer zegt:

*Ik heb den besten bouwen,
Den nieuwen schorteldoek, sien wringen tot een slet.*

In den Zeeuwfchen Naghtegaal; *De slechts vouwe*, bl. 276.

*Schuiten die aen broeck en bouwen
Ergkens in een boord of lijst,*

nog bl. 288.

*Kors versteelt Forijntjes bouwen;
Last hij niet, hij krijgt een grauw.*

Het dichtgenootschap van CONCORDIA *et* LABORE, bedient 'er zich mede van. Het gezag van Hooft, Vondel, Huigens, wettigt genoegzaam, dat men dit woord blijve gebruiken. Vergel. van Hasfelt op Kiliaan bl. 86. De *broek en bouwen*, schijnt een oude spreekwijze te zijn, om beide de Sexen uit te drukken.]

BOUWSEL, O. *Dis bouwfel*, Vondel in de P. I. D. bl. 137.

[„ BOXEN, v. *Om de boxen te schorten*, Hooft in de Ned. Historien, VIII. B. bl. 288. *beduidende eene broek*, gelijk Kiliaan heeft, en men in Oostvriesland, en elders in Neerland nog spreekt”. Outhof.]

BRAEK, v. *Door een andere braak*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 286.

[BRAEM, BREM, v. Ptf.]

[BRAESSEM, M. Antonides IJstr. B. I. bl. 4. *De vischmarks schaft-den braessem geel van kuit*.]

BRAK, [een Jachthond] M. *Voor den brak*, Vond. in Joann. den Boetgez. bl. 93. [*Met den snuffelenden brak*, Vond. I. D. der P. bl. 669.]

[BRANDER, M. Zie de Voorrede §. 14.]

BRANT, M. *Hebbende den brant in verscheiden huizen gesteken*, Hooft Hist. bl. 10. *Aenstokers van dezen brant*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer. *Ditwils wou ik den brant met wijn lesschen: maer hij nam toe*, dezelve in den brief van Paris. [Ook reeds bij M. Stoke B. V, r. 769. VIII, r. 1276. IX, r. 362, 549.]

[BRANTNETEL. Zie NETEL.]

BRAS

BRAS [hoop, of meenigte,] M.

*En doe den ganschen bras
Der ketteren vergaen in rook en asch,*

Dekker in de Mengeldichten.

BRAVADE, [gezwets] v. *Met een doorgaende bravade*, Vondel in de Aenl. der Ned. Dichtkunst. [Met hun hoovaerdige bravade, David herstelt III. Bedr.]

BREEDE of BREETTE, v. *In de breede*, Vond. in Virg. I. B. der Lantged.

[BREEKSPEL, M. *Maer willende Loys dien breekspel nedervellen*, de Decker, afbeelding van Willem den I. Schoon SPEL. Onz. zij, wordt dit woord, dus zaamgesteld, even als *booswicht*, en meer anderen, M. gebruikt; ziende op den persoon, en niet op de zaak; doch dit is in allen diergelijken niet het zelfde. Zie WICHT en Voorred. §. 15.]

BREIDEL, M. *Ontslagen van den breidel*, Hooft in de Nederl. Histor. bl. 99. *Naer den breidel lusteren*, Vondel in Virgilius III. B. der Eneade. [Die reuckloos ment den breidel van de Zon, Vond. in 't Lijkoffen van Maagdeburg. En bij M. Stoke B. IV, r. 1471. *En grepen (grepen hem) biden bridel*. IX, 727. *bedwongen metten breidele*.]

BREIN, O. *In 't brein gequest*, Hooft in de Ned. Historien, bl. 30. *Het wijze en geleerde brein*, Vond. in de Opdr. van Hekuba.

[BREISSEM, M. volgens de Voorrede §. 59.]

BRES, v. *Op de bresse*, Hooft in de Hist. bl. 1169.

*Die, na de bres, gemaekt in Plutoos poort,
Zich ruggeling te maken wijt ruimbaen.*

Vond. in Hekuba, bl. 37.

BREUK, v. *Het yullen der breuke*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 10 en 43. *De hope van die breuke te stoppen*. *Door de breuk*, Vond. in de Maegden V. bedr.

bedr. [*Zie, zie hoe d'onfschuld moet de grouwelijke breuk, vergelden en vergoeden*, de Decker in zijn goeden Vrijdag. Zoo ook SCHIPBREUK. *Wij worden na zware fchipbreuk verraden*, Vond. Virg. I. B. der En. Voor *breuke*, zeide M. Stoke *breke*, B. II, r. 732. *hadden alte groie breke.*]

BRIEF, M. *Verklaarde eenen anderen brief te hebben*, Hooft in de Ned. Hift. bl. 31. *Zondt hij eenen Troiaen met eenen brief*, Vond. in den Inh. voor Palam. Zoo gebruikt men dit, ook met uitlating van het Zelfft. woort: *Weinig dagen na dat wij onzen laatften aan U. E. hadden afgevaardigt*, Hooft in den I. brief. [Reeds M. bij M. Stoke, B. V, r. 20. *Sende enen brief*. Ook I, r. 427. IV, r. 1273. VII, r. 18, 19.]

BRIEL, [een ftad] M. *Op den Briel het geluk te verzoeken*, Hooft in de Ned. Hift. bl. 219. *Langs Rotterdam en den Briel*, Moonen in de Aentek. zijner Poëzije, bl. 829.

[BRI]. Als de uitgang hier gold, was 't V, Maar bij van Heule, enz. M.]

BRIL, M. * *Te zoeken met den bril*, Vondel in de Befpiegelingen, bl. 110. [*Ik zie 't gewelf des blaauwen hemels blinken, door eenen bril van damp en dicke lucht*, Vond. Joseph in Dothan. *Door eenen anderen bril*, in de Gebroeders en elders.] Moonen ftelt het V. en nevens hem Vollenhove in de Heerl. der Regtv, bl. 443. *Door een valfche bril*.

BROD, V. *In den handel de brod brengen*, Hooft in Henrik den Grooten, bl. 49. [*Dit braght de brodd' in den toeleg*, Hooft in de Medicis. „ Meijer „ legt *brodde* uit door *vuil, leelijk*. Zoo ook Ki „ lianus; waarvan *brodder, broddeler*, een onbe „ kwaame werker. En *brodden*, opflikken, *brod „ dewerk maaken* enz”, Outhof.]

[BROEDERSCHAP, V. *Het vermeerct de broederschap der Koningen*, Vond. in Salomon.]

PROEK,

[BROEK, v. **Ter broek uit*, Hooft in den 131. br. Vondel schijnt het M. te nemen in 't II. D. der Poëzije. *En in den broeck was hof is daer toch*, enz. nog eens, *Wanneerze om hier den broek verkoopen*. Maar de Decker houdt het hier met Hooft. *Met fijn' fluweele broeck*, in den Lof der Geldz. *Die (zoo men ons verhaelt,) zijn' fulpe broeck veeleer verstonsft had als betaelt*, Juvenals 14. Schimpfchr. *Maar voor broekig land*, O. bij Ptf.]

BROK, M. *Aen eenen voorgeworpen brok*, Vondel in Hor. VI. Toezang. [*Kan haet en nijs dien brock verduwen*, Vond. I. D. der P. bl. 30. Vrij hard zegt Hooft, brief. bl. 68. *Met de geestelijke brok, die zij uitbraaken*]

BRON, v. *Naar eenige bron*, Hooft in den Inh. van Granida. *De ader van een levendige bron*, Vond. in de Opdr. van Adam. [*Zijnen dorst met versche bron te blusschen*, Vond. Ovid. Herfschepp. III. B. doch hier neemt hij 't voor 't water zelve; fraai daarin het voetspoor der Ouden volgende; zie hierover de aanmerking van den Hr. Huydecooper in zijne proeve van Taal- en Dichtkunde, bl. 206.]

BROOS, v. *En bint de purpre broos*, Vondel in Virg. I. B. der Eneade. [*Hij was gelaerst met gulde broos*, Vond. in Hippolytus; dit is een hoogopgeschoeide laars, *cothurnus* by Latynen en Grieken, waar mede de Ouden ten tooneele traden.]

BROOT, O. *Alle bekenden zij, het broot en den wijn de seeken te wezen*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 45. *Van 't broot*, Vondel in de Poëzij, I. B. bl. 512.

BROUWTE, v. *Geplenscht hebbende in de brouwte des bontgenootschaps*; Hooft in de Hist. bl. 99. [Verg. van Hasfelt op Kiliaan bl. 94. op *Bruwe*.]

BRUG, v. *Dien meenig overste eertijds liever een goude*

33 BRU. BUC. BUF. BUI.

goede brug zou gebout hebben, Hooft in den 169. brief. *De Koning treedt naer de brug*, Vond. in den Inh. van Salmoneus. [Ook reeds bij M. Stoke, B. IV, r. 667. *op de brughe*. III, r. 342. *doe liepen si ter brugge waerts*.]

BRUILOFT, v. *Men hielt de bruiloft*, Hooft Hist. II. B. *Op hunne bruiloft*, Vondel in de Opdragt van Adam in ballingschap.

[BUCHT, bult, M. *Die vredelyk den bucht bezitten en behouwen*, de Decker, Lof der Geldz.]

[BUFFEL, M. Ptf.]

BUI, v. *Daar men de bui tijdelijk genoegh aan zagh komen*, Hooft in den 86. brief. *Dat gij wilt matigen de bui van uwen toren*, Vondel in Jofef in Egypten. [*Waer na een noortsche bui met kracht haer ynnen roerde*, Vond. in Salmoneus.]

BUIDEL, (*crumena, sacculus*) [een ledren zak, maal, beurs,] M. *Die het aanrighel in hunnen eigen buidel staaken*, Hooft Hist. bl. 1092. [*Dat stijft den buidel wel*, de Decker in Juvenaals 14. Schimpd. En zoo ook 't ingekrompen buil;

— — 't zij hoere, boeve, dief,
Die geld heeft in den buil, is achtbaer, waerd, en lief.

de Decker lof der Geldz. Dezelve uitdrukking leeft men bij Brederode. Schoon de Decker, bl. 50. Geldz. zegt, *met een berooijde buijl*. Doch weder bl. 33. *die den buijdel doen xwillen*, volgens Outh. En van Mander, Uitbeeld. der fig. bl. 112. kol. 3. *Hij hiel in zijn rechterhandt eenen buydel*.]

BUIK, M. *De heer van la Noue bokleude den buik der halve mans*. Hooft in de Ned. Hist. bl. 269. *Alleen den buik dienen*, Vond. in de Aenl. ter Ned. Dichtk. [*Met eenen leedigen buik*, Hooft brief. bl. 68. *Twee volckeren zijn in uwen buick*, Genef. XXV, 23.]

[BUIL, buile, v. Ptf. Voor buidel, zie boven.]

[BUIS,

BUI. BUK. BUL. BUN. 89

[BUIS, v. Ptf.]

BUIT, M. *Om de helft van den buit te genieten*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 216. *Elk wapent zich met den gereeststen buit*, Vond. in Virg. II. B. der En.

BUKKING, [bekende visch; ook BOKKING genoemd] v. * *Hij gaf verlof om eenige bukking op Hamburg te voeren*, Hooft in de Ned. Hist. XXIII. B. bl. 1049. [Dit moge vreemd schijnen, dewijl men den *haring*, den *spiering*, den *wyting*, M. gebruikt, en Hoogst. bl. 16. *haring* van de Vr. uitzondert, en op HARING het M. bewijst. Het gebruik oorloft ook in Holland den *bokking*. Mogelijk zoude Hooft, *eenige bukking* voor *bukkingen* nemende, zelf het M. in *goeden bukking* verkoren hebben.]

BUL, v. *Bij de bulle*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 207. maer voor eenen stier is het M. *Laet den bul onder den hoop springen*, Vondel in 't III. B. der Lantgedichten van Virgilius. *Van den springenden bul*, Vond. Hor. Gez. II. B. [*Zoo van de koe beloeit*, *zoo van den bul bereden*, de Deckers Puntdicht. II. B.]

BULBAK, M. *Ik zie 't daar voor aan, dat de Sax en zijn bontgenooten den Zweed gaarne voor eenen bulbak zouden bezigen*, Hooft in den 72. brief.

BULSTER, [rustbedde, matras] v. *Hij trof telkenmale de bulster*, Hooft in de Rampz. van de M. bl. 19. *Op eene bulster*, Vondel in Euripides Feniciaensche, bl. 56. „ *De groote Koning slaept* „ *op eene stroje bulster*, Vond. Inwijd. van 't „ *Stadh*”. Outh.

BULT, M. *Terwijl het op den uitstekenden buik hangen bleef*, Vond. in 't X. B. der En.

[BUN, vischbun, v. Ptf.]

BUNDEL, M. Zie BONDEL.

[BUNDER, landmaat, Ptf. v. maar in 't gebruik zegt men ook *het bunder*. Middel-latijn, *Bunnarium*.]

[BUNZING, M. Pts. Zie de Voorrede §. 63.]

BURG, M. * *Den burg inkrijgen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 10. *Op den hoogen burg*, Vondel in Virg. I. B. der En. [*Zulck een slot en vasten burch te derven*, Vond. G. v. Amst. V. Bedr.] *Voorburg*, uit dit woord gekoppelt, vind ik Onz. bij Hooft in *Hérr. den Gr.*, bl. 86. [en *Briev. bl. 133. In 't voorburg der helle.*] Ook bij Vondel in de *Besp. bl. 212. In 't voorburg van de hel.* Ik zie hier geen reden toe. Ook wijkt Hooft daer van af, en gebruikt het Vr. in den 124. br. *Die de voorburg der wetenschappen opgestorven heeft* (*). [Doch

(*) *Burg* enkel, en zaamgesteld, vindt men M. en Vr. *Den burg inkrijgen* zegt Hooft, Ned. Hist. en wederom, *de voorburg*, Vr. Bij Vondel is het M. *Op den hoogen burg*, En. I. B. *Op dat het u en mij tot eenen vrijburgh dien.* Noach IV. bedr. *Op den Vrijburgh van 't Gemeenebest*, Inwijd. van 't Stadh. Ook, in *den Wagenburgh van 's vijants leger zeker*, Gebroed. II. bedr. *Uit den voorburgh opgedondert*, David in ball., welk laatste hij ook met Hooft Onz. gebruikt. *Last den Schouburgh open zetten*, Dav. ball. III. bedr. maar teffens Vr. *Tot eene vaste burg.* En zeker! hoezeer het woord *Burg*, met zijne zaamgezettene, door 't gebruik nu M. is; was het toch bij alle de Oudheid Vr. ook in 't Moesogott. Angelsaxisch, Frankduitsch, en nog heden in het Hoogduitsch. Zie Ten Kate D. I. bl. 417. En zoo ook altijd bij M. Stoke B. II, r. 11. *Doer ghemaect hadde — ene vaste borch — r. 17. Want hi de borch.* — B. IV, r. 365. *De binnen der borch waren.* Vergel. B. IV, r. 552. V, r. 647. Dit leeren ook de oude familienamen van *der Burg*, en *ter Burg*. Hoedanige vroege benamingen veelal de wegwijzers in de Geslachten zijn. Men schrijft dit ook met eene achtergevoegde *s*, *burgt*, bij onze *Overzeters mijne burcht, in de burcht*, Pf. XVIII. 3. XCI. 2. Dan. VIII. 2. dit laatste volgens Outhof, Kiliaan, en Meier. Dat Vondel in 't onderscheid van spelling tusschen *borg*, en *burg* onderscheid van geslacht gezocht hebbe, denk ik niet; waarheen echter Outhof schijnt te willen, die het verklaart door *Arx*, *castellum*; een *kasteel*, of *locus editus, munitus*, en afleidt van 't Grieksche *πύργος*. Doch wat die Grieksche afleiding aangaat, wij behoeven naar geene vreemde

[Doch Vondel ook M. en misschien meer regelmatig volgens het later gebruik, in David Ball II. Bedr. *Ick helt Urias, lang bij Geesten afgezonderd van 's levens licht, quam uit den voorburgh opgedondert.* Ook Schouburg M. Samson, III. Bedr. *Laet den Schouburgh openzetten.* „ Maar *borg* voor „ *sponsor, praes, vas*, vanwaar *borgtocht*, is M. Outh.]

[BURGEMEESTERSCHAP, O. genomen voor het ambt zelf.

*Toen gij beklomt den hoogen trap
Van 't eerlijk Burgermeesterschap.*

Vond. I. D. bl. 335.] Zie MEESTERSCHAP.

BURGERSCHAP, O. * *Met het burgerschap van Rome*

de talen te gaan, als men den oorsprong in zijne eigen spraak heeft. Men leidt het zeernatuurlijk en naaukeurig af van ons werkwoord *bergen, borg, geborgen*; 't Welk in alle onze Verwantschappe talen bekend is, voor *servare, in tutum recipere*. Zie hiervan Kiliaan, en duidlijkt L. ten Kate II. D. bl. 113. De grondbeteekenis van 't woord *borg* of *burg*, is dan, al wat tot schuilplaats strekt om zich te bergen. Hier van is het overgegaan, om in 't gemeen een stad te beteekenen, met muren omringd, met wallen versterkt: duidlijk leert zulks het Rhythm. S. Annonis v. 4. *Wi sie veste burge brechen*, dat is, *hoe zij die vaste steden vernielden*; welk *burge* daar door *steden* vertaald staat. Willeramus *after thero borg*, dat is, *per civitatem*; insgelijks Tatianus IV. Euangel. van de Stad Nazareth sprekende, zegt, dat Christus *in thie burg*, dat is, *stad*, was. Zie Schilterus, Theatr. Teutonic. T. I. op. het woord. Hiervan zijn afgedaald de *Burgi magistri, Borgemeesters, of Poortmeesters*; want *poort* betekende oocktijds ook een *stad*; zoodat men ten opzichte van des woords oorsprong meesttijds kwalijk spelt *Burgermeester* voor *Burgemeester*, vergel. Plantijn Schat der Nederd. Sprake, op 't woord *Borgemeester*. Van dit BURG heeft men ook *burger* en *burgerschap*, gelijk van POORT, *poorter* en *poorterschap*. Men heeft Schrijvers, die dat zelfde *πύργος* van ons oud, en door den geheelen Theutonischen tak bekende, *burg*, afkomstig rekenen. Doch dit in 't voorbijgaan. Zie Wachter *Gloss. Germ.* 8°. p. 99. Ten Kate D. II. bl. 113.

Rome beschonken, Hooft in Tac. VI. B. Het betekent hier Burgerrecht. Maer voor het getal of lichaem der burgeren, zegt men ook zonder aanstoot [ja niet min goed] *de burgerschap*, dat is de burgerij: gelijk de Decker in den Lof der Geld. *Het puick der burgerschap*: en Vondel II. B. der Herfch. van Ovid. *de godenschap*, voor al het getal der goden: *En vint men niemant in de gansche godenschap, die dit vermagh.*

BUS, v. [*Heb ik den hetschen Food, (Judas) bewaarder van de bus*, Hooft, Gerr. v. Velz. bl. 49.] *Met de bus onder den hoedt*, Hooft in de N. Hist. bl. 814. *waer nu met deze bus?* Vondel in Salmoenus, bl. 56.

[BUSSEL. Indien dit woord tot den uitgang *fel* behoorde, moest men zeggen *het buffel*, maar, even gelijk *buidel*, *bikkel*, *nestel*, schijnt het uit een' anderen hoek te komen. Moonen wil 't v. Halma M. Mij is geen voorbeeld voorgekomen. Maar *dissel* is voor M. bekend; en hiermede schijnt *buffel* meest overeentekomen.]

BUURT, v. *Voorts deed de Koning alle gereformeerde edellieden in de buurte van den Aminirael herbergen*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 16. *Het Vaderlant en d'oude buurt te bezoeken*, Vond. Inh. der Leeuw.

C.

Van deze letter beginnen t'onrecht, mijns oordeels, woorden in onze taele, die men beknoptelijk en beter met K, dat meest, of met de S, dat minst voorvalt, uitdrukt. Dus wort gevoeglijk geschreven *Sieraeds* en *steren*, op den voorgang van den Droft Hooft, en na hem van meest alle de beste Nederlantsche schrijveren, voor *Cieraed* en *cieren*, en het onderscheit tusschen

ornate en *finger*e zoo gemaekt, dat *ornate* zij *verfieren*, en *finger*e, *verzier*en, [dit is tegenwoordig buiten kijf] makende de letters *s* en *z* zoo groot een onderscheit in de klanken; waer op de onaendachtigen niet letten, dat de gemelde Drost zich niet ontziet *fieren* op *zier*en te rijmen, het geen een mislag ware, zoo de *f* en *z* geen verscheiden uitspraken of klanken hadden. [’t Ware te wenschen, dat het gehoor van velen onzer tegenwoordige Taalkenners, even zoo geslepen ware, omtrent het verschil der klanken van de letters *v* en *f*; *g* en *ch*; vooral der *d*, en *t*; men zag onze spelling misschien spoediger op een eenpariger voet.] Men hoore hem in den Bruiloftzang op Kornelis Plemp en Geertruid Dobbess:

*Hij streelt het lekker oor met uitgelezen sierzal
Van treffelijk gedicht, en overschoon verzierfel.*

Waer in hem Pels gevolgt is in Horatius Dichtkunst:

*Ik zal de schertserij, die 'k voor heb te verzier*en,
*Met zoo bevallig een' natuurlijkheit verfier*en.

Ook Antonides in het rijmeloos in de Voorreden van zijn IJstroom: *Wij houden 't met den grooten Plutarchus, dat de dichtkunst zonder verziering, zonder verfiering en zielloos is, en ik noem vrijmoedigh de verziering, den geest en 't leven der Poëzij.* Minder moeite maekt, als zijnde bijna alom doorgedrongen, *Kap, kat, koen, kop, kust, kunst*, en wat des meer is, schrijvende bijna niemant, die nu boeken hanteert, *Cap, cat, coen, cop, cust, cunst*. Zoo dat de letter C naeulijx ergens toe dient, dan om ons te verbeelden de helft der Griexe *κ*, [*ch*] als in *Christus, Chrysoftomus, Chrysis*, en andere woorden van Griexe afkomst blijkt: [en waarin men de *ch* ook gevoeglijk behouden kan, te meer als men acht geeft op de aanmerking van ten Ka-

te,

te, die deze *ch* in navolging der Grieken voor eene enkele letter houdt, welke men bezigt, daar de *g* te zacht schijnt; waarin hem voorgaat een oude Spraakkunstenaar, Montanus, die zulks met vele redenen tracht te betoogen,] behoudens dat men noch eenige woorden uitzondere, die, om het ingewortelde gebruik wat ten wille te zijn, lieft met een *C*, schoon anderen hier een *S* of *K* gebruiken, willen geschreven zijn: als *ceder*, *celle*, *ciment*, *cimbel*, *cingel*, *cirkel*, *citroen*, *civet*, *cypres*, en weinige meer, die mij nu niet inschieten. Hoewel de zaak recht ingezien zijnde, deze woorden bij ons niet t'huis hooren, en derhalven hun het burgerschap kan ontzegt worden. Hoe het zij. deze woorden *citer*, *ciment*, *cimbel*, *civet* enz. willen in geen Duitsche verwisselt worden, om datze gevaer zouden loopen van niet verstaen te worden. Dus dienenze, in het Duitsch ingelijft, ons bij te blijven, en naer het gemeen gebruik met een *C* geschreven te worden. Want voor *celle* (daerwe van gesproken hebben) kan men *kamertje*, voor *cingel*, *omtrek*, voor *cirkel*, *kring* of *ring* gebruiken. [Ten zij ze reeds als eigen namen voorkomen. Bij voorbeeld, zoo men te Amsteld. naar iemand op *cingel* zoekende vragen zoude, *waar gaat men hier naar den omtrek*, of *den gordel?* zoude belachen worden. Doch waarom onze taal armer gemaakt met *cirkel*, *celle*, *cingel*, *cedel*, te verwerpen?] Maer men weet niet te blijven met de eigen namen, wanvoegelijk met een *S* of *K* geschreven, als *Caesar*, *Ceder*, *Ceres*, *Circe*, *Cerberus*, *Cyprus* enz. ook *Oceaen*, daer de *C* niet in 't begin komt; hoewelze de *K* begeeren, zoo men acht geeve op hunnen oirsprong. [Het is niet onwaarschijnlijk, dat diergelijke woorden, *Caesar*, *Cerberus*, enz. bij de Latijnen hunnen natuurlijken klank gevonden hebben in de *K*; en dus die woorden

den uitgebracht zijn als *Kaesar*, *Kerberus*, gelijk dus κικέρων 't zelfde is met *Cicero*. Doch dan is de uitspraak een gewoon verloop te achten; en daar dit verloop gewettigd is door een standvastig gebruik, zoude het meer eene angstige kiesheid, of eigenzinnigheid zijn, die woorden tegen 't gebruik uittespreken, of in 't schrijven anders te handelen, dan de Latijnen gedaan hebben, schrijvende *Caesar*, *Cerberus*, *Cypres*.] Zoodat vooral hieromtrent het gebruik en voorgang der beste schrijveren, gelijk in alle taelen, dient waergenomen te worden, zonder lichtvaerdiglijk eenige nieuwigheden in te voeren, of te volgen. Zeker Moonen, die dit zoo stip heeft willen nemen in de woorden van Griexe afkomst, dewijl de Grieken van geene *C* weten, heeft luttel navolgers gehad: om dat het gebruik bij ons dat niet heeft willen toelaten. [Zie letter *Y*.]

[*CEDEL*, *epistolium*, *schedula*, waarvoor men nu gemeenlijk zegt *CEEL*, v. *Uit een parckement of half geronde cedel*, Vond. Bruiloftd.]

CEDER, *M. Toortfen van welriekenden ceder*, Vond. in Virg. VII. B. der Eneade. [*Van den ijzooop tot den ceder*, Vond. in Salomon.]

CEL, v. *In de onbesmette cel*, Vondel in de Bsp. bl. 186. [*Te Nasareth om usve bruilofcel*, Vond. I. D. der Poëzije.]

CHAOS, [bajert] *M. Tot eenen Chaos*, Vond. Pascha, III. bedr.

CHARANTE, [een rivier in Vrankrijk,] v. *Aan gins zijde de Charente*, Hooft in Henrik den Grooten, bl. 64.

[„*CHERUB*, *M. Hij voer op eenen Cherub*, Pf. „XVIII.” Outhof.]

CHIMEER, v. *Gyas voerde de Chimeer*, Vond. in Virg. V. B. der Eneade. [*Aan eene drievormige chimeer*, Vond. Hor. G. I. 27.]

[*CIE-*

96 CIE. CIJ. CIK. CIM. CIP. CIR. CIT.

[CIERAAT. Zie SIERAAT.]

[„ CIJNS, CIJS, M. van Heule bij Outh.”]

[„ CIKOREI, v. *Een cikoreij met hare bittere wortelen*, Vond. Virg. Lantged. IV. B”. Outh.]

CIMBEL of CIMBAEL, v. *Door schelle cimbel, trommel en schalmei*, Vondel in zijne Poëzij, I. D. bl. 447. [*t Geluit der klinkende cimbael*, Vond. Virg. Lantged. IV. B.]

CIMENT, o. *En d'aengename galm bleef hangen in 't ciment*, Vond. in Ovid. Herf. bl. 227. [*Als 't klevende siment*. Dus schreef Vondel met de s, in Jerusaleem verwoest.]

CIPRES, m. *Cipariffus in eenen Cipres*, Vond. 10. B. der Herschepp. [*Beplant met harffe boomen en spichtigen Cipres*, dezelve in 't III. B. bl. 73.]

[CIPRUS, een eiland, Venus gewijd, o. *Het beminde Cyprus*, Vond. Horat. I. B. 30 Gez.]

[CIRKEL, m. *Van dezen sirkel*, Hooft in Gerard van Velzen. *Tot op den cirkel van den Kreeft*, de Deckers Zonneloop.]

CITER, v. *Op de citer te zingen*, Hooft in Tacit. XXIV. B. die nogtans in het XVI. B. schrijft, *De wetten des citers*. Antonides neemt het ook verkeerdelijk in het M. gefl. in zijn Lijkdicht op Vondel :

*Nu volgt hij David na, en overal ervaren
Past zijnen citer op die Koningklijke snaren.*

Vondel hout ook het v. gefl. *Jopas speelde op de gulde citer*, in Virgilius I. Boek der Eneade. [*Op mijne liefelijks citer*, Vond. Hor. Gez. II. 12.] Met hem stemt Moonen in zijne Spraekkunst.

CITROEN, m. *Zwanger had zij zich verhit, ende heet van een' kouwen citroen ghegeten*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 130.

D.

D.

D, [de letter] v. Zie O.]
 [DADEL. Dit woord dient in navolging veel boomen M. te zijn. Voor de vrucht v. Zie Voorr. §. 14.]

DAEGEMENT, O. *De wettigheid van 't daagement*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 168.

DAELER, [een stuk geld,] M. *Met eenen daeler*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 481.

[DAEROM. Zie WAEROM.]

DAET, v. *Raat na de daet*, Hooft in de Nederl. Historien, bl. 108. *Wiens naem met de daet overeenkomt*, Vondel voor Adam. [Die geven met de daed u hier af vol bescheid, de Decker Lof der Geldz.] Zoo is ook *misdaet*. *Om de misdaet*, Vond. in 't I. B. der Eneade. [Men zal dan niet licht navolgen, *den weldaeds* bij Hooft, brief. bl. 74. Daar toch M. Stoke reeds voorging; B. IV, r. 264: *bede inder daet en inder tale*. Vergel. B. IV, r. 1104, 1159; VI, r. 484, VII, r. 967. Waartegen niets maken kan, dat hij B. IV, r. 802. zegt: *hoe dorste hi pensen zulken daet*; dewijl dit een zaamentrekking is voor *zulk een of zulke eene daed*.]

DAEU, M. Zie DAUW.

DAGH, M. *Die naaulijx met de verhevene luiden op eenen dagh te noemen ben*, Hooft in de Opdr. der Ned. Hist. *Of ze den dagh waerdig zijn*, Vondel in de Aenl. ter Ned. Dichtk. [Op desen seiven dagh; en kort te voren, *op den seventienden dagh*, Genes. VII, 11. En zoo reeds bij M. Stoke, B. I, r. 175: *Op den derden dach*. Zie ook B. I, r. 443, 474, 575. IV, r. 1205. Als mede zijn zaamgestelden, B. VIII, r. 1110. *Op enen zonnendach*; r. 717. *toten naefsten sonnendaghe*. Vanwaar ook *Sondachs*; IX, r. 843: *Sdonredaechts*, VIII, 707. *Tote an si-
nen*

nen *sterfdach*, I, r. 256. en IX, r. 496. *Witten donredaghe*, VIII, r. 840. *Op den jaersdach*, VII, 818. Evenwel zondert M. Stoke hiervan met reden uit de spreekwijze, *Dat dertichtste doen*, B. III, r. 56. voor den *dienst*, of *maandsbond*, die op den dertigsten dag na iemands overlijden voor de rust zijner ziel verricht wierd; dewijl hier niet bedoeld wordt op *den tijd* of *dag*, maar op de plechtigheid zelve. Voor geweer „ (*pugio*; *fica*) „ is 't V. doch dan gewoonlijk *dagge* geschreven, als Kiliaan heeft, en ook Hooft in de „ *Med.* bl. 75. *En drukt hem dezelfste dagg' in 't „ harte*”. Outhof.] *Ik ongewoon't vuurwapen te handelen zal wissel met de dag treffen*, Hooft in de *Ned. Hist.* bl. 813. [*Met domplen eener dag in 't hart zijner gemaallinne*, Hooft in de *Med.* op 't einde.] Ook van een scheepstuigh, *van eene dagh*. Zoo zegt Moonen in zijne *Spraekunst*, bl. 8. Zie ook *Winschoten*, die het woort uitlegt.

DAGERAET, M. *Met den dageraat*, Hooft in de *Nederlantsche Historien*, bl. 102. *Het spel begint met den dageraet*, Vondel in den inhoud van *David* herstelt. [*'t Is r'elcken nieu met elcken dageraad*, de *Decker* in *Jerem.* III. *Klaagl.* Waarvoor men oudtijds zeide *dagerake* en *daggrake*. Zie *Huyd.* op M. Stoke D. II. bl. 496. Waardoor bij M. Stoke dan ook 't *Vr. inde dagheraet*, B. VII, r. 75.]

[DAGGE, v. Zie DAGH.]

[DAGVAERT, v. *Ter daghvaert komt men hier om in 't gemeen te raen*, Hooft, *Baeto* bl. 84. Ook voor *dagreizen*, *Anton.* IJfr. bl. 98. *En daer ik hem vermoeis* (de zonnegod) *van zijne daghvaert troost.*]

DAK, O. *Onder 't dak*, Hooft in *Tacitus* van de zeden der *Germanen*. bl. 495. *Op het dak*, Vond. in *Virgilius*, IV. B. der *Eneade*. [*Oulings betee-*

D A L. D A M. D A N. 99

beteekende *dak* het *riet* zelf: waarvan bij M. Stoke B. IX, r. 389. *Vanden hufen eten dac*, dat is, *tdak, het riet.*]

DAL, O. *In 't Vatikaner dal*, Hooft in Tac. XIV. B. *Midden in het dal*, Vond. V. B. der En. [Ook bij M. Stoke B. II, r. 790. *int dal*. Bij wien, als men vindt *toten dale* B. V, r. 1186. dit niets bewijst voor 't M.; want dus zegt men nog *ten dale gaan*. Zie op BLOËT.]

DAM, M. *Een hont is stout op zijnen eigen dam*, Hooft in den 172. br. *Dus de heer van Amstel naer den dam vloog*, Vondel in den Inhoud van Gijsbrecht van Amstel. [Ook reeds bij M. Stoke B. IX, r. 152. *Dat si den dam hadden gheslaghen*. Vergel. B. IV, r. 208. VIII, r. 1025. IX, r. 451. die echter het Steedje in Vlaanderen Vr. gebruikt, B. VI, r. 1149. *Sonder de Damme*. Doch in Holland spreekt men gemeenlijk van DEN Leidschendam, aan den Dam.]

[DAMAST, O. Zie DOEK.]

DAMP, M. *Men vernam eenen glimmenden damp aan den helm*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 308. *Kakus brackte eenen geweldigen damp ter keele uit*, Vondel in 't VIII. B. der Eneade. [*Van den damp der dardelheid zoo haest gevnt*, de Deck. II. B. 72. Puntd. „ Zoo ook *zwaveldamp*; *Die eenen zwaveldamp uitwaessent*, Vond. Virg. En. IX. Dies Bake buiten twijffel niet wel schrijft *met eene dikke damp*, *overstelpst*, in 't Tafereel van Judith". Outhof.]

[DAN, M. Een oud woord voor *Bosch, Woud*, zie Huyd. op M. Stoke D. II. bl. 71, 568. *Vut enen dan*, B. VII, r. 902. *In enen gheleghenen dan*, B. III, r. 930. op welke plaats echter de Uitgever 't woord in dien zin nog niet schein te kennen.]

DANAUW, M. [een rivier] Zie DONAUW.

DANK, M. *Als de verheffer den verkeenen wil*

100 DAN. DAP. DAR. DAS. DAU.

regeren, verliest hij met recht den dank, Hooft in de Vert. van Guicciardin. Tegens mijnen dank, Vondel in Virg. VI. Boek der Eneade.

[*Laet toe, dat ik den dank, dien ik voor 't langer blijven U toe te schrijven wensch, den stormen toe mag schrijven.*

J. de Decker in *Didon* brief, ook reeds bij M. Stoke *an haren dans*, B. IV, r. 525. Zie ook IV, r. 925. VIII, r. 612. IX, r. 1280.]

DANKHEB, O. Zie KLIMOP.

DANS, M. *Zijn edelheit zagh mij ook gaarne aan den dans*, Hooft in den 60. brief. *O gij beleiders van den dans*, Vondel in *Josef in 't Hof*. [*Verheerlijck onzen dans*, Vondel in *Salmoneus*.]

[DANT, v. Ptf.]

[DAPPERHEIT, v. *Vergetende hunne dapperheit*, Vond. in *Horat. II. B. 5. gez.*]

DARM, M.

De honger holt en raest, en propt den blinden darm,

Vondel in den *Gruwel der verwoestingen*.

[„DAS, M. Bij van Heule, genomen voor „een beest, mede onder de reine of eetbare dieren van Godt gesteld, Deut. XIV. 5. waarvan „daan dasfendeksel, dassewel, Num. IV. 25. „Exod. XXV. 5. XXVI. 14”. Outhof. Vond. Virg. *Lantged. III. B. Gij zult,*

Den das verrasschen met den winthont over 't velt.

Voor een *halsieraad* of halsdekking, heb ik geen gezag aangetroffen, doch 't schijnt v.]

[DAUNIE, een landschap, O. *Het strijtbare Daunia*, Vond. *Hor. I. B. 22. gez.*]

DAUW, M. *Met eenen lieffelijken dauw*, Vondel in de *Opd. van Elektra*.

[*Laef met aengenamen douw Venus beemt en ackerbouw.*

Vond.

Vond. in de Bruiloftd. *Zo geve u Gods van den dauw des hemels*, Genef. XXVII, 28.]

[DAUWEL, v. Ptf.]

DEEG, O. *Zij vinden hem het deeg staan kneeden*, Hooft in de Ned. Hift. bl. 407. [*Een deel het deegh met voeten kneet*, Vond. Jofeph in 't hof. Zoo ook ZUURDEEG. *Hij mogt geenfins het zuurdeegh raken*, Vond. Altaargeh. II. B. bl. 60. Hier voor fchijnt men kwalijk den zuurdeeg te zeggen.]

DEEL, O. *Het derde deel van dat Koningrijk*, Hooft in de Ned. Hiftor. bl. 19. *Sleepte het derde deel der fтарren*, Vondel voor Lucifer. [Maar voor een zaagdeel, bort, of plank fchijnt het Vr.]

DEERNIS, v. 't *Verwekte groote deernis*, Hooft in de Ned. Hift. bl. 5. Zie ARGERNIS.

„ DEESSEM, M. *Zuivert dan den ouden zuurdeeffem uit*, 1 Kor. V. 6". Outhof.

[DEGEL, van eene drukperffe, M. Ptf.]

DEGEN, M. *Met het geveft van den degen*, Hooft in de Hift. bl. 1201. *Dien vervloekten degen afleggen*, Vondel in de Opdr. van Jofef in Dothan, Agamemnon in Vondels Palamedes.

Maer dat uw degen paffe op 't Koninglijke ftaet.

waer op Ajax antwoort, *zoo doet hij*. Vollenh. in de Heerl. der R. bl. 50. *Door het punt van den degen*. [Door een Degen verftond men oudtijds ook een dapper man; ja al wien wij den naam van degelijk thans geven zouden, gaven de Ouden den naam van Degen: zoo zegt Otfridus: *Gidan ift es mi redina, thaz sie fint guate thegana, gedaan is 't met mijn redenen, dat zij goede degen*, (dat is, knapen) zijn. Kiliaan noemt zulk eenen ook *Degenman*. Van dit Degen hebben wij nog overig ter *dege, deger, degelijkheid*, en *ergens deeg of dege van hebben* Plantijn op 't woord Degen: *Een van degen, un homme de bien*; de Taalkund. Mengel. van

102 DEK. DEL. DEM. DEN. DES. DEU.

Ling. Patr. excol. 1782. te Leid. bl. 62. Zie hier meer van bij den Hr. Huydecooper, in de Proeve, en op M. Stoke D. II. bl. 315. en tweede Proeve van D. A. O. M. bl. 179. en Schottelius, Hoogd. hoofdspraak, bl. 263. en 1038.]

[DEK, O. Men zegt op het dek wandelen.]

DEKEN, v. *Mot eene deken*, Vond. in Ovid, *Hersch. II. B.* Dat een deken van een gilt mann. is, spreekt van zelf.

DELLING, v. *In eens afleggende dellings*, Vond. in *Virg. VI. Boek der Eneade*. [Dit woord is bij Kiliaan verklaard door *vallis*, *lacuna*; zijnde eene laagte, valei, ook wel eene groeve, en komt overeen met *delle*, *dal*, *dal*; welk *del* nog in gebruik is, in bijvoeging met *duin*; bij Vond. in *Gijsbr. van Aemstel*.

Zij blazen over duin en del.

J. Oudaan *Utrecht zegepralende*,

— *Die in beemden, duin en del,*
Bestookte 't vluchtig wild.

Hooft in *CIV. Psalm*, over duin en del.

Die diepe dellen schuin en losse kluyten mijt.

H. L. Spiegels *Hartsp. III. B.* *Delling* zegt Vondel meer. *De droeve Faëton*, zoo diep in d'aerdsche delling van boven ziende, *Faëton*, bl. 39.]

DEMER, [eene rivier in Brabant,] M. *Aan die zijde van den Demer*, Hooft in de *Hist.* bl. 560. [Nu giet de molenrijcke Demer meer waters uit zijn glazen eemer, Vond. II. D. der P.]

[DEN, een-boom, M. *De Olijfontvancht den Den*, Vond. *Jeruz. verwoest*, II. bedr.]

DESSEIN, O. *Van uit te voeren dit dessein*, Hooft in den 10. Brief.

DEUGT, v. *Door de deugt*, Hooft in de *Ned. Hist.* bl. 20. *Dat zij d'oude deugt gedenken*, Vondel in

D E U. D E X. D I A. 103

in Virgilius IV. B. der Eneade. [Reeds bij M. Stoke, B. II, r. 108. *Vol menigher doghet.* Ook V, r. 936. X, r. 104, 1061.]

DEVIJS, O. *Van het devijs heb ik niet gerept*, Hooft in den 14. Brief.

DEUN, M. *Om den deun*, Hooft in den 182. Br. *Plagt gij niet meenigen deun den hals te breken?* Vond. in Virgilius III. Herdersk.

DEUR, V. *Men zag voor de deure*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 27. *Voor de deur*, Vondel voor den Brief van Theodore. [Ze ontsluit en sluit bij beurt de purpre deur der dagen, de Decker I. B. 291. Puntd. *In de deure der tente*, Genes. XVIII. 1. Voor *Deur*, schreef men oudtijds *dore* of *door*. (Zie KOKEN.)

*Let op een groote jaghers door,
Daer light noyt groote mishoop voor.*

Huigens Spaansche wijsheid, N. III. Gelijk ook in 't Hoogd. *thür* en *thor*: nogtans met dit onderscheid; dat *thür*, *janua*, *thor*, *porta*, zij.]

DEXEL, O. *Het dexel*, Hooft in Tacit. II. B.

DIAMANT, [voor den diamantsteen zelf genomen is het] M. * *Ik heb eens gehoord van zekeren diamant, die niet gebrak als hardigheid en hoogte van geboorte: want mij dunkt hij uit Noorwegen was*, Hooft in den 24. Brief. [De kunst kan een' harden Diamant vermurwen, en Anton. I]str. bl. 80. *Een oogst van goude zanden en edlen diamant.*] Voor bergstofse, enkel diamant, genomen, is het [met en] zonder litwoort in gebruik, als *gout*, *koper*, *zilver*, *stael*, *loot* enz. dogh onzijdigh, gelijk de metalen. *Waerdigh om in eeuwig diamant geprint te worden*, Vondel in het Berecht voor Lucifer: het geen van Antonides nagevolgt is in zijn lijkdicht op den dichter:

*Kolossen, niet van erts gevormt, noch door de hant
Geklonken, maer gegroett uit eeuwig diamant.*

G 4

Von-

Vondel in het II. D. der Poëzije :

*Dan spiegelde d'Oranje zon
Zich in het diamant der oogen.*

[Vond. Adam in Ball. II. Bedr.

*Hoe flonckren d'oeyers hier van Bdelion, Turkozen,
Karbonklen, Onyxsteen, en flickrend diamant.*

Zie voords op DOEK.]

DICHT, ingetrokken uit GEDICHT O. *Met
een goddelijk dicht*, Vond. in Virg. 6. Herd.

[DIED, O. een oud woord voor *yolk*; *Dat boor-
se diet*; Huydec. op M. Stoke II, bl. 314. Van
hier bij M. Stoke B. I, r. 147. *dat heidine diet*.
Ook B. I, r. 185, 531, 640. III, r. 1061. V, r.
227. VII, r. 305. Waarvoor *gedied* B. IV, r. 602.
dat rike en dat arm ghediede.]

DIEFSTAL, M. *Om den dieffstal van zijn purpe-
ren haïr*, Vond. in 't I. B. van Virg. Lantg. Hier
voor zegt men ook

DIEFTE, v. *Om boertige diefte te heelen*, Vond.
in Horatius I. B. 10. Lierz.

[DIEMERMEER. Zie MEER.]

DIENST, M. *Of het niet van zijnen dienst ware.*,
Hooft in de Ned. Historien bl. 23. Dezelve in
Granida :

*Zoo moest uw heufche dienst gepleegt ten hoof bij mij
De gunst verwekken, die ik u al droeg te voren:
Nu heeft hij die vermeert.*

Daer Neffus Herkules zijnen dienst aanbodt, Vond.
in Herkules in Trachin. *Vaerdigh tot uwen dienst*,
Voll. Heerl. der R. bl. 55. [Ook bij M. Stoke B.
VIII, r. 843. *van den dienste.*] Dus is ook GODTS-
DIENST. [*Wie treckt den Godtsdienst nu ter har-
te*, Vond. in Peter. en Pauwels II. Bedr.] Dat
niet noodigh ware te melden, dewijl zulke zamen-
gelaschte woorden nooit of zelden verschillen van
het

het grontwoort, dat hier *dienst* is, gelijk de Hr. Moonen duidelijk genoeg in de verhandelingen der Geslachten aenwijst: ten zij men tegenwoordigh te boek geflagen vond, dat het vroulijk geslacht hier beter passen zoude, welk zeggen steunt op eene bloote inbeeldinge, strijdende tegen alle regels. Waerom zou men niet kunnen goetvinden, dat men zeide *hij* van Godsdienst, zoo wel als men in 't Latijn *ille* moet goet vinden, *ubi sermo est de cultu divino*? zeker eigenwijsheit maekt de menschen veeltijts grilligh. Wij mogen zulke nieuwicheden niet opwerpen, maer hebben te volgen de regels, van outs alom bekrachtigt. Anders zal men telkens op gladt ijs staen, en een ander vrager dagelijx voor den dagh komen, en stellen voor, *zou dit niet beter Duitsch wezen? zou dat niet beter gezegt zijn?* Men moet dan zonder eenige twijffeling zeggen, *De Godsdienst neigt ons tot aendacht: zijn vermoogen is groot.* En 't is een verzinning in Hooft omtrent dit woort begaen in 't leven van Heer. den Gr. bl. 26., daer gesproken wort van den Gereformeerden en Katholijken Godsdienst: *wart hem geraaden dezelve* (te weten de leste) *aldaar wederom op te rechten.* Een verzinning zeg ik, omdat hij 'er op volgen laet: *Zelf hij gebods gaan deede dat men den Katholijken Roomschen Godsdienst wederom had in te ruimen, en ijder de oefening des Gereformeerden te verlaaten.* [De Hr. Outh. geeft dit al ligt gewonnen, die, omdat hij bij L. Bake ontmoet, *de waarheids der Christelijke Godsdienst*, beide de geslachten goedkeurt. Doch die Heer getuigde zelf in zijae Voorrede, dat „Antonides en Bake waaren twee groote Digtters — „nogtans waaren zij beiden zeer onagtsaam in 't „waarnemen van de Geslachten”.] Zoo is met het woort *naem*, en andere van mannelijken geslachten te handelen. Hooft in de Ned. Hist. bl. 29.

Welke naam, (hij spreekt van de Inquisitie) alzo die, met zijn' klank alleen, een geesfel der ooren geworden, en tot de kracht van sene inscherpende betekenis gekomen is, wij, doorgaans, onvertaalt te werke zullen stellen: doch om dat Hij meermaals ter hant komen moet, was Hij zij en zeggen wil, hier op het bondigst en grondigst verklaren. Konstantijn Huigens in het begin van zijn Hofwijk.

*Wie kent den draet van 't leven,
Hoe kort hij is, hoe taci?*

In de Sneldichten bl. 280.

Dirk is met rook gequolt, en weet hem nooit t'ontloopen.

Nogh bl. 317.

*Masthij heeft brant gesticht van boosheit, zoo ik hoor,
Dogh heeft hem weer gelescht.*

Nogh bl. 338.

*De tijdt is kostelijk.
Men zou hem voor klein gelt onwaerdelijk verquisten.*

Hooft wederom in zijne Historien: *In 't eerst was hij de wint mede: daarna ging hij leggen.* Nogh bl. 308. *Om 't zelfste getijde vernam men eenen glimmenden damp aan den hemel: ende wert zoo 't een als 't ander voord taken zijner steurnis genomen.* Anderen zouden hier zeggen, *haerer*, en in 't voorgaende exempel zij voor *hij*. Maar 't kan niet missen; *hij* en *zijn* moet volgen, als de woorden mannelijk zijn. Vondel bevestigt dit in het VI. Boek der Eneade: *Den tak xiende pluk hem naar behooren.* [Mat dit alles is in 't woord *dignst*, *dienste*, denkelijk een taalverloop, dat reeds bij M. Stoke plaats hadt; dewijl de Vr. *uitgangste* in *komste*, *gunste*, *vangste*, *dienste* dezelfde is, spruitende uit de werkwoorden *komen*, *gunnen*, *vangen*, *dienen*. En 't Vroul. bewijs is nog overig in *verdiensste* Vr. Zie mijne Voorrede §. 75.]

[., DIEP,

[„DIEP, o. *Dat spoorelooze diep*, Decker in den lof der Geldz. bl. 55. Dus wordt *diep* bij veelen gebruikt voor een *water of gragt*, gelijk dus te Groninge bekend is, *het Schuiterdiep*, *het Damsterdiep*”. Outhof. Dit is naar dien regel, volgens welken de *Adjectiva*, in Zelfstand. woorden overgaande, o. zijn, als *het droog*, *het nat*, *het hol*, *'t nut*, zie op HECHT. En zoo verklare men 't ook bij M. Stoke B. VI, r. 799. *Op den diepe*. VIII, r. 71. *In so nauwen onreynen diepe*. IX, r. 869. *dwars den diepe*, voor *het diep*. Zie op BLOET. Doch geheel anders is het, als hij B. VII, r. 395. zegt: *Laet ons de diepe nu belegghen*, waar *de diepe* gesteld wordt voor *de diepte*. Waarvan zie de Voorrede §. 67.]

DIEPTE, v. *Geloken bij een grondlooze diepte*, Hooft in de Opdragt der Ned. Historien. *Uit de diepte*, Vondel in Virgilius I. Boek der Eneade.

DIER, o. *Zonder de voorzorg van dit dier*, Hooft in de Ned. Historien, bl. 274. *Dit dier*, Vondel in Virgilius eerste Herdersk. *Onder alle de dieren, die den aertbadem betreden, valt 'er geen zoo lastigh te regeren, als het dier, dat reden gebruikt*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 1.

DIERTE, v. *Overleg de dierte*, Vondel in d'Opdragt der Gebroederen.

[DIET, o. Zie DIED.]

[DIGGEL, v. Ptf.]

DIJE, v. *Aan 't morffelen zijner dije*, Hooft in de Medicis, bl. 21. *Op zijne dije*, Vollenh. in zijne Predikaetsien, bl. 15.

DIJK, m. *De soldaat heeft eenan dijk gesticht*, Hooft in Tacit. II. Boek. *Men droeg niettemin zooden aan den dijk*, dezelve in Tacitus I. Boek: daer hij op laet volgen: *en ze hadt de hoogte van mans borst*, te weten de dijk, dat een mislag is. *Man*

en

108 DIJ. DIK. DIL. DIN.

en vrou worden op den dijk gezet, Vondel Hor. II, 18. [En zoo altijd bij M. Stoke, B. III, r. 143, dat si den dijc-wt staken. Zie voords IV, r. 555, 560, 956, 965. VI, r. 621. VIII, r. 145. IX, r. 145, 1263.]

DIJKAGIE, v. In 't stuk der dijkagie, Hooft in den II. brief.

DIJL. [een rivier,] v. Vindende hier de Dijle zeer gerezen, Hooft N. Hist. bl. 857.

DIJNING, v. Nereus volk dat op de dijning woelt, Vondel in 't Zeemagazijn.

DIKTE, v. Door de dikte van het pantser, Vondel in Virg. X. Boek der Eneade

DILLE, v. De blanke Nais vlecht webrickende Dille, Vondel in Virg. II. Herd.

[DING, O. Dat dit woord thans O. is, behoeft geen bewijs. Doch opmerkelijk is het, dat M. Stoke, bij wien het ook wel eens O. voorkomt, als B. I, r. 491. eens dinghes ic mi beroeme. Vgl. B. III, r. 1202. VII, 1110, 1192. IX, r. 1348. veelmeer het Vr. gebruikt. Dus zegt hij B. I, r. 1180. Als u hierna tellet de dinc. Zoo ook B. II, r. 283, 845, 1125, 1262. III, 1067, 1299. IV, 254, 1110. VIII, 197. en vele andere plaatsen. 't Is waar; ik hebbe in de Voorrede §. 112. getoond, dat M. Stoke, volgens een bijzonder taaleigen, zeergemeen het enkelvoud met de voor 't meerevoud gebruikt, zeggende de ding, voor de dingen; En deze voorbeelden bewijzen dan niets; maar 'er blijven genoeg voorbeelden, waarin dit geen plaats heeft; zoodat men veilig ding bij M. Stoke V. en O. stellen mag; verwisselende ook, zoo het schijnt, het O. en V. in een en dezelfde plaats, B. IX, r. 472.

Hier bi so moghedi weten
Dat GHEFN dinc es so quaet,
Up dat (indien) menre op hevet raet,

SINTE

SINE mach (of zij kan) worden *teneghen vrome*, d. i. te eenigen nutte. Maar *ding* voor *Geding* echter neemt hij Onz. B. X, r. 915. *Dat segghen uten van den dinghe*, d. i. van den *gedinge*, 't *geding*.]

DINKEL, [een riviertje in het Bisdome van Munster,] v. *Door de Dinkel*, Moonen in de Aen-tekeningen op zijne Poëzij. bl. 803. Ook 826.

DISCH, M. *Voorts schuip ze den disch van verre*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 609. *Daerna dekten wij den disch*, Vondel in Virg. III. B. der Eneade. *Op den Papendiscli*, dezelve Hor. gez. 14. II. B.

DISSEL, M. Vondel in Palamedes:

*De voerman van den grooten beer,
Op dat hij zijne beurt verwissel;
Vlucht heen met omgekeerden dissel.*

DISTEL, v. *De distel van 't gebreck te smooren*, als 't behoort, Vondel in Joan. den Boetg. bl. 46. [*'t Velt verwildert van spitze distel*, Vond. Virgii. Lantg. I. B.]

[DOBBEL, voor *lotspel*, M. Ptf.]

[DOBBER, M. Ptf.]

DOEK, M. * *Den doek stofferen*, Vondel in II. D. der Poëzije bl. 363. Zoo is ook SCHOR-TELDOEK, dat Sewel Onz. wil hebben. Want *het schorteldoek* is *straettael*, die wel moet onderscheiden worden van het gebruik, dat in de Sprakkunst den scepter voert. *Straettael* is misbruik (*). „ *Met eenen Snuitdoek* Hooft, Hendr. „ den Gr. bl. 38". Outh.

[DOEL,

(*) Op *Diamant* hadden wij tweederlet geslacht. Onz. voor *Erts*, de stoffe; Mann. voor *diamantsteen*, en al wat een gedeelte van *Erts* uitmaakt. 't Zelfde vinde ik ook hier. *Doek* (*linetum*) in 't gemeen voor de stoffe, in 't onbepaalde denkbeeld, is Onz. Dit ontdekt zich in *het zeildoek*, *het paneeldoek*, *het neteldoek*, *het kamerijksdoek*, te weten, zuik doek en stoffe, waaruit weder kleiner lappen tot meer dan *enen doek* gesneden

[DOEL, een wit, waar op men mikt, O. Zij minckt op 't witte doel, Vond. P. I. D. Maar voor de plaats, of schuttersdoel, schijnt het gebruik M.]
[DOF-

den worden; zoo zegt Vond. I. D. der P. bl. 419. *Hun Schutsheer Stuart hoort met vreught het stomme doek en marmerspreken*, ook Hooft Bruilofd. In 't *friff* en *nette doek*. Zoo schrijft hij ook onder 't *zeildoek* in de Gedichten. En K. van Manders leven: *Hij had op een groot seyl-doek geschildert*. Zoo ook Vondel, *Zonder af te wachten dat de voorwint 't zeildoek vuult*, doch wien in 't aangehaalde door Hoogstr. *den doek stoffeeren* ontvallen is; want dat hier niet van eenen lap, stuk, of brok, maar van de stof, bij de Schilders gebruikelijk, gesproken wordt, is klaar genoeg. In dien zin neemt het ook Westerb. Onz. in zijn Eneas, bl. 24. 8. *Met geheiligd doek van salijen*; de Marre in de Schilderkunst van Rachel Kuifsch, *Door het dundoek van haar Schellen*. Wederom Hof en Mengeld. bl. 60.

*Rachels hand Natuur te kloek,
Haar doet puilen uit het doek.*

Met hem Antonides en meer anderen. Waarmede Moonen instemt, die *Doek* voor een *Webbe van lijnwæd* Onz. stelt. En waarbij 't gebruik komt, dat nooit anders zegt, dan *het kamerijksdoek*, *het neteldoek*; enz.

In tegendeel is het M., als het genomen wordt voor een stuk van die stof, een lap (*peplum*, *velamen*, *mappa*, *pannus*): zoo leze ik in de *Gulden Legende den doeck*, *den hoofdoeck*, zie I. D. bl. 74. en bl. 18. *Petrus zach tot hem dalen een vierkanten doek*. De oude kamer van Haarlem voor Rotterd. in de blauwe Acoleijen 1561. Ook de kamer van Rijsburch bl. 8. Marnix Psalm CIX. 18. Houwaart V. B. *Dat haer eenen sneeuwitten doeck wert gebracht*; insgelijks Vondel, *Met eenen toonde hij den zweetdoek*, Boetgez. bl. 99. Zoo schijnt hij het ook te willen nemen in Virg. Lantg. IV. B. *de ruige handdoeck*. *De hemel zal den doeck des misverstands ontbinden*, Heerl. der Kerk, I. B. bl. 21. By Hooft in Henr. den Gr. *met eenen snuitdoek*, en zoo moest men ook zeggen *den schorteldoek*. *Doek* dan van de stof, is Onz., maar een lap van zulk doek, is M. zie ook Ten Kate II. D. bl. 172. Moonen begreep ook het onderscheid, dat zich ontdekt in de samenparing in: *de Schilder neemt het durdoek*, *en scheurt 'er een stuk tot eenen wisdoek of*. Vergel. E. Seydel. Ned. Spelk. bl. 131.

Dit is eene taalevenredigheid, die zich in vele *Ertzen*, en *Stoffen* schijnt te vertoonen; en de reden te zijn, dat de *Ertz* of

DOF. DOG. DOI. DOK. DOL. III

[DOFFER, M. als zijnde het mannetje in 't gellacht, 't welk geen bewijs behoeft.]

[DOFT, roeibank, v. *De bootsman op de doft*, Vond. Virg. En. V. B.]

DOG, M. *Men wijt' den dollen dog, dat dit om 's leven quam*, Vondel in de Leeuwend

[DOIËR, M. Zie DOOËR.]

[DOK, DOKKE. Winschot. Zeeman. *Een schip weder uit HET Dok uitgehaald*. Doch bij anderen, gelijk in Zeeland, zegt men in de dokke.]

[DOL, v. Ptf.]

DOLFIJN, M. *de bruiloft van den Dolfijn*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 11. 't Is eigenlijk de naem van een dier. [*En hoe de Dolfijn d'oevers streelt en strijkt met zijnen staert en vinnen*, Vond. Adam in ball. IV. Bedr. *Dolfijn* is ook een hemel-teken

of de *Stoffe* zelf Onz. zij. Zie op BLIK, als mede dat Onz. zijn de *Gesteenten*, als zij genomen worden voor de *Stof* of *Ertze*, waaruit zij komen, zie op ALBAST, O. terwijl de *Steen* zelf Manl. is. Zie MARMER en AMETIST', zoo ook *agaat*, *arduin*, M. Dus onderscheidt zich ook de berg *Atlas* M. van het Indiaansch stof, *Atlas* O. Zie E. Zeydelaar *Nederd. Spelk*. bl. 20. Zoo is misschien ook *Hout* voor de *Stoffe* O. Maar voor de plaats, waar 't *hout* groeit, M. Das zoude men dan zeggen HET *hout* van DEN *Haarlemmerhout*. Ten minsten, het gebruik wil daarheen. Zie ook van de *stoffe*; op BAAI, O. BONT, O. DRAAT, *gouddraet koperdraet*, O. FLUWEEL, O. Zoo zijn ook *ijzer*, O. *ijzer*, O. *kristal*, O. Men dient dan uit dien hoofde ook te zeggen, *het armelijjn*, *hermelijn*, *satijn*, *armosijn*, *bombazijn*, *damast*, *felp*, *floers*, *floret*, *francijn*, *gaas*, *grein*, *katoen*, *lint*, *krip*, *leem*; maar wanneer uit die stof iets gemaakt is; zoo verandert het Geslacht. Dus dan *het balijn*, voor de *stof*, de *balijn* voor 't geen uit de *stof* gemaakt wordt. *Het koraal* voor de *stof*, de *koraal* of de *kraal* voor 't bewerkte uit die *stof*. *Het kurk* voor de *stof*, maar den *kurk* voor een *stof*. *Het zeem*, en de *zeem*. Men beoordeele hieruit ook het Geslacht der woorden *rodijs*, *rots*, *saffier*, *turkoijs*, enz. Doch gelijk 'er bijna geen regel zoo algemeen is, of daar is uitzondering, zoo zal men mogelijk hiervan de *kant* als Vr. uitzonderen, en voords best doen de woorden zelf te raadplegen.

112 D O L. D O M. D O N.

teken; zoo zingt de Decker in zijn Starrebeelden, *'t Vertoont den Dolfijn snel van vaert.*]

DOLK, M. *Urgulania heeft haren neve eenen dolk gezonden*, Hooft Tac. IV. B. *Tot dat men haer eenen dolk in den hals dwalde*, Vondel voor den brief van Lucie.

DOM, M. Vondel in de Altaergeheimenissen, bl: 95.

*Dan stapt hij op 't gebrom,
Het grof gebrom der domklokke uit den dom
Van 't om end om befaemde en roemrijk Rome.*

[Vond. Inwijzing van 't Stadh.

Niet hooger dan de dom van Utrecht met zijn spits:

Reeds bekend bij M. Stoke B. II, r. 485. *Tē Coelne ledise in den doem*, d. i. hij leide ze te Keulen in de Domkerk.]

DOMMEL, [een rivier in Brabant,] M. *Aan den Dommel*, Hooft Hist. bl. 838. *Naer den Dommel*, Vondel in den zegezing ter eere van Prins Fred. Henr. bl. 32. I. D: der Poëzije:

DOMP, v. *Van dikke domp*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 1000.

DONAU, [een rivier,] M. *Op dat ik den Donau volge*, Hooft in Tac. bl. 501. *Die den diepen Donau drinken*, Vondel in Horatius IV. B. 't laetste gezang. Dus zijn de namen der meeste stroomen.

DONDER, M. *Ik zal dezen donder wel beletten*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 126. *Die van den donder gestagen wert*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer.

[DONKER, O. *Om uit het donker op te dagen*, Vond. Dav. in Ball.]

DONS, O. *In 't zachte dons*, Vondel in Ovidius Herfch. X. B. [Vondel in de Klinkdichten:

*Zijn bruit t'omhelzen in een' beemt, bezaeit met rozen,
Of in het zachte dons is geen bewijs van trou.]*

[DOOF

[DOOI voor *het dooien*, is M. in 't gebruik.]

DOOIER, M. *Een eijlop met den uitgelopen dooier*, Hooft Ned. Hist. bl. 695. *Uit den dooier van het eij*, Vondel in Ovidius Hersch. V. B. [*'t Volk zag den doer van het ei der weerelt*, Vond. Leeuwend.]

[DOOLHOF, M. *Het Gnoffische gedrocht, dat in den doolhof lagh*, Vond. Hippol. II. Bedr.

DOOP, M. *'t Stuk van den Doop*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 81. *Door den doop*, Vondel in 't Bericht voor Adam in Ballingschap. [E. Zeydelaer, Ned. Spelk. bl. 131. maakt onderscheid tusschen *Doop*, reiniging, M. en *Doop*, saus, V. in *eierdoop*; misschien niet kwalijk.]

DOOPSEL, O. *Alhoewel zij het doopsel ontfangen hadden*, Hooft Henr. bl. 68.

[DOORN, DOREN, M. Zie DOREN.]

[DOOS, V. *Daer zij de doos bewaert vol deugt en ondeught*, Vond. Salmon. II. Bedr. ook vinde ik bij Hooft *dooddooze*, (*feralls urna*) *Met de dooddooze-in-de handt*, Tacitus III. Jaarb.]

DOOT. * Dit woort is van beide de geslachten M. en V. *Na haren doot*, Hooft in Tacit. bl. 138. *Dat zulx den handel de doot doen magt*, Hooft Hist. bl. 17. *Dat wij den eeuwigen doot verdienden*, Vondel voor Adam: die ook in het Berecht voor Palamedes het V. geslacht gebruikt: *Die eene en zelve doot gestorven is*. Ook daer hij de Doot als een personaedje invoert. Want hier van sprekende zegt hij in de Poëzij, II. D. bl. 59.

Zij mickt met haren schicht.

en bl. 10. Hy

*Verlichte braef, gelyk een helt, het padt
Der Doodt, mits hij HAER rustigh tegentrat;*

[*'t welk vreemd mag schijnen, gemerkt de Dood*
H in

in de Beeldenspraak een man is, met de Zeisen in de hand. Volgens Outhof gebruikt Moonen dit woord M. Poëzij bl. 433. *Hij trest den doot kloekhartig onder 't oog*, en ook erkent hij 't dus, daar hij in zijne Spraakkunst, bl. 75. het zelve onder de manl. naamwoorden in *t* uitgaande brengt; ook hadt het Vondel zelf beter in Samson V. Bedr. *Die stervende den Doot den dootsteek heeft gegeven*. Wel is waar; de Ouden gebruikten het onverschillig, als blijkt uit den spreektrant *in den dood, tot der dood*. Ja, zoo 'er eenig woord is, aan 't welk men met zekerheid het gemeen. Geslacht van M. en V. kan toewijzen, zoo is het dit. Vergel. Ten Kate Ned. T. D. I. bl. 419. Doch zie ook de tempering op 't woord TIJD. Men gebruikte ook eertijds *den doden* voor *het lijk*; en van hier reeds bij M. Stoke B. II, r. 1405. *den doden namen si — en leidene in ene kiste*. Zie ook B. II, r. 1422. V, r. 86. Anders is *dood* gemeenlijk bij hem Vrouwl. B. II, r. 859. *Wans hi den doot cleine achte*. Zie ook III, r. 1496. IV, r. 34, 423; V, r. 943. of volgens de oude spelling *doet*, B. VII, r. 1172. *Ontfaghestu el niet dan de doet*. Zie ook IX, r. 176, 493. Doch volgens mijne aantmerking op MIN kan men *den dood* vrijlijk als een manlijke personaadje invoeren, en evenwel taalrichtig zeggen *het pad der dood, de schicht der dood*, maar niet wel; ja gansch kwalijk, past daar op *met BAKEN schicht*, voor *met zijnen schicht*. Zie MIN. Zoodat ik dit in Vondel als *eene kleene verzinning* aanmerke.]

DOOTSTEEK, M. Zie STEEK.

DOP, M. *Door den dop breken*, Hoofst in de Nederl. Historien, bl. 22. *Den lezer met den ijdeln dop pajen*, Vondel in de Aenl. ter Ned. Dichtk. [*Al heeft dees bruid dien raetseldop gekraecks*, Vond. Altargeh. bl. 17. I. B. *In 't afmalen van den dop der*

der dingen, Hooft, brief. bl. 55. *Zoo haest als de Jonghen uyt den dop zyn*, van Mander, Uitbeeld. der fig. bl. 117. b.]

DOREN, M. *Om hem dien doren in den voet te houden*, Hooft in Henr. bl. 170. *Hij stelde den doren*, Vondel in Virg. IV. B. der Lantg. Met het bijvoegen der *e* heeft Hooft dit *v*. in de Ned. Hist. bl. 258. *Van deze doorne uit den voet te hebben*.

DORP, O. *De Graef sterkte het dorp*, Hooft in de Hist. bl. 255. *Ter schande van het dorp*, Vondel in Horatius II. Boek 13. Lierz. [bij M. Stoke dat dorp B. I, r. 733.]

[DORPEL, M. Zie DREMPEL.]

DORST, M. *Om den dorst te lesschen*, Hooft in den Inh. van Granida. *Eene bron die zijnen dorst lesschte*, Vondel in den Inh. van Samsen.

[DOS, M. *Heel deftig in den dos*, de Decker Lof der Geldz]

[DOUW, M. Ptf.]

[DOZIJN, O. Ptf.]

[DRAB, DRABBE, v. Ptf.]

DRAEI, M.

Ik zie de zeyen ringen

*Des hemels luistervast aan uw bekorend zingen,
En kunnen draai aan trant van dat geschild verplicht.*

Hooft in de verscheiden Gedichten aan Arbele. Vint men het ergens *v*. bij hem, als in de Nederl. Histor. bl. 145. *In deze draai der dingen*; men moet het tekenen voor eene drukfeil, dewijl mij uit zijne schriften gebleken is, dat hij voor 't *M*. geslacht is. De Heer Huigens is 'er ook voor in zijn Sneldicht op een aertfche Globe, bl. 39. 's *Verzinnen van den draei*.

[DRAEIBOOM, M.

*De paerden trappelden en brieschten eerst, om door
Den draeiboom van de kien in 't open velt te raecken.*

H 2

Vond.

Vond. Faëton, bl. 38. Dit noemt hij elders *het hek open stooten*; hij spreekt hier van de zonnepaarden. Zulk een draaiboom noemt men ook HAMEL. Zie HAMEL.]

DRAEK, M. *Door den draek*, Vondel in 't Be-recht voor Lucifer.

*[De bosdraek 't hoeft opbeurt naer Vucht;
Zijn kiezen laet hij grimmig blincken.*

Vond. Zegezing op den Bosch en Wezel.]

DRAET, M. * *Bij gevolg van den draet*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 59. *Let wel op den draet van uwe rede*, Vondel in de Aenl. ter Nederd. Dicht-kunst De Heer van Zuilichem heeft 'er zeker wel op gelet in den aenvang van zijn Hofwijk:

*Wie kent den draet van 't leven,
Hoe kort hij is, hoe tasi?*

Mijne meening zal men vatten uit het gene ik ge-rekent heb over het woort DIENST. [Maar voor de *stoff*e, waaruit de draad herkomt, zou men kunnen zeggen, dat het Onz. ware, even als het gelegen is met het woord DOEK, dat men na zie; en zoo trof ik ook *goutdraad* aan. Ik meen Vondel ergens een voorbeeld heeft; althans bij Bredero in Lucelle wordt gezegt, dat

*Van zijn meer de schutterlijke jonghen
Dit gouddraat tot een net der Minnaars heeft bedonghen.*

Ook heeft het Poot in 't-schoon Vrouwenhaar:

*Geef dan maer zoete slingertjes,
En pers, uit tedre min,
Dat golvend goudraet zacht: mijn hartje schuilt 'er in.*

En L. Trip, op 't huwel. van U. E. Alberda,

*Die roem van Bet-oud-over-groote-Vader
Blijft 't nakrooft bij, hoe verder 't daalt, hoe nader:
't Gouddraat gelijk, dat eind'loos lang, te gader
In gout verkeert.*

En

En wie zoude hier durven schrijven *den gouddraad*; schoon weder *den gouden draad* goed zij. Het onderscheid van stoffe vertoont zich ook in *het koperdraad*, waartegen men *eenen koperen draad*, bij overnaming zeggen zoude.]

DRAF, M. *Het verlangen dubbelt zijnen draf*, Hooft in den 30. Brief. *Ik zette dit vaers op uwen rustigen draf*, Vondel in de Opdragt van Adonias. [Om stadig zijnen draf naer onzen toom te zetten, de Decker Joann. de Dooper I. Bedr.] Zoo is 't ook, als 't genomen wort voor spijs der varkens. *Elk wallegt van dien draf*, Vondel in den Gruwel der Verwoestinge. *Met acrdschen draf*, Dekker in zijn Gedichten, bl. 197. [Ook bij M. Stoke B. VIII, r. 810. *die meer vloen dan den draf*. Schoon de Hr. Ptf. in dien zin *het draf wil*.]

DRAGT, V. *Verbiedende de openbare dragt van geestelijk gewaad*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 712. *Hunne dragt veranderen*, Vondel in Virg. II. B. der Eneade. [En zoo reeds bij M. Stoke, *drachte*, B. V, r. 1140. *En wiste niet van deser drachte*, d. i. lozen aanslag. B. IX, r. 1402. *En dan dregghen grote dracht*. Zie ook IX, r. 410, 1427.]

DRANG, M. *Dat zij den drang naa zich zouden sopen*, Hooft Ned. Hist. bl. 100. *Met enen drang*, Vondel in Virg. IV. Boek der Lantgedichten. [De fortune smijt 's waerelts goet te grabbel in den drang. Vondel Inwijl. van 't Stadhuis.]

DRANK, M. *Bij den drank*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 113. *Zij zag den heiligen drank zwart worden*, Vond. in Virg. IV. Boek der Eneade. [Bij M. Stoke B. V, r. 774. *wi sullen drinken verschen dranc*.]

DREEF, V. *Die den handel poogde op der dreye te helpen*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 405. [Door *dreef* verstaat men eene laan, met boomen van

weerzijde bezet, (*longa arborum series*) ook eertijds een drijfpad, waar door de arbeidende ossen trokken, na alvorens 'er in geholpen te zijn, nu *de yore* genoemd, Hiervan de spreekwijs: *Op der dreve helpen.*]

[DREGGE, v. Ptf.]

DREIGEMENT, O. *Dit dreigement*, Vondel in den Inhout van Edipus.

DREK, M. *Door den drek te stappen*, Hooft in den LXII, brief. [*Smijt, slingertze ten troon af in den drek*, de Decker in 't Merx tartarea.]

DREMPEL, M. *Als hij de zool over den drempel zette*, Hooft in de Ned. Historien, bl. 59. *Onder dien drempel*, Vond. in Virg. 8. Herd. [Ook DORPEL. *Van den dorpel mijner kamer*, Vond. Nazoos Heldennebr. 21. Br.]

[DREUN, M. 's *Weet met den dreun van roem de slechten te verbaazen*, Hooft in Menelaus brief.]

DRIELING, M. *Het stof der aerde begrepen met eenen drieling*, Vollenhove in zijne Pred. bl. 14. [Meer beteekenissen van dit woord, en Geslacht, zie E. Seydelaer Ned. Spelk. bl. 132.]

DRIESCHT, M. *Wie stak den driescht in brand?* Vond. in de Leeuwend. bl. 30.

[DRIESPRONG, M. *Den drijfsprong*, Vond. Virg. rijm bl. 9.]

[DRIETAND, M. Vond. Palam. III. Bedr. 't slot;

*Ten zij Neptuin zijn wettigh bloet
Verschoone, en, aengebeên om bijstant,
Dees zee bezadig' met den drijtant.*]

DRIEVOET, M. *Men vrage Delfos en den drievoet van Apol.* Vondel in de Heerlijkheit der Kerke, bl. 50. [*Als quamenze uit den drijvoet van Apoll*, de Decker in den helschen Kramer.]

DRIFT, v. *Met een schandelijke drift*, Hooft in Facitus I. Boek. *Pelagius wankelde wel viermael in zijne*

zijne drift, Vondel in het berecht voor Adam. [*Het ruim der zee, behangen met de drift der waterpluim*, Vond. Inwijd. van 't Stadhuis. En *de aendrift*, Vond. Virg. rijm bl. 28. Zoo ook voor 't *drijvend zwerk* genomen;

Heft op uwe oogen naer die drift van zwarte wolken, Vond. in Noach III. bedr.] Bij Jan Vos leeft men het Onz. in zijn Aran en Titus aen het begin:

De Faem draegt Titus roem door 't drift der bruine wolken.

[ook bij Bredero in Alphons.] Het vrouwelijk geslacht blijft ook, als het voor een troep van beesten genomen wort, *Toen Amphitryons zoon zijn zattedrift naer den stal zou drijven*, Vondel in Virg. VIII. B. der Eneade. [Schoon Moonen hier 'het M. wilde.]

DRIL, M. *Laat ons mee dverlen op haren dril*, Hooft in den 126. Brief.

DROES, M. *Durft men den danssenden droes op het lijf schenden?* Vondel in zijn Toneelsch. bl. 8. [*De mensch van ik en weet wat dommen droes gedreven*, J. de Decker, 112. Puntd. I. Boek. En is de *droes*, dien een paard heeft, ook niet M.? Men zegt ten minsten, 't heeft den droes.]

DROESSEM, M. Vondel in het II. D. der Poëzije, bl. 221.

Gekocht van Judas bloet, den droessem van de Schotten.

[DROGGE, voor droogery, v. Ptf.]

DROM, M. *Met eenen geweldigen drom*, Hooft in Tacitus I. Boek. *In eenen dikken drom*, Vondel in Virg. IV. B. der Lantgedichten. „ Ook M. „ genomen voor *licium*, inlag des Wevers. Zoo „ staat dit woord Jef. XXXVIII. 2. *Hij zal mij „ affnijden van den drom*, מַרְקָח, dat is, *van den „ drommel draaden*, waarvan de Wever 't linnen „ affnijdt”. Outhof.

[DROMEDARIS, een dier, M. *Het schijnt een postbode, die een' snellen Dromedaris aenprickelt*, Vond. Noach V. bedr.]

DROMMEL, M. *Te doen belooopen eenen drommel van nootlijkheden*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 169. *Zoo draeft de Prins den drommel voor*, Vondel in Kon. David herstelt, bl. 35. [*En stap gelijk ik quam door al den drommel heen*, Vond. Maagdebr. bl. 57.] „ *In eenen drommel verzamelen*, Vond. „ En. IX. B. bl. 437. *beduidende drommel*, digt „ in een gepakte zaken, van *drommen*, digt te „ zamen pakken of voegen, *dringen*, als Kilianus „ heeft, die ook zegt *een drommel van huizen*”. Outhof. [Het is ook M. genomen voor *een kwaden geest (cacodaemon)*].

Maer toef, waer blijft al't spoock, gereet om op te trecken? 'k Zal stampen, dat het dreunt, en al den drommel wecken. Mijn leerkind, volgh mijn stem. Op, Geesten, klooft den gront.

Zoo spreekt Simon de Toveraar bij Vond. in 't eerste Bedr. van Peter en Pauwels.]

DRONK, M. *Deurzwelgende onvertsaagdelijk den dronk, die hun de laatste was*, Hooft in de Med. *Met eenen rustigen dronk*, Vond. in Virg. 5. Herd. [*Nu al 't geloden leet met eenen dronk vergeten*, Vond. Joseph in Dothan. En zoo schijnt het ook te zijn, voor *dronkenschap*. *In den dronk iets doen*.]

DRONKENSCHAP, V. *Boven de gemeene dronkenschap*, Hooft in den 121. brief. *In zijne dronkenschap*, Vondel voor Edipus.

DROOGTE, V. *De nood der driejarige droogte*, Vond. in de Opdragt der Gebroeders. [*Een schanse leidt 'er op de droogte*, Vond. Grol veroveret.]

DROOM, M. *De waarheit van dezen droom*, Hooft in Henrik den Grooten, bl. 2. *Uit den droom helpen*, Vondel in de Opdragt van Adam.

[DROP. Zie DRUP.]

[DROP-

[DROPPEL, M. Zie DRUPPEL.]

DRUIF, v. *Met krachtig nat gij zwellen doet de druif*, Hooft in den CIV. Psalm. *Die de druif verft en rijp maekt*, Vondel in Virg. IX. Herdersk.

[DRUIST, v. Een oud woord voor *dringend geweld*, bij M. Stoke B. VIII, r. 335. *Ente van binnen liepen vat Met grooter druust*. Zie Huydec. D. II. bl. 429. en III. 110.]

DRUK, M. *De verongelukten uit den druk te helpen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 173. het geen hij nader bevestigt, bl. 1170. *Zulk een tuchtmeester is den druk*. Ook in eene andere betekenisse. *De mislagen in den naesten druk*, Vondel voor Josef in Dothan. [*De Pers, die soo veel kermisvreugds u broeit uit haren Druk*, J. de Decker Lof der Geldz.] Zoo is ook AFDRUK hier van gekoppelt: *Van waer de Koninglijke Gezant mij gewaerdigde eenen afdruk toe te zenden*, Vondel in de Opdragt der Fen. Gebroeders. Ook NADRUK: *Gebreeken van kleenen of grooten nadruk*, in de Opdr. van Koning David in ballingschap.

DRUP of DROP, v. * *Van eene drup bloets*, Hooft in de Ned. Histor. bl. 506. [Doch ik schreef liever met Huigens, bl. 312. V. B. *Met den minsten drop*. E. Seydelaar, Ned. Spelk. bl. 133. voegt hier een' anderen *drop* bij; *die vrouw heeft den drop in hare borst*, en voor het *druipen* zelf, *in den drop staan*. Doch hij meent met van Heule, dat *drop* voor *zoethout* O. is.]

DRUPPEL, M. *Zij namen een opzet om zich tot den laatsten druppel bloets toe te weeren*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 219. *Het vee proefde niet eenen druppel*, Vondel in Virg. 5. Herdersk.

DUBBELT, O. Het is eigenlijk bijvoegelijk, en betekent iets dat gedubbelt, of dubbel geschreven is. *Dubbelt* is dan *het gedubbelt schrift*, en uit dien hoofde van dit geslacht. *Ik verbeide dan*
H 5 het

het dubbelt daar af, Hooft in den 142. brief. Zie HECHT.

[DUCHT, voor vrees, moest uit zijn aard Vr. zijn. Zie de Voorrede §. 70. En zoo zegt M. Stoke B III, r. 418. van groter ducht. Evenwel zegt hij ook B. IX, r. 792. dor den ducht.]

DUIF, v. *Adelaers telen geene duif*, Vond. in Horatius, IV. B. 4. Lierz. [*In schijn van eene duive*, Vond. in Joann. den Boetgez. III. B. bl. 62. Ook in den Bijbel, Genef. VIII. 8. *Daer na liet hij eene duive van sich uyt.*]

DUIKER, [een vogel.] M. *Ezacus in eenen duiker herfschapen*, Vondel in Ovid. *Hersch.* [En zoo schijnt het ook te wezen, voor een *sluisdeur* of *verlaat*. Zie de Voorr. §. 14.]

DUIM, M. *Als 't schip geenen duim boorts boven water had*, Hooft in de Opdr. der Hist. [*Hij vatse eenen duim van Laurens*, Hooft in de Med.] *Van mijnen duim gemeten*, Vondel in de *Altaergeheimenissen*, bl. 85. [Ook reeds bij M. Stoke B. V, r. 1197. *Haddent allene op den dume.*]

[DUIMELING, M. Ptf.]

DUIN, v. * *De zee omhelst de duin*, Vondel in de *Leeuwend.* bl. 15. [*Uit gulle duin en duingront*, Vond. II. D. der P. *Daer nieuwsgierig alle duinen hare kruinen opsteken*, Vond. begroetenis aan *Frederick Henrik.*] Moonen het gebruik volgende stelt het O. [Zoo 't waar zij, dat in het gebruik *duin* altijd O. is, dan mag men *de duin* nemen voor *de duinen*; waarvan zie de Voorrede §. 112.]

[DUISTER, O. *Het duister*, Vond. Horat. I. B. 34. gez. *In 't midden van het nare duister*, Vond. Joseph in 't Hof. Alsdan Hooft, G. v. Velz. bl. 64. zegt: *O grootste dwaalstar, die de duister mint*, schijnt hij het woord *duisternis* in 't oog gehad te hebben.]

DUISTERNIS, v. *D'uiserste en vlakke deelen des aart-*

DUI. DUK. DUR. DUT. DUU. DUW. 123

matrijx verheffen met hunne lage schaduw de duisternis niet, Hooft in Tacit. bl. 512.

[DUIT, M. *Tot dat de booswicht heb tot eenen duit betaalt*, de Deckers gedichten. „Om eenen „dikken duit t'oirboren, Vond. uitroep der verlosseren Vrijheid". Outh.]

DUIVEL, M. *De hoovaerdij heeft den oppersten van alle Engelen in eenen Duivel verandert*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer.

[DUKAAT, en DUKATON, M. Ptf.]

[DURFNIET, M. Zie Voorrede §. 15.]

[DURK, voor de plaats, waar zich 't vuil in 't Schip vergadert. Moonen O. maar 't gebruik zegt veeltijds, *in den durk.*]

DUT, M. *Daar een overgang van ramp bescheren is, bespourt met een' gemeenen dut*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 14. *Help mij uit den dut*, Vondel in Josef in Dothan. [*Verrispende uit den dut*, Vond. Bruilofst. *Gij blijft hier in den dut*, Deckers goede Vrijd., dat is, *in de mijmering, (delirium.)*]

DUUR, M. *Bewint van kleenen duur*, Hooft in den 23. brief,

[*Want wie den duur beziet,*

Het eene kent zijn endt en oorsprong, 't ander niet.

Vondel in de Bespiegel. II. B. bl. 72.]

DUURTE, v. *Door de duurte van 't koren*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 613.

DUW, M. *Door eenen duw van minlijke aanspraak*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 963.

DWANG, M. *Het gerucht zwol door den dwang*, Hooft in Tacit. bl. 314. [*Met zooten dwang bestiert*, Hooft in zijn zangen. Zoo ook Decker in zijn lentelied, *Van dienst en engen dwang ontslagen.*]

[DWEIL, v. * indien men uit het oude dwaal, *dwaale*, voor een handdoek; gevolg mag trekken bij Huyd. op M. Stoke D. III. bl. 179. Anders schijnt

schijnt *den dweil*, M. 't rechte geslacht te zijn, als oorspronkelijk uit *dwegel* M. Zoo maakt men van *zegel*, *zeil*; *pegel*, *peil*; *stegel*, *steil*; *kegel*, *keil*; *zegen*, *zein*; *Eginhard*, *Einhard*; *Reginbert*, *Reinbert*; en diergelijken.]

DWERLING, v. *In deze dwerling*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 263.

E.

EBBE, v. * *Nemende de ebbe te baat*, Hooft in de Nederlantsche Historien, bl. 13. Dogh Vondel zegt in Virg. X. B. der Eneade, *Het ebbe*. Ik zoude het eerste gebruiken, en volgen het varend volk, dat zegt, *de ebbe*, *de voorebbe*, enz. Zoo doet ook Moonen. [Vergel. de Voorrede §. 73.]

ECHT, M. * *Den echt te aanyaarden*, Hooft in 't leven van Henrik den Grooten, bl. 131. *Het juk des echts*, Vondel in zijne Poëzij, bl. 158. *Hoe trouw verbonden in den echt*, Antonides in de Bellone; daer hij echter in het begin des zelve gedichts van afaet:

*Nu eens de vrebazuin gesteken,
Den vrée gezongen, die na langen oorlogsbrant
Britanje in eeuwige echt verbint aen Nederlandt.*

Ook in het derde Boek des IJfrooms, bl. 75.

Ons lust het van deze echt de waerheit op te zingen.

En op de volgende bladzijde:

*Zij vat den godt op 't woort, en tegen zeegeboden
En wetten, eeuwigh in den raet der watergoden,
Als hemelval, en staetorakels vast gezet,
Onthe l'gt de echt, en eischt verandering van bedt.*

Weder op de volgende:

Zij had op dezen dagh misschien nogh niet gekoren,
En

*En al de watergoën ontstelt van bijstren toren,
Elkater te vier en zwaerde uit minnen'jdt ontzeft,
Had d'Oppervoogt der zee den twist niet bijgelegd,
En aen het zeegeflacht de trouwop afgesneden,
Om die gevaerlijcke echt aen Peleus te besteden.*

En dezen mislagh vint men ook in zijne Bruiloftdichten. Maer Vondel ook ontwijkt zich zelven, en schijnt het geslacht onverschillig te stellen. Want in zijne Maegdebrieven leeft men, *Ten in-tree van onze echt.* In Euripides Feniciaensche, *Den Helx te kroonen met mijne echt*, bl. 8. [als mede bij de Decker, *Hij heeft onze echt gedoemt.* In Johann. den Dooper, II. bedr. Bij Huygens in de vertalingen XV II. B. *Die ghij toe sult hooren bij der echt.* Ik voor mij acht dit woord in oorsprong Vr., gemerkt de menigvuldige voorbeelden bij de oude Schrijvers te vinden, doch dat, als vele anderen, om de insmelting der klinker e. door misbruik M. geworden is. Dus heeft Vondel geen mislag begaan, als hij nog somwijl het V. gebruikte, en vanwaar toch dit Vr. anders, dan uit de oorspronkelijke terminatie *te*, van *echse*,] maer ik houde mij bij het M.

EDELDOM, M. [Om de grootachtinge, waar in hij den adeldom hiel, Hooft Henr. den gr. bl. 151. *Met al den adeldom*, Vond. in Salmoeneus. *Pijn, die den edeldom bijna schijnt ingeschapen*, de Deckers Puntd. 91. II. B.]

[EDIK of E.K, M.

*Want hij, die is het eeuwlg zoet,
Moet zuren edik drinken.*

Vond. II. D. P. bl. 656.]

EECHENIS, V. *Daerna doorboort ze hem zijn stinke eechenis*, Vondel in Virg. X. B. der Eneade.

Om d'eechenis van zeegedrochten aengerant,

Antonides in den IJstroom. [„ Paerdekrevel,
„ Hip-

„ (Hippomanes) 't welk van de eechenisse druïpt ,
 „ (ab inguine, van de lies.)” Outh.]

EEDT, M. Toen ontloeg de Keizer de onderdaanen van den eedt , Hooft in de Ned. Hist. bl. 3. Het welk met eenen dieren eedt bevestigt wort , Vondel in de Voorreden van Jof. in 't Hof.

['t Ontbreekt maer aen wat schijns, hem schort alleen een kleet

Voor d'ooogen van het graeu; dat vind hij in dien eed;
 Die eed geeft schijns genoeg (*).

De Decker in den Dooper IV. bedr. Dan sulz ghij van mijnen eedt reyn zijn , Genef. XXIV, 41. en bij M. Stoke reeds , B. VII, r. 707. en breken selve hareneet.]

EEKEL, [ook EIKEL en AKER,] M. Vondel in Ovid. Herfchepp. VII. B.

Gelijk wanneer de herfft, in 't krimpen van de dagen,
 Den rotten appel van den boom schudt, als onnut,
 Of d'akkerman in 't wout den eekel nederfchudt.

[„ EEKELAAR, een boom, M. Men moet den „ Eekelaar dieper planten, Vond. II. B. der Lantged”. Outhof.]

[„ EELT; O. bij van Heule”. Outh. en Ptf.]

EEMER, M. Met eenen eemer waters, Hooft in 't leven van Henr. den Grooten, bl. 6. [Men blaft een' grooten brant met eenen eemer bloets, Vond. Gebr. Ook vindt men dit voor een boot, zie van Hasfelt op Kiliaan bl. 131.]

EEMS; [een rivier in Duitslant,] v; Aan de Eems,

(*) Men ziet in dit voorbeeld uit de Decker, in den Dooper, zijne netheid omtrent de geflachten der Naamwoorden en derzelver buigingen; want hier onderscheidt hij den eerften en zesden naamval in zijn lidwoord duidlijk van eed. In vroeger werkjes was hij zoo net niet; het eenigst nogtans is, dat hij in den eerften naamval wel eens den hemel voor de hemel fchreef, om de smelting voor te komen, die hij in woorden met *h* ondedekte.

EEN. EER. EES. EEU. 127

Eems, Hooft in Tacitus I. Boek. [*Door de stroom van de Eems*, Hooft in Tacitus II. B.]

[EEN, van God gezeid, O.

*'t Eenig Ean, eenvouwich, zuiver, simpel,
Wordt nimmermeer gesplijst, noch weet van kreuck noch
rimpel,*

Vond. II. B. der Bespieg. bl. 51. „ *In 't kennens*
„ *van 't oneindig een*, Vondel *Christines inkomst te*
„ *Rome*”. Outhof.]

[EEND. Uit de bijvoeging *een wilde of tamme*
eend, maakt de Hr. Ptf. bl. 58. te recht op, dat
eend in 't O. niet natevolgen zij. De Hr. B. de
Bosch volgt bij hem het Vr.]

EENDRAGT, v. *Daar wert met wonderse een-*
dragt gevogten, Hooft in de Ned. Hist. bl. 716.
[*Aen 't snoer der Eendracht*, Decker op den pijlvoe-
renden Leeuw.]

[EENHOREN, M. Ptf.]

EER, v. *Hebt altijd de eer in waards*, Hooft in
de vertalingen van Guicciardin. *D'Onroomschen*
staen deze eer toe, Vondel in 't *Berecht voor Adams*
in ballingschap.

[EERBIED, M. Ptf.]

[EERZUCHT, v. Zie ZUCHT.]

[EEST. De Brouwers zeggen gemeenlijk *den*
eest. Welk M. Sewel, Halma, Ptf. erkennen.
Ik heb tegen dit gebruik niets. Alleen merk ik
aan, dat de uitgang *ste* mij denken doet, dat het
oudtijds Vr. geweest is.]

EEUW, v. *Onder andere sieraaden der opgaande*
eeuwe, Hooft in *Henr. den Grooten*, bl. 1 *Bij*
de bederfs eeuw van Noë, Vondel in de *Opdragt van*
Noah. [Dit woord thans voor een tijdperk, of
tijd van honderd Jaar genomen, hadt voortijds de
beteekenis in 't gemeen *van tijt*, als ook van een
valtdurende *regel*, of *wet*. Daarvan zegt Willera-
mus

mus de abt; *Than thiu austeritas thero ewo*, dat is, dan die strengheid der wet, bl. 6. Zoo ook de Legendes der Heiligen, anders 't passionaal in 't Winterstuk, bl. 47. *Machumet versierde nuwe ewen*, ook bl. 15. *hi prees die ewe in drie saken, datse was van Gods wegen*, enz. 't Is ook nog bij de Engelschen in gebruik, en bij Kiliaan erkend, in beteekenis in 't gemeen voor *wet*, maar bijzonder voor de *huwelijkswet*, eene verbintenis. Men schreef ook dit woord zonder *w.* zoo vind ik in 't Rhythm. S. Annon. *Ein iwelich ding diu é noch havis*, *Di emi Got van erist virgab*, dat is, een iegelijk ding heeft nog die *é*, *wet*, of *verband*, dat hem God het eerste gaf. Zie hier van verder bij M. Opius, in zijn werken T. I. bl. 370. van Hasfelt op Kiliaan bl. 130. en vooral Lelyveld op Huyd. Pr. bl. 485. Hier van hebben wij ook de zaamgezette woorden *eegemaal*, *eegade*; en het thans verouderd *eeloos* voor *wetteloos*, *onwettig*; *eeuwif*, *eefcheid*, *eebreker*, *eeftand*, enz. waar voor nu *echt*, *echtbreker*, *echtstand*, en 't verouderd *eeden*, dat is, *zweren*, *jurare*.]

[EFOD, M. Zie EPHOD.]

EGEL, M.

*Want d'egel zonder deugt te kennen,
Begon te prikklen met zijn pennen,*

Vondelin het II. Deel der Poëzije. [*Gelijk de Slangh onthas den scherpen Egel*, Vond. Morgenwekk. En van Mander, Uitbeeld. der fig. bl. 115. b. *Den Eechel met syn scherpstekende borstelen*.]

EGGE, O.* [Een werktuig in den Landbouw.] *Das de akkerman het zware egge op holle halmen stootte*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantged. Maer Moonen en Sewel stellen het in hunne Spræekunst, v. [Misschien beter. Voor den buitenkant, bijzonder van linnen of zoogenaamden *zelfkant*,
bij

bij de Wevers *egge* genoemd, schijnt het Vr. Maar zoude de beteekenis ook verschil in Geslacht maken? Ten minsten *aen den uytere egge van der Laen*, lees ik uit Wagen. Amst. bij van Hasfelt op Kiliaan bl. 135.]

[EGGER, M. voor *een boor*, bij Plantijn Schat der Nederd. Sprake op 't woord, *metten egger booren*; Kiliaan heeft ook *negger, egger, eye-ger, ave-gaar.*]

EI, O. *Das wij daar na slaan als de blinde naa 't ei*, Hooft in den 72. brief.

EIGENDOM, M. * *Schijnende de zee grooten eigendom te rekenen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 26. Zie Moonen bl. 79. [„ Van Heule heeft het O. „ zoo ook Vond. in zijne Bespieg. *Als eigenaer en heer in 't eeuwig eigendom*”. Outh.]

EIGENSCHAP, V. *Op welke eigenschap*, Hooft in de Opdr. der Ned. Hist.

EIK, M. *Op den gewijden eik*, Vond. in Virg. 7. Herdersk. [Doch met de bijgevoegde e v. *In schaduw van eene eicke*, 't welk, zonder eenige noodzake, even voor af gaat. Doch zie de Voorr. §. 34.]

[EIKELAER. Zie EEKELAAR.]

EILANT, O. *Naa 't cilant*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 15. *Een eilant das magtigh rijk was*, Vond. in Virg. II B. der Encade.

EIND, O. *Het uiterste eind*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 24. *Naer het einde*, Vond. in de Voorrede voor Jofef in 't Hof. [Reeds ook meermaalen bij M. Stoke O. B. III, r. 1521. *in dit westerende*. B. IV, r. 366. *in 't ende*. B. IV, r. 552. *op das ende*. Voeg 'er bij B. VIII, r. 198. X, r. 557, 942. En zoo schijnen ook genomen te worden de spreekwijzen *van beginne totten ende*. B. IV, r. 1191. *Van enen ende totten anderen*. B. V, r. 627. Ook *das westende*. B. I, r. 46. Doch hier-

136 EIS. EKS. EL. ELA. ELB. ELE.

hiertoe kan men niet betrekken de spreekwijze, *sinen ende doen*, waar hij 't M. schijnt te nemen. Zie B. I, r: 514, 1311. IV, r. 38.]

EISCH, M. *Uit den eisch*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 400. *Naer den eisch*, Vond. in de Aenl. *Naer den eisch van Gods wet*, Vollenhove in zijne eerste Predikaetse van de Heerl. der Rechtvaerd. [Ook reeds bij M. Stoke B. IX, r. 766. *Dan of hadden si haren eesch.*]

[FKSTER, AAKSTER, M. Pts. Maar Outh. houdt het Vr. met van Heule.]

EL, V. *Men meet de deugt bij de elle niet*, Hooft in den 35. Brief.

[ELANT, een dier, M. *De Elant vlygh en hairig laet u zijnen rugh*, Vond. in Hippolytus.]

[ELBOOG, M. *Met zijnen elleboogh*, Vond. in den brief van Apollonia, bl. 36. „ *Zij leunde op haren elleboogh*, Vond. in Virg. IV. B. der En. „ bl. 262". Outhof.]

ELEFANT, M. *Een zijner schepen, dat men den Elefant noemde*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 307.

ELEMENT, O. *Het element des waters*, Vond. in zijn Toneelschild, bl. 6.

ELLEDE, [ELLEDE,] V. *Tot overmaat der ellende*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 834. *Verlos mij uit deze ellende*, Vond. in Virg. V. Boek der Eneade. [*Helpt mij uyt deze ellend*, Westerb. VI. B. van Eneas. *Die bittere ellend*, Cornel. van Mander, de Ilias van Homeer, bl. 333. Ook de Legende, 't Winterstuk, bl. 49. *ende hi sendese in ellende*. C. V. Ghift. in Briseis brief aan Achilles, *Ellendich zalic blijven snevende*. Zoo spelt ook B. Houwaart in de Maagden. En eenige eeuwen voor hun het Rhythm. S. Annon., aan 't begin, *Von d'isims ellendin like*, dat is, *Van dezen ellendigen leven*, welk genoeg is om te toonen, dat men *ellende*, met een verdubbelde ll behoort

te

ELF. ELG. ELI. ELL. EM. EN. 131
te schrijven. Vergel. *Bydragen* D. I. bl. 104. en
375.]

[ELFT, visch, M. Zie ALFT.]

[ELGER, een soort van vork, M. Ptf.]
[ELIXIER of ELIXIR, een medicijne, een
maagdrank, O. *Dien vreemden Midas-steen, dat
seldsaem Elixier*; de Decker lof der Geldz.]

[ELLEBOOG, M. Zie ELBOOG.]

ELS, [een boom] M. *Op den els*, Vond. in
Virg. VIII. Herd.

[ELST, M. Ptf. Maar zoude dit niet door de
zachte uitspraak zoo schijnen?]

ELVE, [een rivier in Duitschlant,] V. *Aan gints
zijde van de Elvè*, Hooft in Tacit. II. B.

Daer d'Elvè koockt door 't gloien harer kolck,

Vond. in 't Lijkoffer van Maegdenburg. [Reeds
bij M. Stoke B. I, r. 611. *tusschen der Elven.*—]

EMMER, M. *Marcellus eischte den emmer*,
Hooft in Tacit. IV: Boek der Hist. *In den emmer*,
Vond. in Hekuba, bl. 29. Zie EEMER.

[EMPLOI, O. Onduitsch. *stoffe tolerabel tot dit
emploi*, Hooft Brieven, bl. 26.]

[ENDE. Zie EINDE. *End*, voor *eend*. Zie
EEND.]

ENGEL, M. *Uit den mont van Godt of eenen En-
gel*, Vond. in zijn Toneelschildt, bl. 5. Van welk
geslacht de Geesten en benamingen derzelven zijn.

ENGTE, V. *De Onderadmiraal kruisende de eng-
te*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 14. *In zulk een
engte*, Vond. in Horatius Dichtkunst.

[ENK, M. voor een vlakke uit eenig bou- en
weiland bestaande, M. Ptf. Zie van 't woord 2de
Proeve van D. A. O. M. bl. 184.]

ENKEL, M. *Tot den enkel*, Vond. in de Al-
taergeheimenissen, bl. 133.

ENTE, V. *Om een vruchtbare ente in de kloof te*

z \ddot{e} tten, Vond. in Virg. II. Boek der Lantgedicht.
Ik hoop \ddot{t} e uw abelc ent te z \ddot{e} tten op mijn peer. Vond.
Herd.

EPPE, v. *Van bittere eppe*, Vond. in Virg. VI.
Herdersk.

ERF, O. * *Het vaderlijk erf*, Vond. in Hor. 12de
Lierz. *Om 't erf zijner grootmoeder*, Hooft in de
N. Hist. bl. 19. [Outhof zegt dat in de beteekenis
van *hereditas*, ervenis, dit woord bij van Heule
erve gespeld worde, en dan v. zij; doch dit gaat
niet door; Vond. zegt ook *die min in 't erf van
Deught*, en meer in 't *ijdel deelen*, in de Inw. van 't
Stadhuis; maar schrijft men *erve*, dan kan 't be-
staan. Voor een stuk lands genomen, blijft het
thans O. waarvan de Decker, *zij wijd en snijd dit
erf uit haren morwen gronde*, lof der Geldz. Beide
schreef men dit voorheen *erve*; waarvan men 't
laatste ook nog v. vindt bij Huigens Pf. XVII.
Gods is alleen de gronderf, die mij voedt. Aan Out-
hofs meening voldoet volkomen Marnix, Pf. XVI.
(*hereditas*) v.

*Ja dapper schoon end lustich is dees' erve,
Die ik van God tot eigendom verwerve.*

Maar (*fundus, area*) O. *Mij is voorwaer een schoons
erf toegvallen*, in den zelfden Psalm. [Bij M. Stoke
leest men B. I, r. 21. *die tlant wonnen ontie erve*.
En ook B. I, r. 725. *in gherechter erven*.]

ERFGENAEM, M. 't *Recht van den wettigen
erfgenaem*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 26. *Denk
om uwen erfgenaem*, Vond. in Virg. IV. Boek der
Eneade. Van een vrouw gesproken, wort dit
woort gebogen met een e agter zich, en vrouwe-
lijk. [*Zoo leeft Gustavus in zijn eenige erfgenaem*,
Vond. Afbeeld. op Krist. van Zweden.]

ERIDAEN, M. *D'Eridaen, der stroomen Ko-
ning*, Vond. in Virg. I. B. der Lantg.

ERNST,

ERNST, M. * *De sterkste plaatsen moet men bewa-
ren met den meesten ernst*, Hooft in de Vertalingen
uit Lottinus. [Hem volgt de Decker, *Hij vraegt
den quant met grooten ernst*, Merx tartarea. Maar
elders zegt ook Hooft, brief. *met d'outerste
ernst*. En als men den uitgang *st* ziet, zoude de
Regelmaat dit ook schijnen te vorderen; *ijver*, en
nijver, *ernstig* en *nernstig* (naarstig) verschelen in
oorsprong niet.]

ERTS, M. *Zich vergapen aen Korintischen erts*,
Vond. in 't II. Boek van Virg. Lantged. [*Genoten
bij den erts, zoo hellediep verborgen*, Vond. IV. B.
Besp. bl. 150]

ERVARENIS, v. Zie ARGERNIS.

[ERVE. Zie ERF.]

[ERWET, ERWT, peulvrucht, bij verbaa-
tering *errit*, v. Ptf.]

ESCH, [een boom,] M. *De bijl klinkt op den
hoogen esch*, Vond. in Virg. XI. Boek der Eneade.

ESKURIAEL, O. *Het Eskuriaal of klooster van
Sint Laurens*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 8.

[ESSCHE, M. *Belegen bij den Essche*, en op den
groten Essche tot Oldenzaal, een woord in Twente
gebruikbaar voor een afzonderlijk stuk, effen bou-
of weiland. Zie Tweede Proeve van D. A. O.
M. bl. 182-184. en J. W. Racer, Gedenkft. v.
Overyff. D. 2.]

ETMAEL, O. *Het Treurspel eindigt met het et-
maal*, Hooft in den Inh. van Bato.

ETNA, [een berg in Sicilie,] M. *Men ziet den
Siciliaenschen Etna*, Vond. in Virg. V. Boek der
Eneade.

ETTER, M. *Het aartrijk vergiftigt met den et-
ter*, Hooft in Tacit. III. Boek der Hist. [*Die 't
lichaem dezer stadt wel zuivren van aien ester*, Vond.
Pet. Pauw. II. bedr.]

EVANGELI, O. *Rakende het heilig Evangelio*,
Hooft

Hooft in Henrik den Gr. bl. 37. *In 't bloeiende Evangelie*, Vond. in de Altaergeh. bl. 54. [Maar bij M. Stoke, B. VI, r. 1110. *De Ewangehe soghet.*]

EVEL, [*euvel*] O. *Van 't zelve evel ziek*, Hooft in den 181. brief. *Zoo sloeg dit evel voort*, Vond. in de Heerl. der Kerke. [*En wij zijn van dit evel meest besoecht en besloven.*, de Decker Joann. den Dooper, I. Bedr. Zoo schreef men toen, maar thans zou men schrijven, *euvel*; dat van dezelfde waarde is met *snevelen*, *leunen*, *steunen*; 't welk nog nieuw is, en by Kiliaan niet bekend, die daar voor schryft, *evel*, *snevelen*, *lenen*, *stenen*. De Engelschen sehrijven *evil*; 't woord zelf wordt gebruikt voor alle ziekte, en besmetting. De gulden Legende bezigt het van de Vallende ziekte, I. D. bl. 171. (*). Vergel. Huydec. op M. Stoke D. I. bl. 568.]

EVENAER, M. *Tegen den staatijver der Christe vorsten, die den evenaar van de Fransche en Spaansche mogentheden noode zagen overstaan*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 173. *Ten leste bleef de schael recht in den evenaer*, Vond. in Josef in Egypte.

[EVENHOOG. Een Krijgstuig, M. bij Stoke, B. IX, r. 192. *Datmen* (dat men hem) *sonde an ene catte of an enen even hoghe.*]

EVER-

(*) Men zie van de verwisseling der zachte *e*, met *eu*, L. ten Kate, Aanl. der Ned. Spraakk. I. D. waar uit men teffens zal leeren, hoe kwalijk bij sommigen de zachte, *e*, en *ee* onder een gemengd worden, die in uitspraak zeer veel verschillen. Uit deze zachte *e* hebben vele woorden nu de *eu* gekregen; als blijkt uit *lenen* (*inniti*) *leunen*; *stenen* (*gemiscere*), *steunen*: *snevelen*, *snevelen*, daar in tegendeel woorden met de harde of scherpe *ee*, nooit *eu* krijgen, maar eer bij 't gemeene volk, veranderen in *ie*; als *leenen* (*mutuari*) *lienen*; *steen* (*lapides*) *stienen*; *beenen*; *bienen* enz. Die verandering in *eu* heeft ook plaats in woorden, die eertijds de zachte *O* hadden, maar thans meest *eu*, als *keuken*, *breuk*, *spreuk*, *reuk*, *neus*, waar voor oudtijds *koken*, *broke*, *sproke*, *roke*; *nose*. Zie op *Keuken*.

[EVERZWIJN, O. als ZWIJN.]

EUFRAET, M. *Op den oever des Eufraats*, Hooft in Tacit. bl. 61. *Tot aan den Eufraet*, Vond. in de Voorr. voor Virg. *Over den Euphraet*, de Decker lof der Geldz.

EURE, [een rivier in Vrankrijk,] v. *De stroom van de Eure*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 9.

EUROTAS, [een rivier in Lacedaemonie,] M. *Bij den gelukkigen Eurotas*, Vond. in Virg. 6. Herd.

[EUVEL, O. Zie EVEL.]

EXEMPEL, O. *Van dit exempel*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 8.

EXEMPLAER, O. *Zulk 't eenigh exemplaar in 't lant bij UE. is*, Hooft in den 8. brief.

[EXTER. Zie EKSTER.]

EZEL, M. *Springen van den os op den ezal*, Vond. in de Aenl. ter Ned. Dichtkunst. [*Abraham sadel-de synen esel*, Genes. XXII, 3. Evenwel zeide men oulings ook *het ezal*, zie Hinlopen, Bybeloverzett. Byl. bl. 106.]

F.

VAN deze letter beginnen veel woorden, die, schoon al meest van Ouditsche afkomst, echter door het gebruik zijn aengenomen, en in het getal der Nederditsche ingelijft. Het onderscheit van beide kunnen luiden van letteren aenmerken. Wij zullen een kléene lijst daer van opstellen.

FABEL, v. *Wij vernemen hier goen grijze fabel*, Vond. voor Lucifer. [*Van deze heidensche fabel*, Vond. in de Gebroed. in de Opdragt.]

[FABRIJK (van 't Lat. *fabrica*) schijnt v. te zijn; maar voor een Stadwerkmeester, of Opziener lijd het M. geen twijfel.]

I 4

FAEL.

136 FAE. FAK. FAL. FAT. FEE.

FAEL, [misflag.] v. Om de faal door te laten slaan, Hooft in de Hist. bl. 464.

FAEM, v. Het bezwalken zijner faame, Hooft in de Ned. Hist. bl. 61. Bij de Faem nagelaten, Vond. in de Opdragt van Gijsbrecht van Amstel.

FAKKEL, v. Dezelve heeft de felfte fakkel den oorloge voorgedraagen, Hooft in Tacit. Hist. bl. 382. Met een brandende fakkel, Vond. in 't Berecht voor Lucif. [Toen hij mij de fakkel van Gods woort ontstak, Vond. in Adomas. Die deze fakkel ons tot een voorbo stelt, de Decker op de Staartstarkijkers.

*Des werelds fakkel voert haer vier
Eerst van het Ramshoofd na den Stier.*

de Decker in den Zonneloop.]

[FALY, FALIE, v. Ptf.]

[FATSOEN, o. Verbaest om 't nieuw fatsoen, Vond. Leeuwendalers. Deze Apostaat heeft trek na 't Roomsche fatsoen gekregen, de Decker Puntd. I. B. bl. 190.]

FEEST, v. * Hij hielt de feest van 't guldo vlies, Hooft in de Ned. Hist. bl. 24. Van deze feest, Vond. in Virg. V. B. der Eneade. [„ Vond. in „ den Lof van Caecil. De feest heeft haer beslag.” Outh.] Maer voor den brief van St. Katharine zegt hij. Op het Heidensche feest. Ook in den Inhoud van Ifigenie, Minerve gebiet Orestes een jaerlijx feest in te wijden. [„ En zijn zaamgezette, o. „ Helpt mij het wijnfeest vieren, Vond. VII. B. „ Enead. bl. 359. Pallas verbiedt de zinnen 't Offerfeest te staken. Vond. VIII. B. Enead. bl. „ 381. Herkulus offerfeest, het welk men vierde, „ Inhoudt van 't VIII. B.” Outh. Decker houdt het met het v. 'k En hebbe dan van u geen' groote feest te maken, in zijn 443 Puntd. II. B. En zoo is 't bij de Ouden bekend, en reeds bij M. Stoke B. II, r. 1291. dede sine feest, B. II, r. 690. met groter feest.] [FEE-

F E E. F E I. F E L. F E N. 137

[FEESTOEN, een woord der bouwkunde, v. Vond. in de Inwijding van 't Stadhuis, van 't gebou zelfs sprekende, zegt:

*Wie dees verknochtheit ziet — gestreepte muurpylasters
De hangende festoen, of die zich zelve spant,
Het marmeren portael, den vloer, gewelf en pant,
Het kroonwerk, zinrijk loof, rondom elks innegangen
Naer eifch van ieders ampt, gevlochten en gehangen.*

Nog in de Bespieg. III. B,

*Dit zulck een' regenboogh en krans van bloemen maelt,
In paeu, en papegai en fenixveeren praelt,
En levende festoen gewassen aen de boomen.*

Dezelve in Salomon. I. Bedr.

*Gaet, haelt nu voor den dagh
Al wat gij giften vlocht: brengt kransen, brengt festoenen.*

Nog in 't tweede Bedr.

*Behangt met mirtegroen,
En bloemkrans en festoen
Portael en pijler.*

Dit toont aan, wat *festoen* beteekent, te weten, *allerhande loofwerk*, aan muuren, pijlers enz. vastgehegt; vergeefs zoekt men in Kiliaan of Hoogstraten de betekenis daar van, geen van beide hebben het; een blijk, dat ze 't voor geen Nederduitsch erkenden, dan het is thans gemeen.]

FEIL, v. *In 't kiezen der hooge Magistraten moet men achten, dat d'allerminste feil, die ze doen kunnen, den staat bederffelijk zij*, Hooft in de Vertal. van Lottinus No. 91. *'k Vergeef hun deze feil*, Vond. in Gijsbr. van Amstel II. Bedr.

[FEIT, een daad, O. *Ook vift, een zweer*, v. Ptf.]

[FEITEL, v. Ptf.]

[FELP, o. Zie DOEK.]

FENIX, m. *Waar over zommigen geloof hebben,*

dat deze Fenix valsch en niet uit het lant der Arabieren geweest is, mochte iets gepleegt heeft van dat gene, dat de oude gedenkenissen bevestigt hebben. Namelijk dat hij, 't getal der jaren vervult zijnde, als zijn doot genaakt, in zijne landen een nest sticht, en 't zelve met teelbare kracht besprengt, waar uit het jong spruit, en de eerste zorge des zelve, als 't groot geworden is, zoude wezen zijnen Vader te begraven, Hooft in Tacit. VI. Jaarboek. *De ylam, die den Fenix verteert*, Vond. Opd. van Gijsb. van Amstel, [*Al was in zijnen nest de gulde Phenix heeft*, de Deccker 159. Puntd. I. B.]

[FIELT, een deugniet, M. als van een man.]

FIERTE, v. *Een geest van edels fierte*, Hooft in de Mengeldichten.

[FIERTER. Een oud woord, voor een draagbaar, (*feretrum*), M. bij M. Stoke B. I, r. 569.

*Enen fiertre hi mede berechte
Daer hi in leide sint Albrechte.]*

[FIJN. Een oud woord van 't Lat. *fnis*, einde, M. bij M. Stoke, B. VII, r. 210. *Das neemts gherne quaden fijn*. B. VII, r. 688. VIII, r. 307. *Nu suldi doen quaden fijn.*]

[FIJT, v. Ptf.]

FILOSOOF. Dat dit woort mannelijk is, behoeft geen bewijs. Maer mij lust het aen te halen tegen de genen, die van een verkeerden waen gedreven, te naeu gezet zijn om het niet in Duitsch over te gieten, gebruikende hier voor *wijsgierige*, *wijsbegeerige*, of *wijsgeer*: welk laetste het ongerijmste is. *Wijsgierige* of *wijsbegerige*, als gekoppelt uit twee bijvoegelijke woorden, deugt ook niet: zoo weinig als of men wilde zeggen *rijkgerige* voor begerig naer rijkdom. De begeerte is niet naer *wijs*, maer naer *wijsheit*. Onze tael lijdt ook zulk lastchen niet, gaende in de koppeling

ling het zelfstandigh woort altijd voor het bijvoegelijke. Zo dat mij met verwondering voorkomt, dat Moonen ook, anders een zinlijk en bevallig Schrijver, in zijne Aenteekeningen achter zijne Gedichten, het woort *wijsgerige* gebruikt heeft. Die zoo stijf op de Duitsheit staen, vervallen tot alle onguurheden: het goen ik minst lijden kan in mannen van geleertheit, die immers wel weten, dat 'er geen tael is, die niet ondersteunt wort van woorden, die uit andere taelen haer worden bijgezet. Men houde dan het woort *Filosoof* als alom verstaenlijk, of schrijve met Vondel, *beminner der wijsheit*, in de Opdragt van Koning David herstelt; dat echter luttel te pas zou komen, als dit zelve woort in eene reden dikmaels moest herhaelt worden. Vondel heeft zich hier ook onder tusschen somtijts vergift, of door den gemeenen stroom laten wechslepen. Wat mij aengaet, als ik eenige vertaling van dit woort aennemen zou, liet ik mij boven andere gevallen het woort *Wijzeling*, uitgevonden door Lambert van den Bos; hoewel ik niet zien kan, waerom men voor *Filosophen* niet zou mogen *Wijzen* stellen. Hooft zeker sprekende van Montagne noemt hem, den *Garkoensche wijzeman* (*).

[FIOOL,

(*) Dit alles rust op die vooronderstelling, dat *Wijzgeer* uit twee byvoeglijke woorden gekoppelt zij, welke koppeling onze taal niet schijnt te lijden. Doch 't woord *wijzgeer* is zoo ongerijmd niet, als de Hr. Hoogstr. meent; het zelve voldoet volkomen aan de kracht van dat van *Filosoof*, en is beter en nog korter, dan *wijzgeerig* of *gierig*; want *geer* was in de oude taal, dat geen, het welk nu *begerig* zegt: zoo lees ik in den Rhythmus S. Annonis, *des lobis was her vili ger*, dat is, *des Iofs was hij zeer begerig*, waar bij Winsbeke aanteekeent, dat men ook *geren* voor *begeren* zeide: hier van *geer* als een zelfst. woord, M. Stoke in Diederik I. *na finen wille na finen ghere*, en in Flor. IV. *Het ne hadde noyt volc sulken ghere*, dat is, *daar had nooit volc zulke begeerte*. Vergel. de Taelkund.

[FIOOL., v. Ptf.]

[FLAEUWTE, v. *En wekte weder op de geesten uit de flaeuwte*, Hooft in de Dichten. *Hij stut de flaeuwte van zijn regement*, Vond. in Lucifer V. Bedr.]

[FLEP, v. Ptf.]

FLERECIJN, O. *Doorgaans aan 't flerecijn*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 612. [*Veel stonds hij uit aan 't flerecijn*, Hooft in de Med.]

FLESCH, v. *In den buik van eene flesch*, Vond. in den 37. Psalm. [*Zij slaet gade de kokers op de rug, de bogen, taai van pees, de kruitsflesch op de zij*, Vond. W. v. Nassaus geboorte. En bij de bijbel-tolken, *Abraham nam eene flesche waters*, Genef. XXI, 14.]

FLEUR, bloei, M. *In dezen fleur van voorspoet*, Hooft in den 11. brief.

FLITS, M. *Met eenen flits*, Vond. in Edipus, bl. 7. [*Zij trekt uit haren boge, die van gout blonck, eenen flits*, Vond. Virg. En. bl. 520. Kiliaan verstaat 'er door eenen pijl, bij den Italiaan *fizza*, waar van *flitsboge*.]

[FLOUW, *Snippenet*, v. Ptf.]

FLOERS, O. *Met het witte floers*, Hooft in Geer, van Velzen.

[FLUIM,

kund. Mengel. onder de Zinspreuk *Lingua Patria excol. amore*, Leid. 1782. D. I. bl. 11. Zie ook op GERE. Hier van ook *gierig*; dat voorheen het zelfde met *begeerig was*; *Ende een pape, die dit sach, wordt gierich te weten, wat daer in was*, Gulde Legendé 1. D. bl. 51. Zulks in dit woord het oud *geer* voor *begeerig* wel te pas gebruikt is; even zoo ook het woord *wijs*; dat in deze koppeling het zelfde is met *wijsheid*; welk blijkt uit het oude *wijszeggen*, bij de Hoogduitschen nog *weis-sagen*, zooveel beteekenende als *waarzeggen*, dat niet min goed Duitsch is, en voor *waarheid* wordt genomen, gelijk in *waarzegger*. 't Zelfde zij gezegd van 't verouderd *wijsdom* (*sapientia*), dat bij de Engelschen, zoalk meen, nog in wezen is. Neemt men dan *wijs* in *wijsgeer* voor het Zelfst. *wijsheid*; zoo is *wijsgeer* regelmatig en een zeer krachtig woord.

FLU. FOE. FOK. FOL. FON. FOO. FOR. 141

[„ FLUIM, v. bij van Heule." Outh. en Ptf.]
FLUIT, v.

*Op Zanggodin, en huy uw heldenluite
Aen 't zegespel der Koningklijke fluite.*

Vond. I. D. der Poëzije, bl. 49. *Op de zoete fluit,*
Vond. Hor. I. B. 17. gez. Dus vinde ik, dat het
Moonen, en na hem Sewel ook verstaat. Ook
ik, als ik mijn meening zeggen zal; niet tegen-
staande Hooft in de Zangen 't M. schijnt te ge-
bruiken:

*Op galm van hun geluit
Schiets uit zijn' slaep mijn fluit.*

[Maar in zijne gedichten vergift hij zich wel meer.]
FLUWEEL, O. *Met zwart fluweel,* Hooft in
Henr. den Gr. bl. 184. [*Ik blink niet in 't fluweel
of onbetaelt sattijn,* J. de Decker in de Punt. I. B.
bl. 396.]

[FOELIE, v. in 't gebruik.]

FOK, [een scheepswoord,] v. *Rome sloeg 'er
de breesfok bij,* Hooft in de Ned. Hist. bl. 347.

[FOLIE, bladzijde, v. Ptf.]

FONK, v. *Maar als men 't van de helling help,
help het de kunstenaars in de fonk,* Hooft in de Ned.
Hist. bl. 662.

[FONTEIN, v. *In een belommerde fontein,*
Vond. Nazoos Heldinnebr. XXI. Br. *aen de fontei-
ne,* Genef. XVI, 7. *Jesus zat neder neven de fon-
teyne,* Joh. IV. 7.]

[FOOI, v. Ptf.]

[FOREEST. Een oud woord voor *bosch,* O.
bij M. Stoke B. 1, r. 429. *dat foreest.* B. I, r.
423. *tote dien foreeste.*]

FORM, v. *Als niet strijdende tegen de forme in
't ramen van de gemaakte keure,* Hooft in den 9. en
23. Brief. *Want wie dit lochent, scheid de form van
haer*

142 FOR. FOU. FRA. FRO. FRU. FUI.

haer natuuren, Vond. V. B. Bespieg. bl. 193. [Zie VORM.]

[FORNEIS, *fornuis*, O. *Ik help het kook-forneis aen 't blaken*, de Decker lof der Geldz.]

FORTUIN, v. *Na de fortuna van Karel*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 1. *Het spel der Fortuine*, Vond. in 't II. D. der Poëzije, 1. Lierz. Zoo dat men niet schrijven moet, *het fortuna*, met het onkundig graeuw, zeggende, *in 's Fortuin*, of *daer hangt het Fortuin uit*, enz. gelijk Dr. Smids nu onder de printen schrijft, *de Tempel van het mannelijke Fortuin*. Waerom dan cok niet, *het Tempel*, even als zekere Vriesche Knipperdolling schrijft, *het brief*?

[FOUT, v. *Zij weegt alleen de fout*, de Decker 115. Punt. II. B.]

[FRANJE, v. *Geciert met gouden kant en blaauwe en zilvre frangie*, Vond. I. D. der P. bl. 16.]

FRANCIJN, O. *Om dat Fransijn, dat was, als poppen in 't vuur te werpen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 154.

[FRONSEL. Ptf. O. Even als of dit woord van een Werkwoord afkwame, gelijk *het dekfel*, *aanhangfel*; van *dekken*, *aanhangen*. Ik zoude het liever betrekken, tot de Vr. uitzonderingen bij hem bl. 34. *buffel*, *geessel*.]

FRUIT, O. *Het nieuwe fruit*, Hooft in Geeraert van Velzen. [„*Om te eeten van 't korts ver-, boden fruit*, Vond. helden Gods". Outh.]

FUIK, v. *Om de Hugenoten in de fuik te leiden*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 969. *Als gij die vloot beknelde in uwe fuik*, Vond. in de Maagden, het eerste bedrijf.

GADE,

G.

GADÉ, v. *Het missen zijner gade*, Vond. in Virg. III. B. der Lanigedichten. [„ Ook „ door verkorting *Ga*, bij Vond. *de geest van zijne* „ *Ga*, VI. B. der En. van Virg”. Outhof. Doch *gade* voor een *Man* zoude M. moeten zijn, even als *bode*; doch 't is bedenkelijk, of 't in dien zin wel gebruikt wordt.]

[GADER, voor *vergadering*, verouderd, M. bij M. Stoke B. IX, r. 264. *Alenen gader*.]

GADING, v. [Zie AANBIEDING.]

GAEF, v. Zie GAVE.

[GAEI, een vogel, M. Zie PAPEGAAL.]

[GAEL. *schurft*, v. Pts.]

GAERDE, v. [GAERD, M.] Hooft in Henr. den Gr. bl. 146. *Zeker paviljoen in de gaerde*, Vond. in zijne Poëzij.

*Als zij moedig heenen rijdt,
Naer den gaerde van de dieren.*

[Dit onderscheid van geslacht achte ik hier niet te onpas: ik noeme GAERDE v. omdat dit, uit Kiliaan, dus gespeld, oudtijds ook dus gebruikt werd, en Hooft dit met zijn voorbeeld sterkt; GAERD, M. omdat my uit ten Kate blijkt, dat daar mede alle onze verwantschape talen overeenstemmen, en dat niet alleen het enkel GAARD, maar ook alle zijne zaamgezetten van Vondel M. gebruikt worden; in zoo ver, dat hij het enkel *gaard*, schoon met de *e* uitgaande, M. neemt, als boven blijkt. Zoo vinden we in het Frankduitsch van den Abt Willeramus ook al geschreven *in thomo gardon*, [in den *gaerde*] bl. 72. *ze then wingardon*, [tot den *wijngaerdt*] bl. 141. En het standvastig gebruik heeft thans in de zaamgezetten het v.

144 GAE. GAF. GAG. GAL.

v. glad afgeschapt. Men zie in dit werk het M. gebezigd in *wijngaard*, *boomgaard*, *roozegaard*.
 „ Voords is *gaard* schier het zelve met *boomgaard*,
 „ *bogaart*, waar van daan *Gaardenier*, *Hortulanus*,
 „ *Horti Custos*, gelijk Kilianus 't zelve verklaart".
 Outhof. De Heer Hoogstr. houdt het in 't v. geslacht met Hooft, doch het kan dus zamengaan.
 Zie ook Huyd. Proev. bl. 394.]

[GAES, O. Zie DOEK.]

[GAFFEL. Zie de Voorreden §. 52. Ptf. stelt voor zich het Vr.]

[GAGEL, v. Ptf.]

GAL, v. *De werrelt waar een hemel, wen zoó smakelijk een honigbeek zonder mengsel van bitternis der allergroenste gal wilde vlieten*, Hooft in de Med. bl. 211. *Met bittere gal*, Vondel in Virgilius XII. Boek der Eneade. [*Wien 't hart verstikte van venijst en groene gal*, Anton. IJstr. bl. 72.]

[, GALBAEN, M. een harstgom van sterken „ reuk.

*Nu leer ook uwen stal met cedrenhout berooken
 De felle waterslang verdrijven en besmoooken
 Met stinkenden galbaen.*

„ Vond. III. B. der Lantged. bl. 102. waar Virgil. leeft *galbano nidore*". Outhof.]

GALEAS, [een vaartuig,] v. *Zij ziet de Galeas in zee na van het strant*, Vond. in Ovid. Herschepping bl. 39.

GALEI, [een vaartuig dat riemen en zeilen te gelijk voeren kan,] v. *Voor eerst bragten die van Amsterdam hunne galei in 't Sparen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 308. *De zwaarmoedigheid verlaet de galei niet*, Vond. Hor. III. B. 1. Zang. [Veelmaals spelt Vond. dit *gleie*. *Ik zal u in Myceen herstellen met mijn gleie*, Ifigenie in Tauren bl. 31. Gelijk *plei*, voor *palei*, enz. Maar de Ouden *galeide*.

Zeide. M. Stoke B. IX; r. 281. *Sende enen boot of erde galeide*. Zie ook IX, r. 114, 590, 808, 1315.]

GALERIJ, [een overdekte wandeldreef,] v. *Das die historien de galerij mogen bekleeden*, Vond. in de Opdr. der Bat. Geb.

GALG, v. *Zij hadden 't preken op de galge verboden*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 89.

GALIOEN, o. *Onder het galioen*; Vond. in Virg. X. B. der Eneade.

GALM, M. *Als wij met gretige boren den goddelijken galm vingen*, Vond. in de Opdr. van Hekuba: [*Daar 't oor dien galm inzwelgt*; Vond. David in ballingschap.]

[GALOP, M. bij Hooft, Ned. Hist. *Zij zeten 't op enen galop naar de vesten toe*.]

GANG, M. * *Om den gang der gerechtzaken*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 51. *Het jaar gaet altijd den zehven gang*, Vond. in 't II. B. der Lantged. [*Weecht den ganc in ves vöets*; Spreuk. IV. 26; Ook bij M: Stoke B. III, r. 278. *Gheleert hadden enen anderen ganc*. B. IX, r. 785. *Onderroyden hem den ganc*. Maar zoude Gang voor eenen doorloop in huis, of de gang voor een plank aan boord van 't Schip ook Vr: zijn? Das meent E. Zeyde- laar Ned. Spelk. bl. 150. Ik geef het ter overweging. Zie op GREEP.]

GANGES, [een rivier,] M. *Aen den Ganges*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged. [*Van den Ganget*, Vond. Inwijd. van 't Stadhuis.]

GANS, v. *Hier heeft UE. de ganze*, Hooft in den 26: brief: *Zij hadden eene gans*, Vond. in 't VIII. B. van Ovid. Herfchepp: [*Zoo wil de paeuwephuim stelt voor de veer der gans*, de Decker 261, Puntd. II. B.]

[GARDE, v. Ptf.]

GAREEL, o. *De leeuwen in 't gareel*, Vond. in 't III. B. van Virg. Eneade.

246 GAR. GAS. GAT. GAV. GEB.

GAREN, O. *Met blaeu garen*, Hooft in den 75. Brief. [*In 't garen*, Vond. En. VIII. B.]

GARF, V. [*schoof, korenschoof,*] *Zij zien de garf, en Jezus schuilt 'er onder*, Vond. in de Altaergeheim. bl. 67.

[GARNAAL, GARNAAT, V. Ptf. Te Leiden zegt de gemoeene spraak, *Garns.*]

GARONNE, [*een rivier in Vrankrijk,*] V. *Een sterke stad op de Garonne*, Hooft in Henr. bl. 39.

GARST, V. *Door godvruchtige garst*, Vondel in Hor. III. B. 23. Lierz.

GAS, V. *Miss dat de Koning deze gas insloeg*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 108. [„ Hooft in de „ *Hist. der Med. Hij maakte daar een' straat deur*, „ *die zij de verraaders gas noemden. Zeggende ook „ in 't veelvuldig getal, wat grimmelden de gassen*, „ in zijne klagte op L. Reaals vertrek. Doch „ eigenlijk is dit woord Hoogduitsch, voor *plata, vicus, straat, wijk*. Gelijk ook *durch die gassen, vicatim, en gassenmeister, (vicomagister,) wijkmeester*. En bij de Hoogduitschen is dit „ woord ook V. *eine gasse, strasse*”. Outhof.]

[GAST, zo voor *viend* als *vreemding* M. In den laatsten zin heeft het Vond. En. IV. B. *Met dien Trojaenschen gast.*]

GAT, O. *Door 't gas des dijs*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 960. *Hot welk een treffelijk gat maakte*, Vond. in Virg. II. B. der Eneade.

GAVE, V. *Die deze gave ontfangt*, Hooft in de Opdr. der Historien. *Bedank haer voor die gave*, Vond. in 't I. B. der Poëzije, bl. 49. [*Behoudt dre gaef voor u*, Vond. in Samson. M. Stoke, B. X, f. 1056. *teenre gave.* „ Zoo ook *uitgave*, als „ Moonen zegt in zijn berecht voor zjn Poëzij „ *Tot haere uitgave geraakende*”. Outh.]

[GEBABEL, O. Zie de Voorrede §. 91]

[GEBAER, O. * bij van Mander, Ovid. herfch. bl.

bl. 26. b. *De strecken loos; 't aanlock, 't gebaer, geveynsde zaden.* 't Welk dan voor het werkwoord *gebaeren* schijnt genomen te worden, gelijk daar *het aanlok* voor 't *aanloeken*. Anders vindt men 't reeds bij M. Stoke Vr. B. III, r. 379.

*En helt hem in der gebare,
Offer hem niet om en ware.*

Zie ook B. III, r. 775, B. VIII, r. 325.]

[GEBAF, GEBAS, GEBAK, O. als BEGIN.]

GEBEDT, O. *Die 't gebodt voorsprak*, Hooft in Henr. bl. 19. *Het gebodt op den Olijfberg gestort*, Vond. voor de Gebr.

GEBEENTE, O. *Het gebeente wert te Napels gevoert*, Vond. Voorr. voor Virg. [Ook M. Stoke, B. IV, r. 438, 468. *igbeente*. Maar waarom *gebeente* O. en *gemeente* V.? Zie de oorzaak in de Voorrede §. 69, 71.]

GEBERGTE, O. *Het hoogh gebergte*, Vond. in Virg. I. B. der Lantged. [Reeds ook zoo bij M. Stoke, B. II, r. 769.]

GEBIET, O. *De treken van 't handelsof gebiet*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 23. *Gij zet mij in dit gebiet*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade.

GEBIT, O. *Het out gebit*. Vond. in de Maegdebrieven. [*Van toom en 't. mout gebit*, Vond. Bruiloftsdichten. *Hij heeft mij ook 't gebit onswet gestoren*, de Decker in Jerem. Klaagl. III. klagt. Vanhier dan verkort *het bit*; gelijk *het luk, schut*, voor *geluk, geschut*.]

[GEBLAES, O. Ptf.]

GEBLAFT, O. *Op 't geblaft*, Vond. in Virg. III, B. der Lantged.

GEBODT, O. *Dis gebodt*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 26. *Op 't gebodt*, Vond. voor den brief van St. Katharina. [En zoo altijd. Zie M. Stoke B. VIII, r. 741. *En acht 't gebodts niet DAT men doet.*]

GEBOEFTE, O. *Het geboefte*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 101. Zie Moonen bl. 62.

GEBOOMTE, O. *Onder 't geboomte*, Vond. in Virg. III. B. der Lantgedichten.

GEBOORTE, V. *In de geboorte zijner grootheit*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 4. [En zoo reeds M. Stoke B. I, r. 863. *Dient van rechter gheboerten an quam*. Maar waarom geboorte V. en 't naaftvoorgaande geboomte O.? Zie hiervan de Voortrede §. 69. 71.]

GEBOU, O. *Dit zwaerlijvige gebou*, Hooft in de Opdragt der Ned. Hist. *In dit gebou*, Vond. in de Opdr. van Noë.

GEBRABT, O. *Met den reuk van 't gebrast*, Hooft in den 162. brief.

GEBREK, O. *Het gebrek*, Hooft in Tacit. bl. 307.

[GEBROEDERSCHAP, V. * *Aen d'edele gebroederschap*, Vond. Mengeld. bl. 575. *Waer op de broederschap ging 't zwaert op haere zijde gorden*, Vond. Keurged. Zoo ook in Salomons Treursp. Maar hier wordt op 't lichaam der broederen gezien. Zie op PRIESTERSCHAP.]

GEBROET, O. *Het kleens gebroet te bezoeken*, Vond. in 't I. B. der Lantged.

GEBROETSSEL, O. *Das heillooze gebroetsel*, Vond. op dezelve plaets.

GEBROM, O. *Op dat gebrom wedergalmen*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged.

GEBRUIK, O. *Het dagelijx gebruik*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 28. *Het rechtmatig gebruik*, Vond. voor Lucifer. [Hooft in Tacitus IV. Jaarb. *In goeden gebruik*, 't welk niet te volgen is, ten ware men 'er de e bijvoegde, in *gebruike*.]

GEBULDER, O. *Das onstunmigh gebulder*, Vond. in Virg. III. B. der Lantgedichten.

GEBULK, O. *'t Gebulk der Kazernijen*, Vond. in de Heerlijkh. der Kerke. GE-

[GEBUUR, M. van een man, V. van een Vr.
Zie de Voorr. §. 37.]

GEBUURSCHAP, O. *Tusschen 't Fransche en Spaensche gebuurschap*, Hooft in den 180. br.

GEDACHT, O. *In 't gedacht*, Hooft in de Ned. Hist, bl. 39. [*'t Gedacht des minnaars wil staag weiden*, Hooft in de gedichten. *De tegenwoordige dienst zinkt dieper in 't gedacht*, Hooft uit Lottinus. *Verdrijvende het eene gedacht het ander*, Hooft in den 17. brief, en nog aldaar, *Dat d'outerlijke zinnen in 't gedacht draagen*. *Speelt mij in 't gedacht*, Decker Jerem, Klaagl. III, Kwelijk schrijft men dan in 't enkele geslacht *de gedachte*. Men hoeft slechts de schriften der vorige eeuwen in te zien, om straks te vinden, dat het enkelvoud altijd Onz. was. Overvloedige voorbeelden zijn 'er van bij H. L. Spiegel, Viſſcher, Huigens; zelfs bij M. Stoke B. IX, r. 27, *In sulc ghedachte*. B. II, r. 860. *in sijn ghedachte*. Ook *gedachte*, B. III, r. 826, 1210. IV, r. 296, 391. Waaruit dan blijkt, dat *het gedachte* zooveel is, als *de gedachte zaak*. Evenwel als men aanmerkt, dat 'er Naamwoorden zijn met *ge — te*, die van een Voorleden Deelwoord (*partic. praeter*.) afgeleid, Vr. zijn, gelijk *gedaante*, *gehoorte*, *gestakte*, van *gedaan*, *geboren*, *gesteld*: even zoo kon ook *de gedachte* van *gedacht* afkomstig voor Vr. aangaan. Doch hoe dit zij, tegenwoordig is het Meervoud *de gedachten* in gemeener gebruik.]

GEDACHTENIS, V. *De naam betekent de oude gedachtenis*, Hooft in Tacit. van de Germanen. [*Hem eene erfgedachtenis, een steenhoop op te rechten*, Vondel David Herst. I. Bedr.]

GEDAENTE, V. *Naar eenige gedaante*, Hooft in Tacitus van de zeden der Germanen bl. 490. [Oudtijds zeide men ook *gedane* bij M. Stoke B. IV, r. 1101. *an sine ghedane*. Zie de Voorr. §. 67.]

GEDANS, o. 't *Wulps gedans der vingeren*, Vondel in Joannes den Boetgezant.

GEDARMTE, o. *Een quetsuur in 't gedarmte*, Hooft in de Nederl. Historien, bl. 9. *Tusschen de zijde en 't gedarmte*, Vondel in Virgilius X, Boek der Eneade.

GEDEELTE, o. *Dat Godt zelf een groot gedeelte vervatte*, Vond. in 't Ber. voor Salm. [De Hr. Ptf. beroept zich op Voorbeelden van *de gedeekte Vr.*, doch zonder genoegzamen grond. In 't Meervoud zegt men veelzijd *de gedeekens*.]

GEDENKENIS, v. 't *Zal mij niet verdrieten de gedenkenis der voorige slavernije bij een gebragt te hebben*, Hooft in Tacitus bl. 508. [Hij heeft te Sion *uitgespoelt de gedenkenis aller Sabbathsedes*, De Decker Klaagl. Jerem. II, Kl.]

[GEDICHT, o. Ptf.]

GEDIERTE, o. *Het gedierte liep hier en daer*, Vond. in Virg. 6. Herderskout.

[GEDING, het pleit, o. *Daer Delius 't geding alleen aan mij verbleef*, Vondels Bruiloftd. Zeer-gebruikbaar bij M. Stoke B, IV, 78. *Eñ makeden menich groot ghedinghe*. Zie ook B. II, r. 54, 55. B. IX, r. 676.]

GEDOMMEL, o. *Op 't gedommel*, Vond. in het I. Deel der Poëzije, bl. 359.

[GEDRAG, o. Ptf.]

GEDRANG, o. *Wat wil dit gedrang!* Vond. in Horatius V. Toezang.

GEDROCHT, o. *Dit menschverflindende gedrocht*, Vond. voor Edipus. [Met al 't gedrocht, Hooft, brief. bl. 133.]

GEDRUIS, o. 't *Gedruis van 't schieten*, Hooft in de Nederl. Historien bl. 256.

*Zoo verre als 't woest gedruis
Des afgronts zwicht voor 't Christgezegent Kruis,*

Vondel

Vondel in 't begin des tweeden boex der Altaergeheimenissen.

GEDULT, O. *Het Katholijk gedult*, Vond. in de Heerlijkheit der Kerke. *Zoo dient het gedult den Vorste best*, Hooft in de Vertalingen bl. 938.

[GEER. Zie GERE.]

[GEERS, GIERS, v. Ptf.]

GEESSEL, M. * *Drijft haar met den geessel*, Hooft in Tacitus bl. 494. Zoo is 't ook; maer bij Vondel vind ik, *Tisiphone met hare geessel*, in 't Vrouw. gefl. in Virg. VIII. B. der Eneade. Zoo stelt het ook Moonen, maer niet met mijne goedkeuringe. [De Heer Outh. brengt bij uit Vondel, VIII. Enead. bl. 406. *Bellona volgt haar met de bloedige geessel*. En Vollenh. op Brants Lev. van de Ruyter.

*O Vaderlanders, o oprechte Bataviërs,
Die Ruyter noch betreurt, de geessel van Algiers,
Den zeeuwfchen zeeschrik,*

Vergel. Ptf. die 't M. voortrekt.]

GEEST, M. *Quelling fcherpt den geest*, Hooft in de Nederl. Histor. bl. 576. *In den begaafden geest*, Hooft in de Opdragt der Historien. *Die van zinnen geest gedreven*, enz. Vond. in de Aenl. ter Nederd. Dichtkunst. *Godt heiligt hem door zinnen geest*, Vollenh. in de Heerlijkheit der Rechtvaardigen bl. 14. [Geef kracht aen mijnen geest, en geest aen mijn' gezangen, De Decker goede Vrijd. in 't begin.] Ook in de beteekenisse van iemants schim, die reeds gestorven is: *Driewerf greep ik vergeefs waer haren geest*, Vond. in Virgil. II. B. der Eneade, aen 't einde. Zoo dat 'er een verzinning is bij Vondel in de Opdr. van Josef in Egypte; daer dit Vr. gestelt word: *Het beliefde de Heilige Geest.* (*)

M.

(*) Vondel stelt dit niet Vr. maar begaat een taalfell. HH neemt den eersten Naamval voor den derden. Men zegt niet:

[M. Stoke houdt het M. ook. B. IV, r. 59. *finen gheest opghoven*. Vergel. B. V, r. 71. X, r. 842, 852. Maar voor zandige stroken lands houdt hij 't Vr. B. I, r. 944. *'t kant op die gheest*. B. IV, r. 223. *Doe si hadden de harde geest*. Zie ook B. III, r. 389. IV, r. 550. Nog kent hij een derde *geest*, van 't Lat. *gesta, res gestae, geschiedenis*, B. I, r. 1001. *safer geesta*. Waarvoor lateren schrijven *gesten, jesten, jeeften*.]

GEESTENDOM, O. *In het Geestendom*, Vond. Bespieg. bl. 120.

GEETE, [een rivier in Brabant,] v. *Wat over de Geete niet had kunnen raken*, Hooft in de Nederl. Historien bl. 198.

[GEEUW, M. Ptf.]

[GEFEMEL, GEFLONKER, GEFLUIT, GEGIL, GEGONS. Alle deze woorden zijn O. volgens den algemeenen regel, Voorr. §. 55-57. en 92.]

[„ GEGRIM, O. *En 't afsgrijffelijk gegrim*, „ Vond. Bruil. van N. Pankras". Outh.]

GEHEIM, O. *Van 't Geheim*, Hooft in Tacitus, van de Germanen. *'t Geheim aen den dag brengen*, Vond. in Horatius Lierzangen.

GE-

niet: *dit belief ik, maar dit belijft mij*. Men vindt diergelijke voorbeelden, in persoonlijke Werkwoorden, personeel gebruikt, wel meer bij hem. *Het luste Pylarchus de doorzichtigste redekenner*, voor den, in de Opdracht van Kon. David hersteld. *Wie* [dat is, *wien*] *room en melk lust*. Ovid. *Hersch. XIII. B. De Voerman van 't gespan des lichts verdroot dees straf*, voor den, IV. B. *Terstond beroude God sien eed*, voor die eed Gode, II. B. *De bouheer van het hof ontbreckt geen snel verstant*, in Samsons Tr. waar mede gelijk staat *hij walgt*, voor hem *walgt*. Zie Huydecooper bl. 560 en 102. zoodat het opgegeven voorbeeld van Hoogstraten geen bewijs levert voor 't Vr. Gesl. van *Geest*. Hiervan spreekt Anonym. Batav. in zijn brief aan Prof. A. Reland, rekenende dit onder Vondels bestekfeilen (*vicia Systematis*) die zeer onderscheiden zijn van de *vicia typographica*, of ook zulke verzinnigen, waarin Vondel zich zelf wel eens ongelijk was.

GEHEIMENIS, v. * *In deze heilrijke geheimenisse*, Moonen voor zijnen lijdenden Christus. [*Hoe wij den Englen de geheimenis ontdekken*, Vondel berecht voor Lucif. Maar veeltijds, vooral in samenvoeging, bezigt hij het O. *Achitofel bewust van 't hofgeheimenis*, Vond. David hall. IV. Bedr. *Geheiligt door dit Paeschgeheimenis*, dezelve in de *Altaergeh.* I. B. Zoo ook aldaar *het Alkaergeheimenis* en *het Koergeheimenis*. Doch ik gebruikte lieft het Vr. als meer regelmatig.]

GEHEMELTE, o. *Het gehemelte der ledekant*, Vond. in Horatius XII. Toezang.

[**GEHEUGEN**, o. Ptf.]

GEHEUGENIS, v. *Uit de geheugenis van Germanicus*, Hooft Tacitus XI. Jaarb. Zonder voorzetzel ge ook bij Hooft Tacitus II. Jaarb. *Om zyner heugenisse.*

[„**GEHOOR**, o. 't *Nieuwchierige gehoor*, „Vond. op den titel van zijne *Altaergeh.*” Outh.]

GEHUCHT, o. *Hy betekende hun 't gehucht*, Hooft in 't leven van Henr. den Grooten bl. 109.

GEJAMMER, o. *Al 't gejammer*, Vondel in het I. Deel der Poëzije.

[**GEIL**, o. *Gelijk het zachte gheil*, Vond. Virg. lantg. II. B.]

[**GEIN**, o. Ptf.]

[**GEJOK**, o. Ptf.]

GEIT, v. *De wolf volgt de geit*, Vond. in Virg. II. Herdersk. [*De versche room der dartsle geit*, Vond. in de Gebroeders.]

[**GEJUICH**, o. Ptf.]

[**GEK**, m. Voor een zot mensch, is onnoodig te bewijzen. Maar zoude dan ook niet m. zijn een gek op een schoorsteen; eengek voor een gekkebord of soort van spel; en een gek voor een knie of mik van de pomp? E. Zeydelaar bl. 151. wil die Vrouwl.

hebben; maar is misschien door den zachten tongval zijner woonplaats verleid. Vergel. de Voorr. §. 14.]

GEKERM, o. *Om dit bijster gekerm*, Vondel in Virg. IV. B. der Lantg.

[GEKIJF, o. Ptf.]

[GEKLAG, o. Ptf.]

[GEKLAK, o. Ptf.]

GEKLANK, o. *De Koribanten verdubbelen 's geklank*, Horatius door Vondel, I. B. 16. Gez.

[GEKLAP, o. Ptf.]

[GEKLAS, o. bij M. Stoke B. IX, r. 1020. *hoerde noyt man suto gheclas.*]

GEKLATER, o. *'t Lieffelijk geklater*, Vondel in de Poëzij I. Deel bl. 412.

GEKLIKKAK, o. Vondel in Jephtha.

[Zy stooten toe met schrickelijk geschal.

De bodem dreunt, op 't yffelijck ontmoeten

Van zeissenradt, en hoeve en paer devoeten.

Geschrey, gebriesch, de stofwolsk, het gerucht,

't Geklickklack van het harnas, aen de lucht

Gesjegen, mengt zich naer in duizent godden.]

[GEKLOTS, o. Ptf.]

[GEKNOR, o. Ptf.]

[GEKOR, GEKRAAI, GEKRASCH, GEKWEEL, GEKWEL, GELOOP. Alle deze woorden zijn o. volgens den algemeenen Regel. Zie de Voorrede §. 55-57. en 92.]

GEKRAK, o. *Dat gekrak*, Vondel in de Maagdebrieven bl. 34.

[„ GEKRIEL, o. *In 't midden van het Krijgsgekriel*, Hooft, klagte op Hendr. den Gr." Outh.]

GEKRIJT, o. *Op het gekrijt*, Vondel in Virg. II. B. der Eneade.

GELAET, o. Hooft in Geraert van Velzen bl. 490.

't Eenvoudig, om te doen 't gelaet met schallikheit

Ja zeggen, tot het geen daer 't harte neent toe zeit.

Zij

Zij heerscht door dit gelaet, Vond. in 't I. Deel der Poëzije, bl. 208. [En dit leert ook de buiging bij M. Stoke B. V, r. 390. *Met sinen ghelate*. En VIII, r. 1186. *met also vreseliken ghelate*.]

GELACH, O. *Die het gelagh beschaduw*, Vond. in Virg. IV, B. der Lantg. [In een eerlijk gelagh, Vond. Horat. gez. 27. I. B. Ook voor het lacchen.]

GELEGENTHEIT, V. *Voor de gelegenheit*, Hooft in Tacitus bl. 513. [Beter gelegenheid.]

GELEIDE, O. *Het goet geleide der Godinnen*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade. *Het geleiden zijns Heiligen Geests*, Hooft in het leven van Henrik den Grooten bl. 83. [Dit erkent ook M. Stoke B. IV, r. 1384, 1540. V. r. 364. Echter zegt hij B. X, r. 284. *Nu is hy in de Gods geleide*.]

GELIDT, O. *In het laatste gelidt*, Hooft in den 46. brief. *Het vijfde gelidt*, Vond. in 't IV. B. van Virg. Lantgedichten.

GELOEI, O. *'s Geloei der runderen*, Vondel in Virg. III. B. der Lantgedichten.

[GELOFTE, v. Zie BELOFTE.]

GELOOF, O. *Geschillen in 's Geloof*, Hooft in de Nederl. Histor. bl. 17. *In het geloof*, Vond. in de Opdragt van Maria Stuart. [Doch in de oudere taal leeft men ook v. *de gelove*. Zie Huyd. op Stoke D. III. bl. 150. *Dat is de ghelove mi*, B. VIII, r. 968. Schoon M. Stoke ook elders zegt *tghelove*. Zie B. IV, r. 1390. IX, r. 1356. X, r. 192.]

GELT, O. *Een Nederlantsch Rismeester gemagtigt om gelt te verzoeken kreeg 't antwoord: Weet gij 't te haalen? ik wil mede ryden*, Hooft in Henr. bl. 98. *Zorg en honger volgt het gelt*, Vond. in Horatius III. B. 16: Lierz., [doch „GELT of GELTE, is v., genomen voor *Porca castrata*, eentē „gelubde neuge, als Kilianus heeft, van *gelton*, „lub-

„ *hubben*: die *gelte* ook *eenen groeten beker* noemt,
 „ terwijl de Hr. van der Schelling zegt, dat *gelte*
 „ ook was een *zaak* of *stoop* in Alkemade's Ditsch-
 „ plegtigheden I. Deel Kap. XX. bl. 284. Maer
 „ *Percus castratus* noemt men *eenen barg*, of *berg*.
 Outhof.]

[GELTZUCHT, v. Zie ZUCHT.]

GELUIT, o. *Qns oor wraeks dat geluit*, Vond.
 in de Aenl. ter Ned. Dichtk.

GELUK, o. *Daar het geluk nog toefoeg*, Hooft
 in de Ned. Historien bl. 17. *Nederduitschland had*
het geluk, Vond. in 't berecht der Misfpellinge.

GEMAEL, m. 't *Welk bij haren gemael geloofte*
wert, Vond. voor Jofef in Egypt. [voor een man
 namelijk! Maar in beteekenis van de vrouw v.;
Ik kom met begroeten uw gemael, die HAER *gestacht*
 enz. Vond. Jofeph in 't hof. *Om mij, uwe eege-*
mael, zegt Herodes Huisvrouw bij de Decker in
 den Dooper, IV. bedr. En zulks is voor *gema-*
lin; welk woord met meer anderen niet, wel in een
 berijmde reden vlijt; want het voorzetsel *ge*, 't
 welk natuurlijk kort is, stoot, als het lang geno-
 men wordt in een vers, gelijk het noodzakelijk
 moet genomen worden, om den volgenden uit-
 gang van *in*. Zie Huydecooper Proeve van Taal
 en Dichtkunde, bl. 269, 568. Meermaal vindt
 men dit *gemaal*. G. Brand de Jonge in den
 Veinzenden Torquaat, *De tippen van d'overscho-*
nen mondt van uw gemaal: Haar lippen enz. nog, *nu*
zijt gij zijn gemaal. Vond. *Dees kan met zijn gemaal*
de zael stoffeeren, H. D. der Poëzije. *Godt Jupiters*
gemael, Bruiloftd. en elders. *Zijn naeckte bed-*
gemaal, zijn bemdeloos gebraedfel, Huigens Zedepunt.
 bl. 136.] Maer GEMAEL afkomstig van *malen*
 is o., als de bovengemelde woorden *gekerm*, *ge-*
blank.

[GEMAEUW, o. Ptl.]

GE-

[GEMAK, O. Ptf.]

GEMALIN, v. *Om zijne gemalin te bezoeken*, Hooft in de Nederl. Historien bl. 17. *Door de hand zyner verlooze gemalinne*, Vond. in 't II. B. der Eneade. [Zie GEMAEL.] Dus zijn alle de namen van vrouwen, *Koningin, Vorstin, Priefterin*, waervan nogtans *wijf* uitgezondert blijft; welk woort van het Onz. gefl. is; als ook *maegdeken, meisken*, enz. hoewel deze alleen, omdat ze verkleenwoorden zijn, die alle het onzijdige geslacht aennemen.

GEMBER, v. *Met witte gember*, Antonides in het II. B. des IJstrooms, [ook bij van Heule.]

GEMEEN, O. *Tot koste van 't gemeen*, Hooft in Tacitus van de Germanen. [Bij M. Stoke VI, r. 111. X, r. 115. *int ghemene.*]

[GEMEENEBEST, O. *Het gemeenebest*, Vond. Horat. lierz. 29. III. B.]

GEMEENSCHAP, v. *Zonder de Roomsche gemeenschap af te snijden*, Hooft Hist. bl. 87. *De vroomen houden de burgerlijke gemeenschap staende*, Vondel in 't Ber. voor Palam.

GEMEENTE, v. *Liefde der gemeente*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 4. *Bloetzuipers der gemeente*, Vond. voor Josef in 't Hof. Zie Moonens Spraek-kunst bl. 62. [Bij M. Stoke B. III, r. 829. *Berechte hi de ghemente wel.* Zie ook B. IV, r. 617. VI, r. 1031. Vanwaar bij hem meermaal, *die meente, alde meente, ter meenten wille*, B. III, r. 48, 78. VI, r. 1033. 't Welk nog in Overijssel en elders in gebruik is. En echter gebruikt hij 't ook O. *tghemeente*, B. II, r. 900. IX, r. 1377.]

GEMOED, O. *Het argwaanig gemoedt*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 20. *Het gemoed der menschen*, Vond. in 't Berecht voor Jephtha. [Maar een ander gemoed voor *genoegen, toestemming, vrijheid*, is Vr. bij M. Stoke B. III, r. 502. *Doe si hadden sine*

fine ghemoede. B. I, r. 750. *Sins ghemoeds doen.* Vanhier ook Overdrachtig voor den prijs of 't loon ter bekoming van die vrijheid, bij van de Wall, Handv. van Dordr. bl. 583. Met *gemoede* staat eenigzins gelijk het woord *moede*, en de spreekwijs *wel te moede zijn.* Zie MOED. En hieruit verklaart zich ook 't woord *moedwilald.* Van de Wall bl. 539. *Eendrachtelijcken ende mit onsen yrijen moetwille.* Welk woord thans alleen ten kwaden gebruikt wordt; maar oulings ook ten goede. Zie de tweede Proeve van D. A. O. M. bl. 201. waar *moedwillig* ook omgekeerd en in een' goeden zin, *willemoedig*, voor *bereidvaardig.*]

GEMOMPSEL, O. *Die hun gemompel beluifstert had,* Hooft in de Ned. Hiftor. bl. 406.

GEMOR, O. *Door dat rompeligh gemor,* Hooft in de Gedichten bl. 701.

[GEMUIT, O. Ptf.]

GENADE, V. *De geneugt van de wraak duurt een korten stont, maar die van de genade ten eeuwigen dagen,* Hooft in 't leven van Henrik den Grooten bl. 84. *Invloed der genade,* Vondel in 't Berecht voor Adam in ballingschap.

[GENET, O. *Het paert, dat met brieffen het Spaansch genet uittart.* Vond. begroetenis van Fr. Henrick. 't *Moedige genet,* Anton. IJstr. bl. 96. Dus wordt een *Spaansch paerd* genoemd.]

GENEUGTE, V. *Om de geneugte,* Hooft in den tweeden brief, [Zoo ook in de vertaalinge, bl. 164. En Westerb. in Eneas I. B. *Verzaedt met ijdele genucht,* bl. 23.]

[GENEVER, JENEVER, M. Ptf.]

[GENIES, van NIEZEN, O. Ptf.]

GENOOTSCHAP. Zie PRIESTERSCHAP.

GENOT, O. 't *Genot der schoonheit,* Hooft in Henr. den Gr. bl. 43. *Het genot van gelijstapels,* Vondel in Horat. II. Boek der Lierzangen.

[GE-

[GEPEINS, bij M. Stoke *gepens*, O. Zie B. I, r. 26, 924. II, r. 544. III, r. 134. De Vlamers zeggen *gepeis*, van 't woord *peizen*, ook voor *peinzen*.]

GEPEUPEL, O.

*Maer wat beschuldig ik een wuft en dom gepeupel,
Dat na den voorgang van zijn heer gaet recht of kreupel?*

Vondel in 't eerste bedrijf van Palamedes bl. 17.

[GEPIEP, O. Ptf.]

[GEPOCH, O. Ptf.]

[GEPRAAT, O. Ptf.]

GERAEMTE, O. *Het geraemte*, Vond. Horat. in den 17. Toezang.

GERAES, O. *Al dat geraes*, Vondel in Virgilius IV. B. der Eneade.

GERAMMEL, O. *Het schrikkelijk gerammel*, Vondel in Virgilius II. B. der Eneade.

[GERE, M. voor *begeerte*, bij M. Stoke B. V, r. 1164. *Her Jan en hadde ghenen ghere*. Zoo ook B. I, r. 376, 925. II, r. 894. VII, r. 1131. Evenwel zegt hij B. III, r. 836. *En hebbe altoos sulke ghere*, en B. IV, r. 944. doch 't welk ook voor 't Meervoud kan komen. Voor een *slippe* of gedeelte eens kleeds, bij Kiliaan gespeld *gheere*, *gheerene*, houdt het Ptf. V. Doch de vroeger Voorbeelden in de tweede Proeve van D. A. O. M. bl. 8, 9, zijn allen voor 't Manl. *Thien mannen van allen tonghen- sullen aennemen den gheer eens ioden*, aldaar de Delfsche Bybel, 1477. Zach. VIII. 23. waarvoor nu staat: *grijpen zullen de slippe van eenen Joodschen man*. Zijne eerste beteekenis schijnt meer een *schuinschen lap* aanteduiden, naderhand overgegaan tot de *slippe*. Waaruit nog bekend is het werkwoord *geren*: *dat vertrek geert, die tabbard geert*.]

GERECHT, O. *De oppertoerzicht over 't gerecht*,
Hooft

Hooft in de Ned. Historien bl. 41. *Het streng gèrecht des Allerhoogsten*, Vondel in den Inhoud van Adam.

GEREETSCHAP, O. * *Het dootsche gereetschap*, Hooft in de N. Hist. bl. 30. *Toen haelden de vermooiden 't gereetschap*, Vondel in Virgilius I. Boek der Eneade. [Doch de uitgang in *schap* oorloft mede het V. Waaron ook de Bijbelvertalers *de en het gereetschap* besloten te gebruiken. Zie Hinglopen Bijbeloverzett. Bijl. bl. 103. Schoon zij weder bl. 112. alleen *het gereetschap* goedkeurden; houdende echter Vr. *de dronkenschap, de vriendschap, de gemeenschap, de maatschap*. Vergel. PRIESTERSCHAP.]

[GEREIDE, een oud woord, voor 't zadeltuig eens paards. O. *Si saten vaste in haer gereide* — *Moesti ny tghereide rumen*, met meer voorbeelden in de Tweede Proeve van Taalk. van D. A. O. M. bl. 33, 34.]

[„GERIT, O. *Dan naer de paerden en 't gerit van Tydeussoon*. Vond. 16. B. van En. in rijm.” Outhof.]

GERIJF of GERIEF, O. Om 't gerijf der onderhandeling, Hooft in Tac. van de G. *Het gerief*, Vondel in het I. deel der Poëzije bl. 246.

GEROEP, O. *Het geroep der Marsen*, Vondel in Horatius 1. Toez.

[GERST, v. Zie GARST.]

GERUCHT, O. *Door het gerucht*, Hooft in Tacitus bl. 619. *Het gerucht loopt hier*, Vondel in Virgilius derde boek der Eneade.

GERUISCH, O. 't Geruisch des jammerpoels, Vondel in Virg. II. b. der Lantged.

GESCHAL, O. *Een eendragtigh geschal uit zwoefstige stemmen te smeeden*, Hooft in den 101. brief.

GESCHENK, O. *Dit geschenk*, Vondel in Virg. V. B. der Eneade. Zie van Heule bl. 20.

GE-

GESCHIL, O. *Om dit geschil te middelen*, Hooft in de Ned. Historien bl. 18. *Men tracht tot het geschil*, Vondel in 't Berecht voor Adam.

GESCHREI, O. *Het geschrei der mannen*, Vondel in Virgilius, I. B. der Eneade.

GESCHRIFT, O. *'T geschrift*, Vond. P. r. d. bl. 228. [Hier van onderscheidé men *de Schrift*, waarvan zie op SCHRIFT. Doch in beiden gevalle erkent M. Stoke het O. B. VIII. r. 484: *dat gheschrifte*, en B. X, r. 341. *uten schrifte*]

GESCHUT, O. *Met een brandde 't geschut af*, Hooft in de Ned. Histor. bl. 8. *Het grof geschut*, Vondel in den Inhoud van Zunchin.

GESLACHT; O. *Van het geslacht van Croij*, Hooft in de Ned. Histor. bl. 24. *Het menschelijk geslacht*, Vondel in d'Opdragt van Adam.

[GESLACHTLIJST; v. als lijst. Zie op LIJST.]

[GESMEEK, O. Ptf.]

[GESNAP, O. Ptf.]

[, GESNOR, O. *Ik zie mij gansch geen' eer uit*, *dat gesnor te spinnen*, de Decker in den Lof der Geldz. bl. 49: Zoo zegt ook Vondel in Virg. En: XII. B. bl. 562. *dat gesnor*." Outhof.]

[GESNORK, O. Ptf.]

GESP, M. * *De vlechten met eenen gouden gesp opgehaekt*, Vondel in 't VII. B. der Eneade. *Ontgespte den gouden gesp*, in Herkules in Trachin bl. 29. *Met eenen gouden gesp*, in de Herfch. XIV. B. Zoo vele plaetsen breng ik bij voor het mann. geslacht, om dat men 't ook Vr. bij hem vint in de Eneade. *Een kleed met een goude gespe opgehaekt*: maer het bijkomen der e schijnt hier het geslacht te veranderen, dat veel gebeurt, gelijk ik elders vermaent heb. Bij Moonen is 't Vr. Sewel stelt het onverschilligh. [Zie 't aangeteekende op GAARDE en GROETE.]

L

GE-

GESPAN, O. *Het heele gespan*, Hooft in de Ned. Historien bl. 104. *Onder het gespan*, Vondel in 't Berecht voor Lucifer. [*De voerman van 's gespan*, Vond. Hersch. B. IV. r. 327. Vanhier ook O. 's *yloekgespan*, *eedgespan*, enz.]

[GESPOOK, O. Ptf.]

GESPREK, O. *Over dit gesprek*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 67. *Dit gesprek*, Vondel in Virgilius VI. Boek der Eneade.

GESPUIS, O. *Het gespuis*, Hooft in de Ned. Histor. bl. 101.

[GEST, v. zie GIST. Doch voor *houding*, *gebaar*, is 't mij niet voorgekomen. Ook gebruikt men dan meest 't Meerv. *de gesten*.]

GESTALTE, v. * *Van de gestalte des lants*, Hooft in de Ned. Histor. bl. 37. Vondel gebruikt dit Onz. in de Maegdebrieven.

'*K schijne uit het aertsch gestalte in 't hemelsch te verkeerem*. Ook in de P. I. d. bl. 483.

Is dit het Koningklijk gestalt?

[In Lucifer *Het menschelijk gestalt*. In de maagden *In Goddelijk gestalt*.] Maer in Maroos Lantgedichten bl. 70. schrijft hij, *dees gestalte*, dat is *deze gestalte*. [Het Onz. is ook in van Mander, Ovid. Hersch. fol. 15. *Ten eersten neemt hij aan 't ghesbals eens Leeuws*. Doch zie de Voorrede §. 69.]

GESTALTENIS, v. *Circe schudde hun de menschelijke gestaltenisse uit*, Vondel in 't VII. B. der Eneade.

GESTARNTE, O. *Het waterzuchtige gestarnie*, Vondel in Virg. IV. B. der Lantged.

GESTEEN, O. *Van dit gesteem*, Vondel in Virgilius XII. B. der Eneade.

GESTEENTE, O. *In een langwerpig gesteente*, Vondel in 't V. B. der Eneade.

[GESTEL, O. Ptf.]

[GE-

[GESTELTENIS, v. *In die gesteltenis*, Vondel in de heldinnebr. van Ovid. den XXI. br.]

[GESTICHT, o. Zie GEDACHT.]

[GESTOEL, o. Ptf.]

GESTOELTE, o. *Op 't openbaar gestoelte*, Hooft in Boccac. 88. Nieuw. *In 't gestoelte der Schouburghs*, Vondel in Virg. II. B. der Lantgedigten.

[GESTREEL, o. Ptf.]

GETAL, o. *Onder 't getal*, Hooft in Tac. Bl. 144. *Het getal*, Vondel in 't I. B. der Eneade.

[GETEEM, o. Ptf.]

[GETELT, Een oud woord voor *tente*, o. bij M. Stoke B. III, r. 419. *tghetels*. B. III, r. 298. *hevet gheslegghen sijn ghetelt*. Zie ook III, r. 894, 1374. IX, r. 462.]

GETIER, o. *Onder het getier*, Vondel in Virgilius III. B. der Eneade.

GETIJ, [getijde] o. *Om dit getij*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 27. [Ook zoo bij M. Stoke B. IX, r. 613, 897. *dat ghetide*.]

[GETIMMER, o. Ptf.]

GETOET, o. *Dit helsch getoet*, Vondel in Virgilius VII. B. der Eneade.

GETOKKEL, o. *Op 't getokkel van die lait*, Hooft in de Ged. bl. 701.

GETOMMEL, o. *In dit getommel*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 251.

[GETOUW, o. Ptf.]

GETRAPPEL, o. *Het getrappel der votten*, Vondel in 't III. B. der Eneade.

GETRIPPEL, o. *Het getrippel der voeten*, Vondel in zijn Toneelschild bl. 8.

GETROMMEL, o. *Het getrommel der bomme*, Vondel in Horatius III. B. Lierz. 15.

[GETUIGE, M. van *man*, en V. van *vrouw*. Zie de Voorrede §. 37.]

GETUIGENIS, O. * 't *Getuigenis der tegenvoortdige goederen*, Hooft in Tacitus bl. 508. [En Brieven bl. 11. in *dat getuigenisse*; bl. 67. 't *Getuigenis der loopmaaren.*] *Het getuigenis*, Vondel in de Voorreden van Virgilius: maer het neemt ook het Vrouw. geslacht aen: waer in het Vondel zelf meest gebruikt. *Deze eenige getuigenis is alleen genoeg*, in d'Opdr. van Adonias. [*Deze erfgetuignis*, Vond. Pf. XCII. bl. 232.

*En elck zoekt die getuyghenis,
Dat hy gheen Geck geschapen is.*

Huigens Sneld. XVI. B. Men besloot bij de Nederd. Bijbelvertaling meest *de getuigenis* te zetten, en minder gebruik van *het* te maken, en in Genit. altijd *der*. Zie Hinlopen, Bylag. bl. 103.]

GEVAER, O. 'T *gevaer*, Hooft in Tacitus bl. 510. *De gelijkheit van 't zelve gevaer*, Vondel in Virgilius VI. B. der Eneade.

GEVAERT, O. *Het weldigh gevaart*, of *geveirt*, Hooft in de N. Hist. bl. 8. *Dit gevaert is gebout*, Vondel in Virgilius II. Boek der Eneade.

GEVAL, O. *Voor het geval*, Vondel in de Bespieg. bl. 20.

GEVECHT, O. *Onder het gevecht*, Vondel in den Inh. der Leeuwendalers.

GEVEL, M. *In den gevel des boex*, Hooft in den 7. brief. *De maen bescheen den gevel*, Vondel in de Leeuwendalers II. Bedr. *De gevel van het stadhuis begon al te bezwijken, tot dat hij door last der Regering afgebroken wiert, om plaats te maken voor eenen nieuwen*, Moonen in de Aentek. op zijne Poëzije. bl. 853.

GEVEST, O. *Met het gevest van den degen*, Hooft in de Ned. Histor. bl. 1211. *Tot aen 't gevest toe*. Vondel in Virgilius II. B. der Eneade. [*Als hij tot den appel van 't geveste in zijnen degen viel*, Vond. David in ball.] [GEUL,

[GEUL, v. Ptf.]

GEVLEI, O. *Om in 't gevei te spreken*, Hooft in de Ned. Hist. I. B.

GEVOELEN, O. *Tot het gevoelen des zelven*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 24. *Naer het gevoelen*, Vondel in den Inh. van Virg. 6: Herdersk. Dit is eigenlijk een werkwoord, genomen voor een zelfstandigh woort, als *lezen, leven, sterven, schrijven, wandelen*. Want men zegt, *Het lezen oeffent de jeugt, Het loven is kort, Het sterven gaet zijnen gang, Het schrijven neemt geen eindt, Het wandelen is goet voor de gezondheid*; op de wijze der uitlantsche taelen. [Voor *gevoel*, een zintuig, ook O.]

[GEVOGELTE, O. Zie de Voorrede §. 71.]

GEVOLG, O. *Naer 't heerlijck hofgevolg*, de „ Decker in zijnen Lof der Geldz. bl. 4.” Outhof.

GEUR, M. * *Dat Paulus eenen godvruchtigen geur ontleent*, Vondel in d'Opdr. van Ifigenie in Tauren. Dit geslacht keure ik voor 't rechte, ook de Heer Moonen, gelijk nu blijkt uit zijn uitgegeven Spraeckkunst: schoon Hooft het Vr. geslacht kiest in zijnen 47. brief, *Om de geur der Duitseheit*; ook Vondel in 't I. D. der Poëzije. bl. 80. naer allen schijn om het vaers te gemoet te komen,

*De Nijdt zwoer Smirnes oogst te slepen
En d'Indiaensche geur in lucht
Naer nieu Algiers.*

Voor 't man. is ook Vollenhove in de Heerl. der R. bl. 76. *Hij laet, uit de werelt scheidende, den lieffelijken geur na van een loflijk geruchte*. [Ook J. de Decker, *Die altijd geurig rieckt, is van geen goeden geur*, Pantd. I. B. *Dat de naem in goeden geure blijf*, De Deckers Klinkdichten, bl. 226.]

[GEUS, als een scheldnaam M. maar voor een Scheepswoord, schijnt het Vr.]

[GEUT, v. Zie GOTE.]

GEWAED, O. *In het gewaet*, Vond. in de Opdr. van Adam in ballingschap.

[*Dat zelf 't gewaet besmette
Der zwangere, op wiens borst de moort het zinkroer zette,*

Vond. Maria Stuart I. bedr.]

GEWAG, O. *Om het minste gewag*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 90.

GEWAS, O. *'t Gewas dixer landsdowwa*, Hooft in den 118 brief. *Het welig gewas*, Vondel in Virg. II. B. der Eneade.

[GEWEEN, O. Ptf.]

GEWEER, O. *Het geweer te laten*, Hooft in de Hist. bl. 88. *Met dit geweer*, Vondel in Virg. Inh. van 't VIII. B. der Eneade.

GEWEI of GEWEIDE, bij Kiliaan, *esta, intestina, viscera animalium*, ingewand, O. *Zij halen 'er 't gewey uis*, Vondel in Virg. II. B. der Eneade. [De oorsprong des woords is optemaken uit Bredero in Griane, II, act,

*Ik wil 't onwaerd gespuijs vermorslen met mijn tanden,
En slingren 't ingeweyd' om dees mijn wreede handen.]*

GEWELF, O. *In 't gewelf der kerke*, Vond. voor de Altaergeheimenissen. *In dat starlichte gewelf*, Vollenhoven in de Heerlijkheid der Rechtvaardigen bl. 22.

GEWELT, O. *Al het geweld*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 7. *Door het geweld der gaden*, Vondel in Virg. I. B. der Eneade. [Vreemd mag het schijnen, dat M. Stoke B. I, r. 1126. schrijvende *in sijn ghewelt*, elders *geweld* Vr. maakt. B. I, r. 65. *te nederne de Roomsche ghewelt*. B. III, r. 893. *met sere ghewelt*. Doch zulke woorden zijn 'er meer. Zie GEWISSE.]

[GEWEMEL, O. Ptf.]

GEWEST, O. *Het gewest van Nederlandt*, Hooft in

in de Ned. Hist. bl. 1. *Het gewest overtrekkende*, Vondel in den Inh. van Herkules in Trachin.

GEWETEN, O. *Men luiden, die 's gewoeten ongerust maakte*, Hooft in Tacitus I. B. *Onder schijn van hun bezwaert geweten te ontlasten*, Vond. in zijn Toneelsch. bl. 4. Dit is eigenlijk een onzelftandig of deelwoord, betekenende een gewetenē zaak, of die geweten word. Men zegt, *Het geweten ontrust die menschen*: dat is, de misdaden, die zij weten dat van hun bedreven zijn. Dus is het *geweten* zoo veel als het *geweten werk*, of *geweten zaak*. Hier voor zegt men ook *Gewisse*, dat van 't zelve geslacht is.

GEWICHT, O. 't *Gewicht der dingen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 41. *Om het zegelloos gewicht*, Vond. in de Poëzij II. D. bl. 250.

GEWIN, O. *Om 't gewin*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 120. *Afkeertig van snood gewin*, Vond. in Horat. II. B. 4. Lierz.

GEWISSE, O. * [*Dan volge stracks het loutren van 't gewisse*, Vond. Altaargeheimenis II. B. bl. 62. doch ook gebruikt Hooft 't v. *In de gewisse zijner moeder*, Tacitus III. Jaarb. En hem volgt Decker in den Dooper III. bedr.

*Uw' altijd knagende gewiss',
Die met haer' roede, taci gepeest,
Staeg slaet en geestelt uwen geest.*]

GEWOEL, O. *Het gewoel*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade.

GEWOONTE, V. *Door de gewoonte*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 74. *Uit welke gewoonte*, Vond. voor Lucifer.

[GEWORMTE, O. Zie de Voorrede §. 71.]

GEWOUT, O. [dat is *gewold*. Zoo zei men oudtijds *quitgeschonden* voor *quitgescholden*, *onvergolden* voor *onvergolden*. Nog zegt men *goud*, *koud*,

oud, eertijds *gold*, *kold*, *old*, enz.; en *woude* en *wilde* nog beide in gebruik. Zie van de verwisseling van *l* en *u*, B. Huydecooper in zijne Proeve, bl. 125. Hiertoef behoort ook *eenvoudig*, eertijds *eenvoldig*, *eenvuldig*, en nog vroeger *einfältig*. Waarvoor men nu veeltijds minder goed hoort zeggen, *eenvouwig*; als ware dit afkomstig van *vouwen*. Welke afleiding wel in 't Latijn plaats heeft in *multiplex*, *simplex*, maar niet in 't Duitsch; waar de oorsprong is van *vuldig*, *voldig*, *fältig*, schoon ook weder van dit *vulde*, *volde*, het Werkwoord *vouden*, en bij verbastering *vouwen* oorspronkelijk is. Vergel. Plantijn, schat der Ned. Sprake op *Eenfoldich*.] In 't gewout van anderen, Hooft in de Ned. Hist. bl. 20. *Troje staat in uw gewout*, Vond. in Virg. II. B. der Eneade.

GEWRICHT, O. *In dit gewricht van tijdt*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 67.

[GEWROCHT, O. Zie de Voorrede §. 72.]

GEZAG, O. *Het Prinzelijk gezagh*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 2. *Het gezag en de kroon*, Vond. voor Lucifer.

GEZANG, O. *Dit onbestepen gezang*, Vondel in Virg. II. Herdersk.

[GEZANT van een *Man M.* van een *Vrou V.*]

GEZANTSCHAP, O. *Tot het gezantschap*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 80.

GEZEET, O. [toerusting, kleedij,] *Dit knarsende gezeet*, Hooft in Geraert van Velzen, bl. 48.

[*Van haar gezeet is klinkklaar goudt de draadt*, Hooft in den 45 Psalm. „*Dat eene vrouwe van*
 „*haaren staat in zulk gezeet bij nacht bij ontijdt*
 „*over straate zworf*, Hooft in de Medic. L. Meier
 „ en Kiliaan hebben ook nog een ander *gezeet*
 „ voor *sedes*, *stael*, van zitten. Hier van *zate*,
 „ *zitorde*. Luk. IX. 14. *doedt haer nederzitten bij*
 „ *zaten*, *elk van vijftig*”. Outhof.]

[GE-

[GEZEL en GEZELLE, M. of V. voor *Man* of *Vrou*. Zie Huyd. Proeve op B. II, v. 1089, en B. VIII, v. 203, die aldaar toont, dat men ook *de gezelle* gebruikt voor *gezellin*. Vanhier *lijnen medogefelle*, Prediker IV. vs. 10.]

GEZELSCHAP, O. *Bij d'eerlijxten van dat gezelschap*, Hooft in den 3. br. *De hooge aanslaagen beminnen het gezelschap van 't gevaar*, Hooft Hist. bl. 182. *Onder dit gezelschap*, Vond, in 't IV. Boek der Lantgedichten.

GEZICHT, O. *In 't gezicht der voorstadt*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 8. *In 't gezicht van zijn hof*, Vond. in de Opdragt der Gèbroeders. En dus zijn alle werkelijke naemwoorden van twee lettergrepen, die met hun onscheibaer voorzetfel GE beginnen, als Moonen wel aenmerkt. Hoedanige onder de bijgebragte zijn: *Gebiet, geblaet, gebodt, gebroet, gebrom, gebruik, gedacht, gedrang, gedruis, gekerm, geklank, gekrijt, gelagh, geloei, getoef, gekuis, genot, geraes, geruisch, geschenk, geschrei, gespan, gesprek, getal, getier, getoet, gevaer, gerecht, gevlei, gewagh, gewas, gewoor, gwei, gewelf, gewicht, gewin, gewoel, gozang, gezicht*, enz. Maer ik merke hier in 't voorbijgaen aen dat Vondel bij *gezicht*, dat hij in 't Onz. geslacht stelt, als het litwoord uitwijst, voegt een bijvoegelijk woord in 't Vr. geslacht. Maer men stootte zich hier niet aen, dewijl hij sprekkt van het Gezicht vertoont in de gedaente eener vrouwe. De plaets is voor de Altaergeheimenissen aen 't einde. *'t Gezicht betrouw haer oog*. En dus vervolgt hij ook het Geloof:

Zoo ras als sint Aquins orakel door haer sprekkt.

Door haer, dat is door 't Geloof. Zie ABYDUS. [Vergelijk MIN.]

GEZIN, O. 't *Gezin*, Hooft in Tac. bl. 106.

L 5 [Wat;

170 GEZ. GIC. GID. GIE. GIF.

[*Wat; schaein u voor 't gezin*, Vond. Jof. in Egypte. Men schreef eertijds *gezinde*. M. Stoke B. VIII, r. 818. *met finen ghesinde*, DAT was *clene*.]

[GEZONDE voor *gezondheid*, *oulings*, Vr. M. Stoke B. VI, r. 1028. *tonser ghesonde*. B. IX, r. 209.

Dat hire verloot sine ghesonde.

Zoo ook *ongezonde*, nog in Datheens Psalmen.]

[GEZUCHT, GEZUIP, GEZUIS, GEZWEER, GEZWEL, Alle O. Zie de Voorr. §. 24.]

GICHT, v. *Van de gicht gepijnigden*, Vond. in Joann. den Boetgez. II. B. bl. 39.

[GIDS, Manl. of Vrouwl. voor *Man of Vrouw*. Zie de Voorrede §. 37.]

GIER, M. *Door den gragen gier verstonden*, Hooft in *Penta*. *De gier doorpikt met zijnen bek de lever*, Vond. in *Virg. VI. B. der Eneade*. [Van Mander, uitbeeld, der fig. bl. 116. *Den Gier be-teeckent liefde — want dat hij zijn jongen roet. —*]

GIFT, O. * *Tegen 't gift der kestorijen*, Hooft in *Heer*, den Gr. bl. 36. [*Het gift haars adems*, Hooft, *Geer. v. Velz. bl. 56. Dies zal het hittig gift der pest uw hert bevatten*. De Decker in den *Dooper IV. bedr.*] Zoo ook het koppelwoord, *Tegengift, Toovergift*. Hooft in den 139. brief; *Met eenigh koel tegengift*. Vondel in *Virg. 8. Herd. Dit tovergift*. In de betekenisse van *GAVE*, V. Hooft in zijn *Gedichten*:

*In de bladen van een roosje,
Vint gij, o mijn zoetste kroosje,
Kleens gift: waer zij zoo groot
Als de gunst; te klein een doosje
Waar de gansche weeroltkloot.*

[*Door de gift des Vaders en het recht*, Vond. *Heer-lijkheid der Kerk I. B. bl. 27*. Voorheen zeide men ook *giclate*. Zie van Hasfelt op *Kiliaan* bl.

187.

127. Voorbeelden bij M. Stoke, B. VI, r. 1205. *dochte hem wesen grote ghichte*, ook r. 1261. Doch ook *giste*, B. VI, r. 1231. *je wil dat ghi de ghiste ontsect*. B. VIII, r. 886. *hadde ontfaen de ghiste*. Deze verandering van *ch* en *f* is niet vreemd; als blijkt in *gracht* en *grast*; *zacht*, *zast*; *kacht*, *kof*; *lucht*, *luf*, en diergelijken; doch 't eene is gebruikelijker dan 't andere.]

[GIL, M. Pfd.]

[GIJL, v. M. Stoke B. VIII, r. 910. *hoert hier wonderlike ghile*.]

GILBT, O. *Van 't gildt*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 409. 't *Schippers gildt*, Vond. in den Lof der Zaevaert.

GIS, v. *Tegens haars gis*, Hooft in de Zangen, bl. 661. *Bij de gis*, Vond. in Virg. III. *Be der Eneade*, dat zoo veel is, als *bij giffing*.

[GIST, v. *Die door een' zelve gist onz' quade zonden zwillen, onz' reden stinken doet*, De Decker den Dooper IV, bed. bl. 53. „ Ook van Heule; doch „ in zamenvoeging bij de Dekker M.

„ *Ken deel dier schoolgezellen*
„ *Doen mij den gallegift niet zelden overwellen*.

„ *Lof der Geldz. bl. 46.* Outh.]

GIT, v. * *Vonken foelij van die git*, Hooft in de Zangen. Bij Moonen in de Spraeck. is dit Onz. dat ik best keure. [En hier mede houdt het Vondel. *Zoo diok hij zich zelf in 't git van haar schoone opgen zag*, I. D. der Poëzije bl. 619. *Dat leverdige git*, in de Leeuwendalers. Ook bij Joncktijs in *Minerva* bl. 34. *Elij speurt aan 't bruyne git geen glibberigen keur*.]

GLANS, M. *Tat grooten glans*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 795. [De *glans*, *daer ijder u omme benijdt*, *dien gaat gij quijs*, Hooft in de Zangen,] *De Poëzij haren vallen glans te geven*, Vond. in de Aenl.

172 GLA. GLI. GLO. GOD. GOE.

Aenl: ter Dichtk. *In den glans der zonne*, Vollenh. in de Heerlijkheid der Rechtvaardigen bl. 66.

GLAS, O. *Ziende door het glas*, Hooft in den Inhoud van Granida.

GLIMP, M. *Onder den glimp van zorge*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 23. *Wij werden zijnen glimp gewaar*, Hooft in den 48. brief. *Met schijn van Schrift en Farizeuschen glimp*, Vond. in 't III. B. zijner Lierzang. [*Men viat een' schonen glimp, de vrisheit van geweten*, Vollenh. verlooff. van Brit.]

[GLINSTER, M. Ptf.]

GLOET, M. *Veel menschen vergingen in den gloet*; Hooft in de Ned. Hist. bl. 471. *Van den gloet verflonden*, Vond. in Virg. V. B. der Eneade.

GLOOR, [dat is Glans,] M. *Met den gloor der zon overspreit*, Vond. in Will. van Nass. Geboorte. [*Die geen' eeu den gloor haars roems zal lessen*, Hooft in Bato.]

GLOP, O. *Dit maakt een groot glop in mijn dagelijks bedrijf*, Hooft in den 72 brief.

[GLORIE, v. *Der akkerghlorie*, Vond. Horatius Gezangen I. B. bl. 17.]

GLOS, v. *Als zij de glos den gasten overbrieft*, Vond. in het I. B. der Altaergeheimenissen bl. 17.

[GOD, M. *Welken God zal 't volk aardepén*, Vond. Hor. Gezangen I. B. bl. 22.]

[GODTSDIENST, M. Zie DIENST.]

GODTSVRUCHT, v. Zie VREES. *Want vrucht is vrees, gelijk vruchten is vreezen.*

GOEDT, O. *De Stadhouder hadde tegen 't bloet, de Verzorger tegen 't goedt te woeden*, Hooft in Tacitus. *Den oorsprong van het goedt*, Vond. in het I. Deel der Poëzije bl. 213. [*Gods handmeit* (dat is, natuur,) *voegt het Goed en 't Cierlijk t'samen*. Huigens Hofwijk. *Doch gelijk het diep, en de diepe, voor de diepte; zoo vindt men ook de goede voor de goedheid* bij M. Stoke B. IX, r. 346. *door sine goede,*

GOL. GOM. GON. GOO. GOR. 173

goede, r. 710. *door dine goede*. Men zoude het nu uitspreken door *goedte*. Zie op ROND.]

[GOLF, v. *Gelijk de orkaen op d'Indiashche golf*, Vond. vrije Zeevaart. *Van boyen uit de golf*, Vond. Virg. En. VI. B.]

[„GOM of *gomme*, v. bij van Heule.” Outh. en Ptf.]

[GOME, GOEM, M. voor *zorg, aandacht*, oulings zeer gebruikelijk, en nog bekend in 't zaamgezette *Bruidegom*, bij M. Stoke B. VII, r. 860. *de (die) sijns nam goeden gome*. B. I, r. 1107. *Nam hi sijns selves quaden goem*.]

[GONDEL, v. *Gij zult ter stroompoorte uit med eene gondel ijlen naer Vader Changus*, Vond. in Zungchin, bl. 42.]

[GONS, M. Ptf.]

GOOI, v. * *Thans kregen burgerrecht, vrijdommen en handvesten de gooi*, Hooft Hist. bl. 278. Voor een landstreke in Nederland genomen is het Onz. gelijk *Gooilant*. Anton. in den IJstroom.

*En schoon het Gooi dit schein aen 't hart te raken,
Nogh luissterde 't om niet te stooren dit vermaken.*

[„*Vermaen den landvooght van het Goij*, Vond. bl. „625. Poëzij I. Deel; en kort 'er bij. *Of dee den dageraet beklappen 't luye Goy*.” Outhof.]

[GORDE, een scheepswoord, v. Ptf.]

GORDEL, M. *Lumey, latende door deze en dusdanige woorden, zich 't hart onder den gordel steken*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 231. *De Heldin gespo den gouden gordel*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade.

GORDIJN, v. * *De gordijn vegen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 1170. Echter heeft hij het Onz. in de Historien van de Medicis bl. 19. *Hij trekt het gordijn op*. [Vond. David in ballingschap. *Schuif op de tentgordijn*. Dezelve II. Deel der Poëzije bl. 350. *Di, schuif van schaemte de gordijn*.
De

274 GOR. GOT. GOU. GRA.

De Decker I. B. Poëzij bl. 71. *Maer schiet uw oogenstrael eens achter de gordijn.*]

[GORGEL, M.

*Moest dan of brok of kinderlijk gesehrej
Of liever alle bei
U, jonge bloem, den gorgel als versticken?*

De Deckers Lijedichten.]

[GORT, v. Ptf.]

[„GOTE, GOOT, of *Geut*, v. bij van Heule.” Outh. en Ptf.]

[GOUDE, v. een Stad van dien naam, liggende aan de *Goude*, een Stroom. Bij M. Stoke reeds bekend als Vr. B. VIII, r. 1182, 1255, toter *Goude*. B. VIII, r. 1185. *ter Goude*; waarvan men nog zegt *ter Gou*; gelijk dezelfde M. Stoke B. VII, r. 731. *ter Goe's*. Van dien naam is 'er ook een Water in Zeeland, waarvan M. Stoke zegt, *inde goude*, B. VIII, r. 790.]

GOUT, o. 't *Overdadigh gous*, Hooft in Henrik den Grooten bl. 68. *Het gesmolte gout*, Vond. in Virg. VIII. Boek der Eneade. Zoo zijn alle namen van metalen, als *zilver*, *koper*, ook *glas*, *kristal*, *kristalijn*.

[GRABBEL, v. Ptf.]

[GRACHT, v. Zie GRAFF.]

GRAED, M. *In den derden graad*, Hooft in Tac. bl. 5. [*Tot in den hoogsten graad*, Deckers Pmtd. I. B. Dit is *graad*, *granden*, maar *graet*, *graaten* is v.

Tot dat gij binkt en sinkt en wegvalt van de graet.

De Decker Lof der Geldz. aan 't einde.]

[GRAEDBOOG, M. als BOOG.]

[GRAEF, *werksuig*, *schap*, v. Ptf.]

GRAEFSCHAP, o. * *Van het Graeffschap Meurs*, Moonen in zijne Aentkeningen bl. 884. [*Door Span-*

Spanjen tegens 't Paltsgraafschap gevolgt, Hooft, Brieven. bl. 43. Maar oulings was dit woord gemeenzaam Vr. Vanwaar nog in vele streken *de Graafschap* overgebleven is. Zie op PRIESTERSCHAP.]

GRAËN, O. *'t Meeste graan*, Hooft in de Ned. Hist. *Het graen*, Vond. in 't IV. B. van Virg. Lantgedichten.

[GRAËT, v. Zie GRAËD.]

GRAEU, O. *Onder 't grauw*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 28. *Het opgehitste grauw*, Vond. in den Inh. van Palamedes. Dogh genomen voor een schorre reden, den verstoorden ontvallen, is het M. *Die met eenen grauw aen Keizers en Koningen 't hart in de schoenen doen zinken*, Hooft in den 48. brief.

GRAF, O. *Aan het graf van Ostrobas*, Hooft in den Inh. van Granida. Vondel in Palam.

*Ver dwaelt hij van dit leven af,
Dien d'onrust nagaet tot in 't graf.*

GRAFT, v. *Op den kant van de graft*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 10. Anderen schrijven GRACHT, als Vond. in Josef in 't Hof, *Langs de gracht*. [Doch dezelve ook *gracht* in G. v. Aemstel I. bedr. *Ik had somtijds daar de graft bij denker nacht gevonden*. Bij M. Stoke leest men in *de gracht*, B. VI, r. 676. Zie ook B. III, r. 329.]

GRAIN, O. *Waerom de voorzoide man zijnen buik met dat graf grain niet heeft willen vaden*, Hooft in den 131. brief.

GRAMSCHAP, v. *Mits de hitte der gramschap*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 240. *Zij zijn de gramschap onderwerpen*, Vond. in Virg. IV. B. der Lantged.

[GRANAET. In de beteekenis schijnt Vondel verschil van geslachten te zoeken; althans voor de

de vrucht gebruikt hij 't M. in Salomons treursp.

Het wangeblos verdooft den bloozenden granaet.

Namelijk voor een edel *gesteente*, maar voor *de stoffe* zelf, eischt de aard der zake het O. gesl. Zie op DOEK. Voor een oorlogstuig v. *Het barsten van de hantgranaet*, Vond. Mengeldichten, bl. 587.]

GRAS, O. *Het gras maaien*, Hooft in de Ned. Histor. bl. 6. *Het gras erkaeuwen*, Vondel in de Aenl. ter Dichtkunst.

[„ GRAVEEL, O. van Heul. Outh. Ptf.]

GREEP, v. * *Uit de greep*, Hooft in de Hist. bl. 769. Bij Vondel vinde ik het M. in zijn Brui-
lofdicht op Hooft,

Hij zach zijn meester af den greep van lantsbestier.

[Doch die *misgreep* v. stelt. *Wie zijne misgreep ziet, kan 't beteren hier na*, Vond. in Faëton bl. 30. Decker M. *Want als gij maer dien greep de Telkunst af en leert*, Lof der Geldz. Hooft, zich zelf hier ongelijk, stelt *misgreep* M. *Morone hadt dezen misgreep*, in den 32. brief. Wil men in dit alles eenig onderscheid maken, men zoske het in den zin van 't woord *greep*. Namelijk *greep* (*manipulus*) als een bewerkte zaak aantoonende, *de greep van een geweer*, zij v., maer *greep* (*prehensio*) *eeuen greep doen*, een daadlijke aangrijpinge aanduidende, zij M. Uit dien grond zou dan *lettergreep* v. en *misgreep* M. zijn moeten. Zie ten Kate I. Deel bl. 404, 405, 427. Ook op GANG, en de Voorrede §. 40.]

[GREIN, O. oulings voor *grain*, *graan*, *koren*. Ook voor een *korrel*, en voor stof van geite- of kevelshair, Ptf.]

[GRENDEL, M. *De grendel van de hel gesprongen uit zijn slot*, Vond. Bruij. van Joan de Wir. ook Ptf.]

GRENS,

GRENS, v. *Over de grens van zijne kintsheit*, Vondel in het Berecht voor Adam. [*Of ergens op de grens voor 't vaderlant te waken*, Vondel Inwijzing van 't Stadhuis. *Vijf uren van de grens*, Grol veroverd.]

GREPPEL, v. *Aan de Oostzijde van de greppel*, Hooft in den 4 brief. bl. 7.

[GRIEL, *Gräbbel*, v. Ptf.]

[GRIET, een soort van Visch, v. Antonides IJtr. B. I. bl. 4. *De vishmarks schaft — de kostelijke Grist.*]

[GRIFFEL, *ente*, v. Ptf.]

[GRIFFOEN, een vogel, M. *Van eenen gierigen griffoen*, Vond. Batav. Gebr. *Griffoenen slaen hun klaeuw*, Vond. Papieren geld. Dit is beter dan *griffoen.*]

GRIJNS, v. *Hebbende de grijns der loffelijke geveinstheit van 't aangezicht getrokken*, Hooft in de Vert. uit Boccalin. *Met een looze grijns*, Vond. in Virg. IV. B. der Eneade. [*Met geenen antikrist, die grijns*, Vondel in Salmoneus. *Kwalijk dan schrijft Moonen*, Poëzij bl. 432.

Die, zonder schijnvernis of Fariseeuschen grijns.]

GRIFT, v. *Deze stroom door eene grift van Deventer tot Diepenheim, en door sluizen vaerbaer gemaekt*, Moonen in zijne Aentekeningen achter de Poëzij bl. 834. [*En zoo schijnt het ook voor schrijfstuig, en eene ente.* Ptf.]

GRIL, v. *De schaemt behindert deze gril*, Vond. in Ovid. Herschepping X. B.

GRIM, v. *Rijst Heer, en met ontsteeken ijver, Valt op de grim van mijn verdrijver*, [dat is, *grimmigheid.*] Hooft in den VII. Psalm.

GROEF, v. *Bezorg dat gij de groef met aerde dekt*, Vond. in Virg. II. B. der Lantgedichten.

M

[Hij

[*Hij rolt sien aiers steil de groef op*, Vond. Bepie-
geling I. Boek. bl. 10.]

[GROEI, M. *Gij moet het gras den groei verbiden
door 't stuiten*, Vond. Virg. Lantged. I. B.]

[GROEN, O. *In het piepend klavergroen*, Vond.
del Gez. I. D. „*Als of 't groen verslenst*, Moo-
nen Poëzij bl. 84. Vondel zegt ook:

„*En 't avondstarrig licht zijn' glans verspreidt door
't groen*,

„*Bruiloftged. op P. C. Hooft.*” Outhof.]

[GROENTE, V. Hooft op Reaels vertrek.]

„*En kladden met een roest de groente van haar blaân.*
„*Ook Moonen.*

„*Diep gedoken aen beekjes in de groente.*, Poëzij bl.
„ 83.

„*Zoo ook Vond. De Vorst is vijant van de
groente.* Bruiloft van J. de Wit.” Outhof.]

GROEP, V. *De vijant begoft een recht uitlopende
groep*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 302.

GROETE, V. * *Het grof geschut brult een gruwza-
me morgengroet*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 1004.

[*Op dat ik de groete, die gij mij met woorden zendt,
in der daedt magh genieten*, Vond. Ovid. Heldenbr.
bl. 105. Ook gebruikt het Huigens in van Als, V.
met de achtergevoegde e. *Van over 't noorder naeu
bezoekt u deze groete, vereert haer.* Vond. II. Deel
der Poëzije, *Zij quam mij de eer van haere groete
geven*, maar wederom.] M. in het einde van Edi-
pus :

*Ik wensch u zegen en genads,
En welvaert om dien aengenamen groet.*

Zoo ook in Maria Stuart, bl. 6.

Eer Eduard den groet des onderdaens ontfing.

Nogh in het II. D. der Poëzije, bl. 54.

Met eenen helschen groet.

[Ook

[Ook de Decker in zijn *Merx tartarsa*.

*Die naer een' heufchen groet
Zijn' voddakraem ontdeckt en open doet.*

Merk aan, dat *groot M.* en *groete V.* gebruikt worden; hiervan zeggen we iets op 't woord GAERDE.]

GROEZE, v. *De groeze door de kudden laten afweiden*, Vond. in Virg. I. B. der Lantgedichten. [Dit woord spelt Kiliaan *Groenze*, *groeze*, *graze*, en verklaart het door *cespes viridis*, *cespes gramineus*, eene groene zode. Vondel schijnt het te nemen voor *jong en jeugdig koorn*. Vergel. Vondels Vertaling in Onrijm. In de Provincie van Stad en Lande, en elders, noemt men 't nieuwe gras; *groeze*, *eetgroeze*, of *eetgroen*, waarvoor de boeren *etgroeze* of *etgroen* zeggen.]

[GROL, v. Ptf.]

GRONT, m. *Bederf het in den gront*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 7. *Den gront met asch en steenen besluiten*, Vond. in 't Berecht voor Lucifer. [„Vondel heeft het meermaal v.” Outh. Maar het Manl. is reeds erkend bij M. Stoke, B. III, r. 155. *inden gront*. Zie ook B. II, r. 18, 27, 1137. IX, r. 903.]

GRONTVEST, v. *Tot eene grontvest*, Vondel voor Adam.

[GROOM, GROM, ingewand der dieren, o. *Hij leeft raet met lillend groom*, Vond. Ovid. Hersch. XV. B. „*De Wahvisch slikt het bloedig groom*, „Vond. I. D. der P. bl. 74. Men zegt ook *het groom van den visch*. Ook voor 't ingewand der „offerdieren bij Vond. Herschepp. XV. Boek. „*in 's groom der offerhanden*”. Outhof.]

GROOTE, v. *Kruiden van ongemeene groote*, Vond. in Virg. II. B. der Lantged. [Ook bij M.

M 2

Stoke

180 GRO. GRU. GUD. GUI. GUL. GUN.

Stoke B. 1, r. 946. *En gaf de grote van twe pond ghelts; d. i. de grootheid, of somme.*]

GROP, v. [groeve, kuil, put. Kiliaan zegt *grubbe en gruppe.*] *Veia groef eene grop in d'acrae,* Vond. in Hor. vijfden Toezang.

GROS, o. *Met het gros zijner magt,* Hooft Ned. Hist. bl. 198. [*Laet ons 't gros van 't leger wachten,* Vond. David in ball.]

[GROT; v. Ptf.]

GROUWEL of GRUWEL, m. *Tegens zo eenen gruwel,* Hooft in de Ned. Hist. bl. 30. *Een ingekankerde gruwel, wiens uitroien den eersten kruishelden op zoo veel zweet stonds,* Vond. voor Lucifer.

[GRUIS, o. *Ah! hoe leggen 't puin en 't gruis over alle straten henen,* de Deckers Jerem. Klaagl. IV. B.]

[GRUT, v. Ptf.]

[GRUWEL, m. *Zalw worden van den gruwel, dien zij ziet,* Hooft, Gerr. v. Velz. bl. 48. *Met weken oogen wij dien gruwel zagen,* Vond. III. bedr. Jeruz. verwoest. Zie GROUWEL.]

[GUDS, v. Ptf.]

GUIG, v. *Zietge niet hoe de voorbijgaende luiden u de guig nasteken?* [dat is, bespotten,] Vond. in Hor. 4. Toezang.

[GUIT, m. *deugniet,* volgens den regel.]

GULDEN, m. *Een discretie van eenen gulden zes of acht,* Hooft in den 23. brief.

[GULP, v. Ptf.]

GUNST, v. *Welke gunst niet zullen genieten de ballingen van Napels,* Hooft Hist. bl. 18. *Of hij de gunst der aenschouweren verdient,* Vond. in de Opdr. voor Jofef in Egipten. *Met aenbiedinge van alle goede gunste,* Mr. Antonis de Hubert in de Voorr. zijner Psalmen. [Bij M. Stoke jonste. B. IV, r. 114. *En hi ten grave quade ionste drouch.*

drouch. Bij lateren zeergemeen. Zoo dan ook AFGUNST.]

GUNSTJAGT, v. *Met de gunstjagt*, Hooft in Tacit. bl. 515. Zie JAGT.

H.

HA, [een water bij Kalais en Grevelingen,] v. *Tot over de Ha*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 13.

HAEG, v. * *Dit kint wert in de hage gevonden*, Vond. in den Inhout der Leeuwendalers. [Door *de bremhage*, Vond. Hor. 1: B. 23 Lierd.] Dus moet men spreken, en bij gevolg ook, als men gewagh maekt van 's Gravenhage, zeggen, *Ik ga naer de Haeg, die man woont in de Haeg*, enz. Nu zegt men door misbruik *Naer den Haeg*, en *in den Haeg*. Deze plaets is genoemt naer eene haege of eene boschachtige plaetsse, in den beginne zoo niet bebout als nu, gelijk het Bosch tegenwoordigh dat genoeg bewijst; als zeide men, *de Haeg des Graven*, of *de Haeg der Graven*, of met Westerbauen in zijn Okkenburg, *der Graven Haeg*. Waer in met dezen Ridder stemt de Ridder Jakob Kats in zijn gedicht op het zelve Okkenburg:

*Voor mij, 'k wensch met geen Haeg voortoen te zijn gemoet,
Als met een haeg alleen, die hier bij wijlen bloeit.*

Dus heeft eene andere Nederlantsche stadt [die ook enkel *den Bosch* genoemd wordt, en van welke men evenwel niet licht *het bosch*, gelijk het behoorde te zijn, zou durven zeggen, even gelijk *de haag* voor *den haag*,] den naem van 's *Hartogen Bosch* gekregen, dat even zoo veel is als 's *Hartogen Haeg*, plaetsen, daer de Nederlantsche Vorsten gewoon waren te jagen, en zich te verlustigen. Dit aengemerkt zijnde, kan het geslacht

hier niet verandert worden, schoon het gemakkelijc geluit deze verandering heeft ingevoert. Want *in den Haag* is zachter, dan *in de Haag*, of *in den Hage*. Hooft in de Ned. Hist. bl. 565. *De gijzelaars quaaamen in den Hage*. Vollenhove in zijn Lofdicht op de Beschrijving van 's Gravenhage door den Heer Jakob van der Does, *In den Haag*. Daer ook in den vierden naemval, *Gij zult hier liever onzen Haag bezoeken*. Hooft in de Ned. Hist. bl. 372. *Met het overschot rukte hij naar den Haag*. [*Tot in den Haage toe*, Brieven. bl. 30.] Heemskerck in zijn Batavisch Arkadie, *Tot aen 't huis, dat den hoofschen Haag, en 't wijsheislievende Leiden van malkanderen deelt*. [Ook Vond. Bruiloft van J. de Wit :

Ik zie den Haag en Amsterdam elkandren wel verstaen.

De Decker in de Afbeeldingen, Will. II.

Tot recht en raed-vertrek heb ick den Haag genomen.

Huigens Hofwijk bl. 579 :

Ik ban den heelen Haegh met al sijn achterklap.

Ja dit vinde ik ook al in eenen brief van den jare 1457, van Hertogh Philips, *Van onsen rade in den Hage*. Zoo ook bij Veldenaar, in de Chronijcke van Holland, bl. 131. *So dede hertoch Philips des Heer Franck van Borselen vangen in den Hage, ende dede hem voeren op 't slot tot Repelmande*; gelijk 't ook in de Overijsfelfche Kronicke gevonden wordt, *verdreven uyt den Haegh*. Zie ook Wachtendorps Rijmkron. VII. B. bl. 6.] Nergens komt ons evenwel *den Haag* vremdet voor, dan in den noemer, of eersten naemval, *Den Haag is het lustprieel van Hollant*; gelijk ook Antonides dit gebruikt heeft :

Gins kaest den Haag het licht der Zuiden-zon weer af.

Ook

Ook Vollenhove, die anders ons voor leitsman kan strekken op deze wegen, op de huisvrouw van Thaddeus de Lantman:

*Dus zag den Haag
Dees paerle staeg
Godvruchtigh en aenwinnigh.*

Dezelve op den Geboortedagh van Mejuffer van Achtienhoven;

*'t Hof en al den Haag krijgt voeten,
Om met heilwensch haer te groeten.*

Nogh in zijne lijkklagt op den Secretaris Wolffen;

*Wat mist den Haag, ons heerlijk statenhof,
Met al den staet der zeven vrije landen!*

Moonen ook in 't vervolg zijner Poëzije, bl. 10;

*Dit weet heer Bentheim, dien den Haag
Zagh op 's lants kussenleu gezeten.*

[Huigens Sneld. XII. Boek. bl. 807.

Den Haegh zou recht sien doen.]

En dus bederft men ook den uitgang van het *Adjectivum* of bijvoegelijk woort, *Den ganschen Haag staet overend*, enz. Mijne gedachten hier over latende gaen kan ik niet vatten, waerom *de Haag* harder van uitdrukking is dan *de Hemel*, waer in zich niemant onzer beste Schrijveren vergift, zijnde nogtans de blazinge in *haeg* en *hemel* van eene zelve kracht, en moettende met het zelve geweld uitgesproken worden. Zeker Melis Stoke in zijn Rijkronijk spreekt dikwils van dit vlek, en zegt doorgaens, *in die Hage*, dat is, *in de Hage*. [In Graaf Florens den IV. B. IV, r. 1128. *teonre stede, de men noch heet de Haghe*; zie ook B. V. r. 503, 857. VI, r. 373, 392, 402. VIII, r. 502. Evenwel moet men bekenen, dat *den haag*

haag en in omgang en in schrijven zoo doorgedrongen zij, dat niet licht iemand, die van *de haage* sprak, zou verstaan worden. Men behoorde dies, uit aanmerking van het vastgeworteld gebruik, zoo in 't schrijven als in 't spreken, hier iets toe te geven, ten zij men voor eigenzinnig wilde doorgaan.] Tot besluit dezer aanmerking moet ik nogh zeggen, dat Vondel dit woort gebruikt, als alle de namen der steden, in het Onz. geslacht, dat straks kennelijk is, als 'er een bijvoegelijk woort bijkomt. Want hij zegt in de Bep. III. Boek bl. 121.

Om 't vrije 's Gravenhaeg te wekken met zijn komst.

Ook schijnt het Vollenhove zoo te nemen op den lof van 's Gravenhage, 's *Gravenhage met zijn naam*; want *zijn* kan daer het M. geslacht niet betekenen.

HAEGDIS, v. *Het kint in eene haegdis*, Vond. in 't V. Boek van Ovid. Hersch. op den kant.

[HAEI, M. Ptf.]

HAEK, M. *Wen het schoon den haak ontginge*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 1004. *Zij neemt den eemer van den haek*, Vond. in Ovid. Hersch. VIII. B. [*Met eenen gouden haak laet zij haer vlechten op-haeken*, Vond. Virg. En. VIII. B.]

[HAEL, trek, M. HAAL, heugel, v. Ptf.]

[HAEM, O. Ptf.]

HAEN, M. *De Koningin van Navarre droomde datze ter werreke gebragt had eenen jongen haan*, Hooft in Henrik den Grooten, bl. 2. *De kneppel treft den haen*, Vond. in de Leeuwendalers, bl. 29. [*Zoo ook Weerhaan. Het kraeien des weerhaens van dit hof, die zijnen trossen kam vast opsteekt*, Vond. II. bedr. in Salmoneus. *Ick zie den weerhaen draeien*, Vond. I.D. der Poëzije bl. 172. 't welk ik hier aanteeken, omdat de Heer Outhof uit een der

der vroege werken van Vondel, voor het Vrouwl.
pleit. Doch ten onrechte.]

HAENEKRAEI, M. *Men zagh en hoorde den
haenekraei*, Vondel in 't Berecht voor Salmoneus,
[Zie ook KRAEI. Doch het haangkraai is uit
zijn' aard o.]

HAER of HAIR, O. *Gij hebt mijnen heere 't
hair en den baart gekort*, Hooft in den 53 brief,
Wat is 'er onsterker dan het haer? Vond. in de Op-
dragt van Samfon. [Ook reeds bij M. Stoke, in
de buiging, B. X, r. 773. *Niet ghebeteren connen
van enen hare.*]

[HAERBOS, HAIRBOS, M. Zie BOS.]

[HAERLOK, v. Zie LOK.]

HAERT, M. *Bij den haart en 't vuur*, Hooft in
Tacit. bl. 433. *Bij den haert*, Vond. 5, Herd.
[Ook bij M. Stoke B. IV, r. 446. *achter den haert.*
Maar *haartstede* is v. als *stede.*]

HAERVLECHT, V. *Deze haervlecht wijde ik
Pluto sae*, Vond. in Virg. IV, B, der Eneade.
[Zie ook VLECHT.]

HAES, M. *Gelijk een gezwinde jager den haes
nazet*, Vond. in Horat. 37. Gezang. Deze ge-
zwinde jagers hebben hier in een misbruik, dat ze
zeggen, *Daer is veel haes in dit land*, in plaets van,
daer zijn veele hazen: even als men zegt, *In dat
water is veel visch*; wordende het woord dan col-
lective gebruikt, gelijk de Latijnsche Spraekkonste-
naers zeggen. [Anderen zouden dit een keurigheid
der Taal rekenen, die twee zeer verschillende denk-
beelden onderscheidt. Het woord *veel* wordt op
die manier dikwijls *collective* gebruikt. Houwart,
Daar was er veel, die. . . Veldenaar bl. 87. *Daar
bleef 'er zoo veel verstagen.* J. Cats Trouwing. *Al
quanmet noch zoo veel*, *Cupido set hem schrap en laet
de nymphen goijen*, Zelfs ook bij Vond. *Veel velden
hennips wordt hier in een perk gevonden*, II. D. der

Poëzij bl. 473. Waarmede de spreekwijs *daar is veel haas* overeenkomt. Zie ook op MOND. Doch iets anders is 't, te zeggen *het haas*. Dit is op zijn jagers gesproken; en als zodanig zegt Westerbaan in Ockenburg: *Hier heb ik Koningen en Koninglijke wijven, het vluchtig haes gezien met honderd bracken drijven*. Waarvan zie L. Ten Kate D. I. bl. 493. en mijne Voorrede §. 83.]

HAEST, * dit stelt Hooft Vr. *Met der haest*, in Henr. den Grooten bl. 81. en 135. *In zuiker haest*, in den 74. brief. *In der haest*, in de Ned. Hist. bl. 140. en, *Mits de haest*, bl. 232. [Ook Vond. Joseph in 't hof, *In der haest*. Huigens in zijn' wijzen Hoveling zegt: *Wat legt u aen de haest?* en reeds zoo bij M. Stoke, B. V, r. 261. *metter meester haeste*. B. VI, r. 804. *met groter haeste*. Die dan *den haest* zeggen, verwarren verbafterde uitspraak en zuivere taal; waarvan zie op ANGST, AANDACHT. Ten minsten de uitgang *ste* in *haeste* vordert oorspronkelijk het Vr. Zie de Voorrede §. 75.]

HAET, M. *Gestoken van den ouden haet*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 8. *In den haet gebracht*, Vond. in 't Berecht voor Palamedes.

{HAFT, een dagdiertje, O. bij de taalkunstenars, Ptf. Schoon echter de uitgang en het gebruik te Dordrecht *den haft* eischt.]

HAG, v. [gevaer] *De zaak in de hag stellen*, Hooft in Tac. bl. 186.

[, HAGEDOORN. Dit gebruikt Moonen Vr. *Gequetst van eens Hagedoren*. Moonens Poëzij, bl. 133. Anderzins is *doren, doorn M.* Out-hof. Ik zoude ook liever *den Hagedoorn* gebruiken. Vergel. de Voorr. §. 34.]

HAGEL, M. *Tegen allen hagel van Musketterije*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 997. *Van den hagel geslagen*; Vondel in Horat. I. Gezang, III. B.

B. [Die op een blaauwen hoed de wintervlagen stus, den hagel stuiten doet, De Decker Juven. XIV. schimpd.]

[HAIR, O. Zie HAER.]

HAK, M. * Hij drijft eenen hak op hem te hebben, Hooft in Tacitus II. B. bl. 86. [arguit illum sibi infensum, zegt Tacitus. Maar in een' andren zin voor hiel, zou ik het Vr. keuren, en zoo bij Westerbaan in Eneas IV. B. Dat hem met Wapenen hij alsins op de hack, en uit den lande jaagh, ten ware hij dit voor op de hakken name.]

HAKKENEI, v. Vond. in 't begin des derden Boeks der Altaargeheimenissen:

*Hij biedt, bestuwt van Koninglijk gelele,
Zijn' leenleer een sneeuwitte hackeneie.*

[, Zijnde eene hakkenie een gezwind paard, welk
,, eene telle loopt, bij Kiliaan ook uitgeleid door
,, een telle, telde, tellener, hackensie, in 't Latijn
,, zegt Hoogstraten in zijn. Woordenb. *sonipus*,
,, door Vond. bij Virg. IV. B. En. vertaald door
,, Klepper bl. 237. in proze. Anders in 't Latijn
,, ook, als Kiliaan heeft, *equus solutarius, grad-*
,, *rius, asturco*: gelijk ook tellen, ten telle gaan,
,, *solutim incedens, equitare*, als Plautus en Varro
,, ook hebben, dat is, op een pas, of tel te paard
,, rijden; en waarvan *solutiloquentia*, radsprekend-
,, heid, als Pitticus aanwijst". Outhof.]

HAL of HEL, O. 't Hal gekneeds van de hoefstegen werd hoe langer hoe murwer, Hooft in de Ned. Hist. bl. 309. [Maar voor bakens of vleesch-hal schijnt het Vr. Pfl.]

HALFTER, M. Een paert van den halfter losbrekende, Vond. in Virg. XII. B. der Eneade. [Streek zijnen beek vrij in den halfter, Vond. Virg. Lastgedichten III. B. Ook halfter, hálfter.]

HALM, M. Een Kokenplag verteerde den halm, Vond.

Vond. in Virgilius I. B. der Lantged. [*Of met een' dunnen stroyen halm*, Vondel Oranjes Melied.]

HALS, M. *Hij strijkt hem eene bloedige keten van den hals*, Hooft in de Opdr. der Hist. *Met geyaer van den hals te breken*, Vond. in de Aanl. ter Nederduitsche Dichtkunst.

[HAM, V. *Het verken denks, ik voer de ham*, Vondel II. D. der Poëzije. Men denke echter niet, dat daarom *inham* en *uitham* Vr. zijn; deze woorden zijn van andere afkomst, en M.]

HAMEL, V. *Hebbende de hamei doen oploopen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 403. *Het schuiven der hameie*, Vond. in Ovid. Herschepping XIV. B. [*Hamei, hameide, ameide, hammeiboom*, is een oud woord; bij de Franschen *hameau*, voor een *schoordeur, draai-, sluit of slagboom*, bij Kliiaan verklaard door *repagulum, obex, vectis*; ook *lignum transversum, quod ostiis opponitur in postem utrimque inmissum, roborea sepes*: buiten dit beteekent het nog *een gehucht met huizen*. Vergel. Huyd. proev. bl. 565.]

HAMEL, M. [*En kies een' andren hamel uit uwę kuddę*, Vond. Virg. Lantged. III. B.] Zie BEL-HAMEL.

HAMER, M. *Met den hamer*, Hooft in Batq bl. 534. *Met den hamer van Gods woord*, Vond. in Joan. den Boetgezant.

HANDEL, M. *Van den zeer breedten handel*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 19. [*In den Nederlandschen Vredelandel*, Hooft Brieven bl. 1.] *Te zien den handel der Grooten*, Vond. in de Opdr. van Edipus. [*Want vangt hij, Gods gezant, met God dien handel aen*, De Decker I. bedr. in den Dooper.]

HANDELING, V. *Eene handeling, die zijne Heilighoet haar aansprak*, Hooft in Henr. bl. 120. [Zie AENBIEDING.]

[HANG. Zie AENHANG.]

[HAN-

[HANGEMAN voor *beul*, M. bij M. Stoke B. VI, r. 1049. *Eñ droeghen sinen hangheiman.*]
 „ [„ HANS, M. Gebruikt voor een groot Heer,
 „ gelijk Hoogstraten de plaats van Plautus, *magn-*
 „ *num me faciam* vertaaldt, *ik zal voor eenen grooten*
 „ *hans speelen*. Terwijl Meijer berigt, dat *Hans*
 „ in 't Gottisch beduid eenen, die anderen in ge-
 „ luk te boven ging, en naast aan den staat der
 „ Helden of halve Goden quam: gelijk Kilianus
 „ ook *Hanzen* door *Magnates* uitlegt, en zoo zegt
 „ men nog, hij is een *groothans*; en daar van
 „ daan haalen sommigen *enen Hanzebeeker*, zoo
 „ veel als een groote beeker. [Ik zie nog niet,
 „ waarom het woord *Hans* niet kan afgeleid
 „ worden van den eigen naam *Johannes*, *Johans*,
 „ bij verkorting nog *hans* en *hannes*; en in 't
 „ Hoogd. vooral gebruikelijk.] Doch *Hans*, of
 „ *Hens* beduid ook een *gezel*, een *makker*, of *ampt-*
 „ *en medegenoot*, gelijk *Hanze*, *Henze*, eene
 „ maatschappij, *Societas*, en *Hanze steden*, *civita-*
 „ *tes Hanseaticae*, zijn, *verbondsteden*, die te sa-
 „ men in *eene Hanze* of *verbondt* of *maatschappij*
 „ zijn, gelijk Kilianus en Meijer het zoo verklaa-
 „ ren, en ik 't zelve ook dus begreep. Zie mijne
 „ Orat. Aufpical. bl. 62. En dus is *Hanze*- of
 „ *Henzebeeker* een zekere groote beeker, ter uit-
 „ drinkinge gegeven aan den genen, dien men
 „ in eene vergaderinge of gezelschap tot medelid-
 „ aannam, ter betuiginge van liefde, trouw, en
 „ lotgemeenschap. En dus pronkten zelfs de
 „ Dijkgraven en hooge Heemraadschappen met
 „ zulke *Henzebeekeren*. Gelijk die van Rijnland
 „ met den *Henzebeeker*, genoemd *Koning Wil-*
 „ *lem*. Die van Delft met *Hertog Albert van*
 „ *Beijeren*, en die van Schieland met *Graaf*
 „ *Floris V*. Als *Alkemade* nader leerd in zij-
 „ ne

„ ne Difchplegtigheden , II. D. Cap. 15.“ Out-
„ hof. (*).]

HANT, v. *Ontziet de dood het een gefchepterde hant, dan een vereelte van arbeit?* Hooft in de Ned. Hift. bl. 21. *Over de werken van uwe hant*, Vond. in 't Berecht voor Adam. [Bij M. Stoke altijd, B. I, r. 381. *hebben wire de hant toeghefteken*. Zie ook B. I, r. 439, 541, 748. B. II, r. 56. Van dit *hand* leeft men reeds bij hem, B. IV, r. 1356. *te hants*, voor *bij de hand*, *aanftonds*, vanwaar wij nu hebben *thans*. In eene overdrachtige beteekenis komt *overhant*; *behik de overhant*, B. I, r. 1174.]

[HANTGEKLAP, o. *Mot het hantgeklap*, Vond. Virg. 2 Lantg.]

HANTEERING, v. *Van de hanteering*, Hooft in Henr. bl. 131. Zie AENBIEDING.

HANTSCHOEN, v. * *Hebbende een bekende hantschoen laten vallen*, Hooft in de Ned. Hift. bl. 451. Maer mijns oordeels volgt dit woord het enkele *schoen*, en is derhalven manlijk, dat ook M. Stoke bevestigt in zijne Rijkronijk vers 1630. [B. V, r. 41.]

**Eube honden hem sine voete
Eubert paert mel onfoete /
Eube enen hantschoe in den mout.**

[Zoo heeft het ook Vond. in zijn Pascha IV. bedr.

(*) Doch *hansbeker* en *Hanzefleden* fchijnen merklijk onderfchelden. En 't is bedenkelijk, dewijl men in 't Latyn fchrijft *hanftaticae*, en in 't Duitsch de kracht op E valt in *hanfé*; of dit woord niet komt van het oude woordje É, 't welk oulings *verbond*, en *wet* aanduidt, en waarvoor men ook fchreef *ew*, *ewe*, (zie op *eeuwe*), 't welk in zamenvoeging met *hans* dan zoude beteekenen een *grootte plechtige verbintenit*. Zie van HANS ook JUN. *Glossar. Gothic.* p. 138. op HANSA.

bedr., *Hij neemt den hantschoen op, die hem geboden wort.* I. D. der Poëzije bl. 105, *Met ijzere hantschoen.* Zie SCHOEN.]

[HANTSCHRIFT, O. *Gij hebt het handschrift tegens ons ten vollen uitgewist, De Deckers goede Vrijdag.* Niemand denke hier; men zegt *de schrift*, hoe dit dan Onz. ? 't Is zaamgesteld van *hand*, en *geschrift*, doch ge ingekort.]

HANTVATSEL, O. *Het hantvatfel*, Vond. in Virg. I. B. der Lantgedichten.

HANTVEST, V. *Hij belooft de Kruisgenooten bij de hantvest te hanthaven*, Vond. voor Zungchin. [*Hij bewaert de hantvest*, Vond. in Samson. In 't rechten met bloet te zegelen de hantvest, Anton. IJstr. bl. 97. Ook reeds bij M. Stoke, B. I, r. 409.

*Daer ic of de Hantveste al,
In Duutsche woort ombinden sal.*

Zie ook B. I, r. 459, 553, 773. VI, r. 335.]

HANTVOL, V. *Wat sustige nu, om slechts met eene hantvol bloet te blusschen deze zee vol vier, eer ze in koom' breeken*, Vond. Faëton IV. bedr. bl. 43. Ook bij van Heule. [Zie over dit woord den Heer Huydecooper. bl. 198 — 200. Men merke op, dat dit woord, zelfs als een Zelfstand. Naamwoord gebruikt, in zijn Geslacht zich schikt naar 't Zelfstandige woord *hand*, zoodat *vol* bijvoeglijk blijft, en achter zich zijnen naamval (*een hand vol bloeds*) regeert; waarvoor men, ook taalregelmatic, kan zeggen, *ene hand vol van volk*, zoo wel als *ene hand vol volks*. Dus zegt Anton. IJstr. bl. 35.

*Door al de werelt trekken
Om EENE HANT vol ZANTS, die noch hun hoofd zal dekken.*

Ik zie derhalve geene reden, om met den Heer Huyd.

Huyd. goed te keuren het schrijven van Hoogvliet, Feestd. B. III. bl. 95.

En hoe veragtsijk was dit handt vol volks wel eer.

Want al heeft *handvol* bij hem de beteekenis van *weinig*, of van *veel*, in de woorden, *eene hand vol gelds*: 't is en blijft te zaamgezet van *hand* en *vol*. Men zegge hiertegen niet, dat men ook het meervoud bij *handvollen* heeft; want dit bewijst alleen, dat men *een handvol* ook als een Zelfstand. woord gebruikt; dat niets doet tot het Geslacht: bij voorb. *ik heb eenen zak vol duiten*. Maak hiervan bij *zak vollen*; daaruit zal echter niet volgen, dat men *HET zak vol duiten* zelfstandig zeggen zal, voor *den zak vol duiten*. Zoo ook *mondvol*, *vuisvol*.]

[HAP, M. Ptf.]

HARING, M. *Mits borg gestelt wierde voor den haring en 's zout*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 1032. Antonides in 't III. B. des IJstrooms.

*Die niet dan visschers zaegt in 't slijm van uwe gracht
En kleene kreeke een bot en bruinen baers verrassen,
En taeien haring, waerdt den roem van uwe plassen.*

HARNAS, O. *Om 't harnas aan te schieten*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 1. *In 's blanke harnas*, Vond. in de Opdragt voor Josef in Dothan.

[HARK, (*rastellum*), *klouw*, *rijf*, *hand-egge*, eertijds droeg het den naam van *gruisel*, v.

*De Hoimaent voeght het geel en goutgeel, ligt van plooiën,
Haer handt de hark, waar mé zij 't hoij vast ommewerpt.*

Vond. Poëzij II. D. bl. 568.]

HARP, bij Hooft vinde ik dit woord M. in zijn gedicht aen den Baron van Asperen,

*Gij stort zoo Duitsch als Fransch, dat na de glorijs staet
Van den Hebreuschén harp, wiens helderheit van snaren,
De schrik des Philistijns plagt met zijn stem te paren.*

Maer

Maet ik houde het met Vond., die het v. stelt in de Opdragt zijner Gebroeders, *Zonder zijne Goddelijke harp.* [*Met eene harpe of fluit, Vond. in Samson.*] Ook houd het Moonen-met hem, wiens Spraakkunst men zien kan.

HARPIJ, [een roofziek gedrocht,] v. Vondel Keurged.

*De klaeuw van een Harpij, die altijd even graeg,
En gulzig naer den roof, haer onverzoeubre maeg
En balgh met wiltbraet van onnozelen wil paeien.*

HARPOEN, M. *De schrijver van den harpoen.* Hooft in den 49. brief. [*Hij schiet het den harpoet in zijne rechte schoft, Vond. Hersch. IV. B. bl. 126. De Harpoen is aardigh, al zal hij veelen haerigh dunken, Hooft, ald. bl. 45.*]

[HARPUIS, O. Ptf.]

[HARS, O. van Heule en Moonen. Maar bij anderen v. Ptf.]

[HARSSEN, v. (indien de Heer Hooft brief. bl. 58. het Enkelvoudig bedoelt:) *De knecht loopt met de harssen op den hoet.* Zie ook HERSEN.]

[HARST, M. *Den offenharst te braen aen haeze-lare speten, Vond. Virg. Lantged. II. B.*]

HART, O. *Aan 't hart leggen;* Hooft in de Ned. Hist. bl. 5. *Het weelig hart,* Vond. in 't Berecht voor Jephtha. Ook voor een beest genomen, *Het snelle hart,* Vond. in Virg. I B. der Eneade. [*In welke beteekenis het echter oulings ook M. was, Van Mander, Schilderconsten gront bl. 6. b. Eenem hert, het sy coperen oft steenen had hy gedaen;* en zoo meermaal. In den eersten zin heeft M. Stoke het Onz. B. I, r. 670. *Int herte:* Ook B. IV, r. 1043, 1105, 1269; enz. En echter leeft men bij hem B. II, r. 159: *Van tenre fierre herten.* B. IV, r. 1203. *In fiere herten.* Ook B. V, r. 741. VIII, r. 234. 't Welk bij hem het

N

tee-

reken van Vr. is. Welk Vroul. geslacht de lateren ook gevolgd hebben, gelijk de Hr. Huydec. Proev. bl. 273. met vele voorbeelden bewijst. Vanhier dan ook de uitdrukking *ter harte nemen.*]

HARTEWEE, O. *Ontsla mij van dit hartewee*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade.

[HARTSTOCHT, v. * *De zedekunst betoont de hartstogt*, Vond. Bespiegeling IV. B. bl. 151. *Daar men deeze hartstogt zoo onbedwingelijk bevondt*, Hooft Hendrik IV. in 't begin. „ Ook Bake over „ 't Hooglied, *Uitwerkinge van eene zuivere hartstogt*”. Outhof. Maar Vondel zegt ook M. *Door een' hevigen hartstogt vervoert*, Odracht van M. Stuart. Ik heb op *tocht* aangemerkt, dat dit woord, schoon 't van *tijgen*, of *togen* afkomt, en dus wegens zijnen uitgang *te*, oorspronkelijk Vr. is, echter door verloop van geslacht M. is geworden met alle zijne Zamenzettingen. Ik geef echter in bedenking, of men *hartstocht* nog niet gebruikelijker in 't Vr. erkent. De Heer Ptf. bl. 73. hoopt, dat de eenparigheid bij de kunstgenoten in de zaamgekoppelden van *tocht* zal plaats vinden. Ik heb daar niets tegen, dan alleen dat, zoo 't gebruik *DE hartstocht*, en *DE lijstocht*, meer verkiest, dan *den*; en 'er een wezenlijk geslachtverloop in *tocht* plaats heeft; men 't gebruik niet wel dwingen kan. Niets b. v. belet, om *tijd*, en al zijn gekoppelden Manl. te nemen, en evenwel door eene uitzondering te schrijven, *te dezer tijd*. Van TOCHT zie de Voorrede §. 70.]

HARTOGDOM, O. *Naardien dit Hartogdom vrif bleek*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 76. Zoo zijn ook *Heiligdom*, *Menschdom*, *Engelsdom*, *Vorstendom*, enz. doch niet alle van dezen uitgang, als blijkt aan *Ouderdom*, *Maegdom*, *Vrijdom*, enz. Zie Moonen [en in deze lijst.]

[HAS-

[HASPEL, M. Ptf. 't Is een bekend spreekwoord, *op den haspel passen.*]

HAVE, v. *Uit alle hunne have*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 69. *Ik bekommerde mij met geene have*, Vond. in Virg. eerste Herderskout. [En in den Bybel, *Abram nam alle hare have*, Genes. XII; 5. En zoo menigmaal bij M. Stoke B. I, r. 510; 550. II, r. 968. III, r. 1002.]

HAVEN, v. *In deeze haaven*, Hooft in de Opdr. der Ned. Hist. *In de haven gelant*, Vond. in Virg. I. B. der Lantgedichten. [M. Stoke schrijft hier voor *havene*. B. V, r. 823. *voer dá havene*. Zie ook B. VIII, r. 87, 247. B. IX, r. 143, 177, 882.]

[HAVER, v. Ptf.]

HAVIK, M. *Die den havik op den tuin hebben*, Hooft in den 86. brief. *Dedalion hervormt in eenen havik*, Vond. in Ovid. Hersch. X. B. En dus is het gelegen met meest alle vogelen.

HAZELAER, M. *Fillis bemint den Hazelaer*, Vond. in Virg. eerste Herderskout. [En zoo schijnen de namen van boomen in *aar* of *laar* allen te zijn; vergel. de Voorr. §. 34.]

HEBRUS, [naem van een rivier in Thracie,] M. *Bij den killen Hebrus*, Vond. XII. B. der Eneade. [*De heilige Hebrus looft zijn water*, Vond. Heldinnebr. bl. 8.]

HECHT, O. *Het hecht der heerschappije*, Hooft in Tac. III. B. [*Het hecht van 's Vorsten degen*, Vondel Virg. En. IV. B.] Dit, meen ik, is eigenlijk een bijvoegelijk woord, als blijkt aan de spreekwijze, *dit werk is hecht en vast*, Hooft in het X. B. der Ned. Hist. *Men had een hechte vrede te verwachten*. Zoodanige woorden voor zelfstandige gebruikt, zijn, gelijk in andere taalen; van het Onz. gesl., als, *Hij schiet naer het wit*; *Hij legt uitgestrekt in het hol*, *Die man heeft veel goed*, *Hij kan*

't *quaed* niet laten, enz. *Zij wist haer woorden als uit het diep van daen te halen*, Hooft in *Henr. den Grooten* bl. 55. Zoo begrijpt het ook van *Heule*, dien men zien kan bl. 20. [Maar *den hecht* voor *snoek*, neemt *Ptf.* uit *Sewel*, en van *Heule M.* Denklijk door verloop, voor *de hecht.*]

HEERLEKIJ, [heerlijkheit] v. *Marie van Bourbon zal genieten de heerlekij van St Paul*, Hooft in de *Ned. Hist.* bl. 19. Zie *ABDIJ.*

[HEERSCHAP. Zie *AENBLEDING.*]

HEERSCHAPPIJ, v. *Romulus zal de heerschap-pij aenyaerden*, Vond. in *Virg. I. B. der Eneade.*

[HEESTER, *M. Ptf.*]

HEF, v. *Die niet uit de hef der gemeente was op-geborrelt*, Hooft in de *Ned. Hist.* bl. 132. [*'t loopt op de hef*, Hooft, *briev.* bl. 57.] Dit heeft Vond. *Onz. Zoo haest de vaten op het hef loopen*, in *Horat. I. B. 35. Zang*; maar in het *II. Deel der Poëzije* bl. 34. zegt hij, *de hef des lichaems*. Ook *Vollenh.* in de *Heerlijkheit der Rechtvaardigen* bl. 551. *Zoo dat zij 'er de hef en gif van uitsuigen.* [Op *ZIN*, *M.* zien we, dat men ook in *straattaal* zeide in 't *zin hebben*, zelfs vindt men 't bij *Schrijvers*; ik sta geen borg, dat het zelfde geen plaats hebbe in, *op 't hef loopen*, ten minsten de *Ouden* schreven *de heffe.*]

HEGH, v. *Met die hegh van zoden*, Hooft in de *Ned. Hist.* bl. 358. *Uit eene hegh*, Vondel in de *Leeuwendalers* bl. 23. [*In deze hegh*, Vond. *Joseph* in *Dothan.*]

HEIDE, v. *Over de drooge heide*, Hooft in de *Ned. Hist.* bl. 703. *Op de heide*, Vond. in *Virg. III. B. der Lantged.* [Ook bij *M. Stoke B III, r. 1313. Op der heide.* Zie ook *B. III, r. 1320, 1391. V, r. 192. VIII, r. 1313, 1320.* Zie ook *HEIJ.*]

HEIDENDOM, o. Zie *HARTOGDOM.*

HEI-

HEIJ, v. *Daarze de heij der bergen ontfingen*,
Hooft in Tac. I. B. der Historien.

Zij zien de heij verdroogen en verdorren.

Vond. in de Altaargeh. I. B.

HEIL, o. *Gevoelende het heil*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 20. *Naerdiē aen het wel en qualijk regeren het heil en onheil des volcx hangt*, Vond. in 't Ber. voor Faëton.

[„HEILIG, HEILIGE, is wel eigenlijk een „bijnaamwoord, doch veelmaal worden bijnaam- „of bijvoeglijke woorden als zelfstandige naam- „woorden gebruikt, als Moonen in zijne Spraak- „kunst bl. 115. aanwijft, bij voorbeeld, *een heilige*; en dus zegt Vond. van Priaap. in Virg. „VII. Herderskout: *Gij zijt slochts een arm tuin- „heilig.*” Outhof. M. *Potiphar verlet door 't hoog- tijt van dien heilig*, Vond. Joseph in Egypte. Van een zaek, die *heilig* is, sprekende, is 't o. als, *het heilige der heiltgen.*]

HEILIGDOM, o. Zie HARTOGDOM.

[HEIM, voor een *omtuining*, en ook voor de *woning* zelf, vanwaar *inheemsch*, *uitheemsch*, enz. schijnt o. te zijn. *Gelijk te huis* zijn, vindt men *te heim* zijn. Zie van dit woord van Hasfelt op Kiliaan bl. 225.]

[HEINING, v. om den uitgang *ing*. Zie AENBIEDING.]

HEIR, o. *Al 't heir*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 8. *Indien 't heir de overhant behielt*, Vond. in den Inh. van Jephtha. [En zoo reeds bij M. Stoke, die meest *heer* of *here* spelt. B. II, r. 495. *there*; r. 278. *dat here*. B. I, r. 1199. *Met conincliken here*. Zie ook B. II, r. 543. III, r. 145, 907. V, r. 375, 814. Hier mede strijdt niet, dat M. Stoke B. VIII, r. 786. reeds zeide: *Je*

wanc, noyt man so SCONEN here so sclere sach ondaen.
Dit is in een getrokken van zoo schoon een here.
Waarvan zie de Voorr. §. 116.]

HEIRSPITS, v. Zie SPITS.

[HEIRVAERT, v. Zie VAERT.]

HEK, o. *Om 't hek te sluiten*, Hooft in den 46. brief. *Wanneer de stier het hek opstoot*, Vond. in Virg. I. B. der Lantged. Bij Hooft echter in de Nederl. Hist. bl. 802. vinde ik, *de schofhek*.

HEKEL, m. *Met het hoofd tegens den hekel te loopen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 494. En dus ook 731. *Over den hekel halen*, Vond. in de Voorreden voor Virgilius.

HEL, v. * *Die zoo lang in de hel verkeert heeft*, Hooft in den 31 brief. *De koorden der helle*, Vond. in den Inh. van Lucifer. [En in den Bijbel, *Hare treden houden de helle vast*, Spreuk. V, 5. En reeds bij M. Stoke, B. 1, r. 161, 167. *in der hellen*.] Zoo dat het v. is. *Waarom ik mij verwondere*, dat Hooft zegt in de Ned. Histor. bl. 1000. *Dat de Hel zijn kaken scheen op te sperren*, voor *hate*. [En in Baeto bl. 83.

Ik, die voor Pluto stel

De wetten, die 't mij lust, vervooghster van den hel.]

De Heer Vollenhove zet dit woord wel duidelijk onder de Vrouwelijke. Waarvan men zijne Aantekeningen zien kan over het Gedicht aen de Nederduitsche schrijvers, te vinden onder zijne Mengeldichten. En van geen ander gevoelen is Moonen in zijne Spraakkunst. Maar HEL genomen voor den gront van den weg, waar over men rijdt of gaat, is o. *'t Hel gekneedt van de hoefstaagen werd hoe langer hoe murmer*, Hooft in de Ned. Historien bl. 309. [Zie ook HAL.]

HELETT, v. *De hofst der zuivre winste te trekken*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 960. *Zoo een gewelt*

svelt u, de helft mijner ziele, wechrukt, Vond. in Horat. II. B. 17. Lierzang. [Reeds bij M. Stoke B. VI, r. 205. *men gave de helft*. Zie ook B. V, r. 201.]

HELIKON, [een berg] M. * *Zet uwen Helikon open*; Vond. in Virg. VII. B. der Eneade. Dit woord heeft Antonides O. het geen zeer oneigen is, in den IJstroom bl. 54.

*Als gij weér uit uw gewijde bron
't Vermoede hart verquikt op 't heilig Helikon.*

Zoo ook Moonen in zijne Poëzij bl. 304. *Van 't maegdlijk Helikon*. Zie PARNAS.

HELLEBAERT, M. * *Met den hellebaert in der hant*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 699. [Waar voor *helmbaard*; als zaamgezet uit *helm* en *baarde*, of, gelijk oudtijds *barde*, zijnde een krijgstuig, zwemende naar een bijl mét eenen langen steel; ook wel bij de oude Duitschen genoemd *helmaxe*, van *helm* en *axe*, dat is, bijl.

*Das de Enchlen und de Saxen
Mit gewaren endt bardaxen.*

Dat is, dat de Angelen en Saxen, met geweer en hellebaarden, Klaas Kolijn bl. 251. Zie Meiers Woordenschat III. D. en Kiliaan. Vondel gebruikt het V. *Met eene hellebaert*, misschien om deszelfs oorsprong uit *harde* V. Anderen zijn voor 't M. Ptf.]

HELLER, [een duit] M. *De vorst zal na den slaep niet eenen heller geven*, De Decker J. de Dooper V. bedr. [Zoo Huigens in zijn Oogentrooft. *Zy zien 't, maer door den lasten helder, dat die de maeltijt geeft, de geck is van de feest.*]

[HELLEVEEG, v. een vroul. scheldnaam, schoon VEEG anders M. gehouden wordt. Zie de Voorrede §. 15.]

[HELLEVOOGT, M. *De priesterin verdaghaerde den Hellevoogt*, Vond. Virg. 4. En.]

[HELLEWACHT, V. Vond. Herfchepp. X. B. bl. 300. van den Helhond:

'k koom uwz hellewacht, den hond, verbiên te baffen.]

HELLING, [een scheepswerf] V. *Als men's van de helling help*, Hooft Ned. Hist. bl. 662.

HELM, M. *Door 't planten van den helm*, Hooft in den 10. brief. Ook voor eenen stormhoet, in Tac. bl. 156. *Hij bracht hem een wonde door den helm*. Vondel in Virg. I. B. der Eneade, *Met de pluimaedje op den helm*.

HELMET, O. *Op 't helmet*, Vond. in 't I. Deel der Poëzije bl. 174.

HEMEL, M. *De hemel weet zijn tijd*, Vond. in Salmoneus bl. 19. *Die nu den hemel bewoonen*, Hooft in den 39. brief. [En in den Bijbel *van onder den hemel*, Genes. VI, 17. Ook reeds bij M. Stoke B. VII, r. 20. *vanden hemele.*]

HEMT, O. *Deianier zont Herkules het hemt*, Vondel voor het IX. B. van Ovidius Herfch. *In 't hemde*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 96. [Toen *dat fenijnig hemt hem naer het lijkvier dreef*, Vond. in Salmoneus.]

HEMUS, [een berg in Tracie] M. *Op den kilen Hemus*, Vond. in Horat. I. B. 12. Zang.

[HEN, V. *De kloekken dekt vergeefs het fidderen-de kiecken, met schaduw van haer wiecken*, Vond. in G. v. Amst. V. Bedr. *Het kiecken volgt de kloekken na*, Poot in de Bruiloftged.]

HENGST, M. *Tervijl een ander dichter den hengst stacht*, Vond. in de Aanleiding der N. D.

„ [Zoo ook *springhengst*, bij Vond. Virg. gerijmd bl. 91.

„ *Maar laet den springhengst, die de meeren*

„ *Bespringen zal, omtrent den springtijd niet ontbeeren.*

„ *Waar*

„ Waar van 't Werkwoord *hengstig* worden gezeid
 „ wordt van de Merrie, of 't wijfje van een Paerd,
 „ gelijk *springen*, *bespringen* van den Hengst.”
 Outhof.]

HENNEP, O. Vond. in den Lof der Zeevaart.

De wint de doeken vult, en doet het hennep klemmen.

HERBERG, v. *De Groningers veyorderden zich de Gemagtigden der Ommelanden in hunne herberge met wacht te verzekeren*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 546. [En dit is reeds bij M. Stoke, B. III, r. 624. *sine herberghe nam.* B. V, r. 289. *in sine herberghe.* B. VI, r. 441. *ter herberghe.* Zie ook B. VIII, r. 972. Zoo dat dit woord van het enkel *berg*, M. afwijkt. Zijnde in het middel-eeuwfche Latijn *heriberga* Vr. genoemd.]

HERFST, M. *De gure herfst komt met zijn buien aan*, Hooft in Gran. r. bedr. *Omtrent den herfst*, Vond. voor Faëton. [Tot dat hij wijken moet den apperijken herreft met zijn vruchten, de Decker in een vertaling uit Horatius.]

[HERKOMST, v. als KOMST.]

[HERMELIJN, O. Zie DOEK.]

[HERRE, *hengfel*, v. Ptf.]

[HERSEN, O. * Weinig vindt men 't enkelvoud. Deckers Punt. II. B.

In 't herffen huift hij nu en 't hert helaes! staet leég.

doch in een beetren druk vinde ik in *d'herffens*, althans bij de Ouden vinde ik 't enkelv. dat weinig voorkomt, v. in de gulden Legende, 't Winterstuk bl. 32. *ende aldus brac hem die herfen, ende die herfen viel wt.* Ook bij Hooft, zie op HARSSEN.]

HERSEBEKKEN, O. *Dat het hersebekken kraakte*, Vond. in Virg. V. B. der Eneade.

[HERT. O. Zie HART.]

[HEUGEL, M. Ptf.]

[„HEUGENIS, v. *Die in der heugenis vernieu-*
wen zuur en zoet, Hooft klagte op L. Reael".
Outhof.]

[HEÛL, O. * *Die 't heul en heil was van ons leven*,
de Decker Jerem. Klaagl. IV. kl. *Maar de heul*
voor de brug schijnt Vr.]

HEUP, v. *Hij schrabde de heup van den grooten*
Achates, Vond. in Virg. X. B. der Eneade. [*Van*
mijn geknackte heup, Vond. Peter en Pauwels.
Laet op den stoenden voet de heup uyt swancken, V.
Mander, Schilderconsten grondt bl. 4. a. en in
den Bijbel, *Leght doch uwe handt onder mijne heupe*,
Genef. XXIV. 2.]

HEUVEL, M. *Achter eenen heuvel*, Hooft in de
Ned. Hiftor. bl. 459. *Op eenen heuvel*, Vond. in
den Inh. der Maegden. [*Dus nadert hij met zwee-*
ten en met steenen den heuvel, dien de dood met sche-
dels heefs bevaais, de Deckers goede Vrijd.]

[HEVE, v. bij M. Stoke B. V, r. 692. *Van-*
der heve. Zie van 't woord Huydec. op M. Stoke
D. II. bl. 396.]

[HEVEL, M. Ptf.]

[HEX, HEKS, *toverheks*, v. volgens den re-
gel.]

HIEL, v. * *Een mosket schoot nam de hiel weg van*
Gonzaga, Hooft Ned. Hift. bl. 829. *En treedt*
het misbruik van Gods schepsel op de hiel, Vond. in
de Bespiegel. bl. 98. By Volkenhove in de Heerl.
der Rechtv. bl. 74. vind ik het M. *In zijn moe-*
ders buik hielt hij zijnen broeder bij den hiel. [En
zoo gebruikt het ook Vondel in de Herschepp. X.
B. bl. 299. *Van achter in den hiel gebeten*; en op
meer andere plaatsen. *Eer met vergiften tant den*
hiel der Priestren tarte, Vond. Peter en Pauwels.
Daer zij den hiel gevat houdt, in Samsons Tr. Al-
leen is het Hooft, die het in het aangehaalde v.
schijnt

schijnt te nemen; Dekker al mede M. *Somtijds ter jacht 't wild op den hiel gezeten.* Daar dan Vond. in de Bespiegel. schrijft *op de hiel treden*, schijnt dit te zijn voor *op de hielen*. Zoo schrijft hij ook in Adonias, *ik volge u op de hiel*; de spreekwijs anderzins luidt *iemand op de hielen volgen*. Ik houde dit M. Zie hiervan op **BEEN**.]

[**HYDASPES**, een rivier, M. *Van den Hydasp*, Vond. Hor. I. B. 22. Gez.]

[**HIDRA**, v. een Water slang, bij Antonid. IJstr. B. I. bl. 9. *Maar och! 't is vruchteloos die Hydra in te toomen.*]

[**HIK**, M. Ptf.]

[**HIJZOP**, een kruid, v. * bij Vond. Bespieg. III. B. bl. 102.

*De Hijzop ruïmt de borst van kille vochtigheid,
En als de ruime lucht den adem vast te kleem
Ontsluitze flux de long.*

Maar Marnix. Psalm LI. vs. 9. M. *Ontsondig mij met rechten hijzop.* En dit schijnt meer eigenaardig.]

HINDE, v. *Al schoot hij de hinde met hare kopere voeten*, Vond. VI. B. der Eneade.

[„ **HINDEBAI**, v. *Gij doet de Hindebai bij zomer aen haren struik zwellen*, Moonen Poëzij bl. 101. Men zegt *baeie*, *beie*, voor *bacca*, dat is, *bezie*, zie Kiliaan; bij wien men ook vindt „ *binnen-bezie*, *morum rubi Idaei*”. Outhof.]

HINDER, o. *Zo wel de smart als 't hinder*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 160. [Moonen en Halma houden volgens Ptf. **HINDER**, M. Zie de Voorrede §. 50.]

[**HINDERBEER**, M. *Wij worden van den hinderbeer besloten*, Vond. Virg. X. Enead.]

HISTORI, v. *Ik zal die historie hooger ophalen*, Vond. in Virg. IV. B. der Lantg.

HIT-

HITTE, v. *Tegens de Spaansche hitte*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 7. *Eneas vervolgt in zijne hitte den verbaesden*, Vond. in Virg. XII. B. der Eneade. [Ook reeds bij M. Stoke bekend, B. II, r. 784. *Die hitte ne conden si ghedoghen*. De oorsprong van 't woord is de *heette*, *hette*, *hitte*, voor *heetheid*.]

HOED, m. *Dat de Paus den rooden hoed overzond*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 27. *Zij scheidt de Vrijheit op den hoed*, Vond. in 't Graffschrift op den Griffier Musch. [*Den hoet om hoog op 't spits gesteken*, Vond. Bruil. van J. de Wit. 't *Lichten van den hoed*, de Deckers Punt. I, B.]

HOEDE, v. *Onder haare hoede*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 7. *Op haere hoede*, Vond. in de Poëzij, I. D. bl. 536. Dit is een der woorden, die Vrouwl. worden door het aennemen der E. Want *hoed* is bij verkorting niet anders dan *hoede*, die ons hoedt of beschermt tegen de lucht. [En zoo reeds *achterhoede* bij M. Stoke B. IX, r. 649. *Eñ wie doen soude de achterhoede*. Ook *hoede*, B. II, r. 1354. *met cleenre hoede*. Zie ook B. III, r. 336. IV, r. 118. V, r. 612. VII, r. 1125. Doch indien *hoede* van *hoed* gekomen zij, kan *hoed* niet bij verkorting van *hoede* zijn: dit strijdt. Men zegge lieft, *hoed* komt van *hoede*, welk laatste van een algemeene beteekenis is, die een bijzondere gegeven heeft aan het woord *hoed*, dat een *hoofddekfel* aanduidt.] Van dusdanige veranderingen van geslacht in een en zelve woort moet nagezien worden de schrijver der Spraekkunstige schetse, door mij in de Latijnsche sprake uitgegeven bl. 18. [bekend onder den naam van *Anonymus Batavus*, of *Adriaen Verwer*.]

[**HOEF**, v. Zie **HOEVE**.]

HOEF, m. *Een rechtschapen hengst schrapt met den hoef*, Vond. in 't III. B. van Virg. Lantg. [Met

[*Met zijnen klinckenden hoof*, Vond. Hor. Toez. *En trapplen met den hoof van 't nijdig Babylon*, Vond. Salom. V. bedr. *Met den vluggen hoof*, Vond. Lijkdichten. Schreef dan Vond. in Jephtha, *van de hoof getrappelt*, 't zal dan een verkorting zijn voor *de hoeven*. Zie BEEN.]

[HOEFLAG, M. *Buiten mijnen hoefslag*, Vond. Hor. gez. I. B. bl. 22. Zie van dit woord Huydecoopers Proeve, en op M. Stoke, D. II. bl. 603. Ook van Hasfelt op Kiliaan bl. 240.]

HOEFIJZER, O. Zie IJZER.

HOEK, M. *In den hoek*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 15. *Aen den hoek*, Vond. in den Inhoud van Noach. [*Wie zou uit dezen hoek dien zwaren storm verwachten*, Vond. in Salmon. *Eenen onbewoonden hoek landts*, Hooft, inhoudt van Baeto. Ook reeds bij M. Stoke, *om enen hoec*, B. VIII, r. 341.]

[HOEN, O. Ptf. In 't Meervoud *hoenderen*, gelijk *rund*, *runderen*]

HOEP, M. *Of dreef den rinkelenden hoep de straat door*, Vond. in zijn Poëzij, bl. 59. [„ Voor „ den *Meridiaan* of de *Middellijn* zegt Spiegel in „ den Hertsp. II. B. bl. 25. ook *middelhoep* in 't „ zelfde geslacht.

„ *Het Moerligt herwaarts nu den Middelhoep genaakt*”.

Outhof.]

[HOEPEL, M. Ptf.]

HOESΓ, M. *Van eenen hoest*, Vond. in Virg. III. Boek der Lantged.

HOEVE, V. *Uit zoo veilig een venster als dat van de hoeve*, Hooft in den 18. br. *Op onze hoeve*, Vond. in Virg. 8. Herderskout. [*Verquicken zijne hoof en groene gravelanden*, Vond. Inwijng van 't Stadh. *En Paardehoef*, Vond. in Faëton, *ons rijks-*

rijkskroon hangt aen eene paerdenhoef, uit Outh.] Men zegt gemeenlijk, *Egmont op den hoef*: dogh het zal moeten zijn, *op de hoeve*: gelijk ik ook nu vinde in Brants, *Hift. der Reformatie*, XXXII. B. bl. 924. *Egmont op zee, en op de hoeve*.

HOF, (*aula*) O. * *In 't Hof van Rome*, Hooft in de Ned. *Hift.* bl. 31. *Het hof van hunnen Ste-dehouder*, Vond. in de *Aenleidinge ter Ned. Dicht-kunst*. [En dit Geslacht erkent ook M. Stoke B. IV, r. 1059. *Si daden int hof dat si wouden*. Zie ook r. 1370. VI, r. 1129, 1131, 1135.] Genomen voor *een tuin* is het M. *In den hof*, Vond. in *Virg.* 7. *Herdersk*. [*Die loed gij zonder schuld in eenen hof op u*, Decker *goeden Vrijd*. Zoo ook *Doolhof*. *Hij kent den doolfhof wel der wereld*, Vond. *Bespiegel*. I. B. bl. 5.] Zoo ook *lusthof*, *bloemhof*; zoo dat mij verwondert dat men zegt, *op het kerkhof* (men vint het zelf bij Vond. in den *Inhout van David in ballingschap: op het kerkhof der aerts-vaderen*) voor *op of in den kerkhof*; [ook bezigt men, en 't daaglijksch gebruik strijdt 'er niet tegen, het woord *Bagijnhof*, O. *Het rond bagijnhof bergt de maegt in zijne muuren*, Vond. in 't *Stadh*. Ook zegt men nog *het Schuttershof*. Men zegt te *Middelb. in de Schutershoven voor tuinen*.] Jan Vos zegt in de beschrijving van zekeren dans, *uit het lusthof*, een geluit dat het oor wraekt. De Ridder Huigens in zijn gedicht op *Rijswijk* maekt de onderscheidinge van het eerste en laetste wel uitdrukkelijk:

Men noeme mij dan stof,
Ik noeme mij zijn hof, ten minsten zijnen Hof.

daer 't eerste *aula*, het tweede *hortus* betekent. [Niet min fraai *Jer. de Decker* in de te vroeg opluickende bloeme.

Maer

*Maer duuren is een schoone stad.
't Gaet in het hof, als in den hof;
De hovelingen en de blommen,
Te haest ontloken of geklommen,
Die vallen dick weer haest in 't stof.*

Als men 't wel nagaat, zal 't misschien blijken, dat *hof* oorspronkelijk in beide beteekenis O. was; maar voor een *tuin* naderhand M. is geworden, schoon het O. nog overig zij in *Bagynhof*, *Schuttershof*, *Kerkhof*. Hooft, Gerr. van Velze bl. 67. zegt:

Beleert hij 't slot? of is hij in den binnenhof.

Indien 't onderscheid van HOF, O. (*aula*), en HOF, M. (*hortus*) doorgaat, zoude, den *binnenhof* voor een *tuin*, het *binnenhof* voor eene *hofzaal* genomen moeten worden.]

HOK, O. *In het hok*, Vond. in Virg. VII. B. der Eneade. *Om dat hok weder in te krijgen*, Hooft in den 51. brief.

HOL, O. *Dit hol deed hij in 't ronde uitschuuren*, Hooft in de Opdr. van Henr. den Gr. *In een groen hol*, Vond. in Virg. 1. Herdersk. Zie HECHT. [Maar *holte* is v.]

[HOLSTER, M. als HALSTER.]

[HOLTE, v. Zie RONDE.]

[HOM, v. Ptf.]

[HOMMEL, v. Ptf.]

[HOMP, v. Ptf.]

[HONDERT, O. *Wij hoorden 't slechts in 't hondert*, Vond. Samson II. bedr.]

HONGER, M. *'t Scherp van den honger*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 8. *Om wven honger te boeten*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantged.

*[Zachter einden zij hun dagen,
Die door 't ijzer zijn ontzielt
Dan die met een langzaam knagen
Van den honger zijn vernielt.*

de

de Decker Jerem. Klaagl. II. B. *Bchalven den eersten honger*, Genes. XXVI, 1.] Ook Antonides in het II. B. des IJstrooms:

*Een hemelsch manne, niet dan dankbaer te genieten,
Dat ijdere tong vernoeft, den lekkren honger wet,
En alle spijzen maekt een aengenaem banket.*

HONIG, M. *Als zij ijverigh den klaren honigh vaasen*, Hooft in Geraert van Velzen. *Met den honig van vermakelijkheid*, Vond. voor Faëton. *Onder den honig van luttel vleeschelijk vermaek*, Vollenhove in de Heerl. der Rechtv. bl. 37.

[HONIGRAET: Zie RAET.]

[HONIGZEEM, O. Zie ZEEM.]

HONK, O. *Dit was het honk*, Vond. in Virg. III. B. der Eneade. [Die haect te spoen met wisse schreden, naer 't zalig honk, waer op haer liefde viel, Vond. Opdr. van Pet. en Pauwels.]

HONT, M. *Getrouwheit van eenen hont*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 274. *Hekuba verandert in eenen hont*. Vond. in den Inh. van Ovid. Hersch. XIII. B. [„ Ook jachthond, speurhond, windhond. Doch „ Spiegel gebruikt het woord *muishond* v. Hartsp. „ II. B. bl. 29.

„ *De muishond, quynt haer maeg, weet kattekruyt te vijnen.*

„ Hoogstraten heeft dit woord in zijn Woordboek *murilegus*, *musio*, en houdt het M. Kilianus „ zet het over door *mustela*, een *wesfel*. Mooglijk „ dat Spiegel daar ook op zag, of het V. zet; „ om dat hij 'er misschien een *kat* door verstond, „ om dat hij van *kattekruyd*, dat is, *nip*, gewaagt, „ welk de katten wel eeten; terwijl *musius* en *musio*, „ zegt Voffius, voor eene *katte* gebruikt is, „ als hij uit Isidorus toont; en uit de Arabische „ Latijnsche Glossen; welke heeft *musius catta*; „ daarvan daan, *quod bene catat*, om dat die wel „ *kat*.

„ *kattet*: wordende *musso*, *μῦς*, muis, gehaald
 „ van het Hebreewfche *מִשְׁכָּן* *mus*, *wegschuilen*;
 „ onr. dat dit diertje 's daags in zijne holen schuilt;
 „ wordende *catta* bij Martialis gevonden, en *cat-*
 „ *tare*, voor *captare*, *vangen* gezegd." Outhof.
 [Maar wie zou dit niet gevoeglijk willen afleiden
 van 't Griekfche *μῦς*, *occulto*, dat met het He-
 breewfche in beteekenis fchijnt overeen te ko-
 men?] Doch *Hont* genomen voor enen froom,
 (want dezen naem voert ook een arm der Schelde
 ten weften van Zuidbevelant voorbij Vliflingen
 in zee stortende) is het bij Hooft V. *Zijnde de*
Honte opgevaren, in de Ned. Hift. bl. 369. [En
 zoo vinde ik het ook altijd bij de Ouden, en in 't
 Latijn *Honta*.] Maer Antonides fchijnt door zijne
 zinfpelinge het mannelijk geflacht te behouden in
 het III. B. des IJfrooms:

En 't Schelde flaept getuft op 't baffen van zijn Hont.

HOOFT, O. *Het hooft*, Hooft in de Ned. Hift.
 bl. 7. *Voor 't hooft geflagen*, Vond. voor Jof. in
 Egipt. Men zegt ook, *uit dien hoofde*, op de wij-
 ze van meer onzijdige woorden, als alom getoont
 word. Zie BLOET.

HOOFTMANSCHAP, O. *De Gereformeerden*
konden geen' aanftoot vinden in 't hooftmanschap van
Henrik, Hooft in Henr. den Groten bl. 8. [Maar
 voor het lichaam *der hoofdmannen* zoude men beter
 zeggen *de hoofdmanschap*. Zie op PRIESTER-
 SCHAP.]

[HOOFZWEER, *moete*, M. *Zoo niet wat*
eerlijk loons dien hoofzweer ondertuffchen wat wift te
matigen, De Decker Lof der Geldzucht. Ook
 Huygens in de zedeprint eens zotten hovelings,
Den hoofzweer doet hem duchten. C. V. Ghift.
 Andria, Act. II. Sc. III. *En ons fal naken dan*
groeten hoofzweyr.]

O

[„ HOOG-

[„ HOOGMOET, M. *Bourbon zondt met krijsslijken hoogmoed, Hooft Medicis*”. Outhof. *Kom, zie den hoogmoet vluchten voor zijn ootmoedig zuchten*, De Decker Goede Vrijd. bl. 219.]

HOOGTE, V. *Aan de Pauzelijke hoogte*, Hooft in de Hist. bl. 27. *In de hoogte opvarende*, Vondel in Virg. IX. B. der Eneade.

HOOGTIJDT, M. * *Op den hoogtijdt*, Moonen in zijne Poëzij bl. 164. Dus dient het mijns oordeels te zijn. Maer Hooft neemt het v. in *Henr. den Grooten* bl. 161. *Het houden deezer hoogtijde*, en Vond. O. in de Maegdebrieven bl. 46. *Dat hoogtijdt is nabij*. Zoo ook in het I. D. der Poëzij bl. 522. *Op 't hoogtijdt gaen*, Nog in de Leeuwendalers bl. 9. *Het hoogtijdt*, [maar dezelfde gebruikt het wederom v. met Hooft.

*Om vrolijk in te wijen
De hoogtijdt van 't Stadhuis.*

Vond. I. D. der Poëzije bl. 217. Zie deszelfs geslacht opgehelderd bij MAALTIJD] (*).

HOOI,

(*) Dit hoog word dus gebruikt voor *gewijd, heilig, sollemnis, sacer*, waarvan ons *hooge eed*, (*sollemne sacramentum*) ook *hooge schole, hoogdag, of hoogedag*, (*sollemnis dies, sollemnia*). Immers in dien zin gebruikt het de Legende I. Deel bl. 72. *Hy vaste haren avont ende vierde den hoghen dach harer passien*. Ook konden wij, buiten ons bestek gaande, hier een voegelijke overeenkomst aanwijzen van dit hoog met het Grieksche *ἱερός*, dat ook voor *gewijd, geheiligd* genomen wordt, maar eigenlijk schijnt beteekend te hebben, *groot, hoog*; zoo sommigen willen van *ἴω, ἴωμι mitto, zenden, den goden toebrengen*; en dewijl alles, als zoo vele *ἀναθήματα*, den goden in de tempels werd opgehangen, zoo zou hiervan gekomen zijn de beteekenis van *hoog, verheven, groot*. Van de laatste beteekenis zie L. Bos, *Obierv. Crit.* bl. 97. Tot groot hoort ook het *ἱερά* of *ἱερά ἄγκυρα*, *sacra ancora*, bij ons *pleetanker* genaamd, eigenlijk *het groot anker*. Gelijke beteekenis heeft somwijl het Latijnsche woord *sacer*, in welken zin men het schijnt te moeten nemen bij *Sueton*, *Tiber. c. 27. Sacrae ejus occupationes*. Voorts blijkt de beteekenis van *groot* ook in

HOOI, O. *Op het hooi om den haert leggende*, Vond. in Virg. II. B. der Lantgedichten.

HOON, M. *Hem eenigen hoon toe te drijven*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 21. *D'ander besteent luide den hoon*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged. *Die weigering nam hij voor eenen hoon*, Decker in zijne Ged. [Doch M. Stoke gebruikte dit oulings v. *met siere hone*, B. I, r. 848.]

HOOP, HOPE, v. * *Zij beveinsden de hoope*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 4. *Op deze hoop*, Vond. in de Opdr. voor Lucifer. [In den Bijbel. *Wij verwachten de hope der rechtveerdigheyt*, Galat. V. 5.] Voor *meenigte* genomen is het mannelijk. *De dwaasheit van den meesten hoop*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 5. *De laurier wort den dichter nief van den gemeenen hoop geschonken*, Vond. in de Aenl. ter Ned. Dichtkunst. [Ook in den Bybel, Genes. XXVIII, 3. *tot eenen hoop volckeren*, reeds ook M. Stoke, *in den hoop*, B. IV, r. 1462. *in haren hoop*, B. VI, r. 664. VIII, r. 378. Aardigvoegt dit Vond. in de Bruiloftd. te famen.

*Te verzekren onze hoop
Van een' hoop nakomelingen.]*

HOP, v. * *Daer gij bittere hop plukte*, Vondel in Virg. I. B. der Lantged. Als dit woort eenen vogel betekent, is het mannelijk. *Tereus verkeerde in eenen hop*, Vond. in den Inh. van het VI. B. der Hersch. van Ovidius.

[HOPE,

in de Grieksche woorden *ὄρνις ἰσπός*. Homerus noemt een grooten visch. *ἰσπός ἰχθύς*. II. XVI. 408. groote duisterheid *αἰσπός ἰσπός*, II. XI. 194. enz. De eerste beteekenis zou men vinden in de woorden *ἰσπός ἡμῶν*, 't zelfde met ons *hoogtijd*, heiligdag. Ook *de morgenstond* bij uitnemendheid, omdat de plechtigheden veeltijds des morgens werden gedaan. Van hier ook *ἀγῶνες ἰσπός*, niet omdat zij heilig waren, maar omdat ze tot hooge feestdagen dienden. Doch dit hoort hier niet te huis.

212 HOP. HOR. HOS. HOT. HOU.

[HOPE, *spes*, v. Zie HOOP, HOPE.]

[HORDE, v. *Die teene horde en. eg met arbeit sleept door 't lant*, Vond. in Virg. Lantged. I. B.]

[HOREEST, o. een oud woord bij M. Stoke B. X, r. 708. *En dreefs hier omme groot horeest.*]

HOREN, M. *Herkules wrong hem den sinker horen af*, Vond. voor Herkules in Trachin. [en HOORN. *Terwijl ik vast den hoorn der volheid draeg*, De Decker Bijschriften bl. 189.]

[HORIZON, of *horizont*, M. *Die die sterren op mijnen horizon mocht werpen zien haer licht*, De Decker Bruiloft. Ook op den horizon te voeren, Decker Geldz.]

[HORLEMENT, M. *Van all' den horlement der menschelijke zaeken*, De Decker Geldz.]

[HOROSCOPIUS, o. 't *Geluk, staeg aengebeên van sterfelijke zielen, in het Horoscopus dees hemelstaetzie sloot*, Vond. Will. van Nass. geboorte.]

[, HORT voor *stoot*, M. by van Heule. Dus „zegt men: *Met eenen hort uitrukken.*” Outh. en Ptf.]

HORZEL, v. *Om de wouden van Silanus vliegt de horzel... Zij steekt scherp*, Vond. in Virg. III. Boek der Lantged. bl. 60. [*De felle horzel dorft haer scherpen angel ook wel steeken in den korf*, Vond. Lantg. IV. B.]

[HOSPITAAL, o. reeds bij M. Stoke B. II, r. 643. *int Dietsche Hospitaal.*]

[HOT, v. Ptf.]

HOU, *houw*, M. [voor *vrijheid tot hakken*, Hooft Brieven. bl. 14. *Competeerde elk - te zyner beurte den houw daarin.*] In de Ned. Hist. bl. 5. *Daar zij den vollen hou zouden vinden.* [voor een *slag*, of *hak*. *Die den houw (ô trouw bestaen!) Uis liefde s'waerts heeft op zijnen hals ontsaen*; De Decker, goede Vrijdag.]

HOUT, o. * *Het hout, waer van deze vloot gebout wort,*

wort, Vond. in den Inh. van Virg. IX. B. der Eneade, Ook genomen voor een bosch, dat een plaats vol hout is. Dus zegt men qualijk, *In den Haerlemmer Hout: Zij wandelen in den Hout*, enz. Want dat dit woord uitgesproken wort met dezen artikel beelde ik mij in, daer van daen te komen, dat men het in de onrechte naemvallen gebruikt heeft op de wijze van meer onzijdige woorden, *Het vermaek van den Houte*, en *Het vermaek van het Hout*. Hoedanige voorbeelden wij hebben aengeteekent, als *van den rijke*, *van den bloede*, *van den bedde*, *uit dien hoofde*, enz. Hooft zeker schijnt dit te stemmen, daer hij in Tacitus II. Boek dus schrijft: *De slagorde had het voorste van den Houte in*. De ridders Jacob Kats, Konstantijn Huigens, en Daniel Heins gebruiken het ook O. in hunne Nederduitsche gedichten. Kats: *Wil zo een lijster uit het hout?* Huigens:

*Wat ik misse in mijn onthoud,
Vinde ik altijd nieu in 't hout,*

het welk hij zelf met het woort van *Bosch* uitlegt. Heins:

*Ik ging heele dagen dwalen
In het Hout, dat aen den kant
Van den Hage staet geplant.*

Vond. ook in zijne Poëzij, I. Deel bl. 413. *Haerlem in zijn geestgroen Hout*, dat ik alleen bijbreng, om te toonen, dat men overlang dus gesproken heeft. [Men konde twijfelen, of *het Hout*, voor *de stof*, van zich zelf Onz. zijnde, als: *het hout van den Haerlemmerhout*, 'er verandering van Geslacht komè, als men *den Hout* voor eene plaats neemt. Zie op DOEK. Met dat alles wordt de gissing van Hoogstraten gewettigd, door het gebruik, reeds bij M. Stoke. Dees zegt van 't

214 H O U. H O Z. H U I.

Haarlemmerhout B. VIII, r. 917. *In al dat lant toten Houte.* Ook in 't benaamwoord *hout*, (lignum) B. IX, r. 1083. *van droghen houte*, DAT *bernde soe* B. VI, r. 622. *den dike verlaen* (d. i. beslaan) *met groten houte.*]

[HOUTMIJ]T, v. bij Antonid. IJstr. B. I. bl. 4.

Als of men 't Noortsche wout, berooft van telg en blad, Tot eene houtmyt hier by een gestapelt had.]

[„ HOUTSTAPEL, M. Ga, *stel eenen houtstapel toe*, Vond. Virg. En. IV. B. bl. 253". Outh.]

[HOUWEEL, O. Ptf.]

HOUWER, M. *'k Had nu door Meefters laft den houwer opgesteken*, [dezen houwer noemt hij effen te voren, *een korten krommen degen.*] Vond. in Peter en Pauwels. Het is hier mede als met het woort WAFJER: dat men nazien kan.

[„ HOZE, hoos, v. van Heule". Outh. en Ptf.]

HUI, [wei van melk] v. *Met vette huy*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged.

HUIF, v. [hulfel, kap, ook de kap eens wagens.] *De Dochter met de huif op 't uitgekemde hair*, Vond. in het IV. B. der Bespiegelingen, bl. 129.

[HUIG, v. Ptf.]

HUIK, v. *Onder de enkele huik*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 519. [Die om haer kunstwoordekens een' Griekschen mantel slaen of een Latijnsche huik, de Decker Lof der Geldz. Doch M. Stoke B. II, r. 314. zegt, *gaven enen huuc.*]

HUIS, O. *Een lidt van 't huis*, Hooft in Tacit. bl. 145. *Voor 't driftig eiken huis*, Vond. in den Lof der Zeevaart.

HUISRAEDT, M. * *Onder diergelijken zinnelijken huistraet*, Vond. in de Opdr. van Jos. in Doth. Maer Hooft volgt het v. geslacht in de Ned. Hist. bl.

bl. 99. *Die alle huisraedt aen een zijde schikten.*
 [Doch geen van beide voorbeelden hebben kracht van bewijs. Van 't eerste zie de Voorrede §. 116. van 't andere op BEEN. Men zoude eerder denken op het Onz., als zijnde niet van raad, (*constilium*), maar verkort uit *huisgeraad*; evenwel men zegt ook *voorraad*, M. doch mischien is dit uit raad M. en niet uit geraad.]

HUIT, v. *De dingen door de huid zien*, Hooft in Tacit. V. Boek. *Dat het zwarte bloet bij de huid nederloopt*, Vond. in Virg. II. Boek der Lantged, [Met de huid vol slagen, Vond. in Samfon:

*Hij nut als de minste boer,
 Zijn uien met de huid, zijn wijnen met de moer.*

de Decker Perf. IV. Schimpd. Hooft, vrij hard Brev. bl. 60. *Hij kreeghze*, (de pen) tot de *veeren toe, in den huid*. En nog harder van Mander, Uitbeeld. der fig. bl. 114. kol. 3. *die het leeuwen huyl gedraghen heeft.*

HUIVE, v. *Uwe Priesterlijke huive*, Vond. in Virg. II. B. der Eneade. Zie HUIF.

[HUL, HULLE, v. Ptf.]

[HULDE, v. Ptf.]

HULK, v. *Zij brachten 't met de hulk zeer naa aan den dijk*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 449. *Een eenigh roer regeert de hulk*, Vond. in het II. B. der Bepiegelingen. [Hij ontraet de hulk van 't hof niet zeil te minderen, Vond. in Jeftha. M. Stoke zegt wel B. IV, r. 928. *meneghen hualc*: doch dit bewijst niet. Zie op JOESTt.]

[HULP, v. *Voor alle hulpe*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 10. *Ik verzoek uwe hulp*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade, [Met de hulpe van uwe mackers, Vond. Ovid. Held. bl. 2. Het voorbeeld van Hooft dient hier niet. Zie HUISRAED. Men zeide eertijds ook *helpe*. M. Stoke B. II, r. 1055.

316 HUL. HUT. HUU. HÜW. JA. JAE. JAG.

bi haerre helpe. B. X, r. 1001. *sine helpe wies hem an.*]

[HULSEL, O. *En 't hulsel koninglijk van zijne goude straalen*, Hoofts Minnezinnebeelden.]

HUT, v. *Zij hijzelden de hut in top*, Hooft in de Hist. bl. 317. *Zal ik mijn arme hut wederzien*, Vond. in Virg. eerste Herdersk. [*Eener bouwvallige hutte*, Vond. Hor. Gez. II. B. bl. 10.]

[HUUR, v. Ptf.]

HUWLIJK, O. *Dat hij 't huwlijk ongeraden vont*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 34. *Die het huwlijk zocht door te drijven*, Vond. in Virg. VII. B. der Eneade.

I.

[JA, voor jawoord, O. Ptf.]

„ [JADDER, O. *Zij komen van zelf te koi, en brengen haere jongen mede, en konnen met het volle jadder qualijk over den drempel*, Vond. III. B. van Virg. Lantged. bl. 97. Zoo ook bl. 100. *Het jadder spant te stijver*”. Outhof.]

JAER, O. *Op 't eind van 't jaar*, Hooft in Tacit. bl. 147. *Het jaer der verlossinge*, Vond. voor Adam in Ballingschap. [Hieraan is geen twijfel; en echter konde men denken, dat M. Stoke *jaar v. stelde*; B. IV, r. 257. *Als men screef DE IAER ons heren*; doch hij neemt hier *de jaer* voor 't meervoud *de jaren*, volgens een bijzonder en oudtaaleigen. Zie de Voorrede §. 112.]

JAERGETIJDE, O. *Dit heilige jaergetijde*, Vond. in Virg. VIII. B. der Eneade.

JAGT, v. * *Op de jacht afgedwaals*, Hooft in den Inhout van Granida. *In zijn boek van de jacht*, Vond. in 't Berecht voor Palamedes. [*Keuren en ordonnantien, de jaght aangaande*, Hooft, Brief. bl. 12. *Op de jacht*, Genef. XXV, 27. *De Zeejagt*, Vond.

JAK. JAM. JAR. JAS. IBE. IDA. JEN. 217
Vond. Virg. rijm bl. 23. Ook *de Sneeuwacht* ald.
bl. 37.] Genomen voor een vaertuig is 't O. An-
tonides in 't IV. Boek des IJstrooms:

*En 't jacht naer zijnen zin recht door den vloedt gaet
strijken.*

JAK, [oudtijds een dragt van krijgslieden;
thans *wasbas, borfbrok*] O. *Dit fraai jak*, Hooft
in de Hist. van de Medicis, bl. 18.

JAMMER, O. *Ende quam aan dit paar dit jam-
mer over*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 191. *D'oir-
zaak van het groote jammer*, Vond. in de Opdr. van
Jofef in Dothan:

*[Wie steent om 't weduwlijke jammer,
Meedogender dan de Amsterdammer.*

Vond. op de Ilias der Med.

*'k Heb mijn' lever uitgespogen
Over 't jammer van dien staet.*

de Decker Jer. Klaagl. II. kl.]

[JAREEL, O. Ptf.]

[JASMIJN, v. Ptf.]

JASPIS, M. *Van geelen Jaspis*, Vond. in Virg.
IV. B. der Eneade. [*Doorsné den Jaspis van 't ge-
wijde Eskuriaal*, Vond. P. I. D. Doch voor *de
stofte zelf*, zoude men zeggen *het groene jaspis*.
Zie de reden op DOEK.]

IBER, [een rivier,] M. *Den Iber voor altoos
dien roem te laten*, Vond. in de Begroet. van Fre-
derik Henrik, bl. 106.

IDA, [een berg bij Troie,] M. *Op den jagtrij-
ken Ida*, Vond. in Virg. IX. B. der Eneade.

[JENEVER, M. Ptf.]

[IET, O.

*Naerdien men niet in 't niet kan vinden
En zonder 't iet het oog gelijck staet met de blinden.*

Vond. Bespiegel. II. B. bl. 77.]

O 5

JEUGT,

218 JEU. JIC. IJ. IJL. IJM. IJP. IJS.

JEUGT, v. *Het groenſte zijner jeugt*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 2. *Naer de Trojaenſche jeugt*, Vond. in den Inh. van het VII. Boek der Eneade. [Oulings *joghet*, M. Stoke, B. II, r. 107. *in de bloeme van ſiere joghet*. Dus voor *deugt*, *doghet*, B. II, r. 108. *vol menigher doghet*. Dezelfde gebruikt *jeugd* ook voor *jongman*, B. IV, r. 122, 144. *Florens de jonghe joghet*. En voor *jonge dochter*, B. III, r. 876. *hadde ene ioghet te wiue*.]

JICHT of GICHT, v. *Om zijne jicht*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 14.

IJ, [een rivier voor Amsterdam,] O. *Aan de Ooſtzijde in den oever van 't IJ*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 64. *In Zuiderzee verdrinkt het IJ*, Vond. voor Antonides IJſtroom.

IJL, v. *In alle ijl*. Hooft in de Hiſt. bl. 29. *In aller ijl*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade. [*In der ijl*, Vond. Samſon. *In der ijle*, Hooft, G. v. Velz. bl. 61. Zie ook Huyd. Proev. bl. 235.]

[IJM, v. Ptf.]

[IJP, [een boom,] M. *Den lindebcom den ijp*, Vond. Bruiloftd. en Virg. rym. bl. 33.]

[IJPELAER, M. Ptf.]

IJS, O. *Hoe komt UE. vervaart voor 't ijs?* Hooft in den 182. brief. *Die zich gewende in ſneeu op 't ijs te draven*, Vond. in de Poëzij, I. D. bl. 210. [Ook reeds bij M. Stoke, B. X, r. 931. *Van den ijſe, dat was ſtarc*. Zie ook r. 937. B. III, r. 1530, 1543, 1552. V, r. 826. Waarvan de ſpreekwijs *ten ijze, wel beſlagen ten ijze komen*.]

IJSSEL, [een rivier,] v. * *Over de IJſſel*, Hooft in de Nederl. Hiſt. bl. 590. Ook in 't XIV. B. *Aan de andere zijde der IJſſel*. Dit volgt van Heule na; ook Moonen, die echter zijnen regel vergeet in zijne Aentekeningen op de Poëzij, bl. 819. *Tuſſchen den IJſſel, het Zwarte watgr, en de Zui-*

Zuiderzee. Dus ook elders. Hooft is zich zelven hier ook ongelijk; want hij gebruikt het M. in de Gedichten, bl. 722:

*Den IJffel zich te zeer verlatende op zijn stromen
Hij tuigen doet.*

[„Hij doet den IJffel buigen, Hooft Holl. Groet.” Outh. Ook Moonen Aanteek. op zijne Poëzij, bl. 829. *Ik noeme dus den IJffel.*] De nieuwste Spraakkunstschrijver melt 'er niet van. Ik houde het voor M. gelijk *Amstel en Wijffel*. [Doch men kon twifelen, of ook in *den Amstel*, geen verloop zij voor *de Amstel*, *de Amestelle*; dewijl 'er meer woorden in *el*, uit het Latijnsche *ela*, *ella*, Vr. zijn, en *Amstel* zelf in 't Latijn *Amestella* Vr. heet. Bij M. Stoke ten minsten leeft men B. VIII, r. 1257. *door de ysle*. Zoo ook MOESËL, Vr. WIDEL, Vr. DINKEL, Vr. in tegendeel *den dommel*, *Wijffel*. Zie de Voorr. §. 25. en volgg.]

IJVER, M. *De staatzucht ten Hoof gaat den ijver der eere te booven*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 157. *Geef uwe dichten niet in uwen eersten ijver aen den dag*. Vond. in de Aenleid. ter Nederduitche Dichtkunst. [*'t Is billijck, dat de Vorst dien ijver dui ten goede*, de Decker II. bed. J. de Dooper. Zoo ook *Naijver*; *Door eenen boosaerdigen naijver*, Vond. berecht voor Lucifer.]

IJVOIR, O. *Het ijvoir*, Vond. in Virg. I. Boek der Eneade. [*Bezie eens dat ijvoir*, Vond. W. van Nass. geboorte.]

IJZER, O. *Al 't ijzer van Frankrijk*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 79. *Het ijzer*, Vond. in Virg. IV. B. der Lantged. Zoo ook alle namen van metalen. HOEFIJZER behout dus dit geslacht: *Het Hoefijzer verstrappelt den gront*, Vond. in 't VIII. B. der Eneade.

ILIAS, V. [recks] *Waer op daetlijk volgt de schrikkelijcke*

kelijke overgang van het geluk in eene ilias van ontelbare rampzaligheden, Vond. voor Adam. Zoo ook Antoides in het begin van Bellone aen bant :

*Wat zangheldin zal mij de bloedige ilias
Der Orelogen, afgestreên op Nereus plas,
Ontvouwen?*

[Thans hoort men in 't spreken niet anders dan *Lias*, voor *Ilias*.]

[IMPOST, een onduitsch woord, M. Ptf.]

INBOEDEL, M. *Het dierbaarst van den inboedel*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 104.

INBORST, v. *Hebbende de beste kennis van de inborst*, Vond. in Hor. IV B. 4. Lierz. Bij Hooft echter in Tacit. bl. 22. staet dit woort in 't M. geslacht: *Dat hij van burgerlijken inborst was*. [Maar weder v. in de Brieven. bl. 99. meldende den — *welgeden aart uwer inborst*. Zoodat den inborst uit verbafterde uitspraak voortkomt, voor burgerlijk een inborst.]

INBREK, M. * *Met een schielijken inbrek*, Hooft in Tacit. I. Boek. [en Brieven bl. 16. *na den inbrek*.] Zoo ook AFBREK. Doch Vond. zegt INBREUK in 't zelve geslacht, *sleepte met zich dien bloedigen inbreuk*, in de Opdragt van Zungchin. BREUK echter, als boven blijkt, is v. en zoo most ook INBREUK zijn, zoo wel als SCHIPBREUK, zoo men der regelmatigheid eenige plaetse zal inwilligen. [Op een andere plaats gebruikt Vond. het ook dus v. *Op dat hij bij tijts deze inbreuck stuit*, Joann. den Boetgez. IV. B. bl. 65. zoodat inbrek best M., inbreuk best v. zij.]

[INDRUK, M. als DRUK.]

[INGANG, M. als GANG.]

INGEWAND, O. *Het ingewand verlaaden met twiſt*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 16. *Hot ingewand der aerde*, Vond. in 't Berecht voor Lucifer.

IN-

INHAM, M. *In eenen diepen inham*, Vond. in Virg. I. B. der Eneade. [Ook in den Bijbel, Handel. LXXVII, 39. *Sy merkten eenen fkeren inham.*]

INHOUD, M. * *Een antwoord van dezen inhoud*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 42. Maer men gebruikt het ook O.

[*Hoort fcherp toe na het inhoudt, ick zal 't u leeren.*

Zinnespel van Rijnsburch voor de blauwe Acoleije van Rotterd. 1561.] *Uit het inhoud*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 1188 *Het inhoud van dit Treurspel*, Vond. in den Inhoud van David in ballingf. en zoo heeft hij 't ook in de vertaelde getuigenisse van A. Gellius voor Elektra. Ik zou 't eerste kiezen: het zij het waerlijk M. zij, het zij het, als onzijdigh, gestelt worde voor *inhoude*, naer den aert der onzijdige woorden, *van dezen inhoude*. Hoe het zij, men vint bij Vond. ook het M. geslacht in 't VIII. Boek der Eneade, *Eneas verwondert zich over den inhoud*. [In Palamedes weder O. als ook bij Deccker in zijne Punt. I. B. *'t Papier zweemt naer uw' huid, het inhoud naer uw hert*; en dit achte ik ook het oudste Geslacht met andere O. woorden, die echter door toedoen des onregten buigtrants in den derden en zesden naamval, veel al naar het M. geslacht hellen. Voor *de inhouten* of *balken en ribben*. in de Schepen, zoude ik het Onz. ook de voorkeus geven, als denklijk van *hout* O.]

[INKEER, M. als KEER.]

[INKOOP, M. zie KOOP.]

[INLAAG, V. zie LAAG.]

[INLEG, M. als TOELEG.]

[INLOOP, M. als TOELOOP.]

INQUISITIE, V. *De heilige rechtbank der Inquisitie*; 's welk eigentlijk *Onderzoek* beteekent, Hooft in de Ned. Hist. bl. 29.

INRIDT, [*intrede*], M. *Zijn Hoogheid deedt alzo*

alzoo haren inzigt, Hooft in de Ned. Hist. bl. 807.

INT, M. *Nu geeft de pen geen gouden int*, Vond. in 't I. Deel der Poëzije, bl. 580. Anderen zeggen *inkt* of *ink*. *Van dien allerfijnsten inkt*, Hooft in Boccalins Nieuwaren, bl. 161. [*In 't zwert van hunnen inkt*, de Decker Punt. I. B.

*Die zijnen int, dat edel nat
Nooit heeft aen Vorsten lof verklad.*

Dekker op de werken van J. Cats. C. Huigens schrijft *int*. *Van wel gekoockten int*, X. B. bl. 702.] Antonides in het einde van het II. Boek des IJ-strooms:

Zo drenk mijn schachten met onsterffelijken ink.

[INTOCHT, M. Zie TOCHT.]

INTREDE, v. * *Drong op gewapende intrede*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 485. Naer mijn gevoelen ook is dit woort van 't v. geslacht. Dogh Vond. verkort het, en gebruikt het in 't mannelijk. *Den grooten intred om prijs te vieren*, in 't berecht voor Salomon. [*Tred* M. zijnde, en Vond. *hertred* ook M. gebruikende (zie op TRED), eifchte *intred* insgelijks 't M. en daar voor houde ik 't ook. Zie niettemin mijne aantekening op GAARDE; waar ik opmerkte, dat de bijvoeging eener *e* van achter dikwerf verandering geve in geslacht, en 't woord v. make: is 't dan, dat zulk een woord, met de *e*'er achter, nogthans M. gebruikt wordt, het bevestigt zoo veel te meer, de vastigheid van dat M. Zoo zagen we in GAARDE, dat dus gespeld wel v. kon gebruikt, maar (niet tegenstaande die spelling) bij Vond. in 't M. gebezigd wordt: zoo zien we ook, dat Vond. *intred*, zelfs met de *e*'er achter, M. gebruikt in Adonias:

Zij

INV. INZ. JOD. JOE. JOF. JOL. JON. 223

Zij wenschen heil en spoet

Aen Davids nazæet met den intrede in Gods rijcken.

In Davids ball. *Besmet door bloetschant niet den intred van uw hof*: twee voorbeelden, die 't M. sterk beweren, al ware het, dat *trede*, even als *rede*, enz. op zich zelf v. wierd gesteld; welk *trede* echter M. is.]

INVAL, M. Zie VAL.

INVOER, M. *Tot nieuwen invoer*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 567.

INZICHT, O. * *Tegens het inzicht*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 35. *Beneffens dit inzicht*, Vond. in de Opdragt van Gijsbrecht van Amstel, [doch weder gebruikt hij 't V. in de Batavische Gebroeders, *Dit stemt niet qualijk met mijne inzicht over een*. Vond. in Zungchin, bl. 13. *Met onze inzicht*, en zoo is ook TOEZICHT.]

JODENDOM, O. *Tegens het Jodendom*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 30. Zie HARTOGDOM.

[JOESTE, een oud woord, v. voor *aanval*, (*impetus*) bij M. Stoke, B. IX, r. 1027. *ter eerster joesten*. Waartegen niet strijdt, B. IX, r. 348. *si leden menighen zware ioeste*, d. i. *menig een*; gelijk B. IV, r. 928. *meneghen huelc*, voor *menig een hulk*. Zie de Voorr. §. 116.]

[JOFFERSCHAP. Zie JUFFERSCHAP.]

[JOL, *boot*, v. Ptf.]

JONG, O. Vond. in de Hekeldichten:

*Het likken der beerrinnetong,
Bootsert allengs 't wanschapen jong.*

[En in Virg. rijm. bl. 25. *Zoo beerjong*. *Gelijck het beerjong, ruw geworpen*, Vond. I. D. der P. bl. 13.] Dit is eigenlijk bijvoegelijk, en betekent *het jong dier*. Zie HECHT. [Hiertegen zegt men *den jongen*, M.]

[JONGELING, M. *Die den reukeloozen jongeling*

224 JON. JOO. JOR. JOU. IS. JUK.

ling doot ter aorde sloeg, Vond. voor den Br. van Agnes. Aardig voegt Vond. Hor. I. 28. Lierz. bij een: *der jongelingen en oulingen lyken leggen door elkanderen.*]

JONST' of GUNST, v. [Zie GUNST.]

[JOO, druil, halvegek, M. Ptf.]

JORDAEN, [een rivier in Kanaan,] v. * *Aen den oever der Jordane*, Vond. in de Opdr. der Gebroed. [*Aen dees zij der Jordane*, Vond. in Jesta. Doch de Bijbeltolken besloten *Jordaan*, of *Jordane* onverschillig M. en V. te nemen. Zie Hinlopen Bijbeloverz. Byl. bl. 104. vergel. Trommius: schoon zij 'er bijvoegden: *hoewel de namen van stroommen gemeenlijk M. zijn*. Doch zie mijne Voorrede §. 25.]

JOUW, [een woort dat men in 't beschimpen gebruikt, waarvan *uisjouwen*, v.] *Daar op schreeuwden de soldaten een lange jow van de vesten*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 766. [Zie Kiliaan.]

ISER, [een rivier,] v. *Tot in de Iser*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 161.

[„ ISRAEL, O. 't *Quynend Israël*, Vondel Gebroed. *De Debora van 't Christen Israël*, Moonen Poëzij bl. 408." Outh.]

ISTER, [een rivier, ook *Donau*,] M. *Langs den wederspannigen Ister*, Vond. in Virg. II. Boek der Lantged. [*Daer d'Ister zijne kruik in Pontus uitgiet*, Vond. Inwijzing van 't Stadh.]

[JUFFERSCHAP, v. *De jofferschap van 't trotsche Thyr zal aan uw drempel wachten*, Hooft Pf. 45. *Der jofferschap*, Vond. Noach III. bedr. *Die al de jofferschap vergat*, Vond. II. D. der Poëzije bl. 92. voor eene menigte; „ *Der yssel jofferschap*, „ Moonen, Poëzij bl. 250." Outh. In het Onz. schijnt het niet gebruikelijk. Zie PRIESTERSCHAP.]

JUK, O. *Het juk der slavernije*, Hooft in de Nederl.

Nederl. Hist. bl. 30. [*Gesponnen onder 't juk, een ijfren juk, Vond. Hor. Gez. II. B. (*)*].

[JURK,

(*) Een onbedreven lezer moogt denken, dat *een ijfren juk* ook iets van 't Manl. hadde; maar de Heer Huydec. heeft in zijne Proev. bl. 348. en verder, getoond, dat men mag en moet zeggen *het ijfren juk*. in 't Onz. Velen hebben zich hierin vergist. Vooral de Heer Outhof, van wien ik op 't woord **BEKKEN** leze: „*Afch in dat bekken leveren*, Hooft in de Hist. der Me- „ dicis. Doch in 't zelve werk zegt hij ook, *had getoond een* „ *zilveren bekken*, voor *zilver*, of misschien is 't eene *paragoge* „ (achteraanstelling) bij hem, en ook bij Vond. meermaals „ gebruekellijk. Terwijl 't ook wel wezen kan, om onder- „ scheid te maken tuschen *zilver*, *argentum*, en *zilver*; *zil-* „ *vere*, *argenteus*, welk anders niet blijkt, als men zegt *een* „ *zilver bekken*. Altoos Vond. spreekt ook zoo, als hij in 't „ VIII. B. van Virg. Eneade bl. 378. zegt, *in een koperen* „ *watervat*, voor *in een koper*, enz. wijl *vat* en *watervat* Onz. „ zijn. Zoo ook in 't zelfde boek bl. 402. En *koperen har-* „ *nas* voor *koper harnas*, wijl *harnas* Onz. is. Ook wederom „ op 't woord *Kakebeen* vinde ik **KAKEBEEN**, M. *Uit 's* „ *monsters muil en ijfren kakebeen geklonken*, Vond. vtijs „ Zeevaart naar 't Oosten. Zoo dit samengevoegde het enkels „ volgde, moest men zeggen, en 't *ijz're kakebeen*, wijl *been* „ onzijdig is.” Doch zoo verbijsert men zich! De zaak is deze: De aard onzer *stofflyke Adjektiva*, dat is, der zoodanigen, die eenige *stof* of *erts*, of *stoffuadje* aanduiden, vereischt, dat zij in den eersten naamval op **EN** eindigen, met onderscheiding van het zelfstandig Naamwoord van die *stoffe*. Dus schreef Vond. *een ijfren juk*, Hooft *een zilveren bekken*; zie op *loken*. Vond. *een koperen watervat*, *een ijfren kakebeen*; niet, om daardoor de woorden M. te maken; ook niet als eene (*paragoge*) *achteraanstelling*, *bijzet* (want ging dit omtrent de Geslachten door; deze gansche Lijst lag in duigen, en men kon geen een voorbeeld wis nemen,) maar alleen, omdat de bijvoeglijke Naamwoorden *ijzeren*, *zilveren*, *koperen*, van de zelfstandige Naamwoorden *ijzer*, *zilver*, *koper* onderscheiden, ons 't rechte denkbeeld opleveren van hunne bijvoeglijkheid, even als *atireus* en *durum*, *as* en *aereus*. Sederd de Neêrlandsche beroerten in kerk- en burgerstaat, toen de beschaafde kunsten en wetenschappen, gelijk 't gemeenlijk gaat, daarinne haar deel kregen, verloor onze taal veel van haren ouden luister, Toen ook werd dit zoo keurig, noodig, en in de taal gegrond en bekend **Onderscheid** langzamerhand verwaarloosd; en men zoude in deze eeuw mis-

P

fchten

[JURK, v. Ptf.]

[JUWEEL, O. De eer, het edelfte juweel van 't
Ko.

chien nog lang, met den Heer Outhof, en den Hr. Hoogstr. op STAAL, onkundig van dit taaleigen gebleven zyn, indien niet de onvermoeide arbeid van den, in 't beschaven onzer sierlyke moedersprake, nooit volprezenden Heere B. Huydecooper ons eene helderlichtende fakkel hadt in de hand gegeven, waarmede hy onder andere de Stoflijke Woorden in een helder daglicht gesteld heeft, waartoe hem de spraak van Sewel bl. 108. en Ten Kate Redewisf. XII. §. 96. den weg openden. Alleen voeg ik hier by, dat het verzuim en verloop het goed gebruik niet aanstonds vernietigd heeft. Plantijn behielt zijne zuiverheid; ook Kiliaan, die *staal* (*chalybs*), *leder* (*corium*) wel degelijk onderscheidt van *stalen* (*chalybeus*), *lederen*, (*coriaceus*). P. Visscher, in zijne Schokken, schreef ook nog in *tienon* (*teenon*) *korven* en *houten viskaren*. Lees zijn 1sten schok:

Het sebrale water uit een koperen vletel;
Het groene wei uit een houten schotele,
Het poffe bier uit tinnen slappers wichtigh,
De klare wijn uit roemers heel deurlichtigh;
Men magh 't weelinge kandeel uit gulden slopen schinken;
Dan niet beter als mos uit een actden kopken dstrcken.

J. B. Houwaert, een Vlaamsch dichter, opstaande, komt my voor B. X. bl. 116. *gouden huiven*, *het kostelijk gulden vliet*; B. XII. *de zilveren looveren*. Maar bepalen we ons bij Hooft en Vondel. Hooft behield in 't Onz. dezen uitgang EN, en nietgenstaande het eene eigenschap dezes uitgangs zy, in alle drie de geslachten en zonder afkorting te schryven, liet hy, door den vloed des algemeenen taalbederfs, 't welk A. Moonen ook bejegende, medegesleept, den uitgang en varen in het V., en ook in den noemer van 't M. Van Vondel merk men aan, (1) dat hij in zijne eerste Schriften, als de *Helden Gods*, de *Warande der dieren*, enz. zich sijnlijk aan 't waarnemen van dien uitgang in alle drie de geslachten, als; *een gouden bekken*, O. *eene gouden huive*, V. *enen gouden beker*, M. *gehouden hebbe*; 't welke de reden is, dat de Heer Outhof, die niets van die Bijvoeglijke Naamwoorden, *gouden*, *zilveren*, *ijzren*, wist, verkeerd zegt, dat Vond. *schaal* of *kopschaal* M. gebruikte, omdat hij in den Lofzang op den Christ. ridder, een van Vondels vroeger werken, zegt: *Die met haar regter hem een gouden kopschaal biet*; welk M. daar uit niet blijkt. (2) Dat Vond., nadat hij de bekende
 Let-

Konings vrouwen, Vond. David in ball. V. bedr.
Om dit juweel des outers te verpleetren, Vond. Al-
 taergeh. II. B. bl. 91.]

K.

Letterkundige vergadering, te Amsterdam, waar Koornbart, Spiegel, en meer andere Taalsmänner verschenen, bijwoonde, in 't stuk der Geslachten wel zuiverer, maar nogtans in die stoflijke Bijnaamwoorden verbafterd raakte, en na dien tijd den uitgang EN in 't V. en in den noemer van 't M. geslacht, even gelijk Hooft, verzuimde; alleen den zelfen onverwikt behoudende, in het Onzijdige geslacht. Zoo zegt hij boven *van 's ijzren fuk*; in 't Keurgedicht *met een metalen juk*. I. D. der Fozzijebl. 246. *Hij rechte een steenen heelt; ijzren kakebeen*; enz. De Heer Outhof wederom dit niet wetende, was daarom wat te schielijk, in die woorden *kakebeen* en *lekken*, met meer anderen M. te rekenen; meenende, dat het ijzer en *silver* wezan moest. Hoe weinig hy er van wist, leert zijne Aanteekening op 't Levenstaferoel van Ceber bl. 2. *bestornde uit kroonen, uit GODDENE, ZILVERE, en KOPERRE vaten*. Een van beide moest waar zijn, of hij moest geichreven hebben *goude, zilvere, en kopere*, of met *goudene* moest gelijk staan *zuiverene, en koperene*. Van den uitgang in 't meervoud, die Vondel altijd in alle Geslachten, met wegwerping der *n* schreef, spreek ik niet, als tot mijn oogmerk niet dienende.

Hier leere ik dan, dat Vondels laere Schriften oas hier in zoozeer tot geene lootzen dienen kunnen.

Maar nog een woord: leert Moonen ons in zijne Sprakkunst kwalijk, dat de Vr. woorden deze *n* afkappen, als *gouden, goude, zilveren, zilvere*; tot een ander uiterste vervallen de zoodanigen, die dat *gouden, zilveren, enz.* niet willen geschreven hebben, met eene verlengde *e*, als *goudene*. Ten minsten schijnende wat te algemeen te spreken. De zaak is eenvoudig, en uit de Regelmaat licht op te helderen. Wie zal b. v. ontkennen, dat de *partic. passiva*, als *Adiectiva* gebruikt, *verheven, verloren*; enz. in hun meerv. of bij Vr. Zelfstandige woorden gesteld, zich laten buigen *verhevens, verlorenen*. Ik weet, dat de Hr. Ptf. Rhapsodia, bl. 23-31. tot de onverbuiglijkheid derzelven overhelt; maar de Voorbeelden, bl. 27. bijzonder in 't Vroul. *bedreven, eigen, begaan, uitgestaan*, die bij hem ook *uitgaan in bedreveno, eigene, begane misdaad, uitgestane rampspoed, ongeziene bijstand*; toonen de zwakheid van zijnen regel aan. Indien men *eigen, bedreven, begaan*, kan buigen: even zoo dan ook de

K.

KABAS, v. Ptf.]

[„KABEL, M. bij van Heule". Outh. en Ptf. Zoo ook reeds bij M. Stoke, B. IX, r. 1278. *En corven haren cabel.*]

KABINET, o. 'K *ontsluit het Kabinet*, Hoofd in den brief van Menel. aen Helena: *In 't hemelſch Kabinet der geeſten*, Vond. in de Beſpiegelingen: bl. 39.

KABELJAEU, M. *Nog zich ſchamende eenen Kabbeljaeu tot tweſentwintig gulden te betaalen*, Hoofd in

Stoffelijke *Additiva*, *gouden*, *goudene*, *goudenen*; *zilveren*, *zilverene*. Ik ſpreek van de taalregelmatigheid. Want, offchoon 'er velen door verlamd worden, kan dit toch de Regelmaat der taal niet wegnemen. te meer daar het op goede voorbeelden ſteunt, zoo uit onze eigene als verwantſchaps talen, die dit ſterk beweren. Om van anderen dan de Frank-duiſchen niet te ſpreken, bij dezelve is zulks gemeen. Hier van *mit linnemo duache*, voor, met linnene doeken, *linnum lacham*, dat is, linnen laken. Zie deze voorbeelden aangehaald uit Otfrius bij Wachter. Gloſſar. Germanic. op de woorden LEIGHE en LEINEN. Zoo ook in 't Rythmus S. Annonis bij Optz *Oper. I. D. bl. 383, guldintn ſuulin*; dat is, guldene zuilen; bl. 309. *In eener guldine tavelin*; in eene guldene tafel. Bij Willeram, den Abt, bl. 157, naaf Merulaas uitgave, *Vougin wir thie dura ze ſamene mit cedrinin tavelon*, dat is, met cedrene tafelen; bl. 162. *Thufent ſilverino phenningo*; dat is, duizend ſilverene penningen; bl. 103. *Sine bein ſint marmorine ſule, thie thar geſettes ſint upha guldinen fuoxen*, dat is, zijne benen zijn marmere zuilen, die daar vaſt ſtaan op guldene voeten. Zoozeer nu dit in die oude tale klaar blijkt, zoo zeker is het ook in onze, waartoe ik geene voorbeelden behoeve; die men overvloedig vindt in *goudene*, *houtene*. Doch vraagt men my, of men daarom ook nu *zilverene*, *koperene*, zoude gebruiken? Ik andwoorde; wanneer dit Gebruik hardheid, of lamheid, zoude verwekken, is 't beſt, dit te laten. Men moet onderſcheiden, of ieu taalrichtig goed zij, en of een al te nauwe gezetheid op die taalrichtigheid der ſprake nuttig of nadeelig zij. Lees ook verder de Bijdragen D. II. bl. 125. 598. 620.

in de Ned. Hist. bl. 1160. Dit stemt ook Antonides, die hem eenen Watervorst noemt, in het 1. Boek des IJstrooms:

*Dan zal de Kabbeljaeu, een watervorst geboren,
Met lieflijk voedzel weér uw oog en mont bekoren.*

KABOUTER, M. *Een van die Kabouters deed zijn triomfelijke intree*, Hooft in den 131 brief. [„ 't Welk dien Kabouter eerst geholpen heeft te paerd, Dekker Lof der Geldz. bl. 29. waar hij den paus van Rome dus noemt. Waarvan ook Kaboutermanneken, dat is, bullebak, bitebaauw, die iemand vervaard maakt: terwijl een kaboutermanneken bij Kilianus ook een drol genoemd word. Outhof.”]

[KACHEL, Moonen v. Sewel M.]

KAEDE, v. *De wegwijzer vooruitgetrokken om zekere Kaede door te steeken, ging daar nevens leggen slapen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 374.

KAEG, [een dorp, ook zeker vaarttuig,] v. *De streek naar de Kaag te kiezen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 212.

KAEI, v. *Te Antwerpen aan de kaai gesloten*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 307. *Of huppels op mijn Keulsche kaai*. Vond. in den Rhijnstroom.

KAEK, [een strafplaets,] v. *Zijne feilen op de kaak te zetten*, Hooft in den 22 brief. Ook in de betekenis van een wang, bij Vond. in Ovid. Herfch. XV. Boek:

*Hij schreide, en ook Heleen, nu dor en schor van wangen,
Most weenen, toenze zwak in haren ouden dag,
De rimpels op de kaek in beek en spiegel zag.*

[*Dus zullen hangen de laeuwe tranen, zilt van smaak,
van wederzijden op de kaek*, Vond. Joz. in Dothan II. Bedrijf.]

[KAEM, v. Ptf.]

[KAEN, v. Ptf.]

KAEP, v. *Aen de kaep*, Vond. in den Inh. van Herkules in Trachin. [*Op de kruin der kape*, Vond. Virg. En. V. B. En Anton. I]str. bl. 35. *Eer zij de steile Kaep van Goede Hoop bezien.*]

[KAER, *vijchkaar*, v. Pfl.]

[KAERDE, v. oorspronkelijk een distel (*carduus*); zie den Schat der Nederd. Spraken op 't W. Caerden, waarvan het yzeren werktuig, om wol te kammen. *Daer zij bezig zijn met kam en scherpe kaerd om wol te kemmen*, Vond. Virg. Landg. [V. B.]

KAERS, v. *Ik dacht niet dat de kaars, dewelke om haar quade luchts wille nutter onder de korenmaat, als op den kandelaar stondt, van zoo vuil een sineer gemaakt was, als deze man beweert*, Hooft in den 29 brief. *Bij de kaers arbeiden*, Vond. in Virg. I. B. der Lantgedichten. [*Het rotteneft knaegde het einde van de kaers*, Vond. Inwijd. van 't Stadhuis.]

KAERT, v. *Terwijl hij en de twee anderen t'zamen met de kaart speelde*, Hooft in Henr. den Groten bl. 147. In een anderen zin mede v. *Om aerde en Oceaen in zijne maenekaert te malen*, Vond. Bespiegeling III. B. bl. 110. [Voor een werktuig; zie KAERDE.]

KAES, v. * *Hoewel ik vette kaes persfe*, Vond. in Virg. eerste Herderskout. [„ Ook bij van Heul. „ Doch Vond. zegt ook in 't M.

„ *De huisliën perssen 's nachts den kaes, dien zij verkoopen.*

„ Virg. Landged. III. B. door Vond. Outhof'. Doch Vond. Warandé N°. 31. *Dies hongrigh nae de kaes, die zij gencpen had.* En mede Huigens in de zedeprint van een' BOER.

Den Kaes, de Melk en 't Ei beveelt hij haer verteeren.

Doch mischien neme men, *ik eet de kaas*, voor de *stoffs* v., maar voor den *vorm*, een *grooten kaas* M. Schoon ook de *kaas* voor de *kazen* kan ge-

gezegd worden. Als *de kaas is duur*. Zie op BEEN.]

KAETS, v. *Ik konde hem geen ongelijk geven, en teekende die kaats*, Hooft in den 137 Brief.

[KAEUW, v. Ptf.]

KAF, o. *Het lichte kaf*, Vond. in Virg. I. B. der Landged. [*Dis lichte kaf wil haest verstrooijen*, Vond. David in ballingschap.]

KAI of KEI, m. *Mes eenen kai getroffen*, Vond. in 't Ber. voor Salmoneus. [*Hij smeet met eenen kai*, Vond. Virg. En. V. B. *Die met mijn klei, (zoo 't schijnt) of zijnen kei verlegen*, De Decker Lof der Geldzucht.]

KAJUIT, v. *In de kajuit*, Hooft in den brief van Menelaus aen Helena, Bij Vond. in den Lof der Zeevaart staet bl. 152. *De wachter van 't kajuit*, daer beter ware, *de wachter der kajuit*, gelijk even te voren. *Hij ziet de stuurplecht, de kajuit*, enz. Maer de Agrippiner had toen den top der nettigheid nog niet beklommen.

KALANDER, v. *De kalander legt hier haer graenen*, Vond. in Virg. I. B. der Landged.

[KALENDE, bij de Latijnen de eerste dag der maand, Vr. bij M. Stoke B. I, r. 1312. op *die vyfste kalende*. Zie ook B. IV, r. 37, 499.]

KALF, o. *Die een groot kalf verbeterd heeft*, Vond. in Virg. II. B. der Eneade.

[KALK, m. **Gelijk de kalkkolk plag te soezen en te sissen*, *Daerze ongeleschten kalk met water willen sissen*, Vond. Ovid. Herfch. VII. B. Maar in Peter en Pauwels, IV. Bedr. zegt hij in 't O. *Gemeest met bloedig kalk*. Zoo schrijft ook van Mander, Italiaensche Schilders, bl. 31. 2. *Oock op 't natte kalck*. Vergel. Ten Kate D. I. bl. 433. Doch in 't dagelijksch gebruik zegt men Vr. *de kalk*.]

[KALKOEN, m. Ptf.]

KALMTE, v. *De kalmte te verwachten*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 1176.

[KALOT, v. Ptf.]

KAM, * M. en v. Want Hooft zegt in de N. Hist. bl. 554. *Don Johan vermat zich Matthias en de Landzaten over eene kam te scheeren.* Ook bl. 215. *Waar bij de stad Montvoort en de Edelen over een zelve kam geschoren worden.* Maer in 't leven van Henr. den Groten bl. 2. *dragende zijnen kam.* Vond. houdt zich aen 't M. in Virg. VII. B. der Eneader: *op den driedubbelden kam*: met wien het Mooren hout. Ook Antonides in den IJstroom. bl. 66.

Men kende geen pluimaedje als op den kam der helmen.

[Hier voege men bij, *Hoe Efratim den kam quam op te steeken*, Vond. in Jeftha. *Zich wacht den havelkam oft pluymen op te steeken*, Vondel, Warande, N. 33. *Tot dat hij door den kam de knevels trecken mag*, Juvenaals XIV. Schimpdicht bij Decker, en besluite dan, dat dit woord best M. zij]

KAMEEL, M. Vond. in Willem van Nassaus geboorte.

*Wen hij den Sofiaen ziet voor Konstantinopelen,
Zelf over Bosforus zijn legerbruggen slaen;
Den Perfischen kameel met rijken roof gelain,*

[Zie KEMEL.]

[KAMELEON, een in kleuren staag wisselend dier, O. *De kiritsbloem en keur van schoone tulpen*, Die, als 't kameleon, *Met menig slag van verwen zijn behulpen*, Vond. II. D. der Poëzije bl. 370. *Het Camelion, dat alderley verwen aenncoemt*, van Mander, Uitbeeld. der fig. bl. 118. b.]

[KAMENIER, v. *Geeft UEd. haar — tot mismaakte kamenier*, Hooft, brief.]

KAMER, v. *Daar Burgermeesters hunne kamer hebben*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 57. [*in de Schatkamer des Koningks*, Hooft, 1ste br.] Onder in de

de Kamer, Vond. in Virg. IV. B. der Landged.
[*In haere slaepkamer verhangen*, Vond. Inh. van
Edipus. Ook reeds bij M. Stoke B. VI, r. 419.
in de camer, en r. 431. *ginc TER cameran in.*]

[KAMERAAD, van *Man M.* van *Vrouw V.*
Zie op AANBIEDING.]

[KAMFER, v. Antonides IJstr. B. II. bl. 47.
*Nu zienwe — de kujsche Kamferboomen de Kamfer
schreien.*]

[KAMILLE, v. Rtf.]

[KAMMELING, *korte uitgekamde wol*, Vr.
volgens den uitgang *ing*. Even als *dommeling*,
thommeling. Doch zie ook KARSTELING.]

KAMP, M. [een veld] *In eenen kamp vol boo-
men*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 767. [Ook van
eenen strijd. *D'insteller des kamps*, Vondel in 't V.
B. der En. *Gerust dan kamp aenschouwen*, XII. B.
Ook reeds bij M. Stoke, B. VI, r. 501. *Ik wil
vachten enen camp*. En r. 503. *hier ne vecht ghijs ghe-
nen camp*. Dit woord *kamp* komt van 't Lat. *cam-
pus*, *veld*.]

KAMPANJE, v. *Eneas lag en stiep op de hooge
kampanje*, Vond. in Virg. IV. B. der Eneade,
[Antonides in zijnen IJstroom gebruikt het O. uit
nood. *Het allerlaest vaerwel afroepen van 't kampanje*.
Beter Westerbau in Eneas. X. B. *Van de campan-
je af*. „ Vond. VIII. B. En. bl. 381. in onrijm,
„ *Toen sprak vader Eneas van de Campanje aldus*,
„ alwaar in 't Latijn *puppis* staat, eigenlijk *de ach-
tersteven*. Outhof.”]

KAN, v. *In de kan*, Vondel in den Inhoud der
Leeuwendalers bl. 26. [In 't *vegen van de kan*, in
't spelen met de schijf, De Deckers I. B. 193.
Puntd.]

[KANAAAL, o. Ptf.]

KANCELERIJ, v. *In de kancelerij*, Hooft in
de Rampz. van de Med. bl. 5,

KANDEEL, v. *Tegens de kraam des jaars nood-*
gen wij u op de kandeel van het pruimensap, Hooft in
den 160. brief. bl. 135. [Doch P. Visfcher in
zijne Schokken N^o. I. zingt:

Men magh 't weelinge kandeel uit gulden slopen schinken.]

[**KANEEL**, o. bij Vond. *Zij proeft met grooten*
smack webrickend pijpkaneel. I. D. der Poëzije. Doch
in dagelijks gebruik hoort men veelmaal spreken
van *de kaneel*, en van *de kandeel*. Doch het schrij-
ven en spreken wel te onderscheiden, is dikwils
zeer noodzakelijk.]

KANDELAER, m. *Op eenen kandelaer*, Vond.
in de Heerl. der Kerke bl. 15. [*Toegelicht van gul-*
den kandelaer, De Decker in Lucretius gevolgt.]
Zie **KAERS**.

[**KANKER**, m. Vond. *Bespiegel*. V. B. *Het*
nieuwe licht 'ontsteeken, *Dat uit zijn leering straekt*,
Den kanker en gebreken, *Der schriftgeleerden melt en*
aemwijft.]

[**KANON**, onduitsch, o. Ptf.]

KANS, v. *De Landvoogdes de kans aen 't keeren*
ziende, Hooft in de Ned. Hist. bl. 124. *Ziet an-*
deren die kans af, Vond. in Virg. II. B. der Enea-
de. *Men vraege wie de beste kans heeft om iets te*
worden, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv.
bl. 32.

[*Om naer de beste kans, de kerk of 't hof, te glijden.*

Vond. in Salmoneus. *Bohemen vlucht en Zweden wint*
de kans, Vond. I. D. der Poëzije. Echter zegt
Hooft Brieven. bl. 49. *Wij zullen geenens kans verkrij-*
ken, hoe kleen hij is.]

[**KANSEL**, m. Ptf.]

KANT, m. * *Op den kant*, Hooft in de Ned.
Hist. bl. 10. *Zijn partij hem nu van dezen, nu van*
dien kant bekerende, Vond. in Virg. V. B. der
Eneade.

Eneade, Zoo ook het t'zamengestelde woord bij Huigens in de Zeeſtraet bl. 409.

De duinkant ſtaet u vrij: gij moogt hem wel begaen.

[Outhof zegt, dat Hooft het v. gebruikt in zijnen br. uit Florence *omtrent de kant*, maar zoo vind ik ook bij Vond. *Myrten, gaarne met de waterkant belent*, Virg. Landged. IV. B. *Aen de kant, daer de Rijnſtroom loopt ten einde*, II. D. der Poëzije. Ik gis, voor *de kanten*. Zie BEEN. Maar *kant*, voor *naaldewerk*, ſchijnt Vrouwl.]

KANTEEL, M. *Hoe Keizer en Paus zoo beroit van gelde waren, dat zij eerder 't laatste verquiſten zouden, dan eenen kanteel der veſten inkrijgen*, Hooft in de Med. bl. 16. [Zoo ſchijnt hij 't ook te nemen, in Baeto bl. 105. *Komt ruſt op deez' kanteel.*]

KANTOOR, O. *Het rijk kantoor*, Vond. in de Poëzij I. D. bl. 246. Zoo ook Antonides:

Bengale, 't rijk kantoor der morgenlantgeweſten.

KAP, V. *Op de kap te laten vallen*, Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 34, die echter dit woord in de betekeniſſe van vrouwelijk hoofdſieraet, in het Onz. geſlacht gebruikt in G. v. Velzen:

Mijn ſluer en het kap nog wat verſelikt zijn moeſten.

[Vond. in zijn Gez. v. *Gij ontſpelt haer nieuwe kap*, De Decker op Sejanus Hiſt.

Die uit het rijksgewaad zijn in de kap verhuift.]

[KAPEL, KAPELLE, v. Zie KAPPEL.]

[KAPER, *roofſchip*, M. *hulſel* v. Ptf.]

[KAPITEEL, O. Ptf.]

KAPITOOI, O. *Het hooge kapitoel*, Vondel in Virg. VIII. B. der Eneade.

KAPITTEL, O. *Het kapittel des klooſters*, Moonen in de Aent. op zijne Poëzij bl. 864.

[KA-

[KAPOEN, M. Ptf.]

KAPPEL, [KAPPELLE,] v. *Tot de kappel,* Hooft in Tac. XII. Boek. *Dat die van Eolie Palamedes eene kappel toewijdden,* Vond. in 't Ber. voor Palamedes. [„ *De zeekapelle wijde,* Vond. Inwyd. „ op 't Stadh." Outh.]

[KAPROEN, v. Ptf.]

[KAPSEL, o. als AANHANGSEL.]

KAR, v. *Zoo lang tot d'avontstar*
De morgenstar, en voort de morgenstar de kar
Der Zonne opwekken koom',

Vond. in Ovid. Herfch. IV. B. bl. 122.

[KARACTER, o. Ptf.]

[KARAVANE, v. Ptf.]

KARBONKEL, M. *Eenen karbonkel in 't voor-*
hoofd voeren, Vond. voor Hebuka.

KARDINAELSCHAP, o. *Die 't Kardinaal-*
schap opgezeit had, Hooft in Henr. den Gr. bl. 123.
[Zie PRIESTERSCHAP.]

[KARDOES, v. Ptf.]

[KARINE, o. bij M. Stoke, B. III, r. 462.
dat karine. Zie van 't woord zelf Huyd. op M.
Stoke D. II. bl. 143.]

KARKANT, M. *Of zij haren karkant verkogt*
hadde, Hooft in Tac. XVI. B. *Behaven dij nog*
eenen scepter, en eenen karkant van paerlen, Vond.
in Virg. I. B. der Eneade.

[KARMEZIJN, o. volgens den algemeenen
regel der stoffen. Zie DOEK. Over het woord
zelf handelt Outh. in 't breede.]

[KARN, v. Ptf.]

[KAROOT, v. Ptf.]

[KARPER, bij den Heer Outhof uit van Heule
M. Maar Vr. bij D. Smits Nagel. Ged. bl. 111.
Terwijl hier 't vijverwater de karper, bot en paling voed.]

KARRABIJN, v. Vond. in het II. Deel der
Poëzije bl. 18. 18

*In zulk een' gloet en schijn.
Verscheurt hij vanen en geleden
Des vijants, die dus dverstreden;
De zwangre karrabijn
Quam op zijn boezem los te drukken.*

[Een hopman drukt 'er op de lenden van den vorst zijn zwangre karabijn, Vond. W. v. Nassaus geboorte.]

KARROS, v. *Tusschen de karros en de winkels*, Hooft in Henr. den Groten bl. 181. *Rijdt in de karros*, Vond. in Horat. IV. Toezang.

[KARS, v. Zie KERS.]

[KARSTELING, v. Ptf. Doch, even als *Krakeling*, schijnt dit eer M. te zijn, als anderen, die uitgaan in *ling*.]

[KARTOUW, v. Zie KORTOU.]

[KARWEI, v. Ptf. Dit woord is, naar 't schijnt, verbasterd uit het Fransche *Coryée*, *coryées*. Zie F. Burm. Ned. Taak.]

KAS, v. *Hij schein de kas berooit te willen maken*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 469. [Eer men 't merkt, *knasgt een haegdis de kas en raeten*, Vond. Virg. Landgedichten IV. B. *Houd ik het in de kas, zoo wint het niet een' duit*, De Decker Puntd. I. B. ook schrijft men KAST.]

KASSIE, v. *Plant hier groene kassie*, Vondel in Virg. IV. B. der Landged.

[KASTANJE, v. Ptf.]

KASTEEL, O. *In 't kasteel*, Hooft in Henrik den Groten bl. 201.

Hoe bralt die Gallerij, dat Vorstelijk kasteel!

Vond. in den Lof der Zeevaart. [Ook reeds bij M. Stoke B. IV, r. 539. en B. V, r. 194. VI, r. 14. VII, r. 485. IX, r. 1047. die niettemin dit woordt ook M. gebruikt, B. IV, r. 477. *dedd maken enen casteel*. Zie ook B. IV, r. 339. VII, r. 1095. VII, r. 1223.]

KAS.

KASTOOR, M.

*Een kastoer bedekt de vlechten,
Een pluimaedje den kastoer,*

Vond. in de Poëzij I. D. bl. 197.

[KASUIFEL, v. bij M. Stoke B. I, r. 676.
hi offerde ene kasufle diere.]

KAT, [een krijgswoord,] v. *Hij stichtte op 's
verlaten ravelijn een platte kas van zakken vol aarde,*
Hooft in de Ned. Hist. bl. 302. [Op eene storrem-
kat, Vond. Hekeld. Bekend bij M. Stoke B. IX,
r. 92. *Dat men (men hem) bunde an ene catte.* Zie
ook B. IX, r. 404, 506, 523, 539. Zoo ook
in de beteekenisse van een dier. „Maar een
„kat voor eenen braven man genomen, gelijk Ki-
„liaan berigt; is dan M. afkomstig van de oude
„Catten, dat is de Hossen. Outh.” Men begrijpt
licht, dat KATER M. is.]

[KATROL, v. Ptf.]

KATTOEN, O. *Het dunne kattoen,* Vondel in
Virg. II. B. der Landgedichten.

[KAWOERDE, een gewas, v. Ptf.]

KEEL, v. *Schulden zoo hoog loopende, datze ons
nan de keele komen,* Hooft in de Hist. bl. 49. *Spant
de keel niet uit hare kracht,* Vond. in de Aenleid.
ter Ned. Dichtkunst. *Viel het hem zoo licht niet
zijnen vervolger de keel af te snijden,* Vollenh. in de
Heertijkh. der Rechtvaerdigen bl. 118. [Ook
reeds bij M. Stoke B. IV, r. 800. *bider kele.* Zie
ook B. V, r. 431. VII, r. 456. en zoo meer-
maal. Doch *keel*, voor *kedel*, *kiel*, een overkleed,
houdt Ptf. M.]

[KEEP, v. Ptf.]

KFER, M. *Men nam schielijk zijnen keer na Ka-
les,* Hooft in de Ned. Hist. bl. 10. *In wat geweest
Merkuur zijnen keer neme,* Vond. in Virg. I. Boek
der Landged. Maer men zegt gemeenlijk: *Dit of
dat*

dat *scheelt mij zoo veel in de keer*. En zoo vindt men 't bij Hooft Hist. bl. 932. *Wat ons haer voorstant of vijantschap in de keer wilde schelen*; het geen nogtans anders in Henr. den Groten bl. 113. *Haer quam te voren wat het in den keer scheelde*. [En dit M. wordt bevestigd door M. Stoke B. IV, r. 252. in enen kerē. Zie ook B. IV, r. 1262. V, r. 1217. IX, r. 322. *Waarom ik lieft in de keer aan 't dagelijksch gebruik zoude overlaten*.]

[KEERNE, v. Ptf.]

[KEEST [Kern; pit] M. *den keest smaken*, bij van Hasfelt op Kiliaan bl. 285. Schoon anders de uitgang *st* voor 't Vr. pleit; doch zie op GEEST.]

[KEET; KEETE, v. Ptf.]

KEETEN, v. *Hij strijkt hem een bloedige keeten van den hals*, Hooft in de Opdr. der Hist. *Gelijk de eerste schakel eens lange keeten vastleest*, Vond. in 't Ber. voor Adam. [En wij *Ellendige*, wij *vast een deze keeten zijn slaven voor altijd*, Decker J. de Dooper op 't eind: *Hij spant de waterkoeten*, Vond. Inwijng van 't Stadh.]

[KEGEL; M. Ptf.]

[KEI, een steen, M. Zie KAI. In Zierikzee heeft *kai* nog een andere beteekenis van *steutel*. Men spreekt daar van *de kai in de pifel*, voor *de steutel op de eestenskaft*. 't Is Engelsch en Oudfriesch. Zie Aanteek. op de oude Friesche Wett. 4to: bl. 90.]

KEIZERDOM; O. *Op het Ketzerdom*, Hooft in Henr. den Groten bl. 132, 133. *Tot het Keizerdom*, Vond. in de Opdr. van Lucifer. Van dit geslacht zijn de woorden van dezen uitgang, die eenige meenigte betekenen, als *Menschdom*, *Burgerdom*, *Engelsdom*: hoewel *Ketzerdom* hier bij Vond. genomen word voor de Keizerlijke waerdigheid.

KELDER, M. *In eenen donkeren kelder*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 30. *Gij moet den Falernischen kelder niet braveeren*, Vond. in Virg. II. B. der Landged.

KELK,

146 KEL. KEM. KEN. KEP. KER.

KELK, M. *Ten zij ik dien kelk drinke*, Vond. voor de Batavifche Gebroeders. [*Den kelk des heils wil ik aengrijpen*, De Decker Pf. CXVI. *Met den wijfkelk op de hand*, Vond. in Virg. En. VII. B.]

[KEMEL, ook *Kameel*, M:

*Za schoon de deure van den hemel
Den rijken gieren gaepi als 't naeldenooch den kemel.*

De Decker Lof der Geldz.]

[KENNEWE, v. voor den houten ring, om den hals van dieren in de wei, *de beste Koeije met-ter kenneive daar toe*, bij van Hasfelt op Kiliaanf bl. 287.]

KENNIP, M. *De Spaanschen zich dienende van den kennip*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 434.

KENNIS, v. *Die van de Roomsche kennisse behelst worden*, Hooft in 't leven van Agricola. *Bij hare wulpsche kennis*, Vond. in de Poëzij I. Deel bl. 522. [Ook voor een bekend Vriend. Hooft; Baeto bl. 109:

*De vriend van oude kennis scheidt;
De burger huis en hof verlaat.]*

[KEPER, v. Ptf.]

[KERF, v. *Uit de kerf gaande*, Hooft 17 brief.]

KERK, v. *De Geestelijkheid maakte de Kerk tot een argernis*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 5. *De Vaders der oude Kerke*, Vond. in 't Ber. voor Lucifer. [En zoo reeds bij M. Stoke B, I, r. 115; *En maecter ene Kerke*. Zie ook B. I, r. 342, 477; 577. X, r. 343.] In 't voorbijgaen merk ik aen, dat Caspar Sagittarius, in zijne verhandeling van het verjaren van der Martelaren sterfdagen, aen-tekent, dat de oude Christenen aen de plaetsen, waer in zij hunnen Godsdienst pleegden, nevens andere benamingen, ook gaven die van *rupauda* (als zeide men, *plaetsen des Heeren*) en wil, dat hier

hier van afgekomen zou zijn het Hoogduitsch *Kirch*, het Engelsch *Church*, en het Nederduitsch *Kerk*, het geen wij den taelminnaren te overwegen geven (*).

KERKER, M. *Uit den Kerker*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 3b. *In den Kerker*, Vond. in de Opdr. van Noach. Zoo ook in zijn Tooneelschildt bl. 6. *Men ziet Petrus in den Kerker*, Vollenh. in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 18. [*Diep onder in zijnen donkeren kercker*, van Mander, Schilderconsten grondt, bl. 3. a.] Dit woord leit Oudaen af van het Latijnsch woord *Carcer*, in de Roomsche Mogentheid bl. 266. Maer dewijl ik hier in van hem verschille, moet ik in 't voorbijgaen zeggen, dat de fechte oorsprong te zien is in het Gottisch Euangelie, waer in men leeft het woord KARKAR, waer aen ons Duitsch nader komt. Want het verschilt niet van *Kerker*, niet meer zeker dan *Kaizar*, (gelijk Hooft en anderen schrijven) verschilt van *Keizer* (†).

[KER-

(*) En teffens, of 't woord *Dom*, voor een hoofdkerk, van het Latijnsche *Domus* ontleend zij, welk woord in de eerste Christenkerken het zelfde beteekende, als bij de Heidenen *templum*; 't geen wij *kerk* noemen, noemden zij *domus*, *domus Dei*, *Dominica*. Wat voords het woord *kerk* betreft, men schreef ook, volgens anderen; in het Gottische *kilik*, *kilk*; doch 't welk mij in dien zin nog niet is voorgekomen, maar wel in de beteekenis van een' *toorn*, of van een *eetzaal*. Zie het Euangel. Gothic. Jun. Het eerste, Luk. XIV. 28. Het andere Mark XIV. 15. Alleen bij de oude Duitschen komt het voor in de Geloofsleuze, die zij den naam gaven van *Chry der alsin Kilchin*. Zie Eccard. Catheg. Theotisc. Voorred. bl. 25. 't Kan zijn, dat dit *kilik* door dialektverwyseling van 't zelfde Grieksche woord kome. Zie ook Wachter. Glossar. German. bl. 200. op het woord KIRCHE.

(†) De plaats in het Gottisch Euangel. is Matth. V. 25. Maar van waar *karkar*? Of zoude onze Hoogstr. *carcer* van 't Gottisch *karkar* halen? Dit denke ik niet! Zoude hij 't dan zoeken in 't Gr. *Κάραρος, διαρκός*? Ik denke, dat alles uit eenen grond

Q

242 K E R. K E T. K E U.

[KERMIS, v. *op de kermis*, Hooft, Brieven. bl. 72.]

KERN, v. *De schel moet af, eer men de kerne smaakt*, Vond. in 't I. B. der Altaergeh.

[Gy, die de kerne en kracht van veele tongen kent,

Vond. Opdr. der Harpz.]

[KERPER. Zie KARPER.]

[„KERREL, bij Bake over Jezaïas, M. Nooit „den kerrel smaeken, Outhof.”]

[KERS, v. *Laet dan, al lescht ze dorst, De karmozijne kers vrij rotten op de boomen*, Hooft in de Dichten, ook voor zeker toekruid, *kors*.]

[KERSMIS, v. als KERMIS.]

KERVEL, v. *Die eete look, vergiftiger dan dolle kervel*, Vond. in Horat. 3. Toezang.

KETEL, m. *Terwijl het wiff den heeten ketel schuimt*, Vond. in Virg. I. B. der Landged. [*Wanneer men rijsbosch om den kopren ketel slookt*, Vond. in Virg. En. VII. B. *En al wat Tyrus kan in haren ketel stouwen*, De Decker Puntd. I. B. bl. 124.]

KETEN, v. [Zie KEETEN.]

[KETTING, v. Ptf.]

KEUKE, v. [of KOKEN,] *Achter door de Keuke*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 135. [*Die fijne leer die hout de spit aen 't gaen, De keuken werm, de kaken wel gedaen*, de Decker in zijne onderhandeling. *Soo dat sy brochte het meel in de keucken*, van Man-

grond komt; en 'er vermaaschapping zij, tusschen het Lat. *Carcer* en Goth. *karkar*, even als *cansér*, en *kanker*; 't welk spruit uit de oude uitspraak der Latijnen, die gelooflijk de *c* in de woorden *carcer*, *cancer*, hebben uitgesproken als een *k*; gelijk ook hunne namen met *c* gespeld, in het Grieksch de *k* kregen, als blijkt in *Caesar*, *Cicero*. *Kaisar*, *Kaisar*; *kaisar*, *kikeroon*, en anderen. Van *karkar*, zie 't Glossar. Gothic. Jun. bl. 218.

Mander; Schilder-conftengrond, bl. 2. kolom. 4. De oudfte spelling is *Koken*; zie Kiliaan. Zoo zegt Bredero in 't ſpel van Lucelle I. Bedr. *Zegt, is het niet om dat de koken wel zou rooken. O Zoete lieve koken.* Hooft in de Voorrede voor Warnar. *Gij hebt hier lang genoeg magre kookken gehouwen.* Ook Vond. in zijn Pafcha 3. Bedr.

Of wildij banket in de Philiftijſche kookken.

H: L: Spiegels Hartſp: VI. B: *Daer achter dit een koken.*]

KEUR, * V. [en M.] *Om de keur op hem te doen vallen,* Hooft in de Ned. Hiſt. bl. 3. *Toen hij ter keure des Roomſchen Konings trök;* Vond. in 't Opſchr: van zijn Keurdicht. [Maar bij denzelven weder M. *Wij koren Chriſtus voor den keur,* in Peter en Pauwels; hij gebruikt het onverſchillig: dan eens, *Zij weet 'er geen keur in,* Vond. Horat. Gez. II: B: *Een dubbeltinnigheid geeft vrijen keur,* in Samſon; dan weer, *Een die gegremelt is, zal mijne keur niet ſtooren;* Landged. van Virg. III: B: *d'Onzekerheid der keure,* Leeuwendalers: Het Vr. is bij de Bijbeltolken, *in de keure onſer graven;* Genef. XXIII; 6: Ook reeds bij M: Stoke B. VIII, r. 92. *ter coer,* en B. I., r. 728. *ter vier core;* B. VIII, r. 865. *om deſe kore.* Maar ook voor Land- of Stedekeuren ſchijnt het Vr. beſt: *Tegens de forme in 't raamen van de gemaakte keure;* Hooft, Brieven: bl. 12: In 't Latijn ſchreef men *Chora;* waarvoor bij M. Stoke, B. IV, r. 183: *metter coor.* En B. IV, r. 9. *Das hi maecte de Zeuſche Core* B. X, r. 181. *dat hi de kore niet ſoude doen af.* Uit welk koor daarna gekomen is *keur,* gelijk van *koken, keuken; door, deur.* Vreemd moge het dus ſchijnen, dat men B: V, r. 1175: leeft M. *na den kure,* met u voor eu of uo, voor *nader kure.* Ook Vr. *Willekeur.* *Wat uit*

de willekeur des menschen komt te spruiten, Vond. Bespiegel. I. B. bl. 42. En God de willekeur te onweldigen, aldaar II. B. bl. 67. Huigens beezigt keur, voor keus, M. in de rijke Vrijlter. Zij quelt zich in den keur.]

KEURS, v. * Onder de keurs der bruit, Hooft in de Med. bl. 183. [Bij Vond. vinde ik 't M. in de Mengeld. bl. 548, Zij schonk ze een groenen Staatskeurs.]

[KEUS, v. Ptf.]

[KEUTEL, v. Ptf.]

[KEUVEL, v. Ptf.]

[KEVER, spaansche vlieg, v. Ptf.]

[KEVIE, Kooi, v. Pti.]

[KIEKEN, o: Het kiecken en de vos gaen treden in een gespan. Vond. Maagden. De kloekhen dekt vergeefs het sulderende kiecken, Vond. G. v. Amstel V. Bedrijf.]

KIEL, v. De koopman kalfatert zijn lekke kiel, Vond. in Horat. I. B. der Lierzangen. [Geen ave-rechtsche stappen misleiden uwe kiel, Vond. Inwijd. van 't Stadh. Hier met laet ik de kiel de golven overspringen, De Decker Geldz.]

[KIEM, v. Ptf.]

KIES, v. Den leeuw de kies ontrukken, Vond. in Davids 57. Harpgezag.

KIEUW, [kaak, muil.] v. Het monster blies rook en smook, en vlam en vuur uit zijne kieuw en kopre keelen, Vond. in zijn Ged., de vrije Zeevaert.

[KIEVIT, v. Ptf.]

[KIF, o. Ptf.]

KIJF, v. Der staten magt in de kijve stellen, Hooft in de Ned. Hist. bl. 1188. Daar zijn plaatsen genoeg mit de kijf, dezelve in den 59. brief. Men zegt ook, Die zaak is buiten kijf, dat is, daer is niets tegen te zeggen. Doch deze spreekwijs gevalt mij niet. [Of M. Stokes B. X, r. 650. in
groten

groten kive M. neemt, dan of hij *kijf* O. gebruikt voor *het gekijf*, kan uit dit voorbeeld niet opge-
maakt worden.]

KIL, * dit woord gebruikt Hooft M. *Vlistende met eenen doorgaanden kil*, Hooft in Tacit. II. B. Maer Vond. stelt het v. *De zon kookte de kil der holte vlieten*, in Virg. IV. B. der Landged. Ook in Horat. III. B. bl. 29. Lierz. *Die met zijne kil in zee loopt*. Zelf Hooft in de Ned. Hist. bl. 307. *Als de stroom een nieuwe kil gemaakt hadde*; en zoo ook elders. Waerom ik gisse dat 'er een druk- of schrijffout is in de plaets van Tacitus, [*In uv*
„ *verzande en dunne kil*, Vond. Gebroeders. Zoo
„ *sprak de Stroom, en dook daer na onder het water*
„ *diep in zijne kil*, Vond. Enead. VIII. B. bl.
„ 379.” Outh. Voor *koude* ook v. Ptf.]

KIM, v. *Beneden de kim*, Vond. in Virg. I. B. der Landged. [*De zon helt naer de kim*, Vond. David Herft. *Berijden onze kin*, Hooft, Granida bl. 23.]

KIN, v. *Toen sneed Rijhoove hem een lok van de kin*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 506. *Van de kin op de schenen*; Vond. in Virg. III. B. der Landged. [*De haert hangt aen de kin bequijlt vast*, Vond. in Virg. En. VI. B.]

[KINK, v. Ptf.]

[KINKEL, een mans scheldnaam, M. Ptf.]

[KINNEBAK, v. Ptf.]

KINT, O. *Van 't spraakloos kint*, Hooft in den 30. brief. *Waer in het kint lag*, Vond. in 't Bericht voor Salomon.

[KIP, v. Ptf.]

KIST, v. *Bet dan drie voeten hoog steeg 't water in de kerk te Schevelinge, en baard 'er zulk een kracht, dat het een zwaare kist van ijzer omsmeet*, Hooft in de Hist. bl. 217. *Een ander lichaem in de kist*, Vond. in 't I. Deel der Poëzije bl. 268. [*Die*
met

met den buik niet voor de kist langs d'Amsterdamsche straten draefde, de Decker Lijkd. „ Zoo vinde ik „ bondkiste bij Vond. en doodkiste bij Hooft ook v. Outh. En reeds bij M. Stoke B. II, r. 1406. in ene kiste. Komende dit Vr. ook over een met het Lat. *cista*.]

KISTJE, O. *Het rieten kistje*, Vond. in 't Ber. voor Salmoneus. Dus zijn (gelijk alom bliken kan) alle de namen van vermindering, zelfs die der sexen ingesloten, als *het manneken*, *het vrouwtje*, *het boekje*, *het doekje*, *het broekje*, *het koekje*.

[KIF, v. Ptf.]

KLADDE, V. *Deze kladde uitwischen*, Hooft in Tacit. I. Jaerb. [*Geschent met de onuitwischbre klad*, Vond. in den Br. van de H. Barber bl. 11.] Ook genomen voor een schrift in 't ruw gestelt. *Dat de klad van de overgezette Aulularia al overlang in Engeland is gezonden, daer ze blijft*, Hooft in den 8. brief. [*Maar het klad voor kladpapier schijnt bij verkorting in de spraak O. te zijn.*]

KLAEU, M. *Hij is gewapens met den bek en scherpen klaeu*, Vond. in Adam. bl. 32. [*Eene ader in den klaeu beneden slaen*, Vond. Virg. Landged. III. B. *Zoo lang gij uw' woekerenden klaeu slaet in uws naesten goed*, De Decker Perlius IV. Schimpd.]

Met witte gember, en haer kostelijken klaeu.

Antonides in den IJstroom bl. 45.

[KLAGE, voor *klagt* v. 't *Voorvaderlijke bloed volhard in zijne klage*, Vond. bl. 106. I. D. der Poëzije. Weinig meer in gebruik. *Vervult worden met mijn banghe klagen*, Houwaerd V. B. *Ik sprack met sware clagen*, Marnix, Lofzangen, Jezza XXXVII. 10. Ook bij M. Stoke B. II, r. 5. *met siere claghe*. Zie ook B. V, r. 134. VI, 706. VIII, r. 832. IX, r. 203. En 't is nog bekend in de Bijbelvertolking, 2 Sam. I: 17. *David*

viñ nu klaechde deze klaghe. Jerem. XXXI. 15.
Eene klaghe, Ook Jerem. VII. 29. *Eene wee-
 klaghe.*]

KLAGT, v. *Met zijne klagte*, Vond. in den
 Inh. van Virg. 2. Herd.

KLAI, o. of v. *Die het klaij affpoelt*, Vond.
 in Virg. I. B. der Landged. Op dezelve plaets bl.
 33. *Op dat het steken der zomerzonne de klaij kooke.*
 Welk laetste ik voor best zoude keuren. [De re-
 den, dat dit woord o. geworden zij, dat an-
 ders bij de Ouden altoos v. gebruikt is, geeft de
 Hr. Huydecooper op bl. 60, 61. met wien ik het
 v. ook alleen goedkeure. Huygens zegt nog bl.
 146. *Al dangst ik in de klei.*]

[KLAK, v. Ptf.]

[KLAMP, m. Ptf.]

KLANK, m. * *De langheid van den klank*, Vond.
 in het Ber. over de Misplinge. Bij Hooft vin-
 de ik het v. in de historie van de Medicis bl. 18.,
Door de klank zijner fame. Ook in de Ned. Hist.
 bl. 522. *Om hem quade klank te vertoonen.* Maer
 ik volg liefst Vond. Men leze ook de *Spraekkunst*
 van Moonen bl. 67. [Ik meen dat Vond. ook
 wel spelt *klangk*; de reden is, omdat het afgeleid
 wordt van 't woord *klingen*, naderhand *klingken*,
 en allerlaast *klinken*. Zoo schrijft hij ook *zangk*,
gangk, enz. met anderen; de Hoogd. zeggen nog
klingen. En vanhier bij hem, om den rijmslag,

Ons klooster zingt en klingt, en is niet meer verheugt.

In G. v. Amstel. Nog

*Daer d' Engelen zingen, kriosen en klingen,
 En dansen en springen.*

Zoo schreef ook nog D. R. Kamphuizen, in den
 CL. Psalm.

Laet de heldre cimbael klingen.]

Q 4

KLAP,

KLAP, M. *Idelen klap te boek slaan*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 91. *Weg met dien zotten klap*, Vond. in Hecuba bl. 31. [Maar genomen voor een Nachtwachts gereedschap schijnt het v. *Hij loopt met de klap*. Vergel. E. Zeydel. bl. 190.]

[, KLAROEN, v. *Hij grijpt de kinkklaren*, Vond. Ovid. Herfch. B. I. bl. 14." Outh. en elders *Quam weêr de dolle Mars de bloetklaren te steken.*]

KLAVER, v. *In de groene klaver*, Vond. in Virg. I. Herdersk.

[KLAVESIM, v. *Om de klavesim te roeren*, Hooft brief. bl. 53.]

KLAVIER, [of KLAWIER bij Kiliaan] M. *Dragende den wreeden klavier*, Vond. in Horat. L. B. 35. Lierzang.

KLEED, O. *Het hairen kleed*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 6. *Waer over hij het kleed ten besta gaf*, Vond. voor Jofef in Egypte.

[KLEI. Zie KLAI.]

[KLEINNOODT, O. *Das kostelijk kleinnoods*, Hooft in den 28 br. *Das dierste kleinnoods*, Vond. in het II. Deel der Poëzije bl. 88.

Om dat kleinnood gemeen te maken aen den heiden.

De Decker Lof der Geldz. De oorsprong van 't woord eischt geen kleinnood, maar kleinnoode of kleinnoodie. Het woord oode beteekende oudtijds alle have of bezitting, waarvan *alode*, Lat. *alodium* en *alode*. Dus uit klein en oode, kleinnoode, kleinnood.]

KLEM, M. * *Was 't werk zijnen klem quijt*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 36. Maer in zijnen 180. brief heeft hij het v. *Zonder 't welke alle kant de klem quijt is*. En zoo is 't ook bij Vond. in den 33. Harpzang. *Toen mijne ziel was in de klem*. [De *Vaderstichtige is de klem des heirtoghts quijt*, Vond. David Herf. bl. 41. Zoo, ook bij Huygens in de Ze-

Zedeprint van een' algemeen' POEET, *Dat in de kiese klem van d'oore niet en gaet.*] Onzijdigh luit het allervremdft: gelijk het mij in Oudaens Roomsche Mogenheit bijster voorkomt. Want daer zegt hij bl. 65. *Het klem der regering*, [t welk ik echter bij Hooft ook aantrefte, in G. van Velzen bl. 74. *Te vooren vreesd' hij 't klem van uwem moedt.*]

[KLEP, v. Ptf.]

KLEPEL, M. *Als hij den dooden met den klepel dus behuis*, Vondel in Ovidius Herschepping XI. Boek.

KLEPPER, M. *Men ziet den klepper zich in 't eeffenperk verhitten*, Vond. in 't II. Deel der Poëzije.

[KLETS, v. Ptf.]

[KLEUN, Kloen, een soort van bier te Groningen, v. volgens Ptf.]

KLEUR, v. * Vond. echter heeft het Q. in Virg. VI. B. der Eneade: *Zij kreeg 't eene kleur op 's ander.* Zoo ook in zijne Poëzij I. Deel bl. 521. *'t Leevent kleur der onbesmette Ieh.* [en Virg. rijm. bl. 15: Zoo ook Huygens in de Zedeprint van een' BOER.

*Trijn onse Domine die preeckten op en dagh
Van 't hemels Brulofskleedt, of 't dit kleur wesen magh.*

En van Mander, Schilder-consten grondt, bl. 21. Kolom 4. *'t schoon gouden couleur*, en bl. 22. a. *noch naar het couleur.*] Hetgeen ik niet goet kan vinden. Men moet zeggen *d'eene kleur op d'andere*, en *de levende kleur*. Dit stemt ook Moonen, die in zijne Spraekk. te zien is. [En met hun de Heer Huydecooper bl. 267. 268.]

[KLIEK, v. Ptf.]

[KLIER, v. Ptf.]

KLIF, O. *Aan de zijde van 't klif*, Hooft in Tac.

Tac. III. B. der Hist. [Bij Kiliaan *clivus* genoemd; versta 'er door een heuvel, een hoogte van aarde, enz. Ook beteekent het den schuinen opgang, 't hangen eens bergs. Zoo gebruikt het Virg. in den IX. zijner Herdersz. *Ubi colles incipiunt dimittere jugum molli cliva*. Moonen, naar de aanhaling van Outhof, schrijft dit woord *klist*, en v. bl. 96. in zijn Poëzij; *ik had mijn geitjes toen omtrent de klist verloren*. Weder bl. 101, *Omtrent de hooge klist*. Maar de Hr. Ptf. vermaant, dat Moonen Spraakk. bl. 67. schrijft, *klijf*, O. Doch misschien is *klist* voor *kluft*; en dan kan *de klist* v. ook aangaan. Zie KLUFT.]

[KLI]F, *klimop* O. *Gedoog dat dit grasne klijf zich magh kringken om uw hoofd*, Vond. VIII. Herdersk. van Virg. bl. 28.]

[KLIK, M. Ptf.]

[KLIM, * dit gebruikt de Decker O. *De boomt omhelst van 't klim quijnt zonder jeugd en blaren*, I. B. der Puntd. 21. Huygens v. bl. 588. maar ook O. bij Jonkts in Roselijns Oochjes, *Het angelklim hoort Baccho toe*. XIII.]

KLIMOP, O. *Staetzuchtigen slachten het klimop*, Vond. voor de Gebr. van Thebe. Dit woort, een naem van een kruit, gesproten uit den aert van het zelve, is eigenlijk geen zelfstandigh woort, maer te zamen gestelt uit een werkwoort, en het deeltje *op*, zoodat het is KLIM OP; hoedanige woorden, gelijk in andere talen, van het O. geslacht zijn. Zoo zeggen de Latijnen:

Fix illud potui dicere triste vale.

(Ter noeuer nood zeide ik het allerlaetst vaerwel.)

dat onze Antonides nagevolgt heeft in zijnen IJstr,

*Daer ze moe rinkinkens zich vast scheep
Begeven, en gesiert met purper en oranje,
Het allerlaetst vaer-wel afroepen van 't Kampanje.*

Zoo

Zoo is 't gelegen met DANKHEB, dat is, HEB DANK. *De nietmaren zie ik niet dan met een arm dankheb te verghelden*, Hooft in den 162. brief.

KLING, v. *Die de blanké kling in de vuist hadt*, Hooft in de Rampzal. van de Med. *Met zijn uitgerukte kling*, Vond. in Virg. IX. B. der Eneade. *[Ik verlaetme op deze kling]*, Vond. in Salomon. *Nu doet gij Cazinnier uw' dulle kling gevoelen*, De Decker, Sont en Oostzee geboeid. Ook beteekent *kling*, een klif, (clivus).]

KLINK, [slag, vuistslag] M. *Thrasea had den klink gekregen*, Hooft in Tacit. III. B. der Historien. Vond. zegt in het andere gesl. bij Hor. in den 25. Lierzang: *De deur, die den meesten tijdt op de klink stondt*. Dus is het in deze laatste beteeknisse v. [Ook bij M. Stoke, B. IX, r. 195. *trac hi de clynke*. Zie van de Spreekwijs *de klinke erekken, de klinke staan*, in een krijgstuig. Huyd. op M. Stoke D. III. bl. 281-285.]

[KLINKER, M. Ptf.]

KLINKET, ook *Winket*, O. *De wacht heeft door 't klinket den postbode ingelaten*, Vond. David in Ballingsch. *Terwijl ik bij 't klinket ons ridderchap verwacht*, Vond. in de Maagden. *Door 't klinket de zuiderhofpoorte in*, Antonid. IJstr. bl. 74.]

KLIP, v. *Van de klip afsmijzen*, Hooft in de Opdragt der Nederl. Historien. *Van de klippe*, Vond. in den inhoud van Edipus. [Ook *de steenklip*, Vond. Virg. rijm. bl. 35. Doch zeerhard Hooft, 19. Brief, *om den klip dier glorye te beklimmen*.]

KLIS, M. *Die aanhangt eenen klis van zwaarigheden*, Hooft in Geer. van Velzen.

[KLOET, M. Ptf.]

KLOK, v. *Met de klok wapen te kleppen*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 118. *Hij stak zulk eene afgrijsselijke klok*, [i. i. keel,] op, Vond. in Virg. III. B. der Eneade. [*Hoe scherp gij luistert naer de*

de kloek, Vond. I. Deel der Poëzije. Hooft, Brief. bl. 42. *uifluien met de brijkklok*. Ook bij M. Stoke B. VI, r. 475. *onder de clocke.*]

KLOMP, M. *Met eenen klomp zwart pek*, Vond. in Virg. eerste boek der Lantgedichten. [*Zij smok drie werelden tot eenen klomp*, Vond. inwijng van 't Stadh. *In den eersten mengelklomp verandert*, Vond. I. Deel der Poëzije.]

KLONT, v. *Met zandige klonte bestrooit*, Vond. in Virg. eerste boek der Lantgedichten. [*In dien arbeit al te graeg, verliest de klont in 't lest heur vaeg*, Vond. Lijk en Grafd.]

KLOOF [spleet] v. *Om een vruchtbare ente in de kloof te zetten*, Vond. in Virg. II. Boek der Lantgedichten. [*Hoe de rotsbreuk zulke spleeten en vreeselijke kloof veroorzaakte*, Vond. Virg. En. VIII. B.]

KLOOSTER, o. *In 't Franciskaner klooster*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 135. *In 't Kartuizers klooster*, Vond. in den Inhout van Gijsbrecht van Aemstel. [En zoo menigmaal bij M. Stoke, B. I, r. 868. II, r. 323, enz.]

KLOOT, M. [*En op wat spil mijn klood wil draaien hij draait schoon*, Vond. Peter en Pauwels, I. B. verder] Dit blijkt aen de woorden hiervan te zamen gelafcht, als *werreklood*, *aerdkloof*. *Die den ganschen werreltklood omtrok*, Vond. in d'Opdragt der Leeuwendalers. *Onder den aertklood*, in 't IV. boek van Virg. Lantgedichten. Schoon het Vrouwelijk is bij Hooft in de Ned. Hist. bl. 80. *Met een houte klood*. Dan het kan bij verzinning gestelt zijn. Want in de Gezangen bl. 932. heeft hij het ook Mannelijk.

*Op een vermaalden klood, die draait,
Speurt hij den wegh des Hemels na.*

Vond.

Vond. in Joannes den Boetgezant bl. 58.

*Zoo ver het om den kloot der aerde
En om zijne aders vloeit.*

KLOP, v. * *Deze heeft de kloot der aderen betüft,*
Hooft in Tacitus bl. 163. [In een' andren zin
zegt Hooft, *zij gaf der poort een kleene kloot*, in
zijn zangen: maar ik zou 't met Decker houden
in de vertalingen, *geen vat, dat klank geeft op den
kloot*. Ook Vondel, *Waarande der Dieren*, N^o.
VI. *Dat hij ter aerden light met echeni kloot.*]

[KLOPPER, M. Ptf.]

KLOS, M. *Zijn hant zou spelen met uw hooft;
gelijk de lepel met den klos*, Vond: op den koppen
duim van Duc d'Albe.

[KLUCHT, v.

*Den ridder Hooft beving een zucht
Te volgen Plautus nutte klucht.*

Vond. II. Deel der Poëzije bl. 234:

Door zoo een' zoete klucht.

De Decker, in den Dooper, III. B.]

KLUFT, v. *Onder elke klucht*, Vond. in Virg.
X. B. der Eneade: [Gebruikt voor *een wijk, streek*;
doch in een' andren zin: *Van taeye klucht bij klucht*,
Vond. Landged. IV. B. Virg. Vergel. KLIF.]

[KLUIN, *zeket biër, of turf*, v. Ptf.]

[KLUISTER, v. *En buiten dwang van ijfse klut-
ster*, Vond: Jozeph in 't hof.]

[KLUIT, v. *Daer de ploegh de kluit komt bre-
ken*, Vond. Virg. Landged. I. B. Ook bij van
Heule.]

[KLUPPEL, M. Ptf.]

[KLUTS, v. Ptf.]

KLUWEN, O. *Om aan 't kluwen te raaken*,
Hooft in de Ned. Hist. bl. 59. *Dedael bestelde The-
seus*

seus het kluwen, Vond. in Virg. VI. B. der Eneade. [*Maer om mij zelf 't moortkluwen gansch te ontwinden*, Edipus bij Vond. *Men zal haest merken hoe dit kluwen af wil loopen*, Vond. in Adonias. Dit loopt zoo af, dat 'er niet slechts in 't spreken, maar ook zelfs in 't schrijven den *kluw* en *kloen* van gemaakt wordt.]

[„ KNAEP, M. *Verschoon dien ongebaenden knaep*, Vond. in Faëton. Outh.”]

KNEEP, V. *Dat de hoofluiden de kneep der oorlooge zwaarlijk uitsaan zouden*, Hooft in Tac. bl. 4.

KNEPPEL, M. *Den tienden man met den kneppel doeden*, Hooft in Tac. derde Boek. [*Dat hij moedwillighk een' eikken kneppel snijt in 't handert, in den hoop*, Vond. Leeuwendalers Landspel. Ook schrijft Kiliaan *kluppel*, *kleppel*, de Decker *klippel*. *Die te blindeling den klippel in 't hondert werpen*, voor den lof der Geldz.]

[KNEUKEL, M. Ptf.]

[KNEVEL, M. Ptf.]

KNIE, V. *De achtsbaarheid der regeeringe op de knie helpen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 108. *De helt viel, daer hij stont, op eene knie ter aerde*, Vond. in Virg. XII. Boek der Eneade. [Dit woord spelt men in het meervoud *kniën*, 't zij men 'er eene, 't zij twee lettergrepen van make; althans *kniejen*, is straattaal. Zie Huyd: Pr. bl. 213.]

KNIJF, [knipmes] O. *'t Welk hem 't knijf in de vuist gedruvt waar*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 485. [*Die aan 't moorddadig knijf van eenen verrader bleef*, Hooft in de Medicis. *Of in zijn borst dit knijf tot an het hecht te drucken*, Bredero in Lucelle III. B. 4 Deel: *Milfchien uit het Franche Canif*. Hiervan komt af 't woord *knijfje*, waarvoor *knipje*, en *knipmes*.]

[KNIJN, O. Zie KONIJN.]

KNIK, M. *Het heir, 't welk dezen knik der zaken*
oor

voor goeden aanvang van overhant wist aan te neemen;
 Hoofd in Henr. den Grooten bl. 90. [*Knik is eene
 toebuiging van 't hoofd; hier wordt het meer re-
 derijkkonstig gebruikt voor eene aanknikkende,*
dat is, gunstige tijdsomstandigheid.]

[KNIJP, v. Ptf.]

[KNIP, m. Ptf. Doch zie Voort. §: 40.]

[KNOBBEL, m. Ptf.]

KNODS, v. *Met een quastige knods gewapent,*
 Vond. in Virg. VII. Boek der Eneade. [*Hij poogt
 met zijne knods ons heirspits 't haafte te kneuzen,*
 Vond. in Luc.]

[KNOET, m. Ptf.]

[, KNOKEBEEN, o.

„ *Welk op 't Spaensche knokebeen;*
 „ *Zijn geschaart voor 't algemeen.*

„ Vond. Welk. van Fredr. Henrik. Outh.]

KNOKKEL, [waar voor men thans schrijft
kneukel, doch het oude is *knokel*, waarvan KNO-
 KEBEEN.] v.

*Maken kunt gij groot getokkel
 Met uw ongeknoopte knokkel;*

Hoofd in de Ged. bl. 706. [De Hr. Ptf. maakt
 dit m. even als *kneukel*, en diergelijken. Zie de
 Voorrede. §: 53.]

[KNOL, m. Ptf.]

KNOOP, m. *In den knoop van haar hair,* Hoofd
 in Tac. III. B. *Van den knoop der ondertrouwe,*
 Vond. voor den brief van Lucie. [*Genoeg dien
 knoop te leggen in dat zoel,* De Decker, 1. Deel
 bl. 89.]

KNOP, m. *Zoo moet geen storm den knop beder-
 ven,* Vond. in Ovidius Herschepping, XIV. Boek.
 [*De lente geeft den knop, en dan de reos,* Vond. bl.
 688. 1. Deel der Poëzije.]

[KNOP:

[KNOPLOOK, o. *Het knoplook*, Vond. Virg. bl. 5. in rijm.]

[KNOR, m. Ptf.]

[KODDE, v. Ptf.]

KOE, v. *Zij hebben de koe bij de hoornen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 231. *Ik zal dees jonge koe opzetten*, Vond. in Virg. III. Herderskout.

KOEGEL of KOGEL, m. **Maar als hij booven den koegel was*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 14. Vondel heeft het Vrouwl. in Ovid. *Herschepplinge*, *Het loot van een koegel*. Moonen houdt het met Hooft voor Mannelijk.

KOEK, m. *Gij moet u met dezen koek vrolijk maken*, Vond. in Virg. VII. Herdersk. bl. 25.

KOEKKOEK, m. *Zoo scheidt de koekkoek lust in zijnen ouden zang*, Vond. in de Leeuwend. bl. 15. [*De koekkoek houdt zijn toon*, Vond. I. Deel der Poëzije.]

[KOELBAK, m. *Anderen steken het kiffende metael in den koelback*, Vond. Enead. B. VIII. b. 395. Outh.]

KOELTE, v. *Met een wakkere koelte*, Vond. in Virg. III. Boek der Eneade.

[KOEPEL, m. Ptf.]

KOERS, m. *Van den koers van regeeringe*, Hooft in den XXIII. Brief. *Waer wij onzen koers zullen zetten*, Vond. in Virg. III. Boek der Eneade. [*Den ouden koers aengaen*, Vond. Hor. Gez. I. 34. Lierz.]

KOETS, v. *Ziet gij die rijke koets*, Hooft in 't Bruiloftd. op Reael. *Voor de koers te spannen*, Vond. in Horat. 16. Lierzang. [*Laetse uwe trouwkoets betreden*, Vond. Heldennebr. bl. 12.]

[KOF, KUF, m. Ptf.]

[KOFFER, o. *Men haelt dan 't gouden vat uit het Godsheilig koffer*, Vond. Jozeph in Egypte. De Hr. Ptf. houdt het Vr. Anderen ook Mann. Ik zoude

zoude Vondels voorbeeld volgen; en de koffer aan 't dagelijksch gebruik overlaten.]

KOG, v. *Vrankrijk en Nederlant plagten aan eene kogh te reeden*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 972. [Doch oulings hield men 't M., ook reeds bij M. Stoke, B. VI, r. 633. *met enen cogghē*. r. 635. *in den cogghē*. Zie ook B. VII, r. 750. IX, r. 789, 905.]

[KOGEL, M. Ptf.]

KOKER, M. *Toen rukken die van Barlemont het zinkroer uit den kooker*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 516. *Trek eenen pijl uit den koler*, Vond. in Virg. II. Boek der Eneade.

[KOL, v. Ptf.]

KOLDER, [een borstharnas, panfer; ook een rok zonder mouwen,] M. *Hij schoot zijnen kolder uit*, Vond. in Virg. V. B. der Eneade.

[KOLEUR, v. Ptf. Doch zie KLEUR.]

KOLF, v. *Met een ruwe kolf in de vuist*, Vond. in Virg. II. Boek der Eneade. [*Met eene ruwe kolf*, Vond. Virg. En. XI. Boek.]

KOLK, v. *Van 't vuur der onderaartsche kolk*, Hooft in de Ged. bl. 691. *Het zij men 't laet de kolk des haerts bevolen*, Vond. in de Altaergeheimenissen, bl. 87. *In voorraedt opgevicht uit d'ingefuime kolk*, Antonides in het I. Boek des Ijstrooms. [Vond. in 't Lijkoffer van Maegdenb. *Daer d'Elve koocht door 't gloien harer kolck*.] Zoodat ik niet weet, waerom het Mannelijk is bij Moonen. Volleuh. volgt Vond.

In d'allerdiepste jammerkolk.

KOLOM, v. *Tegens eene vreeselijke kolom*, Vond. in Virg. XII. Boek der Eneade.

[KOM, v. *Ter komme in*, Vond. vrije Zeevaert.]

[KOMBUIS, v. *Men ziet de kombuis, waar in*

R

men

men spijze kookt voor 't driftig eiken huis, Vond. Lof der Zeevaart.]

KOMEET, v. *Het verschijnen eener ijsselijke Komeete*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 546.

[KOMKOMMER, m. Ptf.]

KOMMER, m. *Dat zij hem dezen kommer wijzen mogt.*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 107. Ook 733. *Den kommer der Nederlanden kon men niemant toeschrijven, dan alleen den Raadt van Spanje.*

KOMPAS, o. *De pen van 't Kompas*, Hooft in den 183. Brief. *'t Kompas kan ze brengen door ongebaenden plas*, Vond. in de Zeevaart bl. 158. [*Zevolgen 't Zeekompas*, Vond. Amsteld. Zeemagazijn.]

KOMST, v. *Om de komst van de Lantvoogdesse te yorderen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 85. *Met de komste*, Vond. voor Josef in 't Hof. [Hooft 19. Brief. *Verbiedt de voorgenomene herwaartskomste*, en 30. Brief, *ucht dangen naa onze overkoomste. Verneeme — van de toekomst dier verovering*, 58. Brief. Ook bij M. Stoke B. VII, r. 630. *waren sijne coemst verblijt*. B. II, r. 1288. *van siere coemste*. En zoo zijn nog de gekoppelden, *aankomst*, *inkomst*, *toekomst*, *opkomst*, volgens de regelmaat der woorden in *st* uitgaande.]

KONCILT, o. *'t Koncilt van Trenten*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 51.

KONIJN, [KNIJN], o.

*En waar de rots zich niet wil hollen laten,
't Knijn is 'er bij, en nestelt in de gaaten,*

Hooft in den CIV. Psalm.

[*Ik tem, door min, zoo wel als 't knijn de trotsche leeuw*, Hooft in Paris oordeel.]

*Hij spant zijn paerden in voor 't dagen,
En gaet met honden 't knijn belagen.*

Vond. in Palamedes.

KO-

KONING, M. Zie AENBIEDING.

KONINGDOM, O. *Het Koningdom van David*,
Hooft in de Medicis, bl. 1.

[KONNE. Zie KUNNE.]

KONST, V. *Naar de konst*, Hooft in d'Opd.
der Ned. Hist. *Niemand wort met de kunst, wel met
eenen trek tot de kunst geboren*, Vond. in den Brief
aen zijnen afwezenden vriend. Dusdanige namen
toelatende de e in den noemer van 't enkel getal
(want men zegt ook *konste*) zijn van 't Vrouwelijk
geslacht: gelijk Hooft daer van de bepalinge ge-
geven heeft in de XIIIde waerneming, te vinden
voor den eersten en agter den tweden druk van
dit boekje; daer meer dusdanige woorden, *jon-
ste, beede, rede, zede* enz. zijn aengetogen.

[KOOG, v. Ptf.]

KOOI, V. *Door de kooi der slavernije boeren*,
Hooft in de Ned. Hist. bl. 142. *In de kooi*, Hooft
in Geer. van Valzen. [Vond. ook in Virg. IX.
Boek der Eneade, *Gdlijk een wolf om de volle schaaps-
kooi loert.*]

KOOKET, [al wat gekookt is,] O. *Het bistar
kooket, dat men voor U. E. daar tegen heeft opgedischt*,
Hooft in den 143. Brief. [Een woord reeds bij
M. Stoke bekend, in 't *koket*, B. IX, r. 1048,
1055.]

KOOL, V. *Het sop is de kool niet waard*, Hooft
in den 48. Brief. [Ook BLOEMKOOL; *Daer
deze tafel draeght de bloemkool*, Vondels twaalf
maanden.] Ook genomen voor vuur, *Mei kruis-
pende kool*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 714.

*Zoo kil een element kan noch de kool van 't minnen
Niet blussen.*

Vond. in de Poëzij I. Deel bl. 229. *Dekkende de
doove kool met een plaasterken*, Hooft in de Ned.
Hist. bl. 157. [Met *gloeiendige kool*, Vond. Bräu-
loftd.

loftd. doch zooveel deze woorden in beteekenis verschillen, zooveel verschillen dezelve in uitspraak; het eerste spelt men *koolen*, het andere *kolen*; niet, om het enkelvoudig *kool*, gelijk sommigen meenen, maar uit de natuur dier woorden, die zoowel verschil van uitspraak als van spelling eischen. 't Welk bij velen weinig begrepen wordt.]

KOON, v. *De suikere koon van een dochter te kussen*, Vond. in de Bruiloftsd. bl. 760. [*De rozen op de koon te kroncken*, Vond. in Adonias. *Mij doe kussen Benjamins onnoosle koon*, Vond. Joz. in Egypte.]

KOOP, m. *Door overeenstemmen van Italie, dat den koop verfoeide*, Hooft in Tac. III. Boek. *Laet schoonvader en schoonzoon op dien koop vrij paren*, Vond. in Virg. VII. Boek der Eneade. [*Dat doet den koop geen scha*, Vond. Joz. in Dothan. *Wij zullen 't zaam den koop wel worden eens*, De Deckers Merx tartarea. Ook M. Stoke B. I, r. 618. *van dieven cope*. IV, r. 230. *de Grave hadt den quaersten coup*. Men zegt ook nog aan den kwaadsten koop zijn, en dit staat tegen over een' goeden koop, en goed koop. „ Bij *Wijnkoop* voegt Moonen een „ v. ledeken.

„ *Hoe veel mengen most*
 „ *Ter wijnkoop van het Hooi*
 „ *Van Tijmen zijn gedronken.*

„ bl. 82. Poëzij. Dit woord *Wijnkoop* neemt „ Hoogstr. in zijn woordenb. M., verklarende „ hetzelfde; door geld, 't welk men boven den „ bedongen prijs ten besten geeft, bij de Latijnen „ *accessio*." Outh. Zie nader van Hasfelt op Kiliaan bl. 808. Als koop M., zoo is ook *inkoop*, „ *vrouwkoop*.]

[KOOPHANDEL, m. *Wert in zijnen Koophandel gezegens*, Hooft, Medic. bl. 12.]

KOOP-

KOOPMANSCHAP, v. *Doordien men haar zeide dat 'er geen trek meer in die koopmanschap was*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 100.

KOOR, o. *In 't koor*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 13. *Uit het koor*, Vond. in Virg. II. Boek der Eneade. [Hier wordt het gebruikt voor een deel der kerke; (*adytum*); anders beteekent het ook, een zang, dans, rei; hiervan de *hemelkooren*, *englenkooren*, enz. En wist men niet, dat van *Choraulen* ons Duitfch woord *Koraal* af kon komen, men zou met anderen gissen, dat het faamgezet was, van *koor*, en *adl*, voor *adel*, even als men zegt *adloundheid*; 't welk dan zoo veel zijn zou als *kooredelen*; want *edelen* en *adelen* is een; 't welk blijkt in ons *adel* en *edeldom*. Zoo ook *adel Grave*; welk *adel* ook nog in vele oude eigen namen te vinden is, als b. v. *adelgunda*. Nog ouder bij de Gothen, in *atarichus*, zoo veel als *adelrijk*, waarvan ons *substantiv. adel*. Zie **KOORAAL**.]

[**KOORAAL**, koorjongen, koorkind, choraulen, M. *Laet koraalen hunne keel, mengen met schalmeie en veél*, Vond. in Samson, *Wat vogels zingen daer, alle engelsche koraalen met hunne keelen na*, Vond. Adams treursp. 23. Waar uit het gebruik van dit woord kan worden opgemaakt. In Joann. den Boetg. VI. B. 100 bl. noemt hij zulk een' *den koorknaep*. Een andere beteekenis zie op **KORAEL**.]

KOORD, v. *Zij kregen aan hunne koords*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 58. *De herder sloog het eens koord door de voeten*, Vond. voor Eupus. [*Hij wringt hun staende voets de koord om hals en handen*, De Deckers Punt. I. B.]

[**KOORN**, o. Zie **KOREN**.]

KOORTS, v. *Overleden aan een brandende koorts*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 17. *In hunne razende koortse*, Vond. in d'Aenleijing ter Nederd. Dicht-

kunst. [*Het bezich werckhuis kan de luie koorts verjagen*, Vond. Inwijng van 't Stadh. *En de minne kortse*. Vond. Virg. rijm. bl. 36.]

[KOOT, v. Ptf.]

KOP, M. *Alya doet hem bij den kop grijpen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 202. *Den kop in de lucht stekende*, Vond. in den Inhout voor Adam in Ballingschap. [*Zal dees dien grijzen kalen kop van 't hair berooven*, Vond. Gebroed. *Dat stack den wrevelzieken kop*, De Decker in zijnen helschen kramer.] Ook genomen voor een drinkvat, *Uit eenen gouden kop te drinken*. Dat ook Vond. heeft in Virg. II. Boek der Lantged. [En Hooft Bieto bl. 95. *Zoo drinkt, uit eenen kop, beid' van deez' soete mee.*]

KOPER, O. Zie GOUT.

KOPPEL, O. *Een koppel, dat uit het bespiegelen geboren is*, Hooft in den 149. Brief. [*'t Koppel honden volgt 't hert op de hielen*, Vond. in 't Paicha H. B.]

KORAEEL, O. *'T roode koraal van u minnelijk montje*, Hooft in de Gezangen bl. 651. *Aen 't koraal van uwen mont*, Vond. in 't I. Deel der Poëzije bl. 23. [Dit wordt voor *de stof* genomen; maar voor het geen uit die stoffe gemaakt wordt, is bedenkelijk, of 't niet v. zij, *De koraten aan den hals*. Zie DOEK.]

KOREN, O. *Hier benevens sloeg het kooren zeer op*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 834. *Het koren*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantgedichten.

KORF, M. *Binnen den korf*, Vond. in Virg. IV. Boek der Lantged. [Van Mander, Uitbeeld. der fig. bl. 113. a. *dragende op zijn hooft eenen korf.*]

„ *Zoo breikorf*, Vond. Horat. Gez. III. Boek 12 „ *Lierz. Cypris gevleugelt wichtje ondraegts u den breikorf*; by Horat. staat 't woord *qualus*; Outh.

KORK, O. * *In ruig kork gewonden*, Vond. in Virg.

Virg. XI. Boek der Eneade. [Maar zoude het geen van *Kurk* gemaakt is, voor een fleschstopfel ook M. zijn, volgens den regel op DOEK?]

KORNET, v. *Juliaen Romero ontbiet de kornet van Mendosa*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 462. *Onder de Trojaensche Kornet*, Vondel in d'Opdr. van Adonias. [KORREL, v. Ptf. Doch op KERREL gebruikt Bake het M.]

KORST, v. *Alzoo zij door de korst heen stapten*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 309. *Met een harde korst begroeien*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantgedicht. [De *kaecken vallen in*, *begruijt met eene korst van schimmel*, Vond. Joz. in Dothan. *Wilt gonstelijk ontsluiten de korst*, *die 't licht verschuilt*, Hooft Baeto bl. 93.]

KORTOU, of, als anderen schrijven, KARTOU, v. *Onder de krakende kartou*, Vond. in de Bespiegelingen bl. 180. [De *blizem der kortou*, Vond. Bruil. van J. de Wit.]

KOSSEM, M. *Hij streelt den kosssem en de harde stierenhuiden*, Vond. in Ovidius Herfcheppinge, VII. Boek. [Ook van menschen, voor de onderkin: *Hula onsen derden man sie ik rechts ghinder staen al pronckende op zijnen Cosssem als eenen waaghals*; de bloeiende Wijngaerd van Berchem op 't Haagspel a. 1561. prologe, bij den Heer Huydecoper, bl. 175.]

KOST, M. *Op den gewonnen kost noodigen*, Vond. in Virg. IV. Boek der Lantged. [Den *onbezorghden kost*, Vond. 't Stadh. *Voorwaer met kleenen kost besteed ghij mij ter aerde*, de Decker in Didooa brief,] doch Hooft zegt in den XXI. Brief. *Moer smaex vinden in d'oude kost*, en in den 28. Br. *met het erkaanwen mijner kost*. [„ Maar hij gebruikt het ook weer M. in de Hist. der Med. zeggende van Bianca, die niet langer aan den kost konde komen; *Derhalven slaat zij aan den kost*

„ met haar ligchaam te winnen , 't welk voor luchtige
 „ wijven te Florensen gereedst is. Outh.” En zoo
 bij M. Stoke B. IX, r. 269. *Op eyghenen cost
 alkenen gader.* En van Mander, Schilder-consten-
 grondt bl. 3. a. *ten is maer om den cost te doene.*
 In de middeleeuwen maakte men daarvan een La-
 tijnsch Manl. woord *custus*, (*custu meo*). *ten mijnen
 koste* Zoodat *kosten* voor *onkosten*, ook M. zij.]

KOT; O. *In dit benaemde kot*, Vond. Noach,
 II. Bedrijf.

KOU, anders KOY, v.

*Wat vraet zou nu verwaten
 Een' vogel eeten, dien hij aefde in zijne kou?*

Vond. in 't XV. Boek van Ovidius Herscheppin-
 ge. [*Left in de kou versnot*, Vond. toegift aan de
 nabrabbelaars.]

KOUDE, v. *Tegens de koude*, Hooft in de
 Ned. Hist. bl. 613. *Voor de koude*, Vond. in
 Virg. VII. Herdersk. [*Vergeefs verwacht de lant-
 man dat het kruidt, door sandt der koten' verbeeten,
 zich weder pronk*, Hooft in de Zangen.]

[KOUS, v. *Hebje een blauwe kous van doen*,
 Vond. Mengeld. bl. 579.]

KOUT, m. *Van gemeenen kout afgescheiden zijn*,
 Vond. in den Inhout van Jephta. Echter schijnt
 hij het ook Vrouwelijk te nemen in het einde van
 Virg. I. B. der Eneade, daer hij dus spreekt:
*D'ongelukkige Dido brogt mede den nachts over met al-
 lerhande kout*; of 't most (wie weet?) een drukfeil
 zijn. Maer Hooft heeft in de Ned. Hist. bl. 831.
In gemeenzame kout. En bl. 837. *Door gedurige
 kout* Moonen is voor 't Mannelijk geslacht.
 [Gelijk ook de Decker. Bruil. van Joan de Dec-
 ker, *Hij heeft somtijds een' wijzen kout geleidt met
 Lipsius.* En Vondel wikt 'er niet van af, niet tegen-
 staande hij boven *allerhande kout* schrijve: dewijl al-
 ler-

lerhande zich in alle Geslachten schikt, h. v. in *al-
lerhande vleesch* o. Zie BEEN.]

KOUTER, o. *Het kouter*, Vond. in Virg. I. B. der Lantged. [*Gelijk een purpre bloem van 't kouter afgesneden*, Vond. Virg. En. IX. B. *Hij doet door goeden grond bij wijlen 't kouter gaen*, de Decker Puntd. II. B.]

[KOUW, KOOL, v. Ptf.]

[KOVEL. Zie KEUVEL.]

[KRAB, KRABBE, v. Ptf.]

KRACHT, v. *Met schier onweerbandelijke kracht*, Hooft in d'Opd. der Ned. Hist. *Spant de keel niet uit hare kracht*, Vond. in d'Aenleiding ter Ned. Dichtk. [Bij M. Stoke B. III, r. 353. *met groter cracht*. Zie ook B. VI, r. 675. IX, r. 966.]

KRAEG, m. *Ik yat hem naer den kraeg*, Vond. in Palamedes bl. 52.

KRAEI, v. * *Dan vangt hij eenen haes, of overzeefche kraei*, Vond. in Horat. 2. Toez. [Van Mander, Uitbeeld der fig. bl. 113. kol. 3. *Nemen de kraije, die haer wederpaer verloren hebbende, weduw soude blijven*. Dus dan ook *bontekraei*. *Kraei* voor *gekraei* is M. *Van den hanekraei ontdekt*, Vond. inwijng van 't Stadh. Doch dan is het een woord op zich zelf, en niet verkort voor *gekraei*; anders moest het Onz. zijn, als blijkt in *het hanogekraei*.]

[KRAEK, voor een Schip v. Ptf. *Maar kraek* voor *krak* schijnt M.]

[KRAEL. Zie KORAAL.]

KRAEM, v. * *Das het tijds was de kraem op te breken*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 10. Huygens zegt in zijn gedicht op Westerberaens Okkenburg, *In 't kraem te leggen*, dat een bijster ongeluit is. Nogh vinde ik het in de Invallende Gedagten van Kats: *Ik stond een wijl omtrent het kraem*. Ook in Dekkers *Lof der Geltzucht*, met verre van het einde:

*Dit gantsche poppekraem getast op eenen hoop
Staet voor mijn munts veil.*

Dogh hij ontvalt zich zelve in zijn gedicht op den Roomschen Paus, en den helschen Kramer, daer hij 't Vrouwelijk stelt:

*Zijn voddekraem haelt hij dan voor den dagh,
En steltze toe zo prachtig als hij magh.*

Maer Oudaen heeft ook het vorige in de Roomsche Mogentheid bl. 308.

*De tedere erfgenaam
Verschrikt en stuipt en nijgt voor 't opgeschikte kraam.*

[Echter zoude ik 't liefst met Hooft houden in Waarenar Act. IV. Sc. 3.

*En ten sel niet veel dagen aanloopen, zoo ik raam,
Of zij moet komen te bevallen in de kraam.*

En zoo dan ook *Kermiskraam.*]

KRAEN [een vogel], v. *Het kost een Strymonische kraen treffen*, Vond. in Virg. XL. Boek der Eneade. [*De kranen zwemmen op haer vieren*, Vond. Virgil. bl. 452. *In eens kraen verkeert*, Vond. Ovid. Hersch. VI. B. bl. 162. Echter zegt M. Stoke B. III, r. 481, *den her Henrijc den Crane*, ten ware de reden bij hem zat in den eigen naam, *Henricus Grus*, dien hij daar vertolkt. *Kraan voor tap* schijnt ook v.]

KRAFT, v. Zie KRACHT.

KRAK, M. *'T uithaemsch gewels en vrouloosheit der bonsgenooten hadden den Roomschen Staat bijna eenen krak gegeven*, Hooft in Tac. III. Boek der Hist. *Zietge niet dat de mast eenen krak wech heeft?* Vond. in Hor. 14. Lierzang. [En zoo ook *Plantijn*, *eenen krac oft kraac.*]

KRAKKEEL, O. *In het krakkeel*, Hooft in de Ned.

Ned. Hist. bl. 6. *Naardien het krakkeel aengroeide*, Vond. in het Ber. voor Palamedes.

[KRAKEELING voor *krakeel*, is Vr. Zie AANBIEDING. Maar voor een gebak, (de tweede greep kort), *krakeling*, schijnt meer naar 't M. te hellen. Ptf. stelt het v.]

[KRAM, v. Ptf.]

KRAMP, v. *Zonder nieuwe kramp*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 501.

KRANKTE, v. *De krachtigheid der krankte*, Hooft in Tacit. II. Jaerboek.

KRANS, m. *Met den krans om 't hooft*, Vond. in Virg. VI. Herdersk. [Van *krans*, met zijn zaamgezetten, als *tafelkrans*, *lauwerkrans*, *lofkrans*, *zeekrans*, teekent Outhof genoegzame voorbeelden voor 't M. aan.]

[KRAP, een gewas, v. Ptf.]

[KRAS, een schrap, v. Ptf.]

KRAT, o. [van een wagen.] *Op het krat van Doris wagen zat*; Hooft in zijn Gezangen. [Gij *koopst het krat*, ook aldaar.]

[KREB, KREBBE, v. Ptf.]

KREEFT, m. *Voor den brandenden kreeft*, Vond. in Virg. VI. Herderskout. [*Mij dunckt gij slacht den kreeft en kruipt al achterwaert*, Vond. Joz. in Dothan. *Tot op den cirkel van den kreeft*, de Deckers Zonneloop.] Voorts zijn alle de Visschen van dit geslacht, waer onder ik niet weet waerom Moonen Bot Vr. stelt. [Deze regel is wat algemeen. Zie de Voorrede §. 45.]

KREEK, v. *Mondragon bestondt de kreek te sluiten met palen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 445. *Verlos mij uit die kreke*, Vondel in Virg. VI. Boek der Eneade. [Ook reeds bij M. Stoke B. IX, r. 179. *doer ene creke*.]

KREET, m. * *Door dien kreet opgewekt*, Vondel in Virg. III. Boek der Eneade. [*Hier hoorde men den*

den kreet, Vond. Virg. En. IV. B.] Hooft gebruikt het Vrouwelijk in den 70 Brief, *Naar de daagelijksche kreet.*

KREITS [kring] (circulus), M. In dezen kreits, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 109. *De maen, die om de maent haren kreits voltrekt*, Vondel in Virg. I. Boek der Lantgedichten. „Zoo omme-kreits; Binnen den ommekreits van drie muuren, Vond. En. VI. B. bl. 326. Outhof.” [En Vond. Poëzij D. I. bl. 34.

*Wiens krunckeligen ommekreis,
Verstreckt een zomerzonnereis.]*

[KREKEL, M. Van Mander, Uitbeeld. der fig. bl. 118. *Men maect oock eenen Douw-krekel sit-tende op de luydt.* Ook Vond. Warande N°. XII. *Maer 't wacker beestjen den krekol heeft aldus zijn traegheit voorgewend.]*

[KRENG, O. *Al was 't ondankbaer kreng gestroopt*, Vond. II. Deel der Poëzije.

Om als een stinckend kreng naer lijf en ziel te sterven.

Vond. Bespiegel, I. B. bl. 41. En zoo ook op dit kreng, Six van Chandel. Poëzij bl. 303.]

KREUK, v. *Om iemands gewisse, en met een' zelve krouk het recht te krommen*, Hooft in den CLXXXIX. Brief. *Indien het voorhoofd zet een wijze kreuck*, Vondel in het II. Deel der Poëzije, bl. 323.

[KREVEL, v. Ptf.]

KRIB, in de betekenis van tegenstreven, v. *De koorts is een hartnekkige krib*, Hooft in den CLVII. Brief.

KRIBBE, v.

*Verwacht in uwen schoot het drietal, dat van 't Oosten
Zich boogh voor d'arme kribbe,*

Vond.

Vond. In de Maegden. [*'t Starrenlicht, dat d'arme kribbe wijft*, Vond. Opdr. der Maagdebr. Ook in de Bijbelvertaling Luc. II, vs. 7. *leiden hem neder in de kribbe.* En bij M. Stoke, B. II, r. 484. *inde cribbe.*]

KRIEKEN, O. *Met het kriecken van den dagh*, Hooft in Henr; den Grooten bl. 68. [*Het kriecken van den dagh*, Vond. Hor. Gez. II. B. 9. Lierz.]

[KRIEL., *kreel*, aan een hoed; M. Ptf.]

[KRIEK. *kers*, v. Ptf.]

KRIJG, M. *Ten einde van deezen krijgh*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 20. *Den aengevangen krijg ten einde brengen*, Vond. in Virg. II. Boek der Eneade. [Ook reeds bij M. Stoke B. IV, r. 1210. in den zin van geschreeuw, *Mar si leiden haven crych.*]

[KRIJGSROK, M. *Hij stont 'er braef in zijne rusting en geboordurden krijghsrock*, Vond. Enead. B. IX. bl. 433.]

[KRIJGSTUCHT, v. *Uit de bedorvenheit van de krijghstucht*, Hooft Briev. bl. 1.]

[KRIJT, *kring* (circus, agon) O. *Kom, aengename doot, en help ons uit dit krijt*, Vond. in 't Pascha I. Bedr. *Dat wy u hadden verwonnen int krijt*, B. Houwaert Antijcke tafereelen bl. 91. Bij anderen der Ouden wordt dit genoemd 's werrelds krijt; van die heeft het Vondel ontleend, *Toen liet Neptunus neef een' appel in het krijt en renperk vallen*, Vond. Ovid. Herfch. X. B. bl. 326. Zie van dit woord Huydec. proev. bl. 470. Voor *kalkachtige aarde*, O. Ptf.]

[KRIMP, v. Ptf.]

KRING, M. *In eenen kring*, Vond. in Virg. VIII. Boek der Eneade. [*Uit eenen kring van zonnen*, Vond. in Lucif. V. Bedr.]

[KRINKEL, M. Ptf.]

[KRIP, O. Zie DOEK.]

[KRIS-

[KRISTAL, O. *Met koel kristal*, Anton. IJstr. bl. 98.]

KRISTALIJN, O. *Daer 't licht zich spiegelt 'in het blaauwe kristalijn*, Vond. in Lucif. bl. 1. [*In het kristalijn*, Anton. IJstr. bl. 80.]

KRITS, [kring] M. *In zijnen vollen krits*, Vond. in Lucif. bl. 55. [*De pais in haren krits voltogen*, Vond. inwijng van 't Stadh., en Verg. in rijm. bl. 37.]

[KROEG, v. Ptf.]

KROES, M. * *Als oft hij een' gouden kroes gestolen hadde*, Hooft in Tacit. XXXII. Boek. *Hij brengt den vollen kroes*, Vond. in Virg. II. Boek der Lantged. Evenwel Hooft moet het Vrouwelijk gestelt hebben, dewijl hij in Tacit. bl. 170. duidelijk zegt, *Dat d'oude man d'ontfange kroes aan Drusus geestert hebbe*. [*Nu tot de volle kroes van het vergeetel zoet*, Hooft, Ger. v. Velz. bl. 47. Echter gebruikt hij het in de Med. ook M. waar ik winde, *Dat zij den kroes koozen*.]

[KROKODIL, v. * *Verzamel eens den walvisch in de meeren en Noortschen oceaen, den draeck, de krokodil, de slangen*, Vond. Bespiegel. III. B. bl. 95. Doch Anton. IJstr. bl. 82. zegt:

Vermijd den schalken krokodil, die onder 't riet gedoken, Verraderlijk komt uit zijn schuilhoek opgebroken.]

[KROMTE, v.

*Riem, die den Leeuw en Margd
Op zijne noorderkromte draegt,*

De Decker in zijne sterrebeelden. Waarvoor ou-
lings *kromme*, bij M. Stoke B. VIII, r. 345, om
sne *cromme*. Zie de Voorr. §. 67.]

KRONIJK, v. *Mogt het u beuren de kronijk van
onze zwaarigheid aan te hooren*, Hooft Tac. I. B.

[KRONKEL, M. Ptf.]

KROON,

KROON, v. *Zijde het d'r kroone te naad*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 1. *Die met kennis de kroon uitreiken*, Vond. in de Aenleid. ter Nederd. Dichtkunst:

[De Deught is niet gewoon
Te streven op een bed van roozen naar de kroon,
Maer langhs een' steilen weg.

Vond in Salmoneus II. Bedr.] *Adontat kost het den hals, dat hij met looze lagen Salomon naar de kroon durft steken*, Vollenh. in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen bl. 15. [Ook in den Bijbel, *Eene cierlicke kroone false u leveren*, Spreuk. IV, 9. Bij M. Stoke, meer dan drie eeuwen vroeger, B. I, f. 213: *Als men hem boot de crone*. Ook *Keiser crone* B. VII, r. 1228. en *Coninc crone*, B. I, f. 937.]

KROONING, v. *Op de krooning*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 178. Zie AENBIEDING.

KROOS, [ook KROOST, eendgroen,] o. *Boon op het kroos*, Vond. in 't VI. Boek van Ovidius *Herscheppinge*.

KROOST, o. *De Dardanen kennen hunne voorouders aen het kroost*, Vond. in Virg. V. Boek der En. [Zie hiervan den Hr. Huydecoper, bl. 318. van de N. Uitg.]

KROP, m. * *Dat hun dit leet in den krop stak*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 64. *Paris oordeel stak haer nogh diep in den krop*, Vond. in Virg. I. Boek der Eneade. [*Schreien met een' vollen krop*, Vond. Akens onderg. Maar voor *salade*, v. Ptf.]

KRUIK, v. *Met de kruik*, Hooft in Bato. *Die den stroom uit zijne kruik giet*, Vond. in Virg. VII. Boek der Eneade. [Ook bij de Bijbelvolken, *Sy hadde hare cruyke*, Genef. XXIV, 15.

Hier

*Hier stort in Simons zaal
Maria Nardusgeuren
Uit hare Albaste kruik.*

Vollenh. Poëzij bl. 81.]

KRUIM, v.

*'S ovens gloet haer steke
Op 't hooft, en sluit' de kruim in eene korst;*

Vond. II. Boek der Altaergeheimen.

[*Met de leste brocken, ja d'allerjongste kruim.*

Vond. Gebroeders III. Bedr.]

[KRUIMEL, v. Ptf.]

KRUIN, v. *Van de kruin*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 30. *De kruin am hoogh steeken*, Vond. in Virg. III. Boek der Eneade. [*Gelijk ze ook op de kruin des Westertoorens blinkt*, Vond. Inwijzing van 't Stadh. *Van Nizaas hooge kruin*, Vond. Virg. En. VI. B. *Wilt ghij totter cruyen mate verkooghen*, Van Mander, Schilder-consten grondt, bl. 4. kol. 4.]

KRUIS, o. *Onder het kruis*, Vond. in de Opdr. van Maria Stuart. *Bij 't nieuwe kruis van St. Eustache*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 110. [En zoo altijd bij M. Stoke B. II, r. 699. *dat cruuse*. B. II, r. 805. *skruuse*. Zie ook B. I, r. 624. II, r. 900.]

KRUIT, o. *De dieren in het kruit*, Hooft in 't I. Bedr. van Granida. *Door kracht van dit kruit*, Vond. in Virg. VIII. Herdersk. Ook genomen voor buskruit: *In 't midden van 't kruit*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 315.

[KRUITNAGEL, Zie NAGEL.]

[KRUK, v. Ptf. Maar voor een broddelaar M.]

KRUL, v. *Ik zie de kral in iemants neuze*, Hooft in zijn Gedichten.

[KUCH, *hoeft*, v. Ptf.]

KUDDE,

K U D. K U I. K U N. 273

KUDDE, v. *Een schaep van de kudde*, Vond. in Virg. III. Herdersk. [*Drijf, vroeg en spa de kudde in 't velt*, Vond. XII. Maanden.]

[KUIER, wandeling, M. Ptf.]

KUIF, v. *Bekoort door deze kuif*, Vond. in de Bruiloftsd. bl. 680.

[KUIKEN, o. Ptf.]

KUIL, M. *Ergens in eenen kuil*, Hooft in de Historie van de Medicis bl. 33. *Het lijk in eenen kuil te werpen*, Vond. in d'Opdr. voor Josef in Dothan. [*Ik heb het waerde lijk zien in den duistren grafkuil douwen*, De Deckers zuchten en tranen.]

[KUIP, v. Ptf.]

KUIT, v. *Een koegel, die de kuit quetste*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 1087. *Verneemt ze flux, hoe hout en schors de kuit beweuen*, Vond. in Ovid. Herscheppinge bl. 366. [En zoo zal ook de kuit van de visch zijn.]

KUNDE, [kundigheid, kennis] v. *Miss de kunde der plaatsen*, Hooft in Tacit. VI. Boek.

KUNDSCHAP, v. *Zijn Majesteit ontving waarachtige kundschap*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 137.

KUNNE, v. *De sterkste zwicht voor d'allerzwakste kunne*, Vond. in d'Opdr. voor Jephta. [*Gij zult de vrouwekunne eerlang zien op de been*, Vond. Batav. gebroed.] (*)

KUNST,

(*) Dit woord beteekende oudtijds alle *voerbrenning*; hiervan vervolgens *kunne* voor *afkomst*, *geslacht*, *geboorte*. Zie Huyd. op M. Stoke D. I. bl. 241-243. *kuntschaft* voor *geslacht*, of voor 't gebruikelijk woord *kunne*; en dit alles van het oude *kennen*, waarvoor thans *bekennen*; waarvan ook *kind* en meer andere woorden. Zie *Wachter Glossar*. bl. 61. voor al bl. 242. als mede *Eccard. Theotisc.* bl. 146, 147. enz. Maar opmerklijk is 't, dat M. Stoke dit woord M. gebruikt, B. I, r. 633: *van edelen vrien conne*. B. II, r. 78. *van edelen conne*, d. i. afkomst.

S

274 KUN. KUR. KUS. KUU. KWA. KWE.

KUNST, v. Zie KONST.

[KURK, o. namelijk voor *de stof*; zie KORK. maar nooit zegt men: *doe dat kurk van de flesch*. Zie DOEK.]

KUS, m. * *Men zegt dat hij zijne Gemalinne eenen kus afgeslagen hebbe*, Vond. Horat. III. Boek 5. Lierzang. Ook in de Bespiegel. bl. 212. *Zoo wort de Heilant met eenen kus verraden*. Bij Hooft is 't *Vrouwelijk*, *Na een korte kus*, in Tacit. bl. 215. [De Decker houdt het met Vond. *Hij vangt dat ja uit hare schoone lippen met eenen kus*, Bruil. van J. de Decker.]

KUSSEN, o. *Op dat kussen te raaken*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 29. *Dees naer het kussen staende*, Vond. in Horat. III. Boek I. Lierzang.

KUST, v. *Hier toe geviel 't dat de Onderamiraal de kust aandeedt*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 14. *Aen de kust der oude Kureten*, Vond. in Virg. III. Boek der Eneade.

[*Die in die kunst volleerd, en op die kust bevaren
Zoo wacker treed en zwiert op klanck van keel en snaren.*

De Decker in den Dooper V. Bedr.]

[KUR, v. Ptf. Denklijk van 't Lat. *cura*.]

[KWAEDT, KWAEL, KWEEN, KWEL, KWELLING, KWETSUUR, KWIK. Zie op QUAEDT, QUAEL, enz.]

[KWAB, KWABBE, v. Ptf.]

[KWAK, m. Ptf. als SMAK.]

[KWAKKEL, m. Ptf.]

[KWANT, m. volgens den Manl. regel.]

[KWARTTEL, m. Ptf.]

[KWAEST, m. Ptf.]

[KWENDEL, v. Ptf.]

[KWEZEL, v. als zijnde een Vrouw.]

[KWIKSTAART, *een vogel*. Denklijk m. als STAART.]

[KWIJL,

[KWIJL, v. Ptf.]
 [KWISPEDOOR, v. Ptf.]
 [KWISPËL, M. Ptf.]

L.

LAAG, v. Zie LAGE.
 LABYRINTH, M.

*Menigh ijdel weeroltskint
 Dooit in dezen Labyrinth.*

Vond. in het II. Deel der Poëzije bl. 232.

LACH. Dit woort schijnt twijffelachtigh. Mij staet het Mannelijk geslacht met Vond. best aen; *Mengt het bitter met eenen zoeten lach*, in Horat. II. Boek, 16. Lierzang; dat ik ook van Moonen bevestigt vinde in zijne Spraekkunst. [En ook van De Dekker; *Ik dacht 'et met een' blijden lach te wellekomen als ik plag*, in zijn Gedichten. *Gaf zij u den eersten lach*, in zijn geboorted. bl. 244. *Wij grimmen om dien lach*, Huygens Hofwijk bl. 543.] Ook was de Lach een Godt bij de Ouden, geen Godin. [Dit echter doet niets, om het woord, als woord, M. te maken. Zie op MIN.] Hier van schijnt Hooft te verschillen in zijnen 133. brief: *Maer mogen z' al deur voot menschen, die de lach, een' eigenschap der menschelijkheid, verzaaken?* Echter heeft hij het Mannelijk in de Gezangen bl. 632.

*Zij plantte in 't oog een vonk,
 En stelde 'er bij te pronk,
 Een' lieveri lach, en looze lonk.*

[LACHTER, M. Zie LASTER.]

LADDER, v. *Togens 't bekkinnen met de ladder*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 9. *Aertsvader Jacob zagh te Bethel in den droom eene ladder*, Vond.

S 2

in

276 LAD. LAE. LAF. LAG. LAK.

in zijn Toneelschild bl. 6. [*Staende op eene ladder, Vondels Palamedes. Nu wort men de stormleër gewaer, Vond. in Virg. En. XII. B. Men klimt bij trappen op langhs hoffelijcke leër, Deckers Punt. I. B. 98. Punt.*]

LADE, v. *Het werk, geslagen met de lade, Vond. in Ovidius Herfch. VI. B. bl. 161.* [Men vindt ook bij M. Stoke B. VIII, r. 805. *met liever lade, B. IX, r. 626, 1243. bi liever lade.* Maar dewijl hij B. III, r. 1281. zegt, *met liever lede*; is mij de giffing van den Heer Alewijn, elders gemaakt, zeer aannemelijk, dat *liever lede is verbafterd uit leë voor lede, gelijk ommementom, voor omme ende om.*]

LAEGTE, v. *Uit de laegte, Vond. in Virg. III. B. der Landged. [Een' lofzang uit de laegte zondt, Vond. 't Bruiloftbed van Hooft.]*

[LAEN, *een weg, of wandeldreef, weerzijds met boomen bezet, v. Rij fluks de jachtlaen door, Vond. in Jeftha.*]

LAERS, v. *Hij stampte met de laers, Vondel in Zungchin bl. 25.*

[LAEUWTE, v. *Intuffchen streed de vaagh der innerlijke lauwte, Hooft in de Gedichten.*]

[LAF voor laafnis, O. Ptf.]

LAGE, v. *Van de laage gehuort hebbende, Hooft in Tac. XIV. B. Hij liet zich daer in de lage, Vond. in den Inh. van Virg. XI. B. der En. [„Stort hij „ in de tweede laag, Hooft in de Med.” Outhof. Verhief zich uit de laagh een drommel yzre lien, Hooft, G. v. Velz. bl. 72. Ook reeds bij M. Stoke, B. II, r. 516. met ere laghe. B. III, r. 680. en B. V, r. 35. leden heim ene laghe.]*

LAK, [t'zelve met *laster, smet*, ook bij Vond. *lachter genoemd*] M. * *Een' nieuwen lak op den hals te werpen, Vond. in Virg. II. B. der En. Bij Hooft is 't O. in Geeraert van Velzen, En' t trouwloos*

loos lak geweeven, 't welk gij hem op den hals deede werpen. Moonen volgt Vondel. [Zie van dit woord den Hr. Huydecoper bl. 66. Hier van *lachter*, d. i. *laster*. Vond. Virg. En. VI. B. *Want d'een sluit onvervaert den helschen wachthont aan een keten tot Gods lachter.*] Voor een water zoo genoemd is 't ook O. *Op den oever van 't lak Benacus*, Hooft in de Hist. van de Med. bl. 31, [Zie ook LEK, Maar voor *zegellak* is 't O.]

LAKEN, O. *Het omgedeelte gouden en zilveren laken*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 176.

LAM, O. *Dis onnoozel lam*, Vond. voor den brief van Agnes. [*t Onnoozel zoghlam*, Vond. in de Maagden.]

LAMP, V. *In de brandende lamp*, Vond. in Virg. I. B. der Landged. [*Met die goddelijcke lamp*, De Decker J. de Dooper III. Bedr.]

LAMPER, O. Vond. in het eerste Deel der Poëzije bl. 347.

*Haer pruick vermaest van gout en steenen,
Die blonk door 't zwarte lamper heenen.*

[En zoo ook van Mander, *Uitbeeld. der figuren* bl. 112. kol. 4. *Met een claerschijnende lamper; dat hem hing tot op de schouderen.*]

[LAMPET, een kom of kruik, waer in de dienstboden het handwater aanlangen, O. *Die den spiegel houdt in 't toien of 't zilveren lampet*, Vond. I. Deel der Poëzije.]

[LAMPREI, een visch, ook een jarig konijn, schijnt in beide gevallen v. gebruikelijk.]

[LANCET, lanset, O. Ptf.]

[LANDAERT, M. *Onkundig van dien landaert en zijn zeden*, Vond. Opdr. der Batav. Gebr. *Van andren landsaardt*, Hooft in de zeden der Germ. bl. 1.]

LANDOU, V. *Over de omleggende landouwen*

Hooft in de Ned. Hist. bl. 131. *Men ziet de dorstige landou quijnen*, Vond. in de Opdr. der Gebr. [*Dan zwelt de boezem der landou van kruis en kleur en knop en telgh en bloem*, Vond. in Lucifer (*).]
 [LANGE, oudtijds voor *langte*, v. bij M. Stouke B. IX, r. 617.

*Si voeren cume op enen daghe
 Die langhe van enen armborstslaghe.*

Vreemd moge dit woord schijnen; maar zie de Voorrede, §. 67. en vergel. *diepe*, *kromme*.]

LANS, [*spies*, *speer*, *piek*,] v. *Farnexe vat flux de lans in de vuist*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 557. [*Zij schoot en drilde hare lans*, Vond. Palam. IV. Bedr.]

LANT, O. In 't *lant*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 12. *Het platte lans*, Vond. in de Opdr. van Adam in ballingschap. Mij lust in 't voorbijgaen aen te merken, dat de laetste Opsteller der Neder-

(*) Kwalijk schrijven velen dit woord *landsdouw*; even als of het van *land* en *douw*, of *dauw*, ware te zamen gezet. Het woord is eigenlijk gekoppeld uit *land* en *ouwe*, of *auwe*; zijde *ouwe* het zelfde met *veld*, *beemd*; zoodat *land-ouwe* zeggen wil een *landschap*, *landstreek*, bijzonder *weiland*. Zoo spelde men oulings. *Dus doet uwen dienst in deze landouwe*; het wit Angierken voor de kamer Haartem. In *mijn landouwe*, Houw. Maagden XII. B. *Onze en uwe landouwen*, dezelfde in zijne Antijke Taferelen bl. 94. *Binnen uwer landouwe*, C. V. Ghistelen Ovid. Demoph. aan Phyllis, enz. Vergel. Kiliaan, Plantijn, en de Bijdragen D. II. bl. 324. Van dit zelfde *ouwe* of *awe*, bij de Latijnsche tongen *ave*, *avia* (de *v* toch der Latijnen verandert in onze *w*; waaruit honderden Latijnsche en Duitsche woorden tot één worden; als, *wal*, *vallis*; *waan*, *vanus*; *wijn*, *vinum*; enz.) leiden sommigen af den naam van *Batouwers* of *Batavers*; die, zoo men zegt, serrijds *Batten* geheeten, naderhand vande lapdazien of *awen*, van welken zij bezit namen, *Battawen* en *Batavieren*, genoemd zouden zijn. Zie de Vaderl. Histor. I. D. I. B. 12. bl. in de santeek. Hier aan beantwoordt ook de Latijnsche naam *Bataria* en *Batarus*.

derduitsche Spraekkunst zegt, dat dit woort de naemvallen in het meerder getal maekt door *landerijen*: dat niet alleen strijdt tegen de regelmatigheit (hoewel dat somtijds wel gebeurt) maer tegen alle voorbeelden. *Lant* maekt *landen*. En *landerijen*, gelijk de zaak spreekt, komt van *landerij*. Die 't niet gelooft, zie Hooft na in de Ned. Hist. bl. 267. *Tot dat zij in de landerije van Guise zouden gekomen zijn.*

LANTAERNE, v. *Zij noemden hem een groote lantaarne zonder licht*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 493.

LANTSCHAP, O. *Over 't heele landschap*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 1197. [*In dit landschap, Vond. Virg. En. VIII. B. Maar, gelijk men nog in sommige Provincien spreekt van de lantschap, zoo had ook in 't Frankduitsch dit Vr. plaats, Zie Ten Kate D. I. bl. 399.*]

[LANTWERE, v. Zie WEER.]

[LAP, M. *Die eenen laken lap bekomen zou zoo lanck*, De Decker Lof der Geldz. wien Huygens volgt in de rijke Vrijster,

Stij kan van duzend een den Masckerlap ontbeeren.]

LASCH, [*inlaffching*] v. *De lasch uit Tacitus vergeten heb ik op 't einde van 't blad geklampt*, Hooft in den 54. Brief. Ook voor een heimelijk gedeelte des lichaams. *In de schaft getroffen en de lasch*, Vond. in het XII. B. van Ovid. Hersch.

LAST, M. **Tot zulk eenen last*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 3. Dus spreekt hij te recht. *Plagen, die hij voorspelt op Goddelijken last*, Voll. in de Heerl. der Rechtv. bl. 110. Ook Hooft weder in de Ned. Hist. bl. 105. *Gevraagt naa hunnen last: maer t'onrecht, als hij daer op laet volgen: antwoordde d'een met een stoute leugen, datze daar was, te weten de last, voor dat hij daar was.* Uit andere

exempelen , doorgaens bijgebragt , blijkt dat hij zich verzint. *Met den last* , Vond. in de Opdr. voor Josef in 't Hof. [elders , *Met den last om dit oproer te deinsen*; en zoo ook bij Decker *overlast*. *Spijt zachte perffingen en harden overlast*. Klinkdichten bl. 197.] Bij misbruik der koopluiden is het, voor een maet van graen genomen, O. En men dient hen te volgen , als men in zulk een geval verstaen wil zijn. Hooft in de Ned. Hist. bl. 1159. *De Rog quam omtrent agthondert gulden 's last te kosten*. [Maer is dit wel misbruik? Men bewijst in de Nieuwe Bijdragen D. II. bl. 393., dat zelfs ook *last* voor *onus* oudtijds O. gebruikt wierd. *Het last* dan voor *een vat* is O. En, schoon men thans ook zegt, *in den toelast*, vinde ik echter, *een vat wijns* bij van de Wall, Handv. van Dordr. bl. 1279. genoemd : *het toelast dat begonst was te slijten ende vercoopen*. Mogelijk is in den *toelast* even zoo, als te Dordr. in den *anker*, voor *het anker*.]

LASTAEDJE, v. *Dat zij de Lastaadje, een treffelijke voorstat, aan affche leiden*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 64. [Voor een scheepstimmerwerf, ook wel de scheepswalen; waarvan zie bij Winfchoten in zijnen Zeeman.]

LASTER, m. *Een stank van onafwisschelijken laster*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 63. *Maer om den laster plaets te geven*, Vond. in Palamedes bl. 15. [Vreemd klinkt daarom bij Hooft, Brieven. bl. 36. *de klank van een gruwlijk laster*. 't Zelfde met *lachter*. *Mijn leerzucht, niet beschroomt voor ongerijmden lachter*, Vond. Opdr. van Ovid. Herfch. gelijk dit ook bij vroegeren daar voor bekend is. *Die doet hem zelve grooten lachter en schande*, B. Houw. XVI. B. *Du en sultste di selven niet lachteren noch prijsen*, Gulden Legendes. J. D. 30. bl. Meest bijzonder wordt *lachter* oulings genomen voor *schande, smaad*. Zie Huydec. op M. Stoke D. III.

LAT. LAU LAV. LEB. LED. 281

III. bl. 425—427, 474. bij wien dit ook M. is. B. IV, r. 531. *te haren lachter*. B. IX, r. 698. *in ghenen lachtre.*] Qualijk heeft het derhalven Antonides in het IV. B. des IJstrooms:

D'ondankbre laster bijte op HARE tong voortaan.

[Doch zie van dit *hare* op 't woord MIN.]

[„ LASTERBOEL, M. *Uit dezen Lasterboel*, „ Vond. Heerl. der Kerk, bl. 94". Outh.]

[LAT, v. Ptf.]

[LATIUM, O. *Het forsse Latium*, Vond. Hor. rat. Gez. bl. 135.]

[LATOEN, een metaal, O. Ptf.]

[LATUW, LATOUW, v. Ptf.]

LAURIER, M. *Den Laurier verdienende*, Vond. in den Inh. van Virg. IV. Herdersk. [*Onder mijnen Laurier*, Vond. Hor. Gez. II. B. 7. Lierz.] Zoo is ook

LAUWER, M. *Dees boom gelijkt den Lauwer*, Vond. in Virg. II. B. der Landged. [*Voor de Lauwers*, oulings een bekende stroom, nu bedijkt land in Friess., zeide men in 't Latijn *Layica*, waarvoor M. Stoke, verduidscht, zeide, *toter Layecen*. B. I, r. 49. Zie ook B. III, r. 574. VI, r. 49.]

[LAVAS, *oppekruid*, v. Ptf.]

[LAVECE. Zie LAUWER.]

[LAVENDEL, v. Ptf.]

[LEB, LEBBE, v. Ptf. Van hier *lebbige kaas*. Zie Kiliaan.]

[LEDE, v. een stroom bij *Warmond*, waarvan de Stad Leide haren naam schijnt te hebben, als die reeds a. 1206. in 't Latijn *Leda* geschreven wierd. Zie mijn Histor. Critic. Comit. Holl. T. II. P. I. p. 306. en *not.* p. 9. Doch ook *Leyden* p. 322. Van dien stroom zegt M. Stoke B. VIII, r. 1018. *Van der Lede*. En B. X, r. 528, 562. En misschien is hiervan de naam van *leimuiden*, *leemuiden*, als de mond der *leds*, gelijk *arkemuiden*, *lekmuiden*, enz.]

LEDEKANT, v. * *Uit de saffranen geels ledekant*, Vond. in Virg. I. B. der Landged. [*Daar gij de ledekant bebrooit met geur van rozen*, Vond. Bruiloft van Joan de Wit. *Bij een' vorst op purpre ledekant*, De Decker in 't beklag van Monime.] Dit volgt ook Moonen. Anderen zeggen, *het Ledekant*. [Zoo van Heule, en Vond. somwijlen. Denklijk verbasterd uit het Fransche *Lit de camp*.]

LEDER of **LEER** (corium) o. *Van 't ongetoude leder*, Vond. Virg. Ep. VII. B. Dit woord onderscheide men wel van *leër*, *leeder*, *scalae*, *climax*, v. waarvan op **LADDER**.

[, **LEEK**, m. *Eensstemmigheid besliert den leek en klerck*, Vond. Altaargeh. bl. 99. Zijnde een *leek*, een ongeletterde, gelijk *Leekbroeder*, *Leekemonik*, *Monachus idiota*, bij Kiliaan. Buiten twijfel van 't Grieks *λαῖς*, *volk*, 't gemeene *volk*: En zoo staan *leeken* en *klerken* doorgaans tegen malkander over. Zie Car. du Fresne in *Glossar. Gr.* op het woord *λαῖς*. Outhof.]

LEEM, o. *Waar op eens van Antonio geantwoort was, dat hij zoo onderdaanig aan zijne Majesteit zou blijken, als 't leem aan de handt van den Potbakker*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 520. *Het taeje leem*, Vond. in het IX. B. van Ovid. *Heirsch*.

*Is 't leem niet stout, dat zijnen pottbakker
Bedillen durft?*

Vollenhove in zeker Lijkdicht.

[**LEEMTE**, gebrek, verminktheid (*vitium, defectus*) v. *Van voor ge leemte wel genezen*, Vond. Dood van Wil. den II. Kiliaan schrijft *leente*, *laemte*: Het is breeder van beteekenis dan het gebruikelijke *laemte* of *lamheid*.]

LEEN, o. *Het leen van zijne kroone*, Vond. in de Opdr. van David in ballingf. [*'t Es zij ze aan mijnen*

onijnen stoel het leen verheergewaade, Vond. in Lucif. IV. Bedrijf.]

[LEEP, v. *Flus krijghe van de leep*, Vond. Harpoen.]

LEER, v. *Tegens de Roomsche leere*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 4. *In haers leere kan niets gevonden worden*, Vondel voor Adam in ballingsf. *Het licht der hemelsche lagere*, Vollenhove in zijne Slotpredikaetse. [En in den Bijbel, *Verlaet de leere uwer moeder niet*, Spreuk. I, 8. Doch van *Loer*, *leder* (*corium*) zie LEDER. Van *leer*, *leeder*, *ladder* (*scalae*) zie LADDER.]

[LEERING, v. *Door voorbeeld eer dan door zijne ongesoide leering*, Vond. Hekeldigt. I. Deel der Poëzije.]

[LEERS, v. Zie LAERS.]

LEEST, v. * *Ik ben van die leest niet*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 992. *Spreuken naer de leest van elc sij te passen*, Vond. voor Jephth. [„Van „Heule ook v. maer Vond. in het tegengift op „de Geestdrijvers zegt, *Op den leest te schoonen*. En wederom in Peter en Pauwels I. Bedr. *Ik schoide meesterlijck op eenen zelven leest*. Ook Anton. IJst. bl. 88. *Net op de leest geschooit*. En dit Geslacht heeft ook naderhand Moonen erkend in zijne Spraakkonst bl. 76. Ook wil de uitgang *st en sie* lieft het Vrouwl. Zie de Voorred. §. 75-77. Hoogst. was hierover in twijfel, gevende in zijn handschrift des eersten druks uit Vond. nog v. in het Tooneelschilt bl. 3. *Gapst op de leest der stoffe*, en bl. 9. *op de leest der geveinstheit*. Maar M. weder voor Virg. Voorred. *naer den leest*, en Bet. v. Jesta, *hunnen leest*. Waerin hem de Decker volgt Pund. I. B. *Gij vormtze Nicolaas op leonen hupfchen leest*; zoo doet ook Moonen in den II. Herderszang, *Van Goddelijken leest*; maer Huygens weder neemt het v. *De rest van vener leest*, IV. B. in den voorzang.] LEET,

LEET, O. *Zij overleggen het leet traaglijk*, Hooft in Tac. bl. 496. *Waer hem dit leet niet wedervaren*, Vond. in Virg. III. Herderskout. [Ook schrijft men *leid*; hiervan is nog over de uitroep *leider!* Bredero in zijn' stommen Ridder zegt, *haij mijn wat leijder maar!* nog eens, *Zoo ben ik leijder!* nu. Ook Vond. in de Lijkd. *Toen zij de leide maer ontfing*. Bredero in Alphons. *Mijn daghelijckfche pijn en leide droefheit groot*, en honderd meer. Het welk ik aanhale, omdat dit woord meest kwalijk *lijder!* gespeld wordt. *Leid* voor *leed* is bekend door Datheens gebruik.]

LEEURIK, M. *Scille verkeerde in enen lecurik*, Vond. in Ovid. Herfch. VIII. B. [Nu de *lecurik* in zijn vlucht, Vond. II. Deel der Poëzije.]

[**LEEUW**, M. **LEEUWIN**, v. naar den regel.]

[**LEG**, M. * *Van den leg der vogelen*, las ik bij Hooft. Zoo ook **TOELEG**, **INLEG**, **Maas LEG**, **LEGGÈ** van koorn op den dorfschvloer v. Pef.]

LEGER, O. *In 't leger gekoomen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 12. *Wat gevaer het leger liep*, Vond. in den Inh. der Maegden. [Maar wat zal men zeggen van Vondels voorbeeld op **SCHREEUW**, *de jonge leeu komt uit zijnen leger brullen?* Maakt hij *leger*, voor 't nest eens diers, M?]

LEI, v. *Hij hadt geen goede lei*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 171. Ook genomen voor eenen stroom, *de Leije*, dezelve bl. 699.

[**LEITS**, *Leis*, *Leist*, bij de Jagers, zie op **ZEEL**.]

[**LEIZEEL**, O. Zie **ZEEL**.]

LEK, O. * *Het Albaensche lek*, Vond. in Hor. IV. B. 1. Lierzang. [*Het lek van Lukrijn*, Vond. Hor. Gez. II. B. 15. Lierz.] Maer voor een rivier, bij ons bekend, is 't v. *Op de Lek*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 256. *Van de Lek*, Vond. in de

de Poëzij, I. Deel bl. 177. [*De Rhijsche Lek met haer schaduw*, Vond. Rijnstr. En zoo was 't reeds bij M. Stoke B. VII, r. 349. *De Lecke op waert ghevaren*. r. 402. *op de Lecke*. Zie ook B. VII, r. 422. X, r. 648.]

[LEKKERNIJ, v. *Zij slaen hunn' wreedden klaeu in deze lekkernij*, Vond. Joz. in 't hof.]

LEL, [lelle], v. *Zij gilt met haere lel*, Vond. in Ovidius Herfch. III. B.

LELI, v. *Wanneer ge met uw lip de leli leeft uis rozen*, Vond. in de Begroetinge van Prins Frederik Hendrik, bl. 108. [*Ontwijfster zijner leli*, Vond. I. Deel der Poëzije.]

LEMMER, o. * *Hij bint het Griexe lemmer op de zijde*, Vond. in Virg. II. B. der En. Maer genomen voor een streek lands, dus genoemd, is het v. *Uit de Lemmer*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 436.

LEMMET, o. *Aen het lemmet*, Vond. in Virg. I. B. der Landged. [*Natuurlijk geeft het lemmet ylam noch dampen*, Vond. in Jeftha.]

[LENDEN, v. *Hij zag geen' leeu meer klaeu in hunne lenden slaen*, De Decker in de Ged. Doch hier schijnt Dekker het meervoud te bedoelen, schrijvende *lenden* en niet *lendenen*, waartoe ik ook zou overhellen, bevestigd door het voorbeeld, dat ik aantref in het Passionaal, anders de *gulden Legende* genoemd, alwaar in 't Zomerstuk, bl. 104. *Al waren die lenden tot affchen verbarnt*, als mede Vondel Landged. bl. 105. in onrijm, van Ossen sprekende, *De lenden worden slap*. De Bijdragen D. I. bl. 128. merken echter, en misschien te recht, aan, dat men oudtijds gemeenlijk *lendenen* schreef; gelijk ook Hooft, Gerr. v. Velz. bl. 48.

Uit boosheids lendenen is noit gesproten vrucht.]

LENGTE, v. *Om dat hij van wanstallige lengte was,*

was, Hooft in de Ned. Hist. bl. 91. *In de lengte*; Vond. in Virg. I. B. der Landged.

LENING, v. *Over de ijzere leening*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 176. [Hier van maakt het Gebruik thans *leuning*, 't welk nog bij Kiliaan niet te vinden was; doch men onderscheide dit *lening* wel van *leening*, *beleening* (mutuum), het een met een enkele, het ander met een dubbele *ee*, niet op gronden, die thans worden aangevoerd. Beide komen af van een Werkwoord. De schranderere Ten Kate heeft ons hiertoe den sleutel aan de band gegeven in zijn doorwrocht en nooit te volprijzen Werk; *de Aenleiding tot* enz. I. Deel bl. 152—320. 't Hangt thans alleen aan ons, om, door de Spelkunde, dit in onze taal zoo eigenaartig onderscheid in wezen te houden. Hooft en Vond. kunnen hier onze leidlieden niet zijn. J. de Decker vinde ik hierin heel zuiver. Tot twee heldere vraagbakens kunnen strekken het Woordboek van Kilianus, van den druk des jaars 1599, en de Nederduitsche Vertalinge des Bijbels sedert den jare 1618 en 1619. Wie daar op aangaat, zal bezwaarlijk feilen. Zie hiervan mijn Vertoog in de Werken der *Maatschappij* der Ned. Letterkunde te Leiden. D. III. bl. 1. en vervolg.]

[LENS, LUNS, v. Ptf.]

LENTE, v. *Tot de toekomende lente*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 97. *In de lente van hun leven*, Vond. in de Opdr. van Jozef in Egipten. [Oudtijds *lentine*. M. Stoke B. II, r. 924. *ten naefsten lentine*.]

[LEPEL, M. Ptf.]

[LEPELAAR, M. Ptf.]

LERP, v. *Om de slagen eener lerpe te ontfangen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 231.

LES, v. *Uit de lesse dezser punten*, Hooft in de Ned.

Ned. Hist. bl. 348. [Zoo verre is 't met de Gesl. verlopen geweest, dat Spiegel al schreef:

„ *Recht zeit men, die de waerheyd zeit, mach nieuwers banken,*

„ *Maar zelf zult gij dit les u hebben te bedanken.*

„ In Erato bl. 115, 116." Vond. v. *Noch spanst gij uit om eene les*, Vond. I. Deel der Poëzije. Ook De Decker in de Onderhandeling.

Maer lust u, Zoon, een' nutte les te hooren?

Ook reeds bij M. Stoke, *Waende hi hebben sulke ene lesse*, B. IV, r. 1243. VI, r. 898. Wanneer hij dan B. V, r. 1156. schrijft, *Ik sal hem lesen sulken lesse*, zoo is dit niet anders dan *sulk een lesse*.)

LESSENAER, M. *Den lessenaar zijnen wandel makuerende*, Hooft in den 55. Brief.

LETSEL, O. *Die letsel*, Hooft in Tac. van de zeden der Germanen.

[LETTE, v. voor *letsel*, bij M. Stoke B. X, r. 1109.

*Dien bid ic Gode, dat hi versette,
Sine armoede en sine lette.]*

LETTER, v. *Das Uw E. de duistere letter wil indachtig zijn*, Hooft in den 1. Brief. [Schoon hij in den 24. Brief zegt: *Toen scheelde hij maar eenen letter.*] *Met de letter*, Vond. in de Heerlijkh. der Kerke, bl. 12. *De Hebreuschs text heeft voor dit verhaal de letter omgekeert; gelijk men haar voor 's begin van 't volgende hoofdstuk eveneens vint geschreven*, Vollenh. in de Heerlijkheid der Rechtv. bl. 363. [*Als ik uw letteren zo wacker op haer koten geplamt zie*, J. De Decker aan F. de Bonijne. Zoo vindt men het naar Outhof ook alom in 't N. Test. En daar 'er zoo veel voorbeelden van het stand-

stantvastig Vr. gebruik zijn, weet ik niet, waarom dezelfde Outhof *Letter* alleen op 't gezag van Bake M. hebben wil, wiens gezag hij zelve elders omver stoot. *Letter*, *litera*, is V. en zoo was 't bij de Ouden meê, zie de Goudsche Chron. bl. 66. enz. Vergel. mijne Voorrede §. 108.]

LETTERGREEP, v. *De klank der lettergreep*, Vond. in 't Ber. over de Mistellinge.

LEVEN, o. *Het heerlijk leeven*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 5. *Dit leven te versmaden*, Vond. in de Opdr. van Maria Stuart. Dit woort is eigenlijk een werkwoord. Zie GEVOELEN.

LEVER, v. *De gier verlaet de lever van Tityus niet*, Vond. in Hor. III. B. 4. Lierz. [*Prometheus voelt zijne lever staeg van bek en klaeu verbreken*, De Deckers Punt. I. B. 403. *Tot dat hem de pijl sijne lever doorsneedt*, Spreuk. Salom. VII. 23.]

LEUGEN, v. *Dat het der leugene aan geen kundig listeecken ontbrak*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 423. *Tot voorstant van de leugen*, Vond. in Maria Stuart, bl. 3. [*Met een stoute loegen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 105. *Een dogter van de logen*, Vond. in Palamedes. *Met welke loogen*, Hooft in de Vertal. bl. 156. *De belachelijke stoffeering eener Spaansche leugen*, Hooft, Brieven. bl. 47. *In 't stofferen van de logen*, Anton. IJstr. bl. 74. *Gebakert in de leugen*, Huygens VI. B. Dagwerk.]

[„ LEUR, v. (beuzeling, een zaak van weinig belang; het komt af van 't deelwoord van *verliezen*; hiervan nog *te lore gaan*; en 't woord *leur*, *leure*, *lore*, bij Kiliaan) „ *Die mij heeft* „ *ter leur gestelt*, Vond. Ovid. Herfch. III. „ B. bl. 81. Ook *te leur stellen*, Vond. Virg. „ En. VI. B. bl. 306. bij van Heule ook v. Outh.]

LEUZE, LOOZE, *leus*, v. *Hij zelf ontfangt de leuze*, Vondel Inw. van 't Stadh. *Men zal de leus*

laas veranderen, Vond. David Ball. *Op 't stecken der trompet, de renleus*, Vond. Virg. En. V. B. [*Z is reedt, geeft, als ghij wilt, de looz' om aan te vallen*, Hooft, Gerr. v. Velz. bl. 50.]

[LIBAERT, een oud woord, voor *leeuw*, bij M. Stoke, M. *Den swarten libaert afwerpen*, B. IX, r. 1307. *'t herte van den libaert*, B. X, r. 365: waarmede men niet verwarre den *luipert*.]

LICHAEM, O. *Dat gansche lichaam vervalt*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 32. *Het lichaam gepijngt*, Vond. voor den brief van Sint Barber.

LICHT, O. *Dat zij het licht vlooden*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 87. *In het licht te brengen*, Vond. in den brief aen zijnen afwezenden vriend.

[LICHTER, *kandelaer*, M.

Wanneer de Bruilofstichter

Quam aantrekn met een torts op eenen gouden lichter,

De Decker Bruil. des Heeren van Simmeren. Ook voor *een schip*, volgens den regel. Zie mijne Voorred. §. 14.]

[LIDTMAET, M. Gelijk in de volkspraak nog bekend is, *maat*. De Schat der Nederd. Sprake zegt *Muet oft memaet, compagnon*; enz. Verg. op WICHT.]

LIDT, O: *Het eerste lidt der Staaten*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 28. *Elk lidt heeft zijne evenredenheden*, Vond. voor Elektra.

LIEDT, O. *Voor aan met plechtige pracht gaan de paapen, opzingende een heiligh liedt*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 30. *Het onyohwrochte liedt*, Vond. in Virg. IK. Herderskout.

LIEF, O. *De Grooten vergeeten geen out leet om nieuw lief*, Hooft in de Vertal. van Sanfovin, N°. 489. Zie HECHT.

LIEFDE, v. *Door de liefde*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 26. *Uit blinde liefde*, Vond. in de Opdragt

T

dragt voor Lucifer. *Door de leste en grootste wonderen van zijne eeuwige liefde*, Vollenh. in de Heerlijkheid der Rechtvaardigen bl. 88. [Waarvoor men oulings ook zeide *lieve*. M. Stoke B. II, r. 314. *door sine lieve*. Zie ook B. IV, r. 1274. V, r. 510. VII, r. 284. IX, r. 556. Vergel. de Voorrede §. 67.]

LIER, v. *Muzijk onder de lier*, Vond. in Virg. VI. B. der Eneade. [*Met haare ijvoore lier*, Vond. Horat. II. B. 11. Gez.] Zoo ook voor een dorp genomen: *In de Liere bij Delf*, Hooft in de Ned. Hist. bladz. 281. [Ook voor een Stad in Brabant, *de Lier*.]

[LIES, LISCH, o. Ptf. Zie LISCH. Maar *de lies*, een deel van 't lichaam, zal v. zijn.]

LIEVEREI, v. *Uitgestreken met deze lieverei*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 105. Vond. in Faëton.

En voere in eeuwigheit hierna de rouwlieveri.

In het I. Deel der Poëzije bl. 374.

*Athene en Rome dragen bij
Een zonderlinge lieverei.*

De rechte spelling van dit woort is *lieverij*, het geen wil zeggen *liefdeteken*. Dus is de eerste betekenis geweest: daarna heeft men 'er door verstaan zeker kenteken aen de kleederen der genen, die in iemants dienst zijn. Dus schrijft men qua-lijk *lieverei* voor *lieverij*, dewijl het een Duitfch grondwoord is. Zie Hooft in den lesten druk der Mengelwerken bl. 725: die echter in den rijmklank somwijlen zich vergift, gelijk ook alle, die in, en na zijnen tijdt geschreven hebben. [Men zie van de verscheiden afleidingen dezès woords, en de rechte spelling, *lieveri*, den Hr. Huydecoper bl. 316—328. Van deszeifs verscheiden beteekenissen en gebruik bl. 301—321. Als mede de

Aen-

Aenmerkingen, de Nederduitsche Tale aengaende, opgesteld onder de letters F. B. L. C. bl. 43—58.]

L I J, v. Dit wil ook een zelfstandigh woort zijn: ten minste het wort zoo gebruikt. *De gemeente was bijster in de lij*, Hooft in Tacit. III. B. der Hist.

[Zoo voert Calvijn het pleit voor zijn partij,
Om Arrius te leggen in de lij,

Vond. Altaargeh. III. B. bl. 157.] Zie van dit woort den Zeeman van Winfchoten op L I J.

L I J F, o. *Eenigen waagden 't lijf*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 405. *Dingen die niet om 't lijf hebben*, Vond. in de Aenl. ter Nederd. Dichtkunst.

L I J T O C H T, v. *Regel in 't rekken der lijf-tocht*, Hooft in Henr. den Grooten, bl. 92. [Men ontdekt dan in dit woord-nog niet het verloop van v. in M., in 't woord *tocht* en zijne zaamgekoppelden. Zie ook HARTSTOCHT, en de Voorrede §. 70.]

L I J K, o. *Men most het lijf affmijten*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 20. *Het lijf in eenen kuil te werpen*, Vond. in de Opdr. voor Josef in Dothan. [Ik weet niet, of 't zijn reden hebbe, dat Vond. in zijne Bespieg. IV. B. bl. 161. schreef, *Eer de ziel ter lijcke is uitgegaen*; mogelijk is 't een ver-zinning voor *ten lijcke*. In navolging van *lijf* o. schijnt Anton. IJst. bl. 73. den sloopsterm *Lijk* ook o. te nemen. *De fokken uit het lijf gerukt*, *de mast aan twee*. Vergel. Winfchotens Zeeman, die in 't meervoud zegt: *het seil is uit de lijken*, en toch ook spreekt van *HET lijf sonder de seilen*.]

[„ L I J M, o. Als blijkt uit *Vogellijm*, bij Vond. „ in 't VI. B. der Eneade bl. 305.

„ Gelijk het vogellijn, gebroeit uit snippemest,
 „ Dat aen de schors kleeft, als de winter in zijn nest;
 „ Van kille koude snipt, in bosschen plag te groeien.”

Outhof. Echter volgen de Spraakkunstenars het Vroul. Ten Kate, die 't afleidt van *leem*, O. zegt. LIJM v. bij Ptf. Doch even dit O. *leem*, pleib voor *het lijn*.]

LIJN, v. *Aan hunne lijn te krijgen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 25. *Daerna schotenze buiten de lijn*, Vond. in Virg. V. B. der Eneade. [Ook *Noordlijn*. *Over de Noordlijn*, Vond. En. B. IV. bl. 254. En zoo reeds bij M. Stoke, *an sine line*, B. III, r. 201.]

LIJNI, v. *In rechte of bijzijdige lijnie*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 1020.

LIJNWAET, O. als zijnde, meen ik, zoo veel als *lijngewaeds*. *In zwart lijnwaet*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 30. *Bekleedt met zuiver lijwaet*, Vond. in 't Ber. voor Adam in ballingf. [*Lijn*, bij den Latinist *Linum*, den Duitscher *lein*, den Fransman *lin*, den Engelschen *linnen*, beteekent *vlas*; Kiliaan noemt het beide, *vlas* en *lijn*; van dit *lijn* nu komt het stoflijk bijvoeglijk Naamwoord *lijnen*, nu *linnen*, en *linden*; dus zegt men *een linnen kleed*. Doch het wordt ook Zelfstandig gebruikt, en dus O. Zie op HECHT. Zegt men dan *het linnen*; 't is zoo veel, als *het linnene*, dat is, 't geen van *lin*, *lijn*, of *vlas* is. Kiliaan kent geen *linnen*; toen was het nog *lijnen*, *lijnen kleed*, (*linsea vestis*). En zoo maakt men van *lijn* (*linum*), *lijnen* (*lineus*, *linseus*), even als van *goud* (*aurum*), *gouden* (*aureus*).]

LIJST, v. *Hoe de gevangen zekere lijste van zich geworpen hadde*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 236. *Een jagtrok met een geborduurde lijst*, Vond. in Virg. IV. B. der En. [*Hij heeft hem op de lijst der raads- hee-*

heeren uitgeroeit, Hooft Tac. IV. Jaarb. *Met eene waterlijst*, Vond. in zijn Zangen. Dus is oock *geslachtslijst*, en andere zaamgestelden. Doch verkeerd zoekt men de reden van dit v. in het woord *lijsta*, een Latijnsch woord van de Middeleeuwen, dewijl dit *lijsta* in 't v. gesl. zijn' oorsprong aan ons v. *lijste* heeft dank te weten. Met meer recht kan men omgekeerd uit het v. *lijsta* bij *du Cange* in *Glossario* besluiten, dat het woord *lijst* van vroegen tijde voor v. is bekend geweest, dewijl men regelmatig ziet, dat verlatijnschte woorden het Geslacht der Duitsche volgen; gelijk reeds Ten Kate opmerkte. Min nauwkeurig sprak dan in 't Manl. de Heer Huydec. Pr. bl. 113. *Wij zullen dit met voorbeelden sterken, als we ONZEN Geslachtslijst, getrokken uit schrijveren, die geleefd hebben voor de Nederlandsche Beroerten, v'eeniger tijd in het licht geeven.* Doch van deze *Geslachtslijst* zelve is tot nog toe niets geworden. Zie mijne Voorrede §. 5.]

LIJSTER, v. Zie SNIP,

[LIL, o. Ptf.]

[LIMOEN, M. volgens de regelmaat. Zie de Voorrede §. 86.]

LINDE, [een boom,] v. *Onder een groene linde*, Vond. in Horat. I. B. 1. Lierz.

LINGE, [een rivier,] v. *Leerdam op de Linge gelegen*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 377.

[LINI, LINIE, v. Ptf. Zie LIJNI.]

LINNEN, o. *Bekleedt met dun waterblasu linnen*, Vond. in Virg. VIII. B. der En. [*Hij werckt op 't ingewand, gelijk de loog op 't linnen*, De Deckers Puntd. I. B. bl. 47. Zie iets op LIJNWAED.]

[LINT, o. Zie DOEK.]

[LINZE, zeker gewas, v. Ptf.]

LIP, v. *Bijstende op de lip*, Vond. in Ovid. Herfch. VIII. B. Ook in de betekenisfe eener

204 LIS, LOB, LOC, LOD, LOE, LOF.

riviere, *Over de Lip*. Hooft in de Nederl. Hist. bl. 702. [*Wat tussen de stroomen van de Eems en de Lippe leght*, Hooft in Tac. I. B. 60 Hoofd.] *Daer de Lip hem tol geeft met haer eiken*, Vond. in het I. Deel der Poëzije bl. 285.

[LIS, LITS, *vasthechting*, v. Ptf.]

[LISCH, o. in *Waterlisch*, bij Anton. IJstr. bl. 77. *Met vrolijk ooft en blaeren van vogtig waterlisch*. Vond. Warande N°. 33. *het lisch en 's groene kruis*.]

LIST, v. *Gianibelli vergde zijn zinnen nieuwe list te verzieren*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 105. [*Men leg te werke dan de lagen en de list*, Hooft Baeto bl. 85.]

[LOB, LUB, *lubbe*, v. Ptf.]

[LOCH, o. Zie LOG.]

[LODDER, M. *Soo wilt vermijden den dertelen lodder, Cupido vrijage lust* — Van Mander, Schilderconsten grondt bl. 3. a. Zie van dit oud woord Kiliaan.]

[LODE, v. M. Stoke B. VI, r. 787. *op de Lode*, r. 798. *ter Lode*.]

LOEF, v. *Het Spaansch voetvolk steekt het Fransche de loef af*, Hooft in den 52. Brief. *Zoo krijgten men, recht voor wint, de loef van zijn partij*, Vondel in Adonias bl. 13.

[LOER, *botmuil*, van een' man gezeid, M. *Voort voort met dezen loer*, Vond. aan Hooft, Hekeld.]

LOF of loof, *frondes*, o. * *Naer 't lof der Nassausche lauweren*, Hooft in de Opdr. der Ned. Hist. [*Het lof des deughts valt nimmer af*, Vond. Joz. in Dothan II. Bedr. op 't einde. Zie verder op LOOF. Ook] in de betekenisse van prijzinge: (*laus*) *Van dit werk komt het voornaemste lof toe den tijer des Heeren van Lokkegem*, dezelve in de Ned. Hist.

Hift. bl. 27. [*Die al te diep in 't lof van Herkules geraeckte*, De Deckers I. D. bl. 85. *Die bei op mast-gedicht de dappre daden zongen, en 's lof van Herkules*, Westerbaen in *Aeneas VIII. B.*] Maer ook staet in Tacitus, door Hooft vertaelt, bl. 99. *Met eenen verhief hij den lof van Sejanus*. En dus spreekt ook Vond. (van wien men evenwel heeft HET LOF DER ZEEVAERT) in het Ber. voor Palamedes: *Zijnen lof aen te roeren*; en met hem de beste der hedendaegsche schrijveren.

LOG [of LOCH, ook LOK, gat, opening, foramen] O. *De Italianen rukten door 't loch in*, Hooft in de Ned. Historie bl. 1088. *Zij steekt de duimen in het loch*, d. i. de holte der oogen, en vuil van godtloos bloet boort de oogen uit hun winkelen, Vond. Ovidius Herschepping bl. 411. [*Het zij gij brukt in 's Binger loch*, Vond. Rhijnstr. *Atom is 's dicht, waar ik het loch te vinden meen*, Hooft, G. v. Velz bl. 63, „ De Hoogd. zeggen *ein loch*.” Outh.]

LOGEN, v. Zie LEUGEN.

LOIRE, v. *De stroom der Loire*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 156.

[— *Met de luipten van yvoir*
Verwekten Vecht en I] te luipten naer de Loir,

Vond. Poëz. D. I. bl. 630.]

LOK, v. *Men scheert ook baert en ruige rok*, Vond. in Virg. III. B. der Lantged. [*Men schoor hem de lange hairlok af*, Vond. in Samson. *Met zijn gekrulde en blonde lock*, Vond. Virg. En. II. B. Van LOK (foramen), Zie LOG.]

LOKSEL, o. 's *Loksel van den vrede*, Hooft in Tac. bl. 516.

[LOMBAERT, LOMBERT, M. Ptf.]

LOMMER, v. *In de Lommer*, Vond. in d'Opdr. voor Adam in ballingschap. [De Hr. Ptf. die bl.

92. *lommer* ook v. houdt, heeft eene aanmerking bl. 162. die ik geheel zal mededeelen. Zij heeft haar nut. „Lang, (zegt hij) na dat het blad F. afgedrukt ware, zag ik, dat *lommer*, bij Vondel, verscheiden maalen mannelijk gebruikt is. In de Opdracht van zijnen Adam in Ballingsch. lees ik,

„ *In den lommer van eene spelonck. —*

„ In het II. bedr. Bl. XXIII. staat:

„ *De Godtheit wandelde in den lommer van dees blaet.*

„ Ook in het III. bedrijf, II. toon. bl. XXXIV.

— „ *In den lommer van dees hoven;*

„ nog eens in *Joseph in Dosh.*, V. Bedr. I. Toon. bl. XLIII.

„ *Elck wijckt de hitte, of slaept, gedeckt van koelen lommer.*

„ Hierop heb ik de EERSTE drukken ingezien, doch bevonden, dat de Dichter het Vrouwlijke Geslacht, in alle die plaatsen, gebruikt heeft. Hoogstraaten, die de uitgever van den tweeden druk dier Treurspelen is, schrijft in zijne „Geslachtlijste insgelijks Vrouwlijk.” — Zie hier, hoe men zich te wachten heeft in 't verzamelen van Voorbeelden. Latere Uitgevers veranderen dikwijls naar hunne zinlijkheden, 't geen de Schrijvers zelf niet erkend zouden hebben.]

[LOMP, v. Ptf.]

LONDT, v. *Met de bernende londs in de handt.* Hooft in de Ned. Hist. bl. 242. [Maar zoude dit niet voor het brandtuig v. genomen worden? zoodat de stof zelf, het lont, best o. ware, volgens DOEK.]

[LONG; v. *Een vlugge pijl trest de long,* Vond. Virg. En. IX. B. *En duorde 't lommer in zijns opgeblaes*

plaeze long, aldaar X. B. *Uit zijn' verdorde long,*
De Decker in den Goeden Vrijdag.]

LONK, M. * *Als hij met eenen lonk hem aenloeg,*
Vond. in Salmoneus bl. 16.

[*En van zijn lief ten loon ontvingk een' minnelijcken lonk.*
Vond. Geboortetij van Amelia.] Maer Hooft heeft
het V. in de Gezangen bl. 632.

*Zij plantte in 't oogh een vonk,
En stelde 'er hij te pronk
Een lieven lach, en looze lonk.*

[De Decker houdt het met Vond. M. *Zonne, werp
den volck' den minsten lonck niet toe noch lach van eenen
aengenamen dag, op 't overlijden zijns Vaders.*
Zoo Huygens bl. 20. I. B. *Den minsten ooglonck
haren kamerraed in overspel ontsaet.*]

[LONT, zie LONDT.]

LOOF, (*frondes*) Q. Hier voor hebben wij
zoo even gehad LOF, *Het loof verciert de boomen;*
Vond. in d'Opdr. van Samson. [*Boschloof, 't welk
uitpuilt,* Vond. Horat. I. B. 21. Gez. *Zoo zal het
loof uws lofs ooit zwichten voor de jaren,* De Decker
Sont en Oostzee ontboeid.]

LOOGH, V. *Zoo daer eenige kaexen t' Alkmaer
zijn, zij moeten ontfeken aen de loogh uwer toortse.*
Hooft in den 103. brief. [Zie ook op YZOOPE.]

[LOOK, O. *Thestylis stamt het knoplook,* Vond.
Virg. Herdersz. II.]

LOON, M. * *Tot eenen troostelijcken loon,* Vond.
in 't Ber. voor Palamedes. Elders zegt hij met
anderen, *het loon.* Gelijk Hooft schrijft in Tac.
bl. 507. *Daer 't loon.* [En Vond. in zijne Ge-
zangen, *Het loon der zaligheid.* En doorgaans ook
de Decker ;

*'t En waer door 't zoets loon de bitterheit en 't roet
Van zoo een walgijck werk een weinig wardt verzoet.*

„*Spreekende van de Heelkunst in den Lof der*
 „*Geldz. bl. 39. en bl. 44. van 't loon. Waar hij*
 „*ook het zamengevoegde leerloon O. gebruikt,*
 „*ten waer 't zoet leerloon hen in stand hield. En*
 „*zoo ook dan 't arbeidsloon, 't werkloon: doch in*
 „*den Bijbel wordt het gemeenlijk M. gebruikt,*
 „*als Malach. III. 5. Ik zal ten oordeele naderen*
 „*tegen de gene, die den loon des daghlooners met ge-*
 „*welt inhouden. Zoo ook Jez. LIX. 18. Zach.*
 „*XI. 12. enz.*” Outh. Zoo vindt men 't ook in
 de Legende der Heiligen; en bij M. Stoke, B.
 III, r. 503.

Dandre hadden den argheren loon.

En dus schijnt hij het B. I, r. 337. ook te nemen.

*Der hoeheit der Coniac crone,
 Te cerne met milden lone.]*

LOOP, M. Door 's afkeeren van den gestadigen
 loop, Hooft in Tac. IV. B. Nadien hij den loop
 der zonne naspeurde, Vond. voor Faëton. Zij zet-
 ten 't flux ten lande in op den loop, in Ovidius Her-
 scheppinge XI. B. Dat heele mijlen volx het zetten
 op den loop, in de Bespieg. I. B. bl. 9. Stellende de
 Paerden op den loop, Van Mander, Ilias bl. 342.
 Ook de Heer Joan van der Does, bij luiden van
 letteren best bekend bij den naem van Janus Dou-
 fa, in zijn gedicht gestelt voor de Rijmkronijk van
 Melis Stoke:

*Indien zoo groot een hope
 Waer door zijn afscheit niet gebleven in den loope.*

[En zelfs bij M. Stoke B. VI, r. 663. in den
 loop; zie ook B. VIII, r. 377. IX, r. 957,
 1064.] Zoo dat de artikel verkeert gestelt wort,
 als men zegt, *Hij is op de loop*; dat elk in den
 mont heeft; zoo verre ook dat Hooft en Vond.
 zich

zich ongevoeligh van dezen stroom hebben laten medeslepen: de eerste in de Ned. Hist. bl. 8. *Kramers*, *zoetelaars staken op de loop*; de leste in Virg. II. B. der En. *Als hij op de loop geraakt*. Zoo ook in het III. B. *Toen zetten wij het op de loop*. De Ridder Huygens heeft het wel getroffen in zijne Sneldichten:

*Hij heeft, zoo lange wij hem kennen,
Den stoelgang en den loop gehaät.*

en elders in dezelve: *Zijn vijant op den loop*, [voeg 'er bij, *in den loop blijven*, het welk Marnix heeft, Pf. LXXXII. 7. *Ghy, Heeren, blijft oock in den loop, als d'allerminste van den hoop*. Zie den Heere Huydecooper in zijne Proeve. Voeg 'er bij J. Cats in den Rozenkrijg,

Daer tijt het maegden-heit in haesten op den loop.

in Abigails huwelijk, *Haer brein is op den loop*. Doch Bredero, in Lucelle zegt, *Maar treckt men op ter loop*, Hooft in Tac. IV. Jaarb. *ter loop*. Vond. voor Lucif. En bl. 17. in Ifigenie in Taurere, *Zoo 't kan ter loop geschien*. Waarvoor thans meer *ter loops*. Van *loop* M. zijn ook M. *afloop*, *toeloop*, *zamenloop*, *voorloop*. Hiertegen weder O. *Het geloop*, *beloop*, *verloop*. Waarvan zie den Regel in de Voorrede §. 97—99.]

[LOOPER, voor *zandlooper*, M. Ptf. Ook voor *een' man*.]

[LOOPGRAEF, v. *Op 't uiterste der loopgraef*; Vond. Zegedichten bl. 23.]

[LOOPMAER, v. Zie MARE.]

[LOOS, v. Zie LEUS.]

LOOT, O: *De honger, 't loot, het staal*, Hooft in de Ged. bl. 691. *Met het gesmoken loot*, Vond. in Hor. I. B. der Lierz. Zie DIAMANT. [Maar voor

900 LOO. LOS. LOT. LUB. LUC. LOV. LUI,
voor LOOT, LOT, een *scheut* of *spruit*, v. Ptf.]

[LOOTS, v. *Hij maakt een ledige loots*, d. i. *scheur*, van dat *doorluchtig hof*, Hooft in zijn *Dichten*. Voor *eenen loots*, een *man*, is 't M.]

[LOOVER, *folia frons*, v. *Wat gaet het sterf-
lot over, dat het de beste lover van Febus lauwer scheut*,
Vond. in de *Lijkd.* Dewijl de Heer Outhof on-
kundig was van de *stoflijke adjectiva*, dacht hij uit
Moonen, dat, in *populieren luer* M. was, doch
zonder reden. Zie op JUK.]

[LOS, *lynx*, een *basterdewolf*. Vond. schijnt het
M. te nemen in *Virg. Lantged.* III. B. *Was rech-
ten lossen, die met hun gespickeld vel voor Bacchus wa-
gen gaen, niet aen.*]

LOT, o. *Van het toekomende lot bewust*, Vond.
in den *Inh.* der *Maegden*. 't *Losse lot der waape-
nen*, Hooft in d'*Opdr.* van *Henr.* den *Groeten*,
Zoo is ook NOODLOT. *Bij het Noodlot niet ge-
zien*, Vond. in *Virg.* IV. B. der *Lantged.*

[„ LOTBUSSE, v. *Schout Minos hutsels de
„ Lotbussse om*, Vond. *Enead.* B. VI, bl. 321,
Outh.]

LOTERIJ, v. *Met eene loterije te bouwen*,
Vond. in 't *Ber.* voor *Salmoneus*. Zie *ABDIJ.*

[LUB, *lubbe*, v. Ptf.]

[LUCERIE, een *landstreek*, o. *Het vermaeklijk
Lucerie*, Vond. *Hor. Gez.* III. B. bl. 15.]

[LOVER, v. Zie LOOVER.]

[LUCRETIEL, een *berg*, M. *Van den genoege-
bijken Lucretiel*, Vond. *Hor. Gez.* I. 17. *Lierz.*]

LUCHT, v. *Uit de letters der lucht Godts ongens
te spellen*, Hooft in de *Ned. Hist.* bl. 45. *Den kop
in de lucht stekende*, Vond. in d'*Aenl.* ter *Ned.*
Dichtk. *De geestelijke boosheden in de lucht*, *Vol-
lenhove* in de *Heerl.* der *Rechtv.* bl. 17.

[LUIER, *huur*, v. Ptf.]

[LUIFEL, en LUIF, v. Ptf.]

LUIM,

LUIM, v. *Zij lagen stadig op hunne luim*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 317. *Met een even goede luim*; Vond. in den Brief aen zijnen afwezenden vriend. [*Of maaken nu een droev' en dan een blijde luim*, Hooft, G. v. Velz. bl. 62. *Indien hij 't juk ontloope, of treffe een goede luim*, Vond. Joz. in Dathan. *Eer hij die milde luim, die dampen heb verslagen*, De Decker IV. Bedr. des Doopers.]

[**LUIPERT**, M. *Hoe menig wert in 't diereperk den luipert voorgeworpen*, Vond. III. Bedr. in Peter en Pauwels. Men kon denken, dat dit van paard kwam. Maar 't Lat. woord is *Leopardus*.]

LUISTER, M. *Die den luister der andere verdooyen zouden*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 123. *De spraek verliest haren luister*, Vond. in d'Aenl. ter Nederd. Dichtkunst. *Van al dien aertschen luister ontbloot*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 11.

LUIT, v. *Op 't getokkel van de luit*, Hooft in de Ged. bl. 701. *Overmits Polymnia mij op haere luit spelen laet*, Vond. in Hor. 1. Lierz.

LUK, O. Dit is maer een verkorting van *geluk*. *Hadden wij dat luk*, Hooft in den 28. Brief.

[**LUL**, v. *Ik koos de lul voor 't zeil, om niet meer zoo te vaeren*, Huygens Hofwijk. Een woord den Schipperen bekend, voor de *kluijfok*, een breede *fok*. Hier van zegt Fokkenbrog, bedrogen Gierigheid. *Fok en lul bijzetten*. 't Schijnt onderscheiden van ons oud *lul* of *lol*, (*ratio harmonica*; *tenor*) waarvan *kullepijp* en *kullen* of *lollen* (*numeros canere*) nu meest van katers gebezigd; waartoe ook hoort *belul*, Vond. *Aeneas* XI. Boek op 't end, *Verbaest en zonder zin en kennis en belul*. De Decker Lof der Geldz. *Om d'Oostervolckeren, die woest als beesten leefden, te brengen tot belul en burgerlijck bescheidt*. Bredero in 't Moortje, 'k *Heb noch belul noch raet; ey raet men wat ick doe*: thans sticht het woord niet veel.

302: LUN. LUS. LUU. LUW.

veel. Zie 'er van bij Winschoten in zijn *Zeeman*. Voor een *pijpkam*, waar de kinders uitdrinken, schijnt het ook v. Zie van den oorsprong de Bijdragen. D. II. bl. 292.]

[LUNS, LENS, v. Ptf.]

LUST, M. *Hopende den lust te doen wakkeren*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 26. Die 't echter veeltijds v. stelt. 't *Zij dat de Rechters hier aan hunne lust geboet hebben*, in de Ned. Hist. bl. 26. Zoo gebruikt hij ook *onlust* in Henr. den Grooten bl. 165. *Door afkeer van de onlust*, Maer ik schrijf liever met Vondel, *zijnen lust boesen*, in den Brief aan zijnen afwezenden vriet. Nogtans zet deze *Wellust* in 't v. geslacht in d'Opdr. van David in ballingschap: *De korte wellust te genieten*. Ten zijfiet misschien een drukfeil is: want hij zegt in den Inh. van Salomon, *Salomon schiepte zijnen wellust in duizent Heidensche Vorstinnen*. Ook in de Maegdebrieven bl. 17. *De toorts des wellusts*. [En met hem de Decker in de klacht van Camma, *Dien lust zal u deze beker eerlang wel drijven af*. Zoo ook in zijn' Goeden Vrijdag *buiklust*. *Die niet den minsten lust, den minsten buiklust zoud om zijnen wil besnijden*, bl. 231. *Maer ick, ick heb dien quant dien roemlust lang verleert*, dezelve I. D. bl. 89. *T' merken den heerschlust van den Neef*, De Deckers bijschriften.] En dus gebruikt Vondel, anders als Hooft, *onlust*, in den Inhoud van Palamedes, *Zoo poogdenze dien onlust te voeden*. Zeker de Heer Moonen stelt *lust* wel duidelijk onder de woorden van 't M. geslacht.

[LUUR, *lur*, v. Ptf.]

[LUWTE, v. *Wij missen de luyte*; Hooft in Gerr. v. Velz. bl. 56.]

M.

M.

[**MADE** of **MAEI**, v. *Lang van de maed door-
geten*, De Decker Lof der Geldz.]

[**MADELIEF**, *Maagdelief, bloem*, v. Ptf.]

MAEG, v. * *Ontsteltenis der maage*, Hooft in de
Hist. van de Medicis bl. 204. *Het walgen der ma-
ge*, Vond. in Hor. IX. Toezang. [Voor nabr-
staanden schijnt het van beiden of gemeenten Ges-
lachte.]

MAEGDOM, m. *De aanbagh op den-zoo dap-
perlijk verdaadigden maagdom*, Hooft in de Ned.
Hist. bl. 609. *Ten loon van haeren geschaekten maag-
dom*, Vond. in Virg. XII. B. der Eneade. [„ Van
„ Heule zegt, *Het maegdom; maar dan zal 't be-
„ duiden het gezelschap der maagden*”. Doch
dan moet het niet *maag-*, maar *maagd-* of *maagden-*
dom zijn. Evenwel vindt men in den eersten zin
Maagdom ook o. bij van Mander, Schilder-conster
grondt, bl. 21. kolom 3. *Twee Colchische Conings
(hebben) 's Maegdom benomen der Aerd om goud.*]

MAEGSCHAP, het is, dunkt mij, v. schoon
Hooft het o. stelt in Henr. den Grooten bl. 2.
*Als Caesar het maegschap van Eneas aan-zich lenen
liet.* [Om eenigh *maeghschap met de Sueven*, Hooft
van de Zeden der Germanen, 38. Hoofdst. *At
's maegschap moedigt haer*, Vond. I. Doel der Poë-
zije bl. 692. *Het maegschap buurt van veer veel beter
dan nabij*, Vond. Jof. in Dothan. Dus zegt Hooft
ook, *het ballingschap*, gelijk op zijn plaats te zien
is. Vond. stelt dit ook o. in d' Opdr. der Batavi-
sche Gebroeders. Anderen nemen 't zoo als o
valt, of Onzijdig of Vrouwelijk. [Doch zie mij-
ne aanteekening op **PRIESTERSCHAP**.]

MAEKELAER, dit woort niet noodigh aenge-
roert te worden, als behoorende tot de ~~namen~~
van

van mannen; breng ik alleen bij, om in het voorbijgaen te zeggen, dat het komt van MAEKELEN, en niet van MAEKEN, niet anders als *kaekslaer* komt van *kackelen*: het welk blijkt aan het woord MAEKELSTER, bij Hooft in de Ned. Hist. bl. 1060. gebruikt, van het zelve woord MAEKELEN afkomstig, ook bij Hooft gebruikt in den 133. Brief: *Dat ik schijne gemaakt te hebben*; even als *handelaer* van *handelen*, *martelaer* van *martelen*, en *wandelaer* van *wandelen* komt. [Met dit *makelen*, wordt dan een dikwils of herhaald *maken* aangeduid; want gelijk *maken* beteekent een zaak beschikken, bezorgen, zoo geeft *makelen* te kennen een *aanhoudend bezorgen*, *een over en weer beschikken*; *over en weer gaan*, enz. even als van *trappen*, *trappelen*; van *praten*, *pratelen*; van *huppen*, (thans verouderd voor *dansen*) *huppelen*; van *sprengen*, *sprengelen*; van *blikken*, *blikkeren*; zijnde een *gedurig trappen*, *praten*, enz. Zie Huydecooper Proeve bl. 410-413.] Zoodat om verre valt de vinding van zommige Makelaers hier ter stede, die, ik weet niet op wiens voorgang, op de posten hunner deuren schrijven niet MAEKELAER, maer MAEK KLAER; als of het zoo veel ware, als MAEK DEN KOOP KLAER. Hoe fraei luidt het dan, als men zegt: *Die man is een maek klaer*: of, *daer woont een maek klaer*! Wat mij belangt, ik kan het zonder lachen niet lezen. Want wie schrijft anders als *maekelaer*, buiten deze neuswijzen? Hooft in de Nederl. Historien p. 725. *Twee Raadsmannen's hoofs van Utrecht hadden gedient tot makelaers dezer koopmanschappe*. En waer komt ook het woort *makelaerdij* bij Hooft in de Nederl. Historien bl. 1035. anders van daen? waer voor deze menschen *klaermakerij* zouden zeggen.

MAEK-

MAEKSEL, O. *Indien 't het beste maaksel niet is*, Hooft in den 42. Brief.

MAEL, V. * *Hij zal de derde maal zijnen wapen-roof ophangen*, Vondel in Virgilius zesde boek der Eneade. Dus is het, als het, gelijk de Heer Moonen zegt, genomen wort voor eene bepalinge des tijds, het geen bij Hooft zoo niet is, die het echter onzijdigh stelt: *Hij staakte dat maal zijnen togt*, in de Nederlantsche Historien bl. 91. *Toen werden hem de oogen week van hartelijke beweogenis: en omhelsde hij haar met zoo vierigh een vrientschap, als of dat het laatste maal waare geweest*, in Henrik den Grooten bl. 162, [gelijk ook Jonctijs:

*En gaf uit schaemt, door sijn gesicht dat mael
Noch hett, noch licht, noch strael.*

Roselijns oogjes XXI. zang. En reeds bij M. Stoke, B. III, r. 1125. *ten selven male*. Zie ook B. IV, r. 129. V, r. 1112. IX, r. 869, 901.] Maer, voor *maeltijdt* genomen, wort het Onzijdigh, als blijkt aen *middagh-* en *avontmael*. Op het *middaghmaal*, Hooft in Henr. den Grooten bl. 13. *De zaak van 't avontmaal*, in Henrik den Grooten bl. 44. [„Zoo ook *bloedmaal*: *Het bloedmaal te eten*, Hooft in de Ned. Hist. B. XIII. bl. 536. En gevolglijk al wat hier van saamgesteld is, *gastmaal*, *lykmaal*, *bruiloftsmaal*, *vriendenmaal*, enz.” Outh. *Het slechtste dat op 't mael word in den wijn gemengt*, De Decker II. B. Puntd. Van de velerlei beteekenissen dezès woords zie men Wachter. Glossar. Germanic. En *Dulc. ante omn. Musae* in de Proeve van Oudh. enz. D. I. bl. 131. waar ook *eene tweejarige koe eene male*, V. heet. Voor een kofferzak, *eene male*, schijnt het V. Van Heule en Ptf.]

[MAELSTROOM, M. als STROOM.]
MAELTIJDT. Dit woort wort Vrouwelijk
V geno-

genomen, *Naas de maeltijd*, Hooft in den 33 brief. *Op eene maeltijd*, Vondel in den Inhoud van Edipus. TIJDT nochtans is Mannelijk. Waerom ik niet vatte, hoe het Vrouwelijk geslacht hier is ingesloopen. Want *maeltijd*, zoo ik het wel hebbe, is niet anders dan de *tijd van te malen*, dat is, eten, [of *tijd van het maal*.] Zoo dat mij de uitdrukking des Heeren Rotgans in zijn Boerekermis gevalt:

*Den maeltijd, dien hij gaf aen zes of zeven vrinden,
En wat men at en dronk, zult gij in 't lietje vinden.*

[Dit vereischt eenig licht. Buiten dat de arbeidzame L. Ten Kate reeds voor mij heeft aangemerkt, dat het enkele TIJD in alle onze verwantschape talen V. ware, teekende ik op TIJD zelfs aan, dat dit woord oudtijds, en nog bij ons altijd M. en V. beide geweest zij, hoewel meer V. dan M. *Tijd* dan ook V. zijnde, zoo volgt, dat zijn zaamgezetten mede V. zijn kunnen; vanhier, dat, niet tegenstaande *tijd* naderhand ook M. gebruikt zij, zijne gekoppelden, *hoogtijd*, *maeltijd* enz. tegenwoordig nog V. voorkomen. Hooft en Vondel schreven *Tijd* V., maar hielden ook naar 't M.; de eerste houdt meest de gekoppelden V.; maar Vondel schijnt die zamenzettingen; ofschoon hij ze ook meermalen in 't Vr. gebruikt, liever op een' gelijken voet met het M. *tijd* te hebben willen brengen. Zoo vinde ik in Samson *Ten offermaeltijds*; en in Ovid. Heldinnebr. in pr. bl. 2. *Men toont hun onder den maeltijds den felken strijdt*. Dit deden ook Rotgans, en Moonen, (zie op HOOGTIJDT). Wil dus het gebruik *maeltijd*, en anderen, in evenredigheid van 't enkel *tijd*, insgelijks M. stellen, ik mag 't lijd. Doch men verwerpe daarom niet de gewone spreekmanieren, *in der tijd*, *te dezer tijd*, enz.

enz. Waar bij men voege, dat het eenigst voorbeeld van het Mannl. *maaktijd*, 't welk ik bij de Ouden aantrof, is in C. van Ghiftelen in zijnen Terent. Heautont. III. Toon. I. bedr. *Want ik haer en haer geselschap om de blide maere den maeltijde geschonken hebbe.* Zie voords TIJD. Men vindt Schrijvers, die het woord *maaktijd* niet zaamgesteld rekenen uit *maal* en *tijd*, maar van een' anderen oorsprong halen; waartoe men inzie Wachter. Glossar. Germanic. Vergel. de Bijdragen D. I. bl. 125.]

MAEN, v. *Die de wassende maere deede sijn staan*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 104. *De horens zijner halve maere*, Vond. in d'Opdr. van Josef in Dothan. *Versiert met die heldere maere en sikkende staeren*, Vollenhove in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 22. [Reeds bij M. Stoke B. VII, r. 736. *bider maere*. B. IX, r. 1097. *De maere liet haer scinen*. Van hier ook den *maerschijn*, M. volgens SCHIJN.] Ook voor het hair van paerden of leeuwen. *Gelijc een leeuw de ruige maere over zijnen nek schuddende*, Vond. in Virg. XII. B. der En. [De wackre stalknechts staen rondom; d'een kemt de maere, Vond. Virg. En. XII. B.]

[MAENKOP. Zie MANKOP.]

MAENT, v. *Op den zesentwintigsten der maent*, Vond. in Virg. I. B. der Landged. [In de tweede maent, Genef. VII, 11. Ook M. Stoke B. V, r. 1132. *binnen deser maent*.] Dit geslagt houdt men zelf bij uithatinge van het zelfstandigh woort. *Den zeventienden deser*, Hooft in den 27 brief; daar *dagh en maent* uitgelaten word. Zie BRIEF.

MAERE, v. *Op die maere*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 7. *Zoo ras Sages deze maere brengt*, Vond. in den Iuh. van Virg. XII. B. der En. [De schiekheide zo loidt eener maere, Hooft in Henr. de Gr. op 't eind. *Toen sij de leide maere*

ontfingh, Vondel Lijkd. . .; Zoo *nieumaar*; En „*braght de nieumaar*, Hooft in de Med." Outh. En zoo reeds bij M. Stoke, B. II, r. 327. *Die zwaerlike verdroech de mare*. B. X, r. 377. *de* (die) *deerste nimare brochten*. Zie ook B. III, r. 376. IV, r. 999. Van eene andere beteekenis, zie MARE.]

[MAËRNE, een vaarwater buiten Leiden, v. *Aan de Maerne*. Zoo reeds bij M. Stoke, B. I, r. 873. *Tenen watre dat men die Maerno seide*.]

MAES, v. *Op de Maaze*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 1166. *De stroomgodt van de Maaze*, Vond. in d'Opdraght der Leeuwendalers. [Ook bij M. Stoke, B. I, r. 45. *Van der Mafen*. B. I, r. 299. *boven der Mafen*. Doch Vond. in den Zegezang op den Bosch en Wezel, zegt bl. 42. D. I. der Poëzije:

Voor 's Prinsen Godtheit neigt de Maes zijn horens.

Hij zegt niet *den Maas*, gelijk zich G. Brand, de jonge, kwalijk uitdrukte in de Bruiloftd. *Op d'oovers van den Maes*; maar hij voegt bij *de Maas*, het Manl. betreklijk naamwoordeken ZIJN, 't welk veel verschilt; hij spreekt van den Maasgod. Zie mijne aantekening op MIN. Voor de steken van een net, schijnt het ook v.]

MAET, v. *D'een meet de dingen met een andere maat dan d'ander*, Hooft in de Vertalingen uit Guicciardijn. *De volkomentheit overtreft de maat*, Vond. in d'Aenleiding ter Nederd. Dichtk. [En vanhier de spreekwijs, reeds bij M. Stoke, *Uter mate*, B. III, r. 808. zie ook B. V, r. 299. bij wien *ommaat*, Vr. voor *onmaat*, en dit voor *onmatigheid*, B. II, r. 818. *met haerre groter ommaten*. Zie ook B. III, r. 1192. X, r. 142. Zoo *Digtmaat*; *Bewaer de Lesbische Digtmaat*, Vond. Hor. Gez. IV. B. 6 Gez. Doch 't gemeen-
zame

zame maat voor metgezel is uit zijn aard M. Vergel. LIDMAAT.]

MAETSCHAPPIJ, v. Zie ABDIJ.

MAEXEL, o. Zie MAEKSEL.

[MAGAZIJN, o. 't Gezegend Magazijn, Vond. I. D. der P. bl. 270.]

MAGISTRAET, M. * *Tot den Magistraet kiezen*, Hooft in Sanfovins Vert. No. 110. *Aen den Magistraet van Amsterdam*, Vond. voor de Batavische Gebroeders. Bij Hooft vindt men het somwijlen Vrouwelijk. In de Nederl. Historien bl. 255. *Van de Majestraat*. Ook 581. *Uit de Majestraat*. Nogh 230. *De Majestraat marde met antwoorden: thans ziet zij ook om een goetd heenkomen*. [Merk op, dat Hooft van het lichaam des Magistraets, de leden, ('t welk Vond. M. bezigt) in 't Vrouwelijke, maar van de waardigheid, het ambt, in 't Manlijke spreekt, 't welk hij onderscheidshalve schijnt gedaan te hebben.]

[MAGNEET, zeilsteen, M. *Met wat hemelschen magneet*, Vond. II. D. der Poëzije.]

MAGT, v. *Met alle hunne magt*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 8. *Het stond in de magt*, Vond. voor Adam in ballingschap. [Ook reeds bij M. Stoke, B. II, r. 1068. *Daer elc dede sine macht*. Zie ook B. III, r. 808, 893. V, r. 705, 1274. VI, r. 1218. En dus ook de koppeling, *almacht*.]

MAJESTEIT, v. *Van de Majesteit*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 4. *Aen uwe Keizerlijke Majesteit*, Vond. in 't Berecht voor Lucifer.

MAIJ, [de naem van een Maent,] M.

*Dees appel voedt het leven in onze aderen,
En rekt den Meij der jonkheit,*

Vond. I. B. der Altaergeh. [„ Zoo zegt ook „ Rotgans:

370 MAL MAK. MAL. MAME

„ De blonde Flora hult de vlegten van den Mei.

„ Evenwel zegt ook Vond. v., *waar voor de fiere*
 „ *Mei heur bloemen hadt uitgespreet*, in zijn Tr. op
 „ Henr. IV.” Outhof. Doch dit Voorbeeld be-
 wijst in *Nominat.* niets; hij kan DEN Mei hier ne-
 men in *persoonsverbeelding*, in eene *Vrouwlijke*
gestalte, en dan het *Vrouwl. haat* laten volgen;
 zoo zegt Vond. nog:

Daer op haer feest de liefelijke Mai
De pruick mèl fiert, wanneerze gaet ten rei.

waaruit echter niet volgt, dat het woord *Mei*,
 zelf v. zijn zoude, en dat men zeggen moest *de*
Mei, der Mei. Het woord blijft M; *In 't quikste*
van den Mei, Vond. I. D. der P. *Beschaduw van*
een milden Mei, de Decker Brailoftd. En zoo
 reeds bij M. Stoke B. VIII, r. 1335. *de eerste we-*
ke van den Meye. Zie op MIN. Van een ander
mei, zie MEL.]

MALN, [een rivier,] v. *Aen d'oeyers van de*
Main, Vond. in zijn Keurgedicht.

[MAKREEL. visch, M. Ptf.]

[MALE, MAEL, een zak, v. Ptf. Zie
 MAEL.]

[MALI. malie, v. Ptf.]

MALUWE, v. *In groene mahwe*, Vond. in
 Virg. tweeden Herderskout. [Ook *Mahwe, Mah-*
we.]

[MALVESEY. Dit vindt men M. Zie op 't
 woord MUSKADEL.]

MAM, v. *Houdende Antwerpen voor de mildste*
mamme, Hooft in de Ned. Hist. bl. 911. *Een om-*
mezichtig brein mistrout hierom de mam, Vond. in de
 Besp. bl. 5. *Of tot het blaet, of tot de mam*, Moo-
 nen in de Aenteekeningen op zijne Poëzij.

MAMMON, M. *Hij bemint Godt boven des*
Mam-

Mannen, Vollenh. in de Heerlijkh. der Rechtv. bl. 7.

[MAN, M. *Dat nu zijn' woer wel een den man sou raken*, De Decker Helse Kramer. Wat van de spreekwijze *alle man zij*, zie op AENBLEDING.]

MANDER, [een vliet,] v. *De brugh die over de Mander lagh*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 629.

MANDT, [mande,] v. *Waar heten met die mandt eijeren?* Hooft in Henr. den Grooten bl. 103. [*Heeft 't kinderachtig kallen van Firmiaan Lactans doen door de mande vallen*, de Decker Lof der Geldz. *Dat men in 't leste valk door de mande*, Van Mander, Schilderconsten grondt bl. i. b.]

MANGANEEL, o. *Dan 't Manganeel is mooglijk waardigh een burgh te heeten*, Hooft in den 114. Brief.

MANGEL, [gebrek,] o. *De oirzaak van dit mangel*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 1001. [*Dit is een groot mangel*, 17. Brief.] *Om dit mangel te boeten*, Vond. in d'Opd. van Maria Stuart. [Maar voor een werktuig, om 't linnen glad te maken, hoort men zeggen *den mangel*.]

MANIER, v. *Van de manier*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 37. *Over de manier*, Vond. in Virg. IV. B. der Lantged. [*Van soenre manieren*, M. Stoke B. V, r. 675.]

MANKOP, [een kruis,] o. *Mankop des slaap verveets*, Vond. in Virg. eerste boek der Lantged.

MANNA, o. Vondel in 't eerste Deel der Poëzije, bl. 490.

Ontelbre zielen
Verhongert voor het Manna knielen,
Dat eeuwig haer in 't leven hout.

[*Het manna viel haer in den mont*, Vond. in Jaftha.]

Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 612. *Het verborgen Manna.*

[MANSCHAP, v. Ptf.]

MANSLAGT, v. *Die de manslagt aannam te doen*, Hooft in de Nederl. Hiftor. bl. 13. [Maar *manslag* is M. als SLAG.]

MANTEL, M. *Onder den mantel schuilen*, Hooft in de Nederl. Hift. bl. 91. Zoo ook bij Vondel in 't eerste Deel der Poëzije, bl. 481. *Van hunnen mantel*. [Die voor een' graeuwe pij een' fulpen mantel draegt, J. de Decker Puntd. II. B.] Vollenh. in de Heerlijkheit der Rechtvaerdigen, bl. 25. *Dat Priesterlijke sieraadt van den mantel der gerechtigheit*. Zie BOORT.

[MARE, oulings voor *moer*, *moeras*, v. bij M. Stoke, B. V, r. 999. *Inder mare verdronken*.]

MARIOLEIN, [een kruit,] v. *Op zachte mariolain*, Vond. in Virg. eerste boek der Eneade.

[MARK, o. Ptf.]

MARKT, v. *Op de groote markt*, Hooft in de Nederl. Hift. bl. 103. *De Zon zal u de markt zetsen*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantged. [Ook reeds bij M. Stoke B. II, r. 196. *Ensie markt branden si*.] Derhalven niet *het markt*, gelijk men te Groningen spreekt.

MARMER, [voor de stoffe zelf], o. *Het vlakke marmer*, Vondel in Virg. VI. B. der Eneade. [Gewelt van cedrenhout en sneeuwit marmer meeten, Poot, Bijbelstoff. Sal. Heerl. Maar voor den marmersteen is 't M. *In grafgewijden marmer*, Vond. I. Deel der Poëzije bl. 630 en bl. 375.

Uw namen,

In witten marmer net en braaf

Gehouwen, houders hunnen luijter.

In 't kinderspel worden *marmeren knickers*, ook *marmer* en *marbers*; M. gebruikt. Zie DIAMANT.]

MAR-

MARNE, [een rivier in Vrankrijk,] v. *Op den stroom van de Marne*, Hooft in Henr. den Gr. bl. 94. [Zie ook MAERNE.]

MARS, [een s'cheepswoord,] v. *Het topzeil wort op de mars neergevelt*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 370. *Geftegen in de mars*, Vond. in het eerste Deel zijner Poëzije bl. 88. [*Aen hemelhaoge mars en drijvende kasteelen*, Vond. Zeemagaz. te Amsteld.] Ook genomen voor het kooptuig eens kramers: *Voor op de mars*, Decker in de Gedichten, bl. 181. [De Krijgsgod *Mars*, M. behoeft geen bewijs. Ook voor *optocht* schijnt *marsch*, M. *Het leger in zijnen marsch*. In Gelderland is een plaats *de hooge mars*, misschien voor *mersch*. Zie MERSCH.]

[MARTELAARSCHAP, o. Ptf.]

MASKER, [een mom, momaanzicht], o. *Hij worp nu 't masker daar heen*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 1147. [*Het masker van de tucht*, de Decker in J. den Dooper III. Bedr.]

MAST, * bij Vondel is dit Marmel. *Men is bezigh om den mast op te zetten*, in Virgil. V. B. der Eneade. Bij Hooft Vrouwel. *Met de zeilen voor de mast*, in den 173sten Brief. Zoo ook in de Ned. Histor. bl. 17; *Voor de mast*. Moonen volgt Vondel. [Ook J. de Decker; 't *Ziet mijnen held nooit zijnen mast verlaten*, Eerspoore aan Neêrlands Zeehelden. Zoo nam 't reeds M. Stoke B. IX, 1, 1047. *van enen maste*.]

MAT, v. * *De wilge bedstee lagh gadekt met eene mat*, Vondel in 't VIII. Boek van Ovid. Herschepp. [Ook BAKERMAT bij Anton. IJstr. bl. 88. *In uwo bakermat*.] Genomen voor een tijdstip van verraffinge, is 't Onzijdig; gelijk men daeglijx hoort zeggen: *Hij kwam op 't mat*. Pels in 't gebruik en misbruik des Toneels:

*Als Bellemente, die op 't mat komt, ontverdiert
En schelmisch bedrogen wort van zijn' verleidn vriend.*

[Zie Winsch. Zeeman op MAT.]

[MATRAS, v. Ptf.]

MEDECIJN, v. *Uit de vette medecijn*, Vond. in het tweede Deel der Poëzije, bl. 252. [Voor Geneesheer, M.]

[MEDGEZEL, M. als GEZEL.]

MEDOGEN, o. *Hebt gij nogh eenig medogen*, Vond. in Virg. IX. B. der Eneade.

[MEEDE, *mulsum*, honigdrank, v. *Gij met de zoete meede*, Hooft in Baeto. *Zij drinkt uit deezen kop beid' van dees zoete mee*, ook aldaar.]

[MEEKRAP, v. Ptf.]

MEEL, o. *Van 's lekkere meel*, Hooft in zijn Gezangen, bl. 660. *Het gezouten meel*, Vond. in Virg. VIII. Herdersk. [*Bestoven van het meel*, Vondel in Samson, I. Bedr.]

MEENIGTE, v. *Door de groote meenigte*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 9. *Op de menigte*, Vondel in Virgil. VII. Herdersk. [Reeds bij M. Stoke B. II, r. 1092. *met cleenre menechte*. Zie ook B. I, r. 905. II, r. 1184.]

MEER, o. * *Het meer barnde en bruifchte*, Vond. in Virgil. I. Boek der Lantgedichten. *Dit is het befaemde meer*, Moonen in de Aenteekeningen op zijn Poëzij, bl. 211. [*Welck Jehannis en die ander euangelisten, dat Galileusche meere noemen*, en kort daaraan, *Dat es opt meere*, Zie die Propheet Jona costelick uitgeleyt, Hoofdd. I. vs. 3. En zoo altijd bij M. Stoke, *opt mere*, B. III, r. 1069. *Over dat mere*, B. VII, r. 1118. *An dat mere*, B. VIII, r. 46.] Maar Hooft stelt het v. *In de meere-zelf*, in Tacit. bl. 201. Ook Huigens in de Sneldichten, bl. 111; *Verdronken in de meer*. Ook in de betekenisse van een gewelfde brug te Ant-

Antwerpen, *Onder de Meere*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 134. [Ten zij dit komie van 't v. woord *mare* voor *maenas*, (*palus*); zie op MARE.] Het laetste [*de mere*] komt mij ongevoelig voor, gelijk ook de dagelijxe straettael, *de Diemermeer*, *de Haerlemmermeer*, voor het *Diemermeer* enz. schoon het gebruik hier in goede schrijvers ook misleidt. *Van de Bergermeer*, zegt Hooft bl. 48. *Om in de meer te vaken*, bl. 308. En zoo elders. [Doch ook weder, *neem ik 't pak mede naa 't Bydelmeer*, Brief. bl. 63. Waartegen Vondel in Gijsbr. van Amst. III. Bedr.

En in de Diemermeer en alle burreghwallen.

H. L. Spiegels Hartsp. VII. B. *Na 't Zuiden leit 't ondiepe Diemermeer.*] Antonides in den 1]stroom:

Door al de Diemermeer, des Amstels paradijs.

[Doch hiertegen schreef Vondel weer in de Lied. I. B; *Tot datze walke in 't Wijckermew.* Waarbij de Decker zich voegt:

*Duld niet, dat in dit meer,
De vijand mij verheet.*

in Petrus Ontkerkerd.] Voor het wijfken van een Paert is 't v. als *merrij*. [Zie MERRIE.]

[MEERLE, MAERLE, *Vogel*, v. Ptf.]

[MEES, v. Ptf.]

MEESTERSCHAP, v. * *Onder wie meesterfchap*, Vond. in Virg. VIII. Boek der Eneade. [bl. 398.] In de betekenis van een ampt wil het Onz. zijn, als blijkt uit de volgende koppelwoorden: 't *Grootmeesterfchap van 't geschut*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 129. *Het Wachtmeesterfchap*, dezelve in den 200 Brief. *Gedurende het Burgermeesterfchap*, Vond. in de Voorreden voor Virgilius. [Zie PRIESTERSCHAP.]

[MEEUW,

[MEEUW, v. Ptf.]

MEI, M. [de maand] Zie MAI.]

[MEI, bloembondel, meitak; van hier *meiken*, dat is, *tuilken*, naar Kiliaan, M.]*Wie zou bronnen met den mei besteecken, cieren, toien?*

Vond. Virg. IX. Herderszang.]

[MEINEED. Dit woord behoorde M. te zijn naar 't enkel *Eed*: schoon Hooft in Baeto bl. 100. zegt: *Het vonnis uitgesproken over de meineed*. Het gebeurt meer, dat Hooft het geslacht volgt van eenig ander afgeleid woord, 't welk hem voor zijne aandacht kwam; en misschien dus bij hem *de meineed* voor *de meenedigheid*.]MEISKEN, O. *Een meiken zoo kintfch, dat het dikwijls vraagde*, Hooft in Tacit. V. Boek. *Dit zestienjarig boermeiken, overtreffende, in edelaardigheid en moedt, zijn soort en ouderdom, verbeet zijn wee, en klaagde het meer zijner ziele, dan zijn oogen, dezelve in de Nederl. Hist. bl. 608.* [Doch zie op MIN.]

[MELISSE, een kruid, v.]

*Het brein, de lever, 't hart, van zwarigheên ontbonden
Bedancken voor haer deught de troostende melis.*

Vond. Bespiegel. II. B.]

MELK, v. *Kannen, die van versche melk schuimen*, Vond. in Virgil. V. Herdersk. *Tusschen het bloet des zoons, en de melk der moeder*, Moonen in zijne Aentekeningen, bl. 873. [Ook reeds bij M. Stoke B. V, r. 127. *moste gheven zoete melc.*]

[MELOEN, v. Ptf. Doch regelmatig moest dit M. zijn. Zie de Voorrede §. 86.]

MEMORI, v. *Hoogloffelijker memorie*, Hooft in den IV. Brief.

[MENGELMOES, o. Ptf.]

[MENIGTE, v. Zie MEENIGTE.]

[ME-

[MENIZOEN, oulings voor *den rooden loop*, O. in een voorbeeld bij Huyd. op M. Stoke B. VII, r. 1304. doch waar Stoke zelf, *van den menizoen*; zegt, denklijk voor *menizoene*.]

MENSCH, M. *Godt bezint den mensch*, Vond: in Lucifer. *Vrouwensch* is egter Onz. (*).

[MENSCH-

(*) Dit woord, thans een zelfstandig Naamwoord (*nomen substantivum*) was oulings een bijvoeglijk (*adjectivum*). 't is saamgesteld van 't woord *man*, 't welk, gelijk nog in 't Engelsch, oudtijds in het meervoudig Geslacht *men* had; en van den uitgang, *ische*, *isch*, of bij inkrimping (*crasis*) *sche* of *sch*; als *mennische*, *mennisch*, *mensch*. *Mensch* (*homo*) is dus oorspronkelijk een bijvoeglijk Naamwoord. Bijvoeglijk zijnde, en in zijnen uitgang gelijk staande, met *aardsch*, *hemelsch*, *kindsch*, *grootsch*, enz. spreekt het van zelf, dat het, Zelfstandig gebruikt, van nature Onz. zij. Maar, gelijk voorlang vele bijvoeglijke woorden, tot een persoon betreklijk, of zelve tot personen overgaande, bij uittek in het M. Gesl. uitgedrukt werden; zoo kan ook dit de reden zijn, waarom dit *mennisch*, nu *mensch* (eertijds *humanus*, thans bij overdracht *homo*) ook 't Mann. gesl. aangenomen hebbe. Die overdracht van Gesl. vinde ik al in 't Frankheutsch. bl. 65. bij Tatiaan: *minna thinen nakstlon*, even als bij ons *bemins wwen naasten*; daar *naast* anders een bijvoeglijk woord, en de opklimmende trap (*superlativus gradus*) van *na* (*prope*) zij. Waarom ook M. Stoke *mensch* reeds M. heeft, B. VII, r. 1184. *Als de mensch wert gheboren*. B. IX, r. 731. *dien mensche woude ic prisen mere*. Dan dit voldoet mij nog niet ten naauwkeurigsten, gemerkt zulks eenigzins schijnt aantelopen tegen het onderscheid in 't geslacht van *mensch* M. en *mensch* O.; nooit toch zegt men *den vrouwensch*: ging nu die overdracht van Geslacht hier algemeen door, zoo moest men zoowel kunnen schrijven *de* als *het vrouwensch*. Doch hier schoot mij de aanmerking op *BRAN* in. Merkende *mensch* in zijn' eigen' aard aan als Onz. gelijk meer *Adjectiva* dus O. worden, zie op *HECHT*; zoo verbeelde ik mij, dat, daar men van *de menschen* in 't algemeen sprekende, gewoonlijk zegt, *de mensch*, als *de mensch is van nature boos*; *de mensch heeft veel te lijden*, enz. dit bij verkorting voor *de menschen* gezeid werde; maar als dan moest men altijd zeggen *de mensch*, en niet, gelijk men, mogelijk kwalijk, zegt en schrijft *den mensch*. Doch hier schijnt het evenwel te zitten: namelijk, van de menschen, het menschelijk geslacht in 't algemeen, en som-

[MENSCHDOM, O. Ptf.]

MERG, O. *Om zich met het merg der gemeente te messen*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 670. *Zoo dra dit vier het merg ontvenkt*, Vond. in Virg. Hf. Boek der Langgedichten.

[MERGEL, O. Ptf.]

[MERGEN, MORGEN, een landmaat, O. Ptf. Zie ook MORGEN.]

MERK,

somwijl in tegenstelling van dieren gewagende, schijnt men, uit hoofde der bovengemelde Overdracht van geslacht, ter aanduiding van het *Collectivum* of 't algemeene, te zeggen, *de mensch, den mensch*; in tegendeel, een enkel mensch bedoelende, niet *den*, maar altijd *het mensch*. Blijk hier van is 't woord *vrouw mensch*, 't welk, slechts op één mensch betrekkelijk gemaakt, standvastig Onz. blijft; gelijk dus Vondel ook 't woord *Paardemensch* gebruikt, in Hercules in Trachin bl. 26.

*Wont zoo, gelijk men daerlijk hoorde,
't Vergif van 't Paardemensch hem moorde.*

Van een enkel *mensch* zegt van der Does, beschrijving van 's Gravenhage, hl. 112.

*Maer d'andere, die was 't wanschapsste geboede,
En 't onvolmaakte mensch van lichaam en van leven,
DAT oyt van de Natuer de wereldt is gegeven.*

En de Proeve van Zedepoëz. van 't genootschap onder de zinspreuk, Concordia et labore, neemt het mede aldus: bl. 281.

*Een Engel in het vleesch; een Bidder in den geest;
Een Vraagbaak van elk mensch, DAT God in waarheid vreesft.*

Zoo schijnt het ook Vondel te nemen in den Brief van Theodore; *In moenigh mensch wort nach een avrechts mensch gevonden*. Zie voorder van den uitgang, *sch*; de vorming van het woord *mensch*; en den oorsprong van *men*, in *men* zegt, enz. Wachter. Glossar German. bl. 29. 37 en 227. L. ten Kate I. D. bl. 372. en 441 II. D. bl. 74. 670. Van het Onz. gefl. in *vrouw mensch*, van Heule bl. 23. enz. Mij staat voor, gelezen te hebben, dat iemand dit Onz. geslacht alleen betrekkelijk maakte tot vrouwen, gelijk de Duitcher *des mensch* zegt voor *het vrouw mensch*, *homo femina*; doch in 't N. D. is 't algemeener.

MER. MES. MET. MID. 319

MERK, O. *Naar 't merck*, Hooft in Tacit. van de zeden der Germanen, bl. 490. *'t Bloote merk des lichaems*, Vondel in de *Attaergeheimenissen*, bl. 41. *'t Merk der Pythagorisch Y*, Antonides in 't derde Boek des IJstrooms.

[„ MERKPAAL, M. *Die den worppioek voorbij den merkpaal geworpen heeft*, Vond. Horat. I. B. „ 8 gez." Outh.]

MERKT, v. Zie MARKT.

[„ MERRIE, ook *merrij en meer*, v.

„ *Maer laet de Merrie ook, wanneer ze eerst hengstig wordt,*
„ *Met voordagt afgaen.*

„ Vond. Virg. bl. 91." Outhof.]

[MERSCH en MEERSCH, een oud woord voor *beemd*, meest M. bij Huydec. op M. Stoke D. I. bl. 43.]

[MERWEDE, een bekende Stroom, v. *Op de Merwede*. Zoo is 't reeds bij M. Stoke B. II, r. 20. *inde Marwede*. B. VII, r. 403. *opder Merwede*.]

MES, O. *Zij grijpt een mes, en jaagt het hem door de ribben*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 609. *Met het mes snijden*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantgedichten.

[MEST, zie MIST.]

[MET, van een varken, O. Ptf.]

[METWORST, als WORST.]

METAEL, O. *De deugt weegt zwaarder dan het wichtigste metael*, Vond. in de Verovering van Grol, bl. 22. *De fijnste van dat metaal*, Hooft in den 118. Brief. Zoo zijn ook alle de soorten, *Gout, Zilver, Koper, Tin, Loot*, enz.

[MIDDAG, M. Zie DAG.]

MIDDEL, O. * *Het eerste middel*, Hooft in de Nederl. Hist. bl. 121. Vond. ook in de Voorreden van zijn Treurspel, Josef in 't Hof. Doch in de Aenleiding ter Nederd. Dichtkonst staet, *door diens mid*

middel, gelijk bij Hooft in de Vertalingen van Lottinus N°. 92. *De gemakkelijkste middel*, het geen mij niet wel voorkomt. *Door dien middel* kon ook gezegt schijnen voor *door dien middelen*, van welken uitgang wij hier en daer over de Onzijdige naemwoorden gesproken hebben. [*Door dien middel*, is waar, kan dienen voor *door dien middelen*; maar hoe dan met den rechten vierden naamval? *Die geen middel weet*, Vond. in de Lantged. IV. B. en, 't *En is de middel niet*, om zich vermaert te maken, Decker in den Dooper III. Bed. *Of anders komt ghij u den middel aftefnijden van lang te kunnen doen*, het geen ghij geerne doet, de Decker Puntd. I. B. bl. 405. *De middel, om betalen van dien wij schuldig zijn*, Huigens I. B. bl. 31. *Dis is de middel om ten hemel in te dringen*, Westerb. Eneas IX. B. *Ghebruijckende den middel, ons van God daer toe verleent*, de Orangie Lelie van Leiden in 't konsttoonend juweel van Haarlem 1607. bl. 33. Zoo was dan *middel* outtijds M. en O.] In de betekenis van een gedeelte des lichaems is dit woort bij Vond. in Virg. tweede boek der Eneade van het Vrouwel. Geslacht: *Nadat zij zich om zijne middel staen*. [In zijne Maeghdenbrieven bl. 70.

Zij gaen; ik worde ontkleet tot aen de middel toe.]

En zoo hout het ook Moonen in zijne Spraek-kunst, bl. 71.

MIDDEN, O. *Het midden des levens*, Hooft in Tacit. bl. 809. *In 't midden*, Vond. in het eerste D. der Poëzije, bl. 189. [Hiervoor zeide men oulings ook *het middel*. D. van Koornh. lui leven bl. 509. *Deze redene gaf 't middel volc een onrust*, d. i. in 't midden van 't volk. En S. Francisc. Prolog. fol. I. c. *Ende heeft int middel eenen schoonen thoorn.*]

MIE-

M I E. M I J. M I K. 321

MIEDE, [tjding] v. *Zal ik mijnen vaader deze miede brengen?* Hooft in Tacit. I. Boek. [Dit is hier en daar nog in gebruik, in *miedebringer*, *mielbranger*. Doch **MIEDE** voor *gave*, *gifte* is reeds bij M. Stoke, Vr. B. IV, r. 816. *gheven grote miede.*]

MIER, v. *De mier, langs haer smal' padt loopende*, Vond. in Virg. I. Boek der Lantged. *De luiaart wort van Salomon naar de vlijtige mier ter schole gezonden*, Vollenhove in de Heerlijkheit der Rechtvaardigen, bl. 37.

MIJL, v. *Op een halve mijl*, Hooft in Henrik den Gr. bl. 58. *Schept Goden bij de mijl*, Vondel in Salmeus, bl. 17. [Reeds bij M. Stoke B. VIII, r. 1285. *Ene clene halve mile.* Zie ook B. IX, r. 1025.]

MIJN, v. *Alhoewelze noch de mijne niet ontdekken*, Hooft in den 34. Brief. *Indien de roode haen ontsteekt een helsche mijn*, Vondel in de Bespiegelingen, bl. 9. [Gewakkelijcker raekt men door een voorbereide dan onbereide mijne aen een' gewenschten schat, Vondel in Zunchin, bl. 36.]

MIJT, v. [een stuksken geld] *Hun aller levens zoude eener mijte niet waardig zijn*, Hooft in 't XIX. Boek der Nederl. Hist. bl. 845. [Vergel. v. Hasfelt op Kiliaan bl. 390. Voor *houtmijt*, is't ook V. bij Ptf.; als mede voor een *mijtworm*.]

MIJTER, m. *Den mijter verwerpen*, Hooft in den 55. Brief. *Die den mijter onder de kim knoopt*, Vond. in Vig. IV. B. der Eneade. Zoo ook in het X. B. van Ovid. Herschepp.; *Hij poogt zijn schande met den mijter af te keeren*. Hier wijkt Hooft van af in de Ned. Hist. bl. 30. schrijvende, *in top der mijter*.

[**MIK**, een herderstuig, v. *Doen ick bij Sinai was hoedende mijn kudd' met dees gehoornde mick*, Vond. 1 Bedr. in 't Pascha. Anders beteekent *mik*, een

X

galg,

galg, dubbelhout enz. *Mik en rad* voegt Vondel bij een, bl. 125. II. Deel der Poëzije; *Mik en rudt plagh eer te beven. Ick sal hân 's anderdaeghs doen hangen aen een' mick*, Huigens Sneld. XV. B. *Of an een gakh, of an een mick, of op een rat*, Bredero in 't Moortje. *Hij hadde zijn goet ruijterlijck in de mickd ghehanghen*, C. van Ghistele Terent. Eunuch. II. act. II. sc. *Mik* wordt in Gelderland, en hoo-ger op, ook gezeid van brood, uit fijn gezifte bloem van roggemeel met eijeren bestaande; ook wel van terwemeel, dat in Holland Kersbrood en Paaschbrood genoemd wordt. Zie F. B. aan-merk. op de Nederd. taal, bl. 126. gedr. 1757. Ook Winsch. Zeem.]

[MILT, v. *Is 't niet een razernij, die zeven Democrijten de milt zou kittelen*, de Decker Lof der Geldz.]

MIN, v. *Om de minne Gods*, Hooft in de Ned. Hist. bl. 80. *Van razende minne*, Vond. in den Inhout der Maegden. Genomen in de betekenis van den Godt der Min, of Cupido, kan 't niet anders dan Mannel. zijn. Hooft in 't eerste Brui-foftschrift.

*Zijt gunstig, Hymen, stier uw' gang tot deezer steede,
En breng uw' broeder, den gekruisden Min, toch meede,
Den Min, die, met u, uit een moeders schoot gebaart,
Naar vaders strengheit, en naar stiefvaars hitten aart.*

Ook in Granada :

*En dat de zoete Min van u beschuldigt wort,
Als die de schoonheit krenkt, daar doet gij hem te kort.*

Ook in de Gedichten, bl. 124. *Des zij den vluggen Min toesprak, Mijn zoon.* En bl. 125.

*En wie zal echter dan
De schoone Venus met den Minne bidden an?*

Nog bl. 172. *De Min met prikjes van zijn straak*
Vondel

Vondel in den Brief van Acontius; *Febe, de Jagtgodin, heeft mij in den droom bevolen dit aen u te schrijven, ook de Min, toen ik ontwaekt was. Van welke de een mij reeds met zijne pijlen gequest heeft.* Dezelve in het II. Deel zijner Poëzije, bl. 546.

*Cypris met haar zoonje prat
Op den hoogen wagen zat.
Min de voerman dreef de zwaen,
Die haer voorttrok, wakker aen.*

Kort daer aen:

*Min zag moeders boezem bloën,
En wou wenden al verbaest.
Kuisheit greep hem met der haest,
Greep en smet hem met haer hant
Schier een steenworp verre in 't zant,
Dat hij van dien zwaren val
Hinkt, en eeuwigh hinken zal.*

[Dus doet de blinde Min hem dolen
Dien HIJ met zijne schichten raekt.

Poot in zijn genadebeê aan Fillis. Doch zie hier-
van de ondergevoegde Aanteekening (*). *Minne*
was

(*) Ik zal deze voorbeelden eenig licht trachten bij te zetten. Van dezelven zijn 'er slechts enkelen, die bewijzen, 't geen te bewijzen of op te helderen staat; maar ook van dezen zijn 'er door den Hr. Huydecoper uitgemonsterd, omdat de echte drukken hem daarin voorgaan. Zie de Proev. van Taalk. bl. 88.

Het verschil moes niet zoozeer zijn, of men van de Min, in beteekenis van Cupido, moge zegge DEN MIN. Dit zal niemand meer stellen, die inziet, het geen ik op 't woord *MIJ* en *ZON* hebbe gezegd: maar de vraag is, of men dit *Vr. min* met de manlyke betreklyke woordjes, *zijn, hem* enz. moge zaamvoegen, zonder het *Vr. geslacht* van 't woord *min* te kort te doen? Wij meenen ja; en zie hier de gansche zaak. Men mag nooit zeggen *den min*; dit Woord is *Vr.* maar van *de min* voor een hartstocht moet men zeggen; *DE min met HAAR vermogen.* Insgelyks van de *Mingodin*: maar van *de min*, voor Cupido, den *Mingod*, mag en moet men zeggen: *Ik zie DE min, met ZIJN pijlen; DEN voerman; HEM, ENZ.*

was ook oulings een vriendlijke benaming aan
Vrou-

En hieruit haalde de gel. Hr. Huydecoper dezen Regel:

„ De geslachten der Woorden zijn alleen te kennen uit het
„ lidwoord *de, den*, en niet altijd uit het volgend betreklijk
„ Voornaamwoord *die, dien* [*zijn, haar, hem* enz.]; ook niet uit
„ volgende benamingen van *vader, moeder, zoon, dochter* enz.
Hieruit vloeit, dat niet altijd de betreklijke woordkens af-
hangen van het Geslacht van het Naamwoord, waarmede een
zaak of persoon genoemd wordt; maar veeltijds zien op den
Persoon zelf, dat is op het beteekende, en niet op het be-
teekenende, offchoon zijne kunne of sexe verschille van het
letterkundig Geslacht van zulk een Naamwoord. Ten tweeden
vloeit hieruit, dat het Geslacht van den persoon in zulk geval
niets doet tot het geslacht van het Naamwoord, waarmede
die persoon benoemd wordt. Het eerste is klaar in het voor-
beeld: *De Min* (voor, *den Mingod.*) *met prickjes van ZIJN*
Israël; het ander in: *Breng uwen BROEDER, DE gekruifde*
Min, medé; zoo als, volgens den Hr. Huydecoper, Hooft eerst
goed geschreven heeft, 't welk Jan, schoon van een manlijk
persoon gebruikt, daarom niet in *DEN min* veranderd moet
worden; 't welk den Hr. Hoogstr. misleid heeft.

't Zelfde vindt plaats in het woord *ZON*; 't welk vrouwlijk
is in de beteekenis van 't groote hemellicht; en Vrouwl.
blijven dus de betreklijke naamwoorden; zoo zegt men, *de*
Zon in hare baan. In een woord, alles is hier Vr. Maar
genomen voor Phoebus, den Zonnegod, blijft het woord,
letterkundig (*grammatica*) mede wel Vr., maar het betreklijke
vereischt het M. geslacht. Zeergoed zegt men dus; *DE*
Zon, DIEN hij verwacht TEN SCHOONVAAR aentemenen. DE
Zon te zien, DEN Vader van den dag; als Vond. heeft. De
Decker neemt dit onderscheid naaukeurig waar; *Voor 't aen-*
zicht van DE Zon, DIEN zienelijken God, Goede Vrijd. bl.
237. En hiertoe zijn geene voorbeelden meer noodig. Men
leze de aanmerking van den Hr. Huydecoper, bl. 87-96. en
men zal ten dezen opzichte voldaan zijn.

Hieruit nu zal een oplettend lezer ras opmaken, hoe het
gesteld zij met de aanmerking van onzen geëerden Schrijver
op 't woord *ABYDUS*, 't welk hieruit groot licht kan worden
bijgezet. Zoo men den Hr. Hoogstr. geloof, zoude Vondel
zich een al te groote vrijheid ingewilligd; en Antonides niet
zulver geschreven hebben.

't *Getulband Azie* — *deelt uit HAEREN vollen hooren.*

waarvan zie boven bl. 7. Maar *Vondel* schreef hier wel;
en

Vrouwen gegeven. Zie Huyd. op M. Stoke D. II. bl. 472—474. D. III. bl. 101. Ook zelfs aan *Man-*

en de Hr. Hoogstraten zelf heeft het op 't woord *gezicht* bl. 169. naderhand beter begrepen. Laten we 't Stuk ophelderen, en hierin den Hr. Hoogstr. op 't woord *axous* volgen.

Hij spreekt van namen van Steden, als *het volkrijk Parijs*, enz. Dezen, zoowel als de namen van *Koninkrijken* en *Land-schappen*, met een bijvoeglijk Woord vereenigd, zijn Onz. als *het macltig Spanje*, *het trotze Engeland*. Maar de Hr. Hoogstr. zegt, dat de Schrijvers zich een vrijheid inwilligen, met het Vr. Geslacht hier bij te gebruiken, en brengt ten voorbeelde bij:

*Waerna ATHENEN dorst met dezen titel pronken,
Dat HAER de bron der kunst, enz.*

Maar dit is minder een vrijheid, dan een fraalheid. Het is namelijk den Redenaar en Dichter gemeen, dat zij van levenlooze dingen Persoonsverbeeldingen maken, *prosopopoeien* bij den Rederijkkonstenaar genoemd. Dit maakt somwijl, dat zulk Naamwoord in zijn Geslacht gansch niet met het beteekende Woord, maar met de beteekende zaak overeenkomē. In dezen zin moet men de door Hoogstr. aangehaalde voorbeelden nemen. Zulks leert Vondel in zijn Keurged. *Germanje*, waar hij het Duitse Rijk, als een uitgeschudde, be-rooide, Vrouw, dus voorstelt:

*GERMANJE heeft helaes! den krijg te lang bezuurt,
En ziet HAERE ackers noch te droef verwilderd leggen.*

*ZIJ ziet HAER steden noch en merckten zonder glans,
HAER kercken omgewroet.*

Die Hollans geen SLAVIN wou laten van den Tiber, Vond. In 't papieren Geld. Ook in de Hollandsche Rijkskronijk van Wachtendorp. I. B.

*Waer Agamemnon? die uit Griekenland gevaren,
Belegert Troie, en verwint ze na thien jaren;*

't Goudsche Cronijksken, *hij kwam van Roomen, die 't heeft van alle die weereit is*, bl. 4. En schoon al het Onz. lidwoord vooraf gaat, zoo blijft dit het zelfde. Een Voorbeeld hebt gij uit Antonides,

't Getulband Azie, — deelt uit HAEREN hooren.

Mannen, zie de Taalkund. Mengel. van *Ling. patr. excol. anore*, D. I. bl. 55—61.]

MIN.

Met de vier Werelddeelen toch, zoover ze bij persoonverbeelding voorkomen, is het even eens gelegen.

Een gelijk misbruik zou, volgens den Hr. Hoogstr., ook vallen op de Onz. *Appellativa* of gemeene Naamwoorden. Thans zien wij, dat dit geen misbruik zij: wilt ge eenige Voorbeelden? hoor Vondel zingen van 't *Geduld*, I. D. der Poëzije, bl. 471.

't *Gekruist Gedult* vindt nergens sted
Als midden in een wilde zee,
Daer zitze en klappertant alleen;

Het onweer gunt HAER droef gezicht, enz.

In de Titelpr. der Altaargeh.

HET ijverig Geloof, om 't vijftal vast verlegen,
Hout aen, tot dat zich eick ten leste loet bewegen,
Zoo ras als Sint Aquijns Orakel door HAER spreeks.

Vond. nog voor de Altaargeh.

't *Gezicht* betrouwt HAER oog.

Hierin zelfs is eene zonderlinge fraaiheid, die ten eenemaal verdwijnt, zoo ras men de betreklijke naamwoordkens zijn, haar, op het Naamwoord zelf, en niet op den Persoon toepassen wil; bij voorb. 't *Gezicht* betrouwt zijn oog. Alleen heb ik in deze laatste nog aantemerken, dat dit geen plaats heeft, als men *geduld*, *gezicht* enz. voor hartstochten of zintuigen opvat; dewijl het Onz. geslacht dan stand houdt in de betreklijke woorden.

Gaan wij voort tot eenige hiermee gelijkstaande gevallen; straks ontmoeten wij de namen der Rivieren, die, al zijn ze Vroulijk, (gelijk 'er velen zijn. Zie mijne Voorrede §. 28.) echter dikwijls als Mannen uitgebeeld worden, dewijl Dichters en Redenaars den oorsprong der Rivieren, volgens de Fabelleer, uit Godheden afleidden; door welke perfoonsverbeelding de betreklijke Woorden zijn, *hun*, bij manlijke, en haar bij Vroulijke persoonadien vereischt worden.

Antonides, bij wien in den Ijftroom; bl. 88.

IJ en Teems, te trots op HUN vermogen,
Door konst DER Seine, elkaar was in den schik gevogens

zingt.

M I N.

327

MINCIUS, [een rivier] M. Vond. in de Heerl. der Kerke, bl. 78.

Daar Mincius zijn kruik in Padus boezem stort.

[MI-

zingt van die zelfde Seine bl. 82.

*Hen volgt DE SEINE met een breet gevolg en zij
Van Watergoden, die ZIJNE opperheerschappij,
Erkennen, HEM als 't hooft, enz.*

Ook bl. 96.

De Loire wringt DE Scharp' geen halfter in den mond.

En echter laat hij volgen:

De Scharp' gemuilbond en in ZIJNE kruik gedonpelt.

De Maas Vr. Zie MAES.

Voor 's Prinsen Godtheit neigt de Maes ZIJN horens.

Vondel Bosch en Wezel, I. D. bl. 42. Het laatste voorbeeld heeft waarschijnlijk G. Brand bedrogen in de Brulloftd., daar hij zegt, *op d'oeyers van DEN Maes*. En dewijl de oude Verdichtfels veelal de Zeën en Stroomen, als zulke Manlijke Perfoonen, of weër anderen, als Stroomgodinnen, en Waternymfen, ten tooneele voeren: zoo mag men lichtlijk hieraan toeschrijven, dat sommigen dezer Woorden M., sommigen Vr., anderen weder Onzeker, of gemeenflchtig gesteld zijn. Waarvan zie de Voorrede §. 25-33. Doch gaanwe verder.

De Wacht is Vroul. ook in de beteekenis van eenen, die de wacht houdt, *vigil*, *excubitor*; want eigenlijk geeft dit woord de *bewaring* zelve te kennen, *excubias*, *vigiliae*; waarna het overgegaan is, om de plaats, waar men die wacht, die bewaring, in acht neemt, aan te duiden; van welk soort vele voorbeelden zijn, zoowel in onze als in de Latijnsche, Grieksche, en andere talen: voords tot de perfoonen, welke die wacht uitmaken, en eindelijk tot eenen enklen perfoon, ook wel *de Schildwacht* genoemd. Outhof wijl dit woord M. hebben, maar geeft niet een voorbeeld aan de hand: de heeg Hoogstr. brengt ten dien einde bij, Vondel Adams ball.

Hoe wacker heeft dees wacht ZIJN hafwacht nu bewoert.

Dan dit bewijst wel, dat *wacht* van een mannel. perfoon geseld worde, maar niet, dat het woord *Wachts* zelve M. zij.

X 4

.Voor

[MINUUT, v. Ptf.]

[MIRRE, v. *Het Oosten offert wierroock, gout en bitter mirrh'*, Vond. G. van Amstel, II. Bed.]

M I R T,

Voorbeelden tot het Vr. hebben wij bij de hand. Vond. I. D. der P. bl. 17.

*Om beter te betooveren
Het opgesteken oor der schildwacht.*

Virg. X. B. *Na 't omkomen der schildwacht.* In Eurip. Foeniss. *Men badt de bergwacht*; 't welk hier van eenen gezeld wordt, alzoo 'er volgt, *d'Onheusche Bergman blaest den horen.* Dit niettegenstaande, staat het vrij, hier een Mann. betreffende woordken bij te doen. Vond. Salom. III. Bedr.

*Dat d'oude TORENWACHT, om onheil te beletten,
Geraen vont uit den trans te wapen te trompetten,
Daer HIJ ZIJN wacht bewaert.*

Zoo zegt Vondel van Cerberus, Herschepp: X. B. bl. 300.

'k Koom UWE hellewacht, DEN hond, verbiên te baffen.

Dit alles is zoo klaar, dat het geen verder aandrang schijnt te vereischen: dan dit is slechts van Vr. naamwoorden; zien we het omgekeerd in 't Mannel.

Vondel, die meermaal *Nood M.* gebruikt, zegt elders, *dat zij in HARE handen draegt.* Horat. I. B. 35. gez.

Antonides, van den Laster sprekende, zegt:

De ondankbre Laster bijts op HARE tong. Die hier dan ook tegen den heere Hoogst. moet beschermd worden. Zie op LASTER.

Van den *Nijd* meermaal M. bij Vond. *De Nijt legt op HAER luimen,* Joann. de Boetgez. IV. B. bl. 67.

Van den *Mei*, bij Hooft, Vondel, Dekker M; wordt getuigd, *Dat ze gaes ten rei,* Vond. Roomsche Ier. Zie MEI.

De reden is; omdat die Woorden een *Vrouwlijke* persoonsverbeelding hebben. Waaruit zich ook laat opbelden het Onz voorbeeld uit de *Andromache*, van *Nil Vol. Ard.*; door onzen D. V. Hoogstr. in zijn Eerste Berecht opgegeven:

*Ja geen gemeene gunst, o trouste mijner vrienden,
Geniet ik van 't GELUK, nu 't mij u welst doet vinden,
En HARE gramschap schijnt ten deele alreê verzoet.*

Hij ziet daar op de *fortuin*, die als een *Vrouw* verbeeld wordt.

Dua

MIRT, [een boom] M. *Met eenen groenen myrt*, Vond. in Horat. I. Boek 4 Lierz. [*Met donkergroenen myrt*, Vond. Hor. Gez. I. 25.]

MIS,

Dus zien wij, dat de Betrekl. Naamwoorden, en 't geen met hun gelijk staat, niet gebonden zijn aan het geslacht van het Naamwoord, maar even keurig op de beteekende zaak, kunnen, ja veeltijds moeten thuis gebracht worden.

Maar op eene geheel andere manier gaat men te werk, wanneer, bij wijze van eene Rederijkunstige Spreekmanier, (*Metonymia*) of in eene leenspreuk (*Allegoria*), een vrouwl. woord gebruikt wordt van een' mann. persoon, zoodat evenwel de toespeling op 't Mann. blijve; waartoe ten voorbeelde strekke, dat men dikwerf een' dichter den naam van 't Vr. *Zwaan* geve. Omtrent dit staan twee klippen te schuwen: eerst, dat men zulk Vr. woord, als woord, omdat het tot een' mannel. persoon wordt overgebracht, niet mannel. make; ten anderen, dat, indien men bij de Overdracht wil blijven, men geene Mann. betreklijke Naamwoorden daarbij voege, maar altoos, zoolang de *Overdracht* duurt, in het Vrouwl. voorga. Tegen het eerste zondigen, die, de *Zwaan*, wanneer dit woord van een' Dichter gebruikt wordt, M. nemen, en zingen, met een bekend Dichter in het Lofd. voor den Rottefroom van D. Smits.

*Dat gij, roekeloos, in 't befaen,
Trotsch van moed, DEN GOESCHEN Zwaan
In zijn vlucht poogt t'achterhalen.*

't welk tegen alle regelen van netheld aanloopt, en de Geslachten op losse schroef brengt. Een voorbeeld hiertoe dient ons uit de Decker, den keurigen Dichter, daar hij onzen Zaligmaker, gesteld tegen den Moordenaar, in zijnen goeden Vrijdag, overdrachtig dus afmaalt,

Gij spreekt DE BOOSHEID vrij, en sleept DE DEUGD naer 't leven.

Zou men op dien voet ook zeggen, dat de Decker had moeten schrijven *den boosheid, den deugd?* ganschlijk niet. Beter begreep het Vollenhove, Lijkdicht op Antonides:

*Hem luste met zijn vlerken
In grote heldenwerken
ONZE Agrippijnsche zwaan, (Vondel)
Als zij aan zij te zweven.*

MIS, v. *Na de mis*, Hooft in Henrik den Gr.
bl. 13.

*Wanneer Urbaen met d'aertsgeheimenis
Der feestelijke in top gezonge Mis,
Op 't grafaltaer, het koor hebb' begenadigt,*

Vondel in de Altaergeheimenissen, bl. 95.

MIS-

En die Agrippijnsche Zwaan liet zich zelf beter hooren in
de Roomsche Lier:

*Hij, zet zich neffens de Dirceefche ZWAEN,
DEN roem der Grieken. (Pindarus.)*

Tegen het tweede loopen aan, die, schoon zij *de zwaan* be-
houden, de betrekkelijke Naamwoorden in het M. stellen.

*De Goefche Zwaan alom te kennen
Aen ZIJN verheve en vlugge vaert.*

Ook mlt hier Antonides, in 't Lijkd. op Vond.

*De Venuzijner Zwaan, met om ZIJN kovst te vreden,
Klapt vrolijk allebet ZIJN wieken tegen een.*

Dereden is licht te bevroeden; want, zoodra het betrekkelijk *zijn*
in dezen zin voorkomt, wordt men aanstonds met zijn denk-
beeld ('t welk in den Lezer zuiver te houden; 't groot
doelwit van een Schrijver zijn moet) van *de Zwaan* afgeleid,
en eenvoudig weder op den Dichter gebracht. Dit behoeft
geen betoog. Vondel begreep zulks ook L. D. der Pœzië,
bl. 360. waar hij, van Pindarus zegt,

Gelijk de Zwaan HAER' heldentoon verheft.

Schreef hij hier *ZIJN' toon*, hij was aanstonds zijne Leenspreuk
mis geweest, en 't denkbeeld, niet meer op de Zwaan, maar
op den Dichter zelf gevallen. Hier mede vermene men niet,
dat men een' Dichter op eene vergelijkende manier beschrijve,
gelijk Vollenhove in 't bovenaangehaalde, die, in den eersten
regel, van Antonides zelf sprekende, dien Dichter eenvoudig
bij eene Zwaan gelijk, *HEM luste met ZIJN vlerken*: maar
den zelve evenwel in 't gansche vers nergens een Zwaan
noemt; in weken zin het vrij staat, de betrekkelijke Naam-
woorden op den Dichter thuis te brengen: maar integerdeed,
indien hijden Dichter *een Zwaan* noemde, zoo had hij het gebruik
van het betrekkelijke *HAAR* ook niet kunnen ontgaan. 't is dan
heel

MISBAER, O. *Het groot misbaar*, Hooft in H. den Grooten, bl. 183. *Het misbaar en de tranen*, Vond. in de Opdr. der Gebroederen.

MIS-

heel iets anders, of men van een' Dichter zegge, *de Zwaan klapt haar wicken*, of van dien Dichter slechts *het zweven op zijn wicken* toekenne. Ik heb getracht dit tweederlei onderscheid waartenemen in het lofdicht onder den titel van *Maas-zwaan*, geplaatst voor de Mengelpoëzij van Klara Ghijben en Joann. Badon, waar men reg. 8. een gerings feil verbeterde, met *hun*, voor *haar* te lezen.

Helderen we 't voorgemelde met nog eenige Voorbeelden op. Ik vinde Vond. Maagdebr. II. Br. 1eg. 19. *Christus* genoemd,

*Der stervelijcken troost, Augustus rijk verschenen,
Gelijck een nieuwe ZON, belooft zoo lang voorheren,
Eer zij te vorschijn kwam met wonderheelen en kracht.*

zinspelende op het opgaan van de Zonne der gerechtigheid, die Heidenen en Joden met haren invloed begunstigen zou. Van welke plaats zie den Hr. Huydecop. bl. 95. Hier nu kon met geen voeglijkheid HIJ gezeld worden, alzoo min als bij Vondel in de Afbeelding van Ferdinand III., waar hij dien Vorst dus afmaakt:

*DE ZON van Oostenrijck verheft HAER schoone stralen
Uit schaduwen van kunst, veel schooner in elk oogh,
Dewijze in HAEREN troon gestegen, enz.*

naardien 't woordje HIJ dan niet meer op de *Zon*, maar op den persoon zelf slaan zoude. Van dezelfde waarde houde men, 't geen Vondel. heeft in de Heerl. der Kerk, bl. 26.

*ZIJN jonkheid had gelet
Op lessen, die Robbijn Gamaliel HAER leerde,
Daer zij, gezeten aen zijn voetschabel, hem erde.*

In welk voorbeeld *haar* en *zij*, schoon van een Manl. persoon, zeer wel voegt; hadt hij *zijn* en *hij* gezet, zoude de Overneming, (*Metonymia*) gelijk de Redenkunstenaars spreken, te niet zijn geweest, waarin hij nu volharder blijft.

Met dit alles staat gelijk Vondels Dav. in Ball. IV. Bedr.

*Genadigste, wat ruet met onzen SALOMON,
DAT KINT, uw' erfgenaem gevloecht van Absolon?
H'aer bergen wij 't W SPRUIT? wat schaduw zal HAER decken?*

Vond.

MISBRUIK, O. als GEBRUIK. *Het misbruik der Toneelkunste*, Vond. voor Lucifer. [t welk is ingekort voor *misgebruik*; zie daarvan op VAL.] MIS-

Vond. Joh. den Boetgez. bl. 23; *Men hiet dees LIEVE VRUCHT, Joannes . . . want Engel Gabriël hadt HAER dien naem gegeven.* De Decker in zijn zuchten en tranen noemt dus,

*God, de OORZAEK aller dingen, uit WIE (niet, wien) de stoffen zijn gesproten, -
Die 't al houd in HAER vuisst besloten.*

En eindelijk eene allerduidelijkste plaats bij de Decker, Goede Vrijd. bl. 229. Zie daar, hoe hij den gegefelden en mishandelde Christus afmaalt;

DE DEUGD *schier uitgebloed, schier t'eenemaal aen 't flacuwen
En afgemartelt schier,
Valt van de felle vuyst der beulen in de klauwen
Des woedenden soldaets: dat 's van den vloet in 't vier.
Hier wordt ZE weêr bespot, bespogen en geslagen,
En van genaed berooft.
Hier doet men HAER om 't lijf een slet van purper dragen,
Een' spitsstaf in de hand. een' zotskroon om het hooft,
Om 't hooft, dat binnen zich een' wijsheid houd verholen,
Waer bij de wetenschap
De wijsheit en 't vernuft van all' des werelds scholen,
Niet, niet als zotheit is, als wind, als kinderklap.
Hier hoort ZE zich in spot, Vorst, Prins en Koning noemen.
Maer, ongenadig rot,
Ghij lapt de waerheid uit, en meentze te verbloemen:
HIJ is het in der daed, 't geen gij HEM noemt in spot.*

Zie eens, met wat oordeel, deze plaats zij opgemaakt, en wat eenstemmigheid 'er zij, tusschen deze woordkens, *De Deugd, haar, hem, hij*, Breng nu alles in het mannel. geslacht, en zie of 'er die fraaiheid zij.

Uit welk alles men opmake de groote nutheid van den te voren geleiden regel, en hoe weder aan den andren kant de Ridder Hooft, wien ik, dit buiten gesteld, een der rechte zeekompassen noeme, waarhaar zij, die vordering in de Nederduitsche taal willen maken, hunnen koers moeten houden, zich dikwils in het stipt waarnemen van overeenkomst der betrekkelijke Voornaamwoorden met hun Naamwoorden, eene al te groote naaukeurigheid, en daardoor duisterheid, ingewilligd hebbe; schrijvende *het meisjes verbaet zijn wee: het wijf*